

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

KUR'ÂN TEFSİRİNDE “EHL-İ BEYT” YORUMLARI
–ŞİA VE ŞİA DIŞI TEFSİRLER ÖZELİNDE-

MAHMUT CAN MUHACİR

Danışman : Prof. Dr. Burhan BALTACI

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ahmet ÖZDEMİR

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Tuğrul TEZCAN

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Burhan ÇONKOR

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÇOŞAR

KASTAMONU-2025

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Mahmutcan MUHACİR

ÖZET

DOKTORA TEZİ

KUR'ÂN TEFSİRİNDE “EHL-İ BEYT” YORUMLARI –ŞİA VE ŞİA DIŞI TEFSİRLER ÖZELİNDE-

MAHMUTCAN MUHACİR

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: PROF. DR. BURHAN BALTACI

Çalışmamızda Şia ve Şia dışı tefsir kaynaklarında Ehl-i beyt hakkındaki verileri tespit etmeye çalıştık. Şia ve Şia dışı tefsirlerde Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu düşünülen, Ehl-i beyt olarak tevil edilen ve Ehl-i beytin faziletini beyan eden ayetler, ayetlerin yorumları ve yorumları desteklemek üzere delil olarak getirilen rivayetleri ortaya koymayı hedefledik. Çalışmamızın birinci bölümünde Ehl-i beyt teriminin dönemsel anlamını incelemeye çalıştık. Bu terimin her dönemde farklı manada kullanılıp her asrın siyasi ve dini ortamına göre anlam değişikliğine uğradığını tespit ettik. Çalışmamızın ikinci bölümünde Şia dışı klasik rivayet ve dirayet tefsirlerinde Ehl-i beyt ile tefsir edilen ayetlerin yorumlarını ve rivayetleri inceledik. Şia dışı müfessirler Ehl-i beyt hakkındaki ayetlerin ve rivayetlerin net olarak Ehl-i beyt fertlerinden kime delalet ettiğine çok dikkat etmeksizin Ehl-i beytin fazileti hakkında düşünmüşlerdir. Çalışmamızın üçüncü bölümünde Şia'nın tefsirlerini inceledik. Öncelikle Şia dışı tefsirlerde Ehl-i beyt olarak tevil edilen ayetlerin hemen tamamının Şii tefsirlerinde de Ehl-i beyt olarak yorumlandığını gördük. Fakat tekrara düşmemek adına Şia tefsirlerini incelediğimiz bölümde bunlara yer vermedik. Şia kaynaklarında “Ehl-i beyt” ya da “Ehl-i beyt imamları” olarak tefsir edilen birçok ayet daha tespit ettik. Şii müfessirler Ehl-i beyt hakkındaki her ayeti tefsir ederken, Ehl-i beyt fertlerinin kim ya da kimler olduğunun bilinmesi için çok çaba göstermişlerdir. Çünkü bu isimler onlara göre, ümmetin imamı yani yöneticisi olacaklardır. Şii tefsirlerdeki yorumlarda ayetlerde kastedilenlerin kimler olduğu yanında ayetlerde “Ehl-i beyt” ile kastedilenlerin, kendi inanç ve düşünce sisteminde ifadesini bulan kişiler olması arzularının da tefsirlere yansıdığını gördük. Ayetlerin tevilinde Ehl-i beyt olarak yer alan rivayetlerin bir kısmı, ayetin anlamını ortaya koymaya yönelik olmayıp, ayetin anlam alanını örneklendirmek için verilmiş birer misal ya da tefsirin kaleme alındığı dönemde yapılmış örnek birer yorum olarak da değerlendirilebilir. Bazı ayetlerin başka yorumları ve bu yorumları destekleyen rivayetler de tefsirlerde yer almaktadır. Biz çalışmamızda Ehl-i beyt yorumlarını ve bu yorumları destekleyen rivayetleri tespit etmeye çalıştık. Ehl-i beyt dışındaki diğer yorumları ve onları destekleyen rivayetleri, çalışmamızın sınırları dışında kaldığı için araştırmamıza dâhil etmedik.

ANAHTAR KELİMELEER: Şia, Tefsir, Yorum, Ayet, Ehl-i Beyt.

Ocak 2025, 218 Sayfa

ABSTRACT

PH.D THESIS

“AHL AL-BAYT” INTERPRETATIONS IN QUR’AN EXEGESIS – IN PARTICULAR TO SHIA AND NON-SHIA INTERPRETATIONS

MAHMUTCAN MUHACİR

**KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF BASIC ISLAMIC SCIENCES
SUPERVISOR: PROF. DR. BURHAN BALTACI**

In our study, we tried to determine the data about Ahl al-Bayt in Shia and non-Shia tafsir sources. We aimed to reveal the verses that are thought to have been revealed about Ahl al-Bayt in Shia and non-Shia tafsir, interpreted as Ahl al-Bayt and declaring the virtues of Ahl al-Bayt, the interpretations of the verses and the narrations brought as evidence to support the interpretations. In the first part of our study, we tried to examine the periodic meaning of the phrase Ahl al-Bayt. We determined that the phrase was used in different meanings in each period and that its meaning changed according to the political and religious environment of each century. In the second part of our study, we examined the interpretations and narrations of the verses interpreted with Ahl al-Bayt in non-Shia classical narrations and acumen tafsir. Non-Shia commentators have considered all of the verses and narrations about the Ahl al-Bayt to be about the virtues of the Ahl al-Bayt without paying much attention to who they clearly refer to from the Ahl al-Bayt. In the third section of our study, we examined the interpretations of the Shia. First of all, we determined that almost all of the verses interpreted as Ahl al-Bayt in non-Shia interpretations were also interpreted as Ahl al-Bayt in Shia interpretations. However, we did not include these in the section where we examined the Shia interpretations in order not to repeat ourselves. We have identified many more verses interpreted as “Ahl al-Bayt” or “Ahl al-Bayt imams” in Shia sources. While interpreting every verse about the Ahl al-Bayt, Shia commentators have made great efforts to ensure that it is known who the Ahl al-Bayt individuals are. Because these names will be the imams, or leaders, of the ummah. In the interpretations of Shiite commentaries, in addition to the question of who the verses refer to, we have seen that the desire to have the “Ahl al-Bayt” in the verses be people whose belief and thought system they have expressed is also reflected in the commentaries. Some of the narrations included in the interpretation of the verses as Ahl al-Bayt are not intended to reveal the meaning of the verse, but can be evaluated as examples given to exemplify the field of meaning of the verse or as sample interpretations made during the period when the commentary was written. There are also other interpretations of some verses and narrations supporting these interpretations. In our study, we tried to determine the Ahl al-Bayt interpretations and the narrations supporting these interpretations. We did not compare the interpretations and the narrations supporting the interpretations and made a preference.

KEYWORDS: Shia, Interpretation, Exegesis of Qur’an, Verse, Ahl Al-bayt.

TEŞEKKÜR

Çok merhametli, derin şefkat sahibi olan Allah'ın adıyla (başlayacağım).

“إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا” “Ey Peygamber ailesi! Allah sizi sadece günah kirlerinden arındırmak ve sizi tertemiz yapmak istiyor.”

Hz. Peygamber (s.a.v) Ahzab Suresi 33/33. ayetteki “Ehl-i beyt” terkiibinden kimlerin kastedildiği ile ilgili olarak; kendisi, Hz. Fatıma, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in kastedildiğini ve eşlerini kapsamayacağını çeşitli yerlerde beyan etmiştir. Bunlardan birisi de şudur: Hz. Âişe der ki: Bir sabah Allah'ın Resulü (s.a.v) üzerinde siyah kıldan yapılmış bir örtüyle (evden) çıktı. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin gelince onları da üzerindeki örtünün altına aldı. Hz. Fatıma gelince onu da örtünün altına aldı. Sonra Hz. Ali geldi ve onu da diğerlerinin yanına aldıktan sonra: “Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” buyurdu. Yine buna benzer rivayetler Taberânî ve İbn Merdûye'den de rivayet edilmiştir, İbn Merdûye'nin bildirdiğine göre Ümmü Seleme der ki: “Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor” âyeti benim evimde nazil oldu ve bu sırada evde yedi kişi vardı: Cebrail, Mikâil, Hz. Ali, Hz. Fâtma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, ben de kapıdaydım. Ben: “Ey Allah'ın Resulü! Ben Ehl-i beytten değil miyim?” diye sorunca, Hz. Peygamber: “Sen hayır üzeresin. Sen Hz. Peygamber'in hanımlarındansın” karşılığını verdi.” Sa'lebî'nin (ö. 427/1035) tefsirinde Ümmü Seleme annemizin rivayetinin benzeri bir rivayet müminlerin annelerinden olan Hz. Zeynep'ten de rivayet edilmiştir. Biz, "Kur'ân Tefsirinde “Ehl-i beyt” Yorumları - Şia ve Şia Dışı Tefsirler Özeline-" başlıklı bu çalışmamızda müfessirler tarafından Ehl-i beytten olduğu beyan edilen şahısların ilk sırasından yer alan beş şahıs hakkında yapılan yorumları ele aldık.

Bu çalışmamızda, hazırlık aşamasından sonuçlandırma sürecine kadar, sabırla beni ilim dairesinde tutmaya çalışan ve her türlü desteğini eksik etmeyen kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Burhan BALTACI'ya, her dönem sonunda TİK toplantısını yapacağımız zaman çok meşgul olmalarına rağmen önemli vakitlerini ayırıp toplantımıza katılarak değerli tavsiye ve önerilerini sunan TİK üyesi hocalarıma, tezi değerlendirerek tavsiyeleri ile son şeklinin verilmesine katkılarından dolayı jüri üyesi hocalarıma, yardımlarını yanımda hissettiğim İslam Araştırma Merkezi (İSAM) kütüphane görevlilerine, Türkiye Türkçesindeki eksikliklerimi gidermem için tezimin bir bölümünü okuma lütfunda bulunan Dr. Mustafa MADEN'e, çalışmalarım sırasında maddi ve manevi destek veren, sabırlarını benden esirgemeyen sevgili eşim ve sevimli çocuklarıma da derinden teşekkür ederim.

Mahmutcan MUHACİR

Kastamonu, 2025

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZ ONAYI	ii
TAAHHÜTNAME	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Konusu	1
1.2 Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi	2
1.3 Kaynaklar	3
1.3.1 Şia Dışı Kaynaklar	3
1.3.1.1 Haskânî.....	4
1.3.1.2 Sa‘lebî	5
1.3.2 Şii Kaynaklar	6
1.4 Ehl-i Beyt Terkibi.....	7
1.4.1 Kavramsal İnceleme	7
1.4.1.1 Lügat anlamı.....	7
1.4.1.2 İstilah anlamı	9
1.4.2 Tarihsel İnceleme.....	9
1.4.2.1 İslam öncesi Arap kültüründe Ehl-i beyt	9
1.4.2.2 İslam inancında Ehl-i beyt	11
1.4.2.3 Hz. Muhammed (s.a.v) döneminde Ehl-i beyt	12
1.4.2.4 Kur’an-ı Kerim’de Ehl-i beyt.....	12
1.4.2.5 Hadislerde Ehl-i beyt.....	17
1.4.2.6 Emeviler döneminde Ehl-i beyt	21
1.4.2.7 Abbasîler döneminde Ehl-i beyt.....	25
1.5 Müfessirlerin Ehl-i Beyt İle İlgili Ayetler Hakkındaki Görüşleri	28
1.5.1 Ehl-i Sünnet Müfessirlerinin Görüşleri.....	29
1.5.1.1 Ehl-i beytten kasıt Hz. Peygamber’in eşleridir	31
1.5.1.2 Ehl-i beytten kasıt Hz. Peygamber’in bütün ailesidir	33
1.6 Şîi Müfessirlerin Görüşleri	33
1.7 Değerlendirme	36
2. ŞİA DIŞI TEFSİR KAYNAKLARINDA “EHL-İ BEYT”	38
2.1 Ehl-i Beyt Hakkında Nazil Olduğu Düşünülen Ayetler	38
2.1.1 el-Bakara Suresi, 207. Ayet	38
2.1.2 el-Bakara Suresi, 274. Ayet	40
2.1.3 Âl-i İmrân Suresi, 61. Ayet.....	42
2.1.4 el-Mâide Suresi, 3. Ayet	45
2.1.5 el-Mâide Suresi, 55. Ayet	47
2.1.6 el-Mâide Suresi, 67. Ayet	50
2.1.7 et-Tevbe Suresi, 19. Ayet	51
2.1.8 Meryem Suresi, 96. Ayet	53

2.1.9	Tâhâ Suresi, 132. Ayet.....	54
2.1.10	el-Furkân Suresi, 54. Ayet	56
2.1.11	eş-Şuarâ Suresi, 96. Ayet.....	57
2.1.12	es-Secde Suresi, 18. Ayet	59
2.1.13	el-Ahzâb Suresi, 33. Ayet	60
2.1.14	el-Ahzâb Suresi, 58. Ayet	63
2.1.15	eş-Şûrâ Suresi, 23. Ayet.....	64
2.1.16	ez-Zuhruf Suresi, 41. Ayet.....	68
2.1.17	el-Câsiye Suresi, 21. Ayet.....	69
2.1.18	en-Necm Suresi, 1-4. Ayetler	70
2.1.19	el-Meâric Suresi, 1-2. Ayetler.....	71
2.1.20	el-İnsân Suresi, 7-10. Ayetler	73
2.1.21	el-Mutaffifîn Suresi, 29-30. Ayetler	76
2.1.22	ed-Duhâ Suresi, 4-5. Ayetler	77
2.1.23	Değerlendirme	78
2.2	Ehl-i Beyt Olarak Tevil Edilen Ayetler.....	79
2.2.1	el-Fâtîha Suresi, 6. Ayet	79
2.2.2	Âl-i İmrân Suresi, 33. Ayet.....	80
2.2.3	Âl-i İmrân Suresi, 103. Ayet.....	82
2.2.4	Âl-i İmrân Suresi, 110. Ayet.....	84
2.2.5	en-Nisâ Suresi, 34. Ayet	85
2.2.6	el-A'râf Suresi, 46. Ayet.....	87
2.2.7	et-Tevbe Suresi, 3. Ayet	89
2.2.8	et-Tevbe Suresi, 119. Ayet	90
2.2.9	Yûnus Suresi, 58. Ayet	91
2.2.10	Hûd Suresi, 17. Ayet.....	92
2.2.11	er-Ra'd Suresi, 7. Ayet	93
2.2.12	er-Ra'd Suresi, 43. Ayet	95
2.2.13	en-Nahl Suresi, 43. Ayet.....	97
2.2.14	en-Nûr Suresi, 36. Ayet	98
2.2.15	en-Neml Suresi, 82. Ayet.....	99
2.2.16	el-Ahzâb Suresi, 33. Ayet	102
2.2.17	es-Sâffât Suresi, 129-130. Ayetler	104
2.2.18	ez-Zümer Suresi, 33. Ayet	106
2.2.19	ez-Zuhruf Suresi, 28. Ayet.....	107
2.2.20	er-Rahmân Suresi, 19-22. Ayetler	108
2.2.21	el-Vâkıa Suresi, 10-12 Ayetler	109
2.2.22	et-Tahrîm Suresi, 4. Ayet.....	110
2.2.23	el-Hâkka Suresi, 11-12. Ayetler	111
2.2.24	et-Tîn Suresi, 1-3. Ayetler	113
2.2.25	el-Beyyine Suresi, 7. Ayet	114
2.2.26	el-Asr Suresi, 1-3. Ayetler	116
2.2.27	el-Kevser Suresi, 1-3. Ayetler.....	118
2.2.28	Değerlendirme	121
2.3	Ehl-i Beytin Faziletini Beyan Eden Ayetler.....	121
2.3.1	Âl-i İmrân Suresi, 33-34. Ayet	121
2.3.2	Âl-i İmrân Suresi, 144. Ayet.....	123
2.3.3	el-Enfâl Suresi, 30. Ayet.....	124
2.3.4	el-Enfâl Suresi, 41. Ayet.....	125

2.3.5	et-Tevbe Suresi, 1. Ayet	127
2.3.6	et-Tevbe Suresi, 100. Ayet	129
2.3.7	Yûnus Suresi, 87. Ayet	130
2.3.8	er-Ra'd Suresi, 4. Ayet	131
2.3.9	er-Ra'd Suresi, 29. Ayet	132
2.3.10	el-İsrâ Suresi, 26. Ayet	134
2.3.11	Tâhâ Suresi, 29-32. Ayetler	135
2.3.12	Tâhâ Suresi, 82. Ayet.....	136
2.3.13	el-Mûminûn Suresi, 101. Ayet.....	138
2.3.14	el-Ankebût Suresi, 2-3. Ayetler	140
2.3.15	el-Ahzâb Suresi, 6. Ayet	141
2.3.16	el-Ahzâb Suresi, 57. Ayet	142
2.3.17	ed-Duhân Suresi, 29. Ayet.....	143
2.3.18	Muhammed Suresi, 30. Ayet	145
2.3.19	er-Rahmân Suresi, 31-32. Ayetler	146
2.3.20	el-Mücâdele Suresi, 12. Ayet.....	148
2.3.21	el-İnsân Suresi, 13. Ayet.....	151
2.3.22	eş-Şems Suresi, 12-13. Ayetler.....	152
2.3.23	el-Kadir Suresi, 3-5. Ayetler.....	154
2.3.24	en-Nasr Suresi, 1-3. Ayetler	156
2.3.25	Değerlendirme	158
3.	ŞİA TEFSİR KAYNAKLARINDA “EHL-İ BEYT”	170
3.1	“Ehl-i Beyt” Hakkında Nazil Olduğu Düşünülen Ayetler	170
3.1.1	el-Bakara Suresi, 43. Ayet	170
3.1.2	el-Bakara Suresi, 189. Ayet	171
3.1.3	el-Kehf Suresi, 107. Ayet	172
3.1.4	el-Hac Suresi, 34. Ayet	173
3.1.5	en-Nûr Suresi, 51-52. Ayetler.....	174
3.1.6	el-Ankebût Suresi, 69. Ayet.....	175
3.1.7	es-Secde Suresi, 24. Ayet	176
3.1.8	et-Tûr Suresi, 21. Ayet.....	177
3.1.9	el-Leyl Suresi, 5-10. Ayetler.....	178
3.1.10	Değerlendirme	180
3.2	“Ehl-i Beyt” Olarak Tevil Edilen Ayetler	181
3.2.1	el-Bakara Suresi, 58. Ayet	181
3.2.2	Âl-i İmrân Suresi, 7. Ayet.....	181
3.2.3	en-Nisâ Suresi, 29. Ayet	183
3.2.4	en-Nisâ Suresi, 59. Ayet	184
3.2.5	el-En'âm Suresi, 97. Ayet.....	186
3.2.6	el-A'râf Suresi, 180. Ayet.....	187
3.2.7	et-Tevbe Suresi, 36. Ayet	188
3.2.8	el-Enbiyâ Suresi, 73. Ayet	189
3.2.9	el-Hac Suresi, 45. Ayet	191
3.2.10	en-Nûr Suresi, 37. Ayet	192
3.2.11	el-Ankebût Suresi, 43. Ayet.....	193
3.2.12	Lokmân Suresi, 22. Ayet	194
3.2.13	et-Tegâbün Suresi, 8. Ayet	196
3.2.14	el-Hâkka Suresi, 17. Ayet	197
3.2.15	el-İnfitâr Suresi, 13-14. Ayetler.....	198

3.2.16	Değerlendirme	199
3.3	Ehl-i Beytin Faziletini Beyan Eden Ayetler	200
3.3.1	et-Tevbe Suresi, 16. Ayet	200
3.3.2	Tâhâ Suresi, 123. Ayet.....	201
3.3.3	et-Tekvîr Suresi, 8-9. Ayetler	202
3.3.4	Değerlendirme	203
4. SONUÇ		209
KAYNAKLAR		212

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1 “Ehl-i beyt” ifadesi ile gelip Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu düşünülen ayetler.....	159
Tablo 2.2 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelmeyip Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu düşünülen ayetler.....	160
Tablo 2.3 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelmeyen, sadece Hz. Ali hakkında nazil olduğu düşünülen ayetler	161
Tablo 2.4 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelip Ehl-i beyt olarak tevil edilen ayetler	162
Tablo 2.5 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelmeyip Ehl-i beyt olarak tevil edilen ayetler ...	164
Tablo 2.6 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelmeyen, Hz. Ali olarak tevil edilen ayetler.....	165
Tablo 2.7 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelip Ehl-i beytin faziletini beyan eden ayetler ..	166
Tablo 2.8 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelmeyip Ehl-i beytin faziletini beyan eden ayetler	167
Tablo 2.9 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelmeyen, Hz. Ali’nin faziletini beyan eden ayetler	168
Tablo 3.1 Şia tefsirlerinde “Ehl-i beyt” hakkında nazil olduğu düşünülen ayetler	204
Tablo 3.2 Şia tefsirlerinde Hz. Ali hakkında nazil olduğu düşünülen ayetler	205
Tablo 3.3 Şia tefsirlerinde “Ehl-i beyt” olarak tevil edilen ayetler.....	206
Tablo 3.4 Şia tefsirlerinde Hz. Ali olarak tevil edilen ayetler	208
Tablo 3.5 Şia tefsirlerinde Ehl-i beytin faziletini beyan eden ayetler.....	208

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

b.	: bin/ ibn/ bint
bkz.	: bakınız
c.c.	: celle celâluhu
Çev.	: çeviren
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazreti
İ.F.D.	: İlahiyat Fakültesi Dergisi
İSAM	: TDV İslam Araştırma Merkezi
Nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölümü/ Ölüm tarihi
r.a.	: Radıyallahu anhu/anha/anhuma/anhum
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahu aleyhi ve sellem
Ş.	: Hicri şemsi yıl
T.D.V.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: Tahkik
tsz.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
Yay.	: Yayınevi/yayınlayan

1. GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Konusu

Araştırmamızın temel konusu, “Şia ve Şia dışı tefsirler özelinde Kur’ân tefsirinde “Ehl-i beyt” yorumları” olarak belirlenmiştir.

Câhiliye Araplarında, herhangi bir kabileyi veya soyu yöneten ve onlara egemen olan aileyi ifade eden Ehl-i beyt, İslâm’ın gelmesiyle birlikte mâna itibariyle değişikliğe uğramış ve Asr-ı saâdetten beri Hz. Peygamber’in (s.a.v) ailesi ve soyu anlamına gelen bir terim olmuştur. Ehl-i beyt, genel olarak Hz. Muhammed’in (s.a.v) ev ahâlisini, eşlerini, çocuklarını ve akrabalarını tanımlamak için kullanılan İslâmî bir terimdir. İslâmî literatürde, Ehl-i beyt terimi yerine onunla aynı mânâyı ihtiva eden başka terimler de yer almaktadır. Bunlar, “âl, zü’l-kurbâ ve ıtra’dır”. Şia kaynaklarında Ehl-i beyt teriminin yerine daha çok bir kimsenin soyu ve aşireti anlamına gelen “ıtra” kullanılmıştır. Asr-ı saâdetten sonra Müslümanlar arasında meydana gelen birçok siyasî ve içtimâî hâdiselerin tesiriyle Ehl-i beyt terimi kurumsallaşmış; itikadî, siyasî ve sosyal boyutu olan bir kavram hâline gelmiş ve mezhepler arasında görüş ayrılıklarına sebep olmuştur.¹

Ehl-i beyt terimi hakkındaki fikir ayrılıkları ise en çok Şia ile diğer mezhepler arasında yaşanmıştır. Şia’nın teşekkül sürecinde Ehl-i beyt terimine sıklıkla atıfta bulunması ve Şia’nın temel inanç esaslarını mezkûr terim üzerine bina etmesi gibi birçok etken sebebiyle Şia ve diğer mezhepler arasındaki fikir ayrılıkları derinleşmiştir. Bu fikir ayrılıklarının neticesinde Ehl-i beyt, kapsamı ve mahiyeti itibariyle Şia’da ve Şia dışı kaynaklarda birbirinden farklı bir manayı taşıyan bir terim mahiyetindedir.²

Dolayısıyla Ehl-i beyt hususundaki söz konusu görüş ayrılıkları, Şia ve Şia dışı tefsir kaynaklarına da yansımıştır. Bu yüzden bu çalışmamızda Şia ve Şia dışı tefsir kaynaklarında, Şia inanç sisteminin dayanağı olan Ehl-i beyt ve Ehl-i beyt

¹ Mustafa Öz, “Ehl-i Beyt”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul, 1994), 10/498.

² Abdülcabbar Adıgüzel, “Şii İmâmîyenin Ehl-i Beyt Tasavvuru ve Dini Referanslar”, *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/1 (2015), 119-120.

mensuplarına dair yorumlanan ayetleri tespit etmeyi ve söz konusu ayetlerin tefsirleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirlemeyi amaçladık.

1.2 Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

İslâm tarihinde köklü bir geçmişe sahip olması, İslâm peygamberi Hz. Muhammed'in (s.a.v) yakın akrabaları ve kabilesiyle ilgili bir terkip olması, İslâm'ın kurucu metinleri olan âyet ve hadislerde Ehl-i beyt'le ilgili birçok bilgi, hüküm ve rivâyet bulunması ve Şîa'nın Ehl-i beyt ile özdeşleştirerek kendini Ehl-i beyt mezhebi olarak tanıtmaması gibi birçok etkenden dolayı Ehl-i beyt kapsamlı, derin ve geniş bir konudur. Şîa ve Şîa dışı hadis ve tefsir kaynaklarında Ehl-i beyt terkihiyle ilgili yüzlerce rivâyet ve görüşler yer almaktadır. Bu yüzden çalışmamızı sınırlamak ve daraltmak durumunda kaldık.

İlk önce Ehl-i beyt terkihinin kelime anlamını klasik ve çağdaş sözlüklere dayanarak açıklamaya çalıştık ardından tarihsel ve teolojik çerçevesi bağlamında İslam öncesi Arap toplumunda Ehl-i beyt terkihinin kullanımı ile ilgili bilgiler verdik. Zira bu terkip yalnızca Hz. Peygamber döneminde değil daha öncesinde de kullanılan bir terkiptir. Konunun daha iyi anlaşılması için meseleyi incelemeye ve irdelemeye bu terkihin ortaya konulup kullanıldığı ilk zamanlardan başlamanın doğru olacağını düşündük. Ardından, İslam öncesi kullanımın İslami döneme, Hz. Peygamber dönemine nasıl yansıdığını belirtmeye çalıştık. Burada benzer ve farklı yönler vurgu yapmaya özen gösterdik. Arap kültüründe Hz. Peygamber dönemi ve öncesinde Ehl-i beyt terkihini ele alırken bu terkihin Kur'an'da nasıl kullanıldığı konusu da göz ardı etmedik.

Hz. Peygamber'in hadislerinde terkihin kullanımını özellikle bu terkihin içeriğinin ve kapsamının doldurulmasında çokça kullanılan hadisler başta olmak üzere ele aldık. Konu ile ilgili daha az önem arz ettiğini düşündüğümüz hadisleri ise muhtevayı çok fazla şişirmemek adına sadece zikretmekle yetinip, irdeme yoluna gitmeyerek konunun daha fazla içerisine girmek isteyenlere dipnotlarda gerekli kaynakları serdettik.

Ehl-i beyt kültürünün oluşmasında İslam öncesi asabiyet duygusunun etkisini bir başlık altında zikrettikten sonra İslam sonrası ve özellikle Hz. Peygamber sonrası Şii ve Sünni toplumlarda Ehl-i beyt algısı ve tanımlamasının neler olduğunu yine Şii ve

Sünni âlimlerin rivayet tefsir eserlerindeki görüşlerinden hareketle ortaya koymaya çalıştık.

Ehl-i beyt olarak tanımlanan terkipten kimlerin kast edildiğini belirleme konusunda sadece her iki mezhep müfessirlerin ittifak ettiği şahıslar yani Hz. Muhammed (s.a.v), Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin hakkında araştırma yapmaya özen gösterdik. Çünkü Şii müfessirler Hz. Muhammed (s.a.v) ve Hz. Fatıma ile birlikte kendi on iki imamlarını da Ehl-i beyt olarak tanımlarken, sünni müfessirler Peygamber Efendimizin hanımları ile birlikte Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i Ehl-i beyt olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla çalışmamızı her iki mezhebin Ehl-i beyt tanımında yer alan yukarıda adı geçen dört şahıslarla ilgili araştırma yapmakla sınırladık. Şia ve Şia dışı mezhep müfessirlerin Ehl-i beyt tanımı hakkında delil olarak ortaya koydukları ayet ve hadislerle "Ehl-i Beyt Terkibi" başlığı altında yer verdik.

1.3 Kaynaklar

1.3.1 Şia Dışı Kaynaklar

Şia dışı tefsir kaynakları olarak klasik ve çağdaş rivayet ve dirayet tefsirlerinden Ehl-i beyt hakkındaki ayetlerin tefsirlerinde; Taberî'nin (ö. 310/923), *Câmi 'u'l-beyân fî te'vîli'l-Kur'ân* adlı tefsiri, İbn Ebî Hatim er-Râzî'nin (ö.327/938) *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm* adlı tefsiri, Mâturîdî'nin (ö. 333/944) *Te'vilâtü'l-Kur'ân* adlı tefsiri, Semerkandî'nin (ö. 373/983) *Bahrü'l-'ulûm* adlı tefsiri, Sa'lebî'nin (ö. 427/1035) *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân* adlı tefsiri, Beğavî'nin (ö. 516/1122) *Me'âlimü't-tenzîl fî tefsîri'l-Kur'ân* adlı tefsiri, İbnü'l-Cevzi'nin (ö. 597/1201) *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr* adlı tefsiri, Fahrüddîn Râzî'nin (ö. 606/1210) *Mefâtihu'l-ğayb -et-Tefsîrü'l-kebîr-* adlı tefsiri, Kurtubî'nin (ö. 671/1273) *el-Câmi ' li-aḥkâmi'l-Kur'ân* adlı tefsiri, İbn Kesîr'in (ö.774/1373) *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm* adlı tefsiri, es-Fîruzâbâdî'nin (ö. 817/1415) *Tenvîrü'l-Mikbâs min Tefsîri İbn Abbâs* adlı tefsiri, Nisâburî'nin (ö. 850/1329) *Ğarâ'ibü'l-Kur'ân ve reğâ'ibü'l-furkân* adlı tefsiri, Seâlibî'nin (ö. 875/1471), *el-Cevâhirü'l-hisân fî tefsîri'l-Kur'ân* adlı tefsiri, el-Süyûtî'nin (ö. 911/1505) *ed-Dürri'l-Mensûr fî't-Tefsîr bi'l-Me'sûr* adlı tefsiri, el-Âlûsî'nin (ö. 1270/1854) *Rûhu'l-me'ânî fî tefsîri'l-Kur'âni'l-'azîm ve's-seb'i'l-mesânî*

adlı tefsiri, Haskânî'nin *Şevâhidu't-tenzil li'l-Kavâidi't-Tefdîl* adlı tefsiri gibi eselere başvuru.

Esbab-ı nüzul rivayetlerini araştırmak için Vâhidî'nin (ö. 468/1076) *Esbabu'n-nuzûl* adlı eseri, Askalânî'nin (ö. 852/1449) *el-Ucab fî Beyan'il-Esbab* adlı eseri, Süyûtî'nin (ö. 911/1505) *Lubabü'n-nukûl fî esbâbi'n-nuzûl* adlı eseri, Alevî b. Halife'nin *Câmiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nuzûl ve şerhi âyâtihâ* adlı eserinden yararlandık. Tefsir tarihi konularında ise Zehebî'nin (1915-1977) *et-Tefsir ve'l-Müfessirün* adlı eserine başvuru.

Ayetlerin mealinde çoğunlukla Diyanet İşleri Başkanlığının *Kur'an Yolu* isimli mealini web sayfasından kaynak olarak kullanmayı tercih ettik. Ehl-i beytle ilgili yazılan makale ve yapılan tezlerden de yararlandık. Ehl-i beyt terkinin anlamını tespit edebilmek için Arapça sözlüklerden yararlandık.

Burada Şia ve Şia dışı kaynak olma açısında problemliler olarak görülen Haskânî ve Sa'lebî hakkında ayrıca bilgi vermek istiyoruz.

1.3.1.1 Haskânî

Hakim Haskânî (h. 450-524) olarak bilinen Ebu'l-Kasım Obaidullah b. Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmad b. Muhammed b. Haskan Kuraşı Amri Nisaburî tarih, hadis ve Kur'an tefsiri alanında en önemli Sünni alimlerden birisi olarak tanınır. "Hakim Haskânî" olarak bilinen Haskânî'nin tanınan ismi İbn el-Hadad'dır". Haskânî Hz. Osman'ın halifeliği döneminde Horasan'ı fetheden "Abdullah b. Amer'in çocuklarındandır. O ehl-i sünnet hadisçilerinin büyüklerinin biri olarak "âli'l-isnat" adıyla kabul edilir. Ricâl âlimleri ve Zehebî gibi Sünni alimler, onu önde gelen Hanefî alim ve tarihçiler arasında zikretmişlerdir. Bazı insanlar onu Şii inançları ve tarihi lehine bir kitap yazdığı için Şii olarak değerlendirdi.³ Her ne kadar Sünni bir alim olarak kabul edilse de pek çok hadis ve tarihi Şii kaynaktan yararlanmış ve hadis rivayet etmiştir. Öyle ki o, tefsir kitabını geniş ve bol miktarda derlerken Şii rivayet

³ <https://maaref.makarem.ir/fa/article/index/408927/> (Erişim: 18.01.2025)

yorumunun iki önemli kaynağı olan Kûfî'nin Furat Tefsiri ve Ayyâşî'nin tefsirini kullanmıştır.⁴

Bu iddiayı doğru bulmayanlar da vardır. Çünkü Haskânî kendisinin *Şevahidu't-tenzil* adlı eserinde bazı ayetleri tefsir ederken ilk üç halife hakkındaki yorumları da zikretmiştir. Örnek olarak el-Fetih suresi 29. ayetin tefsirinde Şiiler bu eyeti sadece Ehl-i beyt fertlerinden olan Hz. Ali ve onun evlatları hakkında yorumlarken Haskânî bu ayeti dört halife ile Talha ve Zubeyr'den ibaret sahabe hakkında yorumlamıştır.⁵

Bu ve benzeri veriler doğrultusunda, –her ne kadar fikir ve görüşlerinde Şia yanlısı gibi görülse de- Şii olmaması sebebiyle biz çalışmamızda Haskânî'ye Şia dışı kaynaklarımız arasında yer verdik.

1.3.1.2 Sa'lebî

Adı Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm es-Sa'lebî en-Nîsâbü'rî Sa'lebî (ö. 427/1035). Sa'lebî, dönemin önde gelen müfessir ve dilcilerinden biri olarak kabul edildiği gibi hocası İbn Habîb ve talebesi Vâhidî ile birlikte Nîşâbur tefsir ekolünün en önemli temsilcileri arasında gösterilmektedir. *el-Keşf ve'l-beyân* adlı tefsirini kendisinden rivayet eden Ebû Ma'ser et-Taberî de talebeleri içinde sayılabilir. Gerek müfessir, mukrî ve hâfız gibi sıfatlarla anılması gerekse tefsiri onun Kur'an ilimlerine olan vukufunu gösterir. Dindar kişiliğine işaret edilen Sa'lebî Muharrem 427'de (Kasım 1035) vefat etti.⁶

Zehebî diyor ki: Bu tefsirin müellifi Ebu İshak Ahmed b. İbrahim el-Sa'lebî el-Nisaburî'dir. O, hafız ve vaizdi, tefsir ve Arapçada liderdi ve dinde güçlüydü. Tefsir ilminde diğer tefsirleri aşan büyük bir tefsir yazmıştır.” Sâlebî, seleflerinin tefsirlerinden aktardığı her şeyin doğruluğunu araştırmamıştır. Daha doğrusu, kendisi hakkında gözlemlediğimiz ve Suyutî'nin *el-İtkân*'da söylediği gibi, hadislerle ilgili pek çok rivayeti görüyoruz. Şiilerin uydurduğu hadislerin birçoğuna da aldanmış, bunların

⁴ <https://maaref.makarem.ir/fa/article/index/408927/> (Erişim: 19.01.2025)

⁵ Bkz. Haskânî, b. Ahmed, *Şevahidu't-tenzil li'l-kavâidi't-tefdil*, (Thk ve Tlk: Şeyih Muhammed Bakir el-Mahmudi), Müesseset'üt-Tab'i ven-Neşr Livizareti's-Sikafeti ve'l-İrşadi'l-İslami, Tahran, 1.Baskı, 1990/1411, 2/252.

⁶ M. Suat Mertoğlu, "Sa'lebî", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/salebi> (Erişim: 15.01.2025).

durumlarını ve uydurmalarını belirtmeden kitabına bunlarla serpiştirmiştir. Bu, Sa'lebî'nin gerçek haberleri yanlış olanlardan ayırma konusunda hiçbir deneyimi olmadığını gösteriyor. Sa'lebî, İsrailiyat'ın bu kadar çok olması ve hadislerin seçimindeki yanlışlık, yorumundaki bu kusuru fark eden bazı alimlerin sert suçlamaları ve sert eleştirileri nedeniyle hem kendisine hem de tefsirine yol açmıştır.”⁷

es-Sa'lebî, “Şîa kaynaklı bazı asılsız rivayetlere ve İsrâiliyat türü kıssa ve haberlere yer vermesi açısından eleştirilmiştir.”⁸ Lakin müfessir Şii bir müfessir olmadığı için biz bu müfessiri de Şia dışı görüşlere yer verirken kaynak olarak kullandık.

1.3.2 Şii Kaynaklar

Ayetlerin Ehl-i beyt hakkındaki tefsirlerini araştırırken; Ebu Hamza Sumalî'nin *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Kerim* adlı tefsiri, Kummî'nin *Tefsiru'l-Kummî* adlı tefsiri, Eyyâşî'nin *Kitabu't-tefsir* adlı tefsiri, Furat el-Kûfî'nin *Tefsiru Furat el-Kûfî* adlı tefsiri, Tabersî'nin *Mecmau'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân* adlı tefsiri, Kâşânî'nin *Tefsîru minhaci's-sadikîn fî ilzâmi'l-muhâlifîn* adlı tefsiri, Esterâbâdî'nin *Te'vilu'l-âyâti'z-zâhire* adlı tefsiri, Kâşânî'nin *Zübdetü't-tefâsir* adlı tefsiri, Bahrânî'nin *el-Burhân fî tefsiri'l-Kur'ân* adlı tefsiri, el-Erusî el-Huveyzî'nin *Tefsîru nuri's-sakaleyn* adlı tefsiri, Feyz Kâşânî'nin *Tefsiru's-sâfî* ve *el-asfa fî tefsiri'l-Kur'ân* adlı tefsirleri, Kummî Meşhedî'nin *Tefsiru kenzi'd-dekâik ve bahri'l-ğarâib* adlı tefsiri, Şibr Seyyid Abdullah'ın *el-Cevheru's-semin fî tefsiri'l-kitâbi'l-mubîn* adlı tefsiri, Abdu'l-Azimi Hüseyinî'nin *Tefsîru Isnâ Aşer* adlı tefsiri, eş-Şirâzî'nin *el-Emsel fî tefsîri kitabillâhi'l-munzel* adlı tefsiri, Tabâtabâî'nin *el-Mizân fî tefsiri'l-Kur'ân* adlı tefsiri, Şeybânî'nin *Nehcu'l-beyân 'an keşfi'l-meânî'l-Kur'ân* adlı tefsiri ve Ebu-l Futuh Râzî'nin *Ravzu'l-cinân ve rûhu'l-cinan fî tefsiri'l-Kur'ân* adlı tefsiri gibi klasik ve çağdaş rivayet ve dirayet tefsirlerinden yaralandık Ayrıca Ehl-i beytle ilgili Şia araştırmacılar tarafından kaleme alınan makale ve tezleri de kaynak olarak kullandık.

⁷ Zehebî, Muhammed Huseyn, *et-Tefsîr ve'l-müfessirîn*, Darul-hadis, Kahire 2012/1433, 1/201-202.

⁸ Mertoglu, "Sa'lebî", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/salebi> (Erişim: 15.01.2025).

1.4 Ehl-i Beyt Terkibi

1.4.1 Kavramsal İnceleme

Bir konu ile alakalı araştırma yapılırken, konu ile ilgili kavramların doğru bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Kavramlar veya kelimeler kullanılırken tarihi süreçte dönemselsel olarak farklı anlamlar yüklenilebileceği faktörü göz önünde tutulmalıdır. Ehl-i beyt terkibi örneğinde olduğu gibi Cahiliyye döneminde kullanılan bir kavram, sonraki dönemlerde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Tarihi süreç içerisinde bazen anlam tamamen kayarken, bazen de kelimenin veya kavramın kapsamının genişletildiğini veya daraltıldığını görebilmekteyiz. Bu değişikliklerin yanı sıra Şiî siyasette yer edinen terkiplerin başında gelen Ehl-i beyt tabiri, içerdiği manalar ve zamanla uğradığı anlam değişmesi, birçok toplumsal meselelerde delil olarak kullanılması bu tabirin önemini arttırmaktadır.⁹

Ehl-i beyt terkinin anlamını tespit edebilmek için terkinin sözlük ve terim anlamlarının net bir şekilde bilinmesi gerekir. Bunun tespiti için Arapça sözlükler ile Cahiliyye dönemi kullanımından faydalanmak yararlı olacaktır.

Kur'an-ı Kerim'de konu ile alakalı olarak sadece "Ehlu'l-beyt" ve "Zi'l-kurba" kelimeleri geçmektedir. Hadislerde ise "Âl-i Resûl", "Âl-i beyt", "İtretu'r-resûl", "Âl-i aba", "Ashâbu'l-kisa" gibi terkipleri kullanılmaktadır.

1.4.1.1 Lügat anlamı

Türkçe anlamıyla "hane halkı, ev halkı" manasına gelen "Ehl-i beyt," Arap dilinde "ehl" kelimesinin "beyt" kelimesine izafe edilmesiyle meydana gelen Arapça bir terkiptir. Bu terkip "ev sahibiyile, onun eşini, çocuklarını, torunlarını ve yakın akrabalarını" kapsamına alır.¹⁰

⁹ Namık Kemal Karabiber, *Ehl-i Beyt Tasavvuru ve Erken Dönemdeki Yansımaları (Hicri I. ve II. Asır)* (Ankara: 2007), 3.

¹⁰ Öz, "Ehl-i Beyt", 10/498.

‘Ehl’ kelimesinin çoğulu ise “ehlûn, âhâl, ehâl, ehlât ve ehâlât” şeklindedir.¹¹ “Ehl” kelimesinin fiil kalıbındaki çeşitli müştakları, “cana yakın olmak, bir yerde iskân etmek, hoş karşılamak, evlilik” gibi anlamlar içerir. Müzekker bir kelime olan “ehl” ise “aile, yakın akraba, eş, zevce, ahâlî, taraftar, bir yerde yaşayan, bir şeye layık olan” gibi anlamlara gelmektedir.¹² Bunun yanında “ehl” kelimesi nesep bağı bulunan kimseleri, aynı dine mensup kişileri, bir yerde birlikte yaşayan kimseleri ifade etmek için kullanılır.¹³

Ehl kelimesi nispet edildiği kelimeye göre farklı anlamlar kazanmaktadır. Örneğin; “ehlü’r-racul”, kişinin eşini ve aynı evde birlikte yaşadığı kimseleri ifade eder. “Ehlü’l-mezhep”, bir mezhebe mensup olanları, “ehlü’l-İslam”, İslam’a mensup olanları, “ehlü’l-emr”, yöneticileri ifade etmek için kullanılır.¹⁴ Bunların yanında evcil hayvanlara “ehli hayvan” denildiği gibi, kolay ünsiyet kurabilen, çabuk kaynaşan insanlara da “ehliyyun” denilmektedir.¹⁵

Dil âlimleri tarafından “ehl” kelimesinin murâdîfi olarak kabul edilen “âl” kelimesi sözlük anlamıyla “serap, dağ, dağın çevresi ve çadır direği” anlamlarına geldiği gibi, “kişinin kendisi, ailesi ve akrabaları” anlamlarına da gelmektedir. Dil bilimcilerine göre “âl” kelimesi, “ehl” kelimesinden türetilmiştir.¹⁶ İki kelime her ne kadar aynı anlamda kullanılmış olsa da “âl” kelimesinin genel anlamıyla şerefli ve üstün nitelikli kişiler için kullanıldığı belirtilmektedir.¹⁷

Ehl-i beyt terkiibinin ikinci kelimesi olan “beyt” kelimesi ise sözlükte, ev, mesken, çadır, kabuk, kılıf, onur, Şiir dizesi, barınak, sığınak, dinlenme ve konaklama yeri, saray anlamlarına gelir. Bu kelimenin çoğulu ise “Ebyât, ebâyât, buyût, buyûtât” şeklindedir.¹⁸

¹¹ İbn Manzûr, Cemâluddîn Ebû’l-Fadl Muhammed b. Mukerrem (771/1311), *Lisânu’l-Arab*, Beyrut: Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1990, 11/28.

¹² İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, 11/28-32.

¹³ İsfahânî, Râgıb, *el-Müfredât* (İstanbul: 1984), 96.

¹⁴ el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 36.

¹⁵ İbn Manzûr, *Lisanu’l-Arab*, 11/29.

¹⁶ İbn Manzûr, *Lisanu’l-Arab*, 11/30.

¹⁷ Bahaüddin Varol, *Ehl-i Beyt –Kavramsal Boyut-*, İstanbul: Yediveren Yayınları, 2004), 36.

¹⁸ İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, 11, 14-15; İsfahânî, *el-Müfredât*, 64.

“Ev sahibi” anlamına gelen Ehl-i beyt terkibi ise “ev sahibiyle onun eşini, çocuklarını, torunlarını ve yakın akrabalarını” ifade etmek için kullanılır.¹⁹

1.4.1.2 İstilah anlamı

Ehl-i sünnet ve Şiîler arasında ihtilafın en fazla olduğu konuların başında gelen Ehl-i beyt terkinin kimleri kapsadığı ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bazılarına göre Hz. Peygamber’in hanımlarını kapsarken, bazılarına göre Hz. Peygamber, hanımları, kızı Fatıma, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Selman-ı Farisî’yi kapsamaktadır. Başka bir kesime göre Hz. Peygamber, kızı Fatıma ve on iki imamı kapsarken; bir diğer kesime göre ise Hz. Peygamber’e akraba olan bütün Hâşimoğullarını kapsamaktadır. Bu görüşlerin yanında Ehl-i beyt terkinin Hz. Peygamber’in bütün ümmetini kapsadığını savunan görüşler de vardır.²⁰

1.4.2 Tarihsel İnceleme

1.4.2.1 İslam öncesi Arap kültüründe Ehl-i beyt

Ehl-i beyt terkinin kullanımı, İslam’dan önceki dönemlere kadar uzanabilmektedir. O dönemlerde belirli bazı kabile kolları ‘İlahlar Evi’ (Beytu’l- âlihe)’den sorumlu oldukları için, bazı dini ve kutsal sıfatlara sahip oldukları belirtilmektedir. Bu kutsal görev nesilden nesle aktarılan kutsal bir vazife haline gelmekteydi. Yine bu kutsal görevlerden dolayı bu kişiler kabileler ve aşiretler arasında yüksek bir makama sahip olabiliyorlardı. Zaman içerisinde bu mâbed (beyt) sorumluluğu, Araplar arasında farklı kavramlarla ilişkilendirilmeye başlanmıştır.²¹

İslam öncesinde Ehl-i beyt terkibi, “Ehlu’l-beyt, Ehlu buyutâtü’l-Arab, Beytu’ş-şeref, Beytu’r-racul, Beytu’l-kavm” gibi anlamlarda kullanılmıştır. Bu tür terkipler kişinin hanımına, çocuklarına, kabilenin yetkili kişilerine veya kabilelere işaret etmekteydi.²²

¹⁹ Öz, “Ehl i Beyt”, 10/498.

²⁰ Sönmez Kutlu, *Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi*, (Ankara: İslâmiyât, 2000), 3/99-100.

²¹ Farûk Ömer Fevzi, “Ehl-i Beyt Kavramı Üzerine”, çev. Bahaüddin Varol, *SÜİFD*, 9 (1999) 397.

²² İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arab*, 11, 14-15; Kutlu, *Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi*, 100.

Arap toplumunda “el-buyûtât ve eş-şeref” kelimeleri beraber kullanılmıştır. Ev koruyuculuğu anlamına gelen “sedenetü’l-beyt” çoğu zaman siyasi ve askeri alanda ön planda olan kabilenin ileri gelenleri için kullanılmıştır. Diğer bir ifadeyle şeref sahibi olan kimseleri ifade etmek için kullanılmıştır.²³

Bu kullanım İslam öncesi Arap toplumunda, her kabilenin misafirperverlik, binicilik, savaş tekniği, kahramanlık ve sayı bakımından çokluk gibi konularda üstün olduğunu göstermek için ortaya çıkmıştır.²⁴

Cahiliyye döneminde buyutâtü’l-arab olarak bilinen etkili üç büyük ev vardı: Beytü’l-Kays (Kureyş), Beytü’r-Râb’a ve Beytü’t-Temim. Bu üç kabile içerisinde en etkili olan, pek çok görevi yürüten Kureyş kabilesidir. Bu kabile diğer kabilelere karşı siyasi mücadeleyi kazanmış ve Kâbe’nin önemli vazifelerini elinde tutmuştur. Kureyş kabilesinin atası olarak kabul edilen Kusay b. Kilâb (ö.480), Kâbe’nin bütün görev ve yetkilerini kendi elinde tutmuştur.²⁵

Siyasi mücadele sonunda Kâbe’nin görevlerini ele geçiren Kusay b. Kilâb’tan sonra bu görevler Kusay’ın çocukları tarafından devam ettirilmiştir. Bu görevlerin yerine getirilmesi hususunda kendilerine görev düşen Benî Abdiddâr ve Benî Abdimenâf arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkmış ve bu anlaşmazlıklar görevlerin paylaşılmasıyla çözüme kavuşmuştur. Benî Abdimenâf, sikâye ve rifâde, Benî Abdiddâr ise hicâbe, livâ ve nedve görevlerini üstlenmişlerdir. Bundan sonraki zamanlarda Abdimenâf için “onda beyt ve şeref vardır” denildiği rivayet edilmektedir.²⁶

Haşim’den sonra sikâye ve rifâde görevleri kardeşleri Muttalib’e, ondan sonra da kardeşinin oğlu Abdülmuttalib’e intikal etmiştir. Fil olayından (m. 570) sonra çevrede “Allah’ın dostları” olarak anılmaya başlayan²⁷ Abdülmuttalib ve oğulları, Kâbe’ye ve hacılara yaptıkları hizmetlerden dolayı Kureyşliler kendilerini “Ehlu’l-Harem ve

²³ Fevzi, “Ehl-i Beyt Kavramı Üzerine”, 397.

²⁴ Varol, *Ehl-i Beyt –Kavramsal Boyut*, 100-101; Kutlu, *Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi* 100-101.

²⁵ Kutlu, *Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi*, 101-102.

²⁶ Fevzi, “Ehl-i Beyt Kavramı Üzerine”, 398.

²⁷ Kutlu, *Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi*, 102.

Ehlullah” olarak tanıyorlardı. Bunların dışında Kureyşlilerin verdiği bir diğer isim ise “Ehlu hums” olmuştur.²⁸

Abdulmuttalib’in ölümünden sonra Mekke’de dini işleri yürütme görevini oğlu Ebu Talib üstlenmiştir. Bütün bu görevler ağır gelince sıkâye görevini kardeşi Abbas’a vermiştir. Hz. Muhammed’in peygamberliğini ilan ettiği dönemde Mekke’de dini işleri Hâşimoğulları; siyasi işleri ise Ümeyyeoğulları ellerinde bulunduruyordu. Bu siyasi otorite Müslümanların Mekke’yi fethetmesine kadar sürmüştür (8/630). Mekke’nin Müslümanların eline geçmesiyle Kâbe “Beytu’-Âlihe” olmaktan çıkmıştır.²⁹

1.4.2.2 İslam inancında Ehl-i beyt

İslam inancında kutsal aile (Ehl-i beyt) düşüncesi o derece ileri boyutlara ulaşmıştır ki bu aile ilişkilerinin ahiret hayatında da devam ettiğini belirten hadisler rivayet edilir. Hz. Peygamber’den rivayet edilen ve kendisine eş olarak verilen bazı kişilerin isimlerinin zikredildiği şu hadis konuya açıklık getirmek açısından güzel bir örnektir. “Allah İmran kızı Meryem’i Firavun’un hanımı Âsiye’yi ve Musa’nın kız kardeşi Gülsüm’ü cennette bana zevce olarak vermeyi hükmeyletti.”³⁰

Bu hadisi yorumlarken günümüz düşünürlerinden bazıları Hz. İsa’nın babasız olarak dünyaya gelmesini ve Hz. Meryem’e bir erkek çocuk doğuracağı müjdesinin verilmesini anlatan, “Biz ona meleğimizi (Cebrail’i) gönderdik de ona tam bir insan şeklinde göründü. Meryem, O’na: Ben bağışlayan Allah’a sığınırım senden, eğer Allah’tan korkan biri isen, dedi.”³¹ meâlindeki ayetleri de işin içerisine katarak İslam akidesi açısından çok ilginç ve Hristiyanlıktaki teslis inancının açılımı olan, birin üç farklı şekilde tezahürü mantığını hatırlatan, Hz. Peygamber’in de farklı zamanlarda farklı şekillerde tezahür eden aynı ruh olabileceği fikrini ortaya atmaktadır.

²⁸ Fevzi, “Ehl-i Beyt Kavramı Üzerine”, 399.

²⁹ M. Zeki Duman, “Tefsir’in Temel İlkeleri Çerçevesinde Kur’ân-ı Kerim’de Ehl-i Beyt,” *Marife*, 4/3 (2004), 41.

³⁰ Alauddin Ali b. Husamuddin el-Muttaki el-Hindi el-Burhan Furî (ö. 975 H.), *Kenzul-ummâl*, Müessesu’r-Risale, 5.baskı 1981-1401, 12/132, Hadis nu. 34345.

³¹ Meryem 19/18.

Mitolojik bir yanı olması ve insanların siyasi düşünce ve bakış açılarının nasıl olup ta belli bir süre sonra inançla ilgili bir boyut hali aldığını göstermesi açısından şu örnekler de çok dikkat çekicidir. Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. İmam Hüseyin beşlisinin özel kılındıklarını ve bu özel kılınmanın ardında ilahi bir yön bulunduğunu izah etmeye çalışırken çok değişik rivayetler ileri sürülmüştür. Biz burada o rivayetleri konumuzla direkt alakalı olmadığı için zikretmeden geçeceğiz.

Tam olarak bu konuyla ilgili yapılan bir değerlendirmede Hint ari fikirler, Manilik, Kam Dini gibi İslam öncesine ait inanç ve düşüncelerin, İslam sonrası dönemde de devam ettirildiği, hatta bu fikirlerde bulunan, seçkin (kutsal) bir ilah ailesinin bulunduğu, bu ailenin sulbünden ilahi nurun nesilden nesile intikal ettiği ve beklenen Mesih'te son bulduğu inancı vurgulanarak bizdeki Ehl-i beyt algısının da İslam'ın kabulüyle birlikte bu inancın birazda olsa farklılaşarak devam eden formu olduğu yorumu yapılmaktadır. Burada zikretme fırsatı bulamadığımız birçok kültür ve inançta da muhakkak ki buna benzer kutsal şahsiyet, kutsal aileler ve soy algıları bulunmaktadır. Ancak biz bu kadarını zikretmekle iktifa edeceğiz.

1.4.2.3 Hz. Muhammed (s.a.v) döneminde Ehl-i beyt

Hz. Muhammed döneminde Ehl-i beyt'e yüklenen anlamları net olarak görebilmek için Kur'an-ı Kerim ve hadislerde konu ile ilgili geçen kavramlara bakmak gerekecektir.³²

1.4.2.4 Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i beyt

Kur'an-ı Kerim'in bazı kelime ve kavramları Arapçadaki sözlük manasını dikkate alarak, daha önce oluşmuş sosyal gerçekliklere uygun şekilde, bazen de kelime ve kavramlara yeni anlamlar yükleyerek kullandığı İslam düşünce ekolleri tarafından kabul görmüş bir husustur.³³

³² Fevzi, "Ehl-i Beyt Kavramı Üzerine", 399-400.

³³ Bkz. Kutlu, *Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi*, 99.

Kur'an'da Ehl-i beyt terkibi ve eş anlamlıları olarak kullanılan kelimelere bakıldığında bunların kapsamına kimlerin girdiği ile ilgili bir açıklama yapılmamıştır. Konu ile ilgili farklılıklar içeren yorumlar yapılmıştır.³⁴

Ehl-i beyt terkibi Kur'an'da elif lamla ve elif lamsız olarak üç yerde geçmektedir: Tathir ayetinde Hz. Peygamber'in ailesi ile alakalı geçmektedir. *"Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."*³⁵ Bu ayetin sibak ve siyak'ı Hz. Peygamber'in hanımlarından bahsettiği için, bu ayette kastedilen kişilerin Hz. Peygamber'in hanımlarının olduğu görülmektedir.³⁶

Bir diğer ayette ise Ehl-i beyt terkibi, Hz. İbrâhim ve onun ev halkı anlamında geçmektedir. *"Melekler, "Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketi size olsun ey (peygamber ocağının) ev halkı! Şüphesiz O, övülmeye lâyıktır, şanı yücedir." dediler."*³⁷ Diğer bir ayette ise Hz. Musa'nın ailesi (annesi) için kullanılmıştır. *"Biz, daha önce onun, süt analarının sütünü emmemesini sağladık. Kız kardeşi, "Size onun bakımını, sizin adınıza üstlenecek ve ona içtenlik ve şefkatle davranacak bir aile göstereyim mi?" dedi."*³⁸ Bu ayette kastedilen Hz. Musa'nın annesidir. Çünkü daha önceden ona bebeğinin kendisine döndürüleceğinin müjdesi verilmiştir.³⁹ Bu nedenle takip eden ayette şöyle denilmiştir: *"Böylece biz, anasının gözü aydın olsun ve üzülmesin, Allah'ın va'dinin hak olduğunu bilsin diye onu anasına geri döndürdük. Fakat onların pek çoğu bunu bilmezler."*⁴⁰

Ehl-i beyt terkibi ile ilgili delil olarak kullanılan el-Ahzâb 33. ayette geçen *"Ey Ehl-i beyt! Allah ricsi sizden uzak tutmak ve sizi tertemiz yapmak ister."*⁴¹ Ayet lafzındaki

³⁴ Mesut Okumuş, "Şii ve Sünni Müfessirlerin Ehl-i Beyt ile İlgili Bazı Ayetlere Yaklaşımları Üzerine" *Marife*, 4/3 (2004), 211.

³⁵ el-Ahzâb 33/33.

³⁶ Adnan Demircan, "Arap Siyasi Geleneğinin Ehl-i Beyt Tamlamasının Kavramlaşma Sürecine Etkisi", *Marife* 4/3, (2004), 99.

³⁷ Hûd 11/73.

³⁸ el-Kasas 28/12.

³⁹ M. Zeki Duman, "Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Beyt", *Marife* 4/3 (2004) s. 42.

⁴⁰ el-Kasas 28/13.

⁴¹ el-Ahzâb 33/33.

açık anlamına karşın, aykırı bir şekilde, siyasi bir istismar aracı olarak kullanılmış ve günümüzde de kullanılmaya devam edilmektedir.⁴²

Biz burada bu ayet üzerinde durulması gerektiğini düşünerek bununla ilgili bazı bilgiler vermeye çalışacağız: el-Ahzâb Suresi hicretin beşinci ve altıncı yıllarında parçalar halinde indirilip tamamlanmış bir suredir. 28-34. ayetler tamamıyla Rasûlullah'ın hanımlarıyla ilgilidir.⁴³ Çünkü ayetin öncesine bakıldığında muhatabın Hz. Peygamber'in hanımları olduğu görülmektedir. Nitekim Zemahşerî (ö. 538/1144) konuyla ilgili: “Allah, özel statüleri gereği Peygamber hanımlarını hem te'dip hem de tehdid maksadıyla onlara özgü bir takım şart ve hükümleri de birlikte tebliğ etti.” demiş ve devamında Ahzâb suresinden bazı ayetleri aktarmıştır:⁴⁴

Allah Teâlâ bu ayetlerde önce Hz. Peygamber'in hanımlarını uyarıyor ve diyor ki, siz Peygamber'in hanımları olarak hayatınızda ayrıcalıklı bir konumdasınız. Buna karşılık sizden kim bir mümine yakışmayan bir suç işlerse iki katı ceza alır. Sahip olduğunuz statü ve şeref sizin için en büyük nimettir.⁴⁵

Kur'an'da “Ehl” terkinin yanı sıra Şiflerin görüşlerini savunmak için kullandıkları Mübahele ayetini de aşağıda aktaracağız.

“Ehl” kelimesinden aile fertlerinin kastedildiği ayetler

وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ

“Biz, daha önce onun, sütanalarının sütünü emmemesini sağladık. Kız kardeşi, “Size onun bakımını, sizin adınıza üstlenecek ve ona içtenlik ve şefkatle davranacak bir aile göstereyim mi?” dedi.”⁴⁶

وَأَجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي * هَارُونَ أَخِي * اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي * وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي

⁴² Kutlu, *Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi*, 99-120.

⁴³ Duman, “Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Beyt”, s. 44.

⁴⁴ Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî (ö. 538/1144), *el-Keşşâf*, Daru'l-Kitabi'l-Arabî (Kahire:1977), 3/258.

⁴⁵ Duman, “Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Beyt”, 46-47.

⁴⁶ el-Kasas 28/12.

“Bana ailemden birini yardımcı yap, Kardeşim Hârûn’u. Onunla gücümü artır. Onu işime ortak et.”⁴⁷

قَالُوا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحْمَتُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ إِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

“Melekler, “Allah’ın emrine mi şaşıyorsunuz? Allah’ın rahmeti ve bereketi size olsun ey (peygamber ocağının) ev halkı! Şüphesiz O, övülmeye lâyıktır, şanı yücedir.” dediler.”⁴⁸

... وَ قَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَ لَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى وَ أَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَ آتِينَ الزَّكَاةَ وَ اطِيعْنَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

“Ey Peygamber! Hanımlarına de ki: “Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size mut’a vereyim ve sizi güzelce bırakayım. Eğer Allah’ı, Resûlünü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, bilin ki Allah içinizden iyilik yapanlara büyük bir mükâfat hazırlamıştır. Ey Peygamber’in hanımları! İçinizden kim apaçık bir çirkinlik yaparsa, onun cezası iki kat verilir. Bu, Allah’a göre kolaydır. İçinizden kim Allah’a ve Resûlüne itaat eder ve salih bir amel işlerse, ona mükâfatını iki kat veririz. Biz, ona bereketli bir rızık hazırlamışızdır. Ey Peygamber’in hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah’a karşı gelmekten sakınıyorsanız (erkeklerle konuşurken) sözü yumuşak bir eda ile söylemeyin ki kalbinde hastalık (kötü niyet) olan kimse ümide kapılmasın. Güzel (ve doğru) söz söyleyin. Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah’a ve Resûlüne itaat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor. Siz evlerinizde okunan Allah’ın ayetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah en gizli şeyi bilendir, hakkıyla haberdardır.”⁴⁹

⁴⁷ Tâhâ 20/29-32.

⁴⁸ Hûd 11/73.

⁴⁹ el-Ahzâb 33/28-34.

“Ehl” kelimesinden müminlerin kastedildiği ayetler

و نادى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ...

“Nûh, Rabbine seslenip şöyle dedi: “Rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin va’din elbette gerçektir. Sen de hükmedenlerin en iyi hükmedenisin. Allah, “Ey Nûh! O, asla senin ailenden değildir. Onun yaptığı, iyi olmayan bir iştir. O hâlde, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden isteme. Ben, sana cahillerden olmamanı öğütlerim” dedi.”⁵⁰

Bu ayette Hz. Nûh’un oğlu iman etmediği için Hz. Nûh’un ev halkı olarak kabul edilmemiştir.

وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنْجُوكَ وَ أَهْلَكَ إِلَّا أَمْرًا تَكُ كَانَتْ مِنَ الْغَايِرِينَ

“Elçilerimiz Lût’a geldiklerinde, Lût, onlar yüzünden tasalandı, onlar hakkında çaresizlik içine düştü. Elçiler ona, “Korkma, üzülme. Biz, seni ve aileni kurtaracağız. Ancak karın başka. O, geride kalıp helâk edilenlerden olacaktır.”⁵¹ Bu ayette Hz. Lût’un karısı iman etmediği için Hz. Lût’un ev halkından sayılmamıştır.

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَ نُوحًا وَ آلَ إِبْرَاهِيمَ وَ آلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ

“Şüphesiz Allah, Âdem’i, Nûh’u, İbrahim ailesini (soyunu) ve İmran ailesini (soyunu) birbirinden gelmiş birer nesil olarak seçip âlemlere üstün kıldı. Allah, her şeyi hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”⁵²

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ

“Sana (gerekli) bilgi geldikten sonra artık kim bu konuda seninle tartışacak olursa, de ki: “Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı çağıralım. Biz

⁵⁰ Hûd 11/45-46.

⁵¹ el-Ankebût 29/33.

⁵² Âl-i İmrân 3/33-34.

de siz de toplanalım. Sonra gönülden dua edelim de, Allah'ın lânetini (aramızdan) yalan söyleyenlerin üstüne atalım.”⁵³

Mübahele, hangi taraf yalancı ya da zâlim ise Allah'ın lanet etmesinin bütün kalbiyle istemek ve lanetlemek anlamına gelir.⁵⁴ Hicri 9. yılda Necran Hristiyanlarını temsil eden 70 kişilik heyet başlarında liderleri ile birlikte Medine'ye gelerek Hz. Peygamber ile tartıştılar. Hz. Peygamber'in ortaya koyduğu delilleri kabul etmemek için ısrar edince, Hz. Peygamber mübahele teklifinde bulunur. Fakat Necranlı Hristiyanlar düşünmek için süre isterler. Mübaheleyi kendileri için tehlikeli bulup kabul etmediklerini bildirmek üzere Hz. Peygamber'in yanına geldiklerinde baktılar ki, O Hüseyin'i kucağına almış, Hasan'ın elinden tutmuş, Fatıma ile Ali'yi arkasına almış “*Ben dua edince sizde âmin dersiniz” Diyor.*” Heyet başkanı mübaheleyi kabul etmeyip, cizye vererek İslam hâkimiyeti altında yaşamayı kabul ettiklerini bildirirler. Hz. Peygamber onlara, kendilerine verilen hakları ve yükümlülükleri bildiren bir barış antlaşması yapar.⁵⁵ Şiîler Hz. Peygamberin Mübahele için Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i yanına almasını delil olarak göstererek, Ehl-i beyt tabirinin Hz. Ali ve ailesini kapsadığını savunmaktadırlar.⁵⁶

1.4.2.5 Hadislerde Ehl-i beyt

Ehl-i beyt tabiri çok sayıda hadiste de geçmektedir. Bazı rivayetlerde sahabenin ev halkından bahsederken, çoğunlukla Hz. Peygamber'in ailesinden söz etmektedir.⁵⁷ Hz. Peygamber'in ailesi ile ilgili hadislerin bir kısmında sahabeye Kur'an ve Ehl-i beyt olmak üzere iki değerli kaynak bıraktığını, onlara karşı dikkatli olmalarını istemiştir.⁵⁸ Burada Ehl-i beyt ile ilgili geçen hadislerden bazılarını aktarmaya çalışacağız.

⁵³ Âl-i İmrân 3/61.

⁵⁴ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 11/72.

⁵⁵ İbn Kesîr, İmâduddin İsmail b. Ömer (774/1372), *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Thk. Abdullah İbn Abdülmuhsin et-Türkî), (Beyrut: Hicr yay), 13/241.

⁵⁶ Tabersî, Şeyh Ebu Ali el-Fadl b. Hasen, *Mecmau'l-beyân fî tefsiri'l-Kur'ân*, (Beyrut, 1986), 2/99-100.

⁵⁷ Buhârî Ebû Abdullah b. Muhammed Ebi'l-Hasan İsmail b. İbrahim (256/870), *Câmiu's-sahih*, Nşr.: Ş. Kurt, İstanbul, 1981, “Savm”, 30; Tirmizî, Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ (279/892), *es-Sünen*, İstanbul, 1981, “Edahî”, 10; İbn Mâce, Ebû Abdillâh b. Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî (275/888), *es-Sünen*, İstanbul, 1981, “Mukaddime”, 11,16.

⁵⁸ Müslim, Ebû'l-Huseyn Muslim b. Haccâc el-Kuşeyrî (261/875), *el-Câmiu's-sahih*, İstanbul, 1981, “Fezâilü's-Sahabe”, 36; İbn Hanbel, Abdullah b. Muhammed (241/855), *el-Müsned*, İstanbul, 1981, el-Müsned: 5/181; Tirmizî, “Menâkıb”, 31.

Hem Ehl-i sünnet hem de Şiîler için önemli bir yer tutan Sekaleyn hadisi bunlardan birisidir ve birden fazla versiyonu vardır.⁵⁹

Müslim, Züheyr b. Harb (ö.234/848)8 ve Şüca' b. Mahled (ö.235/849) ile birlikte İbn Uleyye (ö.193/809)'den nakledilmektedir. Züheyr şöyle der: Bize İsmail b. İbrahim nakletti. (İbrahim de) bana Ebu Hayyan (ö.145/762) nakletti. (Ebu Hayyan da) bana Yezid b. Hayyan nakletti. Yezid şöyle dedi: Ben ve Husayn b. Sebre ve Ömer b. Müslim, Zeyd b. Erkam (ö.68/687)'a gittik. Onun yanına oturduğumuzda Husayn ona "Ey Zeyd! Çok hayra nail oldun; Resûlullah ile görüştün, Onun hadisini dinledin, Onunla birlikte savaşa katıldın, Onun arkasında namaz kıldın, böylece birçok hayra nail oldun. "Ey Zeyd! Resûlullah'tan işittiklerinden bize hadis rivayet et. "Bunun üzerine Zeyd "Ey kardeşimin oğlu! Vallahi, yaşlandım, zamanım da geldi, Resûlullah'tan ezberlemiş olduğum şeylerin bazısını unuttum. Bu sebeple size söylediğim şeyleri kabul edin, rivayet edemediğim şeylerden dolayı da beni mükellef tutmayın" dedi. Ve sonra sözüne şöyle devam etti: "Bir gün, Mekke ile Medine arasında Hum denilen yerdeki suyun yanında Rasûlullah aramızda hitap etmek üzere kalktı ve Allah'a hamd ve senada bulundu, nasihat etti ve hatırlatmada bulundu, sonra da şöyle buyurdu: "Bundan sonra: - *Ey insanlar! Dikkat edin! Ben de bir beşerim, Rabbimin elçisinin gelmesi ve benim de icabet edeceğim vakit yaklaşıyor. Ve ben size sekâleyni bırakıyorum. Onlardan ilki Allah'ın kitabı Kur'an'dır ki, onda hidayet ve nur vardır. Allah'ın kitabını alın ve ona sınıksız sarılın.*". Böylece Hz. Peygamber Allah'ın kitabına teşvik etti ve gönülleri ona rağbetlendirdi. Sonra da şöyle buyurdu: "*Ve Ehl-i beytim; Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum, Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum, Ehl-i beytim konusunda size Allah'ı hatırlatıyorum.*" Bunun üzerine Husayn, Zeyd'e "Peygamber'in Ehl-i beyt'i kimdir? Ey Zeyd! O'nun hanımları da Ehl-i beytten değil mi?" diye sordu. Zeyd de: "Peygamber'in hanımları da Ehl-i beyt'indendir, fakat onun asıl Ehl-i beyt'i, kendisinden sonra sadaka kendilerine haram kılınan kimselerdir." dedi. Husayn da "Onlar kimlerdir?" diye sordu. Zeyd de: "Onlar; Ali'nin âli, Akilin âli, Ca'fer'in âli ve

⁵⁹ Adem Dölek, "Sekaleyn Hadisi Değerlendirmesi", *Marife* 4/3, (2004), 149-173.

Abbas'ın âlidir.” dedi. Husayn: “Bunların hepsi kendilerine sadaka haram kılınmış olanlar mı?” diye sordu. Zeyd de: “Evet” dedi.⁶⁰

Bazı hadislerde “Kur'an ve Ehl-i beytim” ifadeleri geçerken, bazı hadislerde ise “Kur'an ve Sünnet” olarak geçmektedir. Sekaleyn hadisinin Gadir-i Hum'da zikredildiğine dair rivayetler olduğu gibi, veda haccı esnasında söylendiği yönünde de rivayetlerde vardır.⁶¹

Enes b. Malik'ten nakledilen bir rivayete göre Ahzab 33. ayeti indiği zaman Rasûlullah, sabah namazına giderken altı aya yakın bir süre, Fatıma'nın kapısına giderek “Namaz'a ey Ehl-i beyt!” “Allah günahlarınızı giderip, sizi tertemiz yapmak istiyor.” şeklinde hitap ediyordu.⁶²

Hz. Aişe: “Resûlullah, üzerinde siyah (yünden) nakışlı bir kumaş olduğu halde sabahleyin (evden) çıktı. O sırada Hasan geldi, onu örtünün altına aldı. Sonra Hüseyin geldi onu da aldı. Sonra Fâtıma geldi, onu da aldı. Sonra Ali geldi onu da örtünün altına soktu. Sonra da: “Ey Ehl-i beyt Allah günahlarınızı giderip sizi tertemiz yapmak istiyor”⁶³ buyurdu.”⁶⁴

Ümmü Seleme aktarıyor: “Ben, Resûlullah'ın evinin kapısında iken şu ayet nazil oldu: “... Ey Peygamber ailesi! Allah günahlarınızı giderip sizi tertemiz yapmak istiyor (Ahzâb, 33/33). Evde “Resûlullah, Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin vardı. Onlara bir örtü bürüdü ve: “Allahım, işte bunlar benim Ehl-i beytimdir, bunlardan günahı gider ve bunları kirlerden tertemiz kıl!” buyurdu. Ben atılıp: “Ey Allah'ın Resûlü! Ben Ehl-i beytten değil miyim?” dedim. Bana: “Sen (yerinde dur, sen zaten) hayırdasın” diye cevap verdi.”⁶⁵

“Ümmü Seleme şöyle dedi: Hz. Peygamber evde olduğu bir sırada Fatıma yemek dolu bir kap ile geldi ve Peygamberin yanına girdi. Hz. Peygamber, “Bana kocanı ve çocuklarını çağır” dedi. Fatıma, Ali, Hasan ve Hüseyin birlikte içeri girdiler ve oturdular. Bu yemekten yediler. Hz. Peygamber onlarla birlikte altlarında kısa-i hayberi olan yatağında bulunmaktaydılar. Ümmü Seleme şöyle dedi: Ben de oradaydım. Allah “Ey Ehl-i beyt! Allah sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor” ayetini indirdi. Resûlullah onları abasının altına aldı ve ellerini çıkarıp semaya çevirdi ve şöyle dedi: “Bunlar benim Ehl-i beytimdir ve seçkinlerimdir. Allah'ım, onlardan kiri gider ve onları tertemiz kıl.” Hz. Peygamber bunu tekrar etti. Ümmü Seleme şöyle dedi: “Başımı kaldırıp “ben de sizinle beraber miyim ey Allah'ın Resulü dedim. O, “sen hayır üzerindesin” buyurdu.”⁶⁶

⁶⁰ Müslim, “Fezâilü's-Sahabe”, 36.

⁶¹ Tirmizî, “Menâkıb”, 31.

⁶² Tirmizî, “Tefsir Sureti'l-el-Ahzâb”, 8/3206.

⁶³ el-Ahzâb 33/33.

⁶⁴ Müslim, “Fedâilü's-Sahâbe”, 61/2424.

⁶⁵ Tirmizî, “Menâkıb”, 54/3870.

⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1/133; Tirmizî, “Menâkıb”, 31.

“Allah Resûlu (s.a.v) eliyle Kâbe’nin kapısını tuttuğu hâlde şöyle buyurdu: Bilin ki! Benim Ehl-i beytimin misali, Nûh’un gemisi misalidir. Kim ona binerse, kurtuluşa erer ve kim ondan uzaklaşırsa, helak olur.”⁶⁷

Biz burada Ehl-i beyt terkibi ve Ehl-i beyte mensup kişilerle ilgili hadislerden bir kısmını aktarmaya çalışacağız:

“Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber Muhammed’e salât ederler. Ey inananlar! Siz de O’nu övün, O’na salât ve selam getirin.”⁶⁸ Bu ayet nazil olunca, Ashâb, Hz. Peygamber’e gelerek: “Ya Resûlullah, sana nasıl salât edelim?” diye sorarlar. Peygamber’de: “Ey Allah’ım, İbrahim’e ve Al-i İbrahim’e salât ettiğin gibi, Muhammed’e ve Al-i Muhammed’e salât et. Sen Hamid’sin, Mecid’sin deyin.” buyurmuştur.⁶⁹

“Sizi nimetleriyle rızıklandığından dolayı Allah’ı seviniz. Allah’ı sevdiğinizden dolayı beni, beni sevdiğinizden dolayı da Ehl-i beytimi seviniz.”⁷⁰

“Yemen seferi dönüşü Hz. Ali’yi Resûlullah’a şikâyet etmişlerdi. Hz. Peygamber: “Bana eziyet ettiniz” dedi. Onlar: “sana eziyet etmekten Allah’a sığınırız” deyince, “kim Ali’ye eziyet ederse, bana eziyet etmiş olur” buyurdu.”⁷¹

“Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin olsun ki, biz Ehl-i beyt’e, ancak cehenneme girecek olanlar buğzeder.”⁷²

“Kıyamet Günü’nde ilk olarak Ehl-i beytim’e şefaate edeceğim. Ondan sonra yakınlarıma ve Kureyş’e, sonra Ensar’a sonra Yemen ehlinden iman edenlere, sonra diğer Araplara, sonra da Arap olmayanlara. Kime önce şefaate etmişsem o daha faziletlidir.”⁷³

⁶⁷ Taberânî, Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb (ö. 360/971), *el-Mu'cemu's-sağîr* (Beyrut, 1983), 1/139.

⁶⁸ el-Ahzâb 33/56.

⁶⁹ Müslim, “Salât”, 65/66.

⁷⁰ Nisâbü'rî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah Hâkim (ö. 405/1014), *el-Müstedrek ale's-sahihayn fi'l-hadis*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye Haydarâbâd (1915), 3/150.

⁷¹ İbn Hanbel, *Müsned*, 3/483.

⁷² Hâkim, *Müstedrek*, 4/252.

⁷³ İbn Hanbel, *Müsned*, *Ehli'l-Beyt*, 7.

*“Kim beni, Hasan ve Hüseyin’i, onların annesini ve babasını severse kıyamet gününde ben onunla birlikte olurum.”*⁷⁴

*“...Benden sonra nice ihtilaflar olacak. Öyle ise size sünnetimi ve hidayet üzere olan Hülefa-i Raşidin’in sünnetini hatırlatırım, bunlara uyun ve dört elle sarılın. Sonradan çıkarılan şeylere karşı da son derece dikkatli ve uyanık olun. Zira (sünnette bulunana zıt olarak) her yeni çıkarılan şey bir bid’attır, her bid’at de dalalettir, sapıklıktır.”*⁷⁵

Hiz. Peygamber’in Hiz. Hasan için şöyle dediğı rivayet edilir: *“Benim bu oğlum seyyiddir ve Allah kendisi sebebiyle Müslümanlardan büyük iki topluluğı barıştıracaktır.”*⁷⁶

Şîi âlimlerden et-Tabersî, Ehl-i beytin faziletlerini sayarken, Hiz. Ebu Bekir ile Hiz. Ali arasında geçen bir diyalogu aktarmıştır: *“ Allah’a ant olsun ki, ey Ebu Bekir! Hiz. Peygamber, mübâhelede yanına beni, eşimi ve oğullarımı mı yoldaş aldı, yoksa seni, eşini ve oğullarını mı?” “Seni, eşini ve oğullarını” dedi.*⁷⁷

1.4.2.6 Emeviler döneminde Ehl-i beyt

Emevîler, Halifelik kendilerine geçtikten sonra veliahtlık kurumunu ortaya koymaları birçok kesim tarafından eleştirilmelerine sebep olmuştur. Bu eleştirilere karşılık Emevîler iktidarlarını meşrulaştırmak için büyük çabalar sarf etmişlerdir. Emevîler Hiz. Osman’ın kanını talep etmeyi hilafeti elde etme konusunda bir araç olarak kullanmışlardır. Hilafetin kendi hakları olduğunu iddia eden Emevîler, hilafetin kendi akrabaları olan Ehl-i beyte mensup Hiz. Osman’dan geçtiğini söylemişlerdir. Hiz. Osman’ın şura ile halife olduğunu ve mazlum bir şekilde katledildiğini ifade etmişlerdir.⁷⁸

Hiz. Peygamberin vefatından sonra tartışmalara sebep olan halifelik meselesi, Muaviye’nin kendisinden sonra oğlu Yezid’i halife ilan etmesinden sonra yeni bir boyut kazanmıştır. Bu dönemde Hiz. Peygambere yakınlık halifelik için en önemli kıstas olarak kabul görmüştür. Bu nedenle Hiz. Peygamberin akrabalarının kimlerden

⁷⁴ Tirmizi, “Menakıb”, 21

⁷⁵ Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş’as (275/888), *es-Sünen* (İstanbul, 1981), “Sünnet”, 5; Tirmizî, “İlim”, 16; İbn Mâce, “Mukaddime”, 6.

⁷⁶ Buharî, “Sulh, 9; Ebû Davud, “Sünnet”, 12; Tirmizî, “Menakıb”, 30.

⁷⁷ Tabersî, Şeyh Ebu Ali el-Fadl b. Hasen (548/1154), *el-İhticâc* (Necef, 1966), 1/118.

⁷⁸ Muhammed Âbid el-Câbirî, *İslam’da Siyasal Akıl Çev.*: Vecdi Akyüz, (İstanbul: Kitapevi, 1997), 589-595.

oluştugu ile ilgili muhataplar yeni arayışlara başlamıştır. Bu doğrultuda Ehl-i beytin kimlerden oluştuğu sorusu ile karşı karşıya kalınmıştır.⁷⁹ Emevîler, bütün Kureyş'i Ehl-i beyte dahil ederek, kendilerinin de Ehl-i beytten olduğunu iddia etmişlerdir.⁸⁰

Emevîler, Şam halkına kendilerini Ehl-i beyte mensup olarak tanıtmışlardır. Bu mirasın kendilerine ait olduğunu dolayısıyla buna kimsenin sahip olma hakkının olmadığını savunmuşlardır. Nitekim Abbâsîler başa geldiğinde Şam halkı Ebû'l-Abbâs'a, Abbâsîler başa gelinceye kadar Emevîler dışında Hz. Peygamber'in varisinin olduğundan haberlerinin olmadığını söylemişlerdir.⁸¹

Muaviye döneminde Haşimî Ehl-i beyti ile herhangi bir sorun yaşanmamıştı.⁸² Ancak Muaviye'nin oğlu Yezid'i (ö. 64/683) veliaht ilan etmesi ile Emevîlere karşı ilk başkaldırı, Hz. Hüseyin'in önderliğinde gerçekleşmiştir.⁸³ Yezid, devletin başına geçince, Hz. Ali taraftarları Kufe'de toplanarak, Hz. Hüseyin'e mektup yazmış ve onu Kufe'ye davet etmişlerdir. Şayet o gelirse kendisine biat edeceklerini ve Yezid'e karşı kendisini destekleyeceklerinin sözünü vermişlerdi.⁸⁴ Hz. Hüseyin Yezid'e biat etmemiş ve Hz. Ali'nin çocukları arasında Yezid'e isyan eden ilk kişi olmuştur. O, Yezid'in halifeliğe ehil olmadığı kanantini taşımıştır.⁸⁵

Hz. Hüseyin Yezid'e biat konusundaki baskılardan dolayı Ehl-i beytini de yanına alarak Medine'den Mekke'ye gitmiştir.⁸⁶ Hz. Hüseyin Mekke'ye hareket etmeden önce kardeşi Muhammed b. el-Hanefiyye'ye, Yezid'e biat etmemesinin sebebini şöyle açıklamıştır: "...Ben şımarıklığımdan, bozguncu ve zâlim olarak ortaya çıkmış değilim. Dedem Muhammed'in ümmetinin felahını ve iyiliğini talep maksadıyla ortaya atıldım. İyiliği emretmek ve kötülükten nehy etmek istiyorum. Dedem, babam ve Hulefa-i Raşid'in yolunda yürüyorum..."⁸⁷

⁷⁹ Karabiber, *Ehl-i Beyt Tasavvuru ve Erken Dönemdeki Yansımaları Hicri I. ve II. Asır*, 98.

⁸⁰ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. *Cerîr* (310/922), *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, Daru's-süveydân (Kahire, 1939), 2/319.

⁸¹ Belâzûrî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir (279/892), *Ensâbu'l-eşraf*, Nşr. Durî, Jarusalem (1936), 2/180.

⁸² Karabiber, *Ehl-i Beyt Tasavvuru ve Erken Dönemdeki Yansımaları Hicri I. ve II. Asır*, 105.

⁸³ Karabiber, *Ehl-i Beyt Tasavvuru ve Erken Dönemdeki Yansımaları Hicri I. ve II. Asır*, 101.

⁸⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/151-152.

⁸⁵ Karabiber, *Ehl-i Beyt Tasavvuru ve Erken Dönemdeki Yansımaları Hicri I. ve II. Asır*, 106.

⁸⁶ Taberî, *Târih*, 5/341.

⁸⁷ Taberî, *Târih*, 5/345.

Gelen davet mektupları üzerine Müslim b. Akil'i Kufe'ye gönderen Hz. Hüseyin, olumlu haberler gelmesi üzerine kendisi de Kufe'ye gitmeye karar vermiştir.⁸⁸ Abdullah b. Abbas Hz. Hüseyin'in Kufe'ye gitmesine engel olmak istemişse de başarılı olamamıştır.⁸⁹

Hz. Hüseyin'in Müslim b. Akil'i Kufe'ye gönderdiğini öğrenen Yezid,⁹⁰ Haşimî Ehl-i beyt'ine sert davranışlarıyla bilinen Ubeydullah b. Ziyad'ı Kufe'ye vali olarak atamıştır.⁹¹ Ubeydullah b. Ziyad, atandıktan sonra yaptığı araştırmalar sonucu Müslim b. Akil'i bulmuş ve onu öldürmüştür.⁹² Ubeydullah b. Ziyad Hz. Hüseyin'e doğru Hurr komutasında öncü bir birlik göndermiştir. Hurr, Ubeydullah b. Ziyad'ın emrine uyararak, Hz. Hüseyin'in susuz bir yer olan Kerbela'da karargâh kurmasına izin vermiştir.⁹³

Ubeydullah b. Ziyad daha sonra Ömer b. Sa'd komutasındaki orduyu bölgeye göndermiştir. Ömer b. Sa'd, Hz. Hüseyin'den Yezid'e biat etmesini istemiş, teklif kabul edilmeyince Ubeydullah b. Ziyad'ın emri gereği Hz. Hüseyin ve taraftarlarının su ile bağlantısını kesmiştir. Ubeydullah b. ziyad, Şemir b. Zü'l-Cevşen ve Ömer b. Sa'd'a gönderdiği mektupta teslim olmamaları durumunda Hz. Hüseyin ve taraftarlarının öldürülmesini emretmiştir.⁹⁴

İnsanların zihninde derin etki bırakan Kerbela olayının sonucunda Hz. Hüseyin ve taraftarlarından yaklaşık 70 kişi öldürülmüştür.⁹⁵ Rivayetlerde Hz. Hüseyin öldürüldükten sonra başının kesilerek Yezid'e götürüldüğü bilgisi yer almaktadır.⁹⁶ Hz. Hüseyin'in cesedinin atlarla çiğnendiği, eşyalarının yağmalandığı ve hanımlarının parmaklarındaki yüzüklerin dahi alındığı rivayet edilmiştir.⁹⁷

Hz. Hüseyin'i biat etmek için davet eden Kufeliler, Hz. Hüseyin öldürüldüğünde herhangi bir müdahalede bulunmamışlardı. Olay gerçekleşikten sonra büyük bir

⁸⁸ Belâzûrî, *Ensâbu'l-eşraf*, 2/463.

⁸⁹ Taberî, *Târih*, 5/387.

⁹⁰ Taberî, *Târih*, 5/356.

⁹¹ Belâzûrî, *Ensâbu'l-eşraf*, 2/77; Taberî, *Târih*, 5/357.

⁹² Taberî, *Târih*, 5/378-379.

⁹³ Taberî, *Târih*, 5/403.

⁹⁴ Taberî, *Târih*, 5/389.

⁹⁵ Taberî, *Târih*, 5/468.

⁹⁶ Taberî, *Târih*, 5/568.

⁹⁷ Taberî, *Târih*, 5/455.

pişmanlık duyan bir grup kufeli intikam yemini içmişlerdi. Süleyman b. Surad'ın başkanlığında Irak'ta gizlice harekete geçen bu grup Kufe dışındaki Hz. Ali taraftarlarına da mektuplar göndererek onları yanlarına çağırmışlardı.⁹⁸ Tevvabûn olarak adlandırılan bu ordu ile Kufe valisi Ubeydullah b. Ziyad'ın gönderdiği Husayn b. Numeyr komutasında ordu arasında meydana gelen savaş, Tevvabûn mensubu birçok kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır.⁹⁹

Tevvabun hareketinden sonra Ehl-i beytin haklarını savunmak ve Hz. Hüseyin'in intikamını almak amacıyla gerçekleşen ikinci isyan Muhtar es-Sekafi önderliğinde gerçekleşmiştir. Hz. Ali taraftarları arasında ilgi gören Muhtar el-Sekafi önderliğinde gerçekleşmiştir. Hz. Ali taraftarları arasında ilgi gören Muhtar el-Sekafi¹⁰⁰ ordusuyla Kufe'nin üzerine yürümüş, çıkan çatışmalar sonucunda şehrin kontrolünü ele geçirmiştir.¹⁰¹ Muhtar es-Sekafi, Kufe'yi tamamen ele geçirdikten sonra Hz. Hüseyin'i öldüren ordunun komutanları olan Ömer b. Sa'd ve Şemir b. Zü'l-Cevşen'i öldürmüştür. Muhtar es-Sekafi'nin daha sonra Şam'a doğru gönderdiği ordular, Şam ordusunu yenilgiye uğratmış Ubeydullah b. Ziyad başta olmak üzere birçok komutanı öldürmüşlerdir (686).¹⁰²

Muhtar es-Sekafi bu başarıları sonrasında, Mekke'de kendini halife ilan eden Abdullah b. Zübeyr, Muhtar es-Sekafi'yi kendisi için tehlike olarak görmeye başlamış ve Kufe'ye ordu göndermiştir. Abdullah b. Zübeyr'in gönderdiği ordular Muhtar es-Sekafi'yi zor durumda bırakmıştır. Uzun süren muhasaranın ardından Muhtar es-Sekafi ve adamları öldürülmüştür (67/687).¹⁰³

Emevî soyundan Ömer b. Abdülaziz, kısa süreli halifelik döneminde toplumsal barışı sağlamaya çalışmıştır. O kendisinden önceki Emevî halifelerinin aksine Ehl-i beyte iyi muamele de bulunmuştur. O, hutbelerde Hz. Ali'ye hakaret edilmesini ve ona lanet okunmasını yasaklamıştır. Halife, Mervan'ın çocukları tarafından işlenen Fedek

⁹⁸ Adem Apak, *Anahatlarıyla İslam Tarihi (Emeviler Dönemi)* (İstanbul: Ensar Kitap, 2012), 3/107-109.

⁹⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/251.

¹⁰⁰ Apak, *Anahatlarıyla İslam Tarihi (Emeviler Dönemi)*, 3/112.

¹⁰¹ Taberî, *Târih*, 6/25-34; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/265-268.

¹⁰² Taberî, *Târih*, 6/81-93; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/281-283.

¹⁰³ Taberî, *Târih*, 6/93; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 8/287-289.

arazilerini Hz. Ali'nin çocuklarına vermiştir. Halifenin Ehl-i beyte karşı bu tutumu, Ehl-i beyt mensubu kişilerin devlete karşı kırgınlıklarını bir nebze olsun azaltmıştır.¹⁰⁴

Emevî halifesi Velid b. Yezid (126-744) döneminde, Ehl-i beytten olan Yahya b. Zeyd b. Ali, önce isyan etmeye zorlanmış daha sonra da öldürülmüştür. Bu olay Ehl-i beyt mensuplarının devlete karşı tekrar düşmanlık beslemelerine sebep olmuştur.¹⁰⁵

1.4.2.7 Abbasîler döneminde Ehl-i beyt

Emevîler devletinin yıkılmasından sonra yerine geçen Abbâsîler devletinin kurulduğu, 750 yılı hem İslam tarihi hem de dünya tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Abbâsî hareketi Hz. Peygamber'in amcası Abbâs'ın torunlarından Muhammed b. Ali liderliğinde yaklaşık 32 yıl sürmüş ve Abbâsîlerin iktidarı ele geçirmesiyle sonuçlanmıştır.¹⁰⁶ “Resulullah'ın Ehl-i beyt'i etrafında toplanmak” sloganı ile faaliyetinde bulunan¹⁰⁷ Abbâsîler iktidarı ele geçirdiklerinde “Ehl-i beyt” terkinin temel düşüncesi, Alioğullarını ifade eden bir özelliğe sahip olmuştur. Ancak Emevîlere karşı verilen mücadeleden dolayı Ali taraftarları arasında Hz. Fatıma'nın ve torunlarının konumu henüz netlik kazanmamıştı.¹⁰⁸

Abbâsîler kendilerini hem İslam'dan önce hem de İslam'dan sonra “Hakku'l-hürme” ve “Beyt” olarak isimlendirilen Kâbe'deki dini vazifeleri (sikâye-rifâde) nedeniyle kendilerini Ehl-i beyt olarak görmüşlerdir. Buna ek olarak Abbâs, Hz. Muhammed'in amcasıydı ve Hz. Muhammed'in vefatı esnasında yanında bulunmaktaydı. Ancak Ali evlâdı onları Talibiyyîn olarak adlandırmış, Ehl-i beyt olabilmek için Hz. Fatıma'nın soyundan gelmenin şart olduğunu savunmuşlardır.¹⁰⁹

Abbâsîler iktidara gelince Hz. Ali'nin Hz. Fatıma'dan olmayan oğlu Muhammed el-Hanefiyye ve çocuklarının da Hasan ve Hüseyin kadar aileyi temsil için hak sahibi idi. Bundan sonraki süreçte Ehl-i beyt terkinin değişime uğradı. Şia'nın “kutsal beş” düşüncesine karşı Abbâsîler, Hz. Peygamber'in amcası Abbâs'ı da içine alarak Ehl-i

¹⁰⁴ İbnu'l-Esir, İzzeddin *Ebu'l-Hasen* Ali b. Muhammed (630/1233), *el-Kâmil fi't-târîh* (Beyrut, 1997), 4/154-164.

¹⁰⁵ Taberî, *Târîh*, 7/228-231; İbn Kesir, *el-Bidâye* 10/8-11.

¹⁰⁶ Apak, *Anahatlarıyla İslam Tarihi (Abbâsîler Dönemi)* 4/17.

¹⁰⁷ Apak, *Anahatlarıyla İslam Tarihi (Abbâsîler Dönemi)* 4/82.

¹⁰⁸ Moshe Sharon, *Ehl-i Beyt -Ev Halkı-* (Çev: Cem Zorlu), *Marife* 4/3, (2004), 344.

¹⁰⁹ Fevzi, “Ehl-i beyt Kavramı Üzerine”, 400-401.

beyt terkininin çerçevesini genişletmişlerdir. Şia Hz. Fatıma'yı ön plana çıkararak Hz. Ali'nin oğlu Muhammed el-Hanefiyye'yi devre dışı bırakıp Abbâsîlerin meşruiyet iddialarını çürütmeye çalışırken, Abbâsîler ise bir kadının soyu nereden gelirse gelsin, kadınların nesebin kaynağı olamayacağını, babanın olmadığı durumlarda amcanın onun yerini tutacağını savunmuşlardır.¹¹⁰ Abbâsîler, Ehl-i beyt'in Abbâs ve torunlarından başka kimse olmadığını savunmaya başlamışlardır. Bunu savunurken bazen Şîî rivayetlerde yer alan bazı kelimeleri değiştirerek Abbâsî şeklinde sunmaya başlamışlardır. Örnek olarak şu rivayeti verebiliriz; "Peygamber Abbâs ve oğullarına gelerek şöyle dedi: 'Bana yaklaşın'. Onlar birbiriyle itişip kalkıştılar. Sonra Hz. Peygamber onları cübbesinin içine alarak şöyle buyurdu: *"Ey Allah'ım! Bu benim amcam ve babamın kardeşidir. Bunlar benim ailemdir (Ehl-i beyt). Benim onları cübbemle (örtüp) koruduğum gibi sende onları cehennemde koru."*¹¹¹

Ebu'l-Abbâs'tan (ö. 136/754) Abbâsî devletinin ikinci halifesi olan Mansûr (ö. 158/775), iktidara gelince Hz. Ali evlâdı taraftarlarından çekiniyordu. Ali evlâdı ve taraftarlarının ihtilalde büyük payı olmasına rağmen bu çekincelerden dolayı yönetimden uzak tutuluyorlardı.¹¹² Halife Mansûr, Hz. Hasan'ın soyundan olan Muhammed b. Abdullah'ın yönetim için bir tehlike olduğunu düşünüyordu. Bunun için Hz. Ali evlâdına baskı kuruyor, Halife Mansûr'un emri ile Ali evlâdı tutuklanıyordu. Baskılar ve tutuklanmalar sebebiyle Muhammed b. Abdullah Medine'yi terk etmek zorunda kalmıştır.¹¹³ Muhammed b. Abdullah, ülkenin her tarafında aranmaya başlanınca Ali evlâdı isyan etmek zorunda kalmıştır (145/762). İsyân sonucu Muhammed b. Abdullah kısa bir süre içerisinde Medine'de biat almaya başlamıştır.¹¹⁴

Halife Mansûr Muhammed b. Abdullah ve taraftarlarının üzerine İsa b. Musa komutanlığındaki orduyu göndermişti. Muhammed b. Abdullah Medine'nin etrafına hendek kazıp gelen orduyu durdurmaya çalışmış, ancak başarılı olamamıştı.

¹¹⁰ Sharon, "Ehl-i Beyt -Ev Halkı-", 344-345.

¹¹¹ Belâzûrî, *Ensâbu'l-eşrâf*, 3/5.

¹¹² Apak, *Anahatlarıyla İslam Tarihi*, 4/82.

¹¹³ İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, 4/370-372.

¹¹⁴ İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, 4/373-376; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 10/ 80-82.

Hendeklerin aşılmasından sonra meydana gelen savaşta Muhammed b. Abdullah öldürülmüştür (145/762).¹¹⁵

Halife Me'mûn (ö. 218/833) döneminde Ehl-i beyt'e mensup Ca'fer-i Sadık'ın oğlu Muhammed b. İbrahim, Mekke'de isyan etmiş ve halktan kendisi adına biat almaya başlamıştır. Halife Me'mûn Mekke'ye bir ordu göndermiş, çıkan çarpışmalar sonucunda Muhammed b. İbrahim taraftarları yenilgiye uğratılmıştır. Muhammed b. İbrahim ise tutuklanarak Halife Me'mûn'un Huzuruna götürülmüş, Muhammed b. İbrahim Halife Me'mun' tarafından bağışlanmıştır.¹¹⁶

Abbâsî halifelerinden el-Muntâsır-Billah, Ali evlâdına iyi davranmış, Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan'ın kabirlerini ziyarete açmıştır. Fedek arazisini Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in evlâdına geri vermiştir.¹¹⁷

Halife el-Muntâsır Billah döneminde, Hz. Hüseyin'in torunlarından Yahya b. Ömer, maddi sıkıntılarını öne sürerek Kufe'de isyan etti (250/864). Yahya b. Zeyd, Kufe'deki Beytulmal'de bulunan malların tamamını el geçirdi. O, Kufe'de hapishanelerdeki bütün mahkûmları serbest bıraktı.¹¹⁸ Yahya b. Zeyd'in ordusu ile Abdurrahman b. Hattâb'ın komutasındaki halife ordusu arasındaki savaşta Yahya b. Zeyd'in ordusu galip geldi.¹¹⁹ Bu yenilgiden sonra Hüseyin b. İsmail komutasındaki halife ordusu Yahya b. Ömer'in üzerine yürüdü, çıkan savaşta Yahya b. Ömer komutasındaki ordu yenilgiye uğradı ve Yahya b. Zeyd öldürüldü (250/864).¹²⁰

Yahya b. Ömer isyanından sonra Hz. Hasan'ın torunlarından Hasan b. Zeyd isyan etti (250/864). İsyan sebebi olarak halifenin Taberîstan topraklarının bir bölümünü Muhammed b. Abdullah'a verilmesi olarak gösterilmiştir.¹²¹ Bölgesel yönetimde hoşnut olmayan Taberîstanlılar, o dönemde Taberîstan'da oturan Tâlibîlerden Muhammed b. İbrahim'e biat etmek istemiş, ancak o, bu teklife sıcak bakmamış, bu işe Hasan b. Zeyd'in daha layık olduğunu belirtmiştir. Yapılan teklifi Hasan b. Zeyd

¹¹⁵ Taberî, *Târih*, 7/83; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 10/ 86.

¹¹⁶ İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, , 4/177-178.

¹¹⁷ İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, , 7/116.

¹¹⁸ Taberî, *Târih*, 9/226; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 11/5; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, , 7/126.

¹¹⁹ Taberî, *Târih*, 9/268; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 11/5; İbnu'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, , 7/127.

¹²⁰ Taberî, *Târih*, 9/268-269.

¹²¹ Taberî, *Târih*, 9/271.

kabul etmiş ve bölge halkı kendisine biat etmiştir.¹²² Biatten sonra Hasan b. Zeyd Taberîstan şehirlerinde Âmul'e girmiş, haraç toplamış ve karşısına çıkan kuvvetleri dağıtmıştır. Taberîstan'ın kontrolünü tamamen ele geçiren Hasan b. Zeyd daha sonra Rey şehrine yönelmiş ve orayı da ele geçirmiştir. O, Rey'de kendisine vekil olarak Ehl-i beytten Muhammed b. Ca'fer'i bırakmıştır.¹²³

Rey üzerine gönderilen Abbâsî kuvvetleri Rey'i ele geçirip, Muhammed b. Ca'fer'i esir aldı. Bunun üzerine Hasan b. Zeyd Rey üzerine büyük bir kuvvet gönderdi, çıkan savaşta galip geldi.¹²⁴ 251/865 senesinde Hasan b. Zeyd üzerine gönderilen Abbâsî kuvvetleri, Hasan b. Zeyd'in adamlarından 300'den fazla kişiyi öldürerek, Hasan b. Zeyd'i mağlup etti.¹²⁵

Halife el-Mu'temid (ö. 279/892) döneminde Ali b. Zeyd el-Alevî et-Tâlibî 256/ 870 senesinde Kufe'yi ele geçirerek isyan etti, üzerine gönderilen güçlü halife ordularını yenilgiye uğrattı. Bunun üzerine Halife el-Mu'temid, Keycûr et-Türkî komutasındaki orduyu isyancıların üzerine gönderen et-Türkî, Ali b. Zeyd'in teslim olmasını istedi. Ancak Ali b. Zeyd şartlar ileri sürünce anlaşma sağlanamadı. Şehri terkeden Ali b. Zeyd Kadisiyye'de karargâh kurdu. Bunun haberini alan et-Türkî, Ali b. Zeyd'in üzerine yürüyerek onu mağlup edip, isyana son verdi.¹²⁶

1.5 Müfessirlerin Ehl-i Beyt İle İlgili Ayetler Hakkındaki Görüşleri

İslam tarihi boyunca İmâmiyye Şîîlerinin de aralarında yer aldığı birçok mezhep mensubu Ehl-i beyt terkiğine kendi ideolojilerine göre anlam yüklemişlerdir.¹²⁷ Ancak “ehl” kelimesine anlam verilirken Kur'an'dan hareket edilmesi önemlidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim bu ifadeye soy ile değil, iman özelliğini esas alarak anlam yüklemektedir. Bunun en açık örneği Hz. Nûh ile Allah arasındaki diyalogda görebilmekteyiz.

“Nûh, Rabbine seslenip şöyle dedi: “Rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin va'din elbette gerçektir. Sen de hükmedenlerin en iyi hükmedenisin. Allah, “Ey Nûh! O,

¹²² Taberî, *Târih*, 9/273.

¹²³ Taberî, *Târih*, 9/275.

¹²⁴ Taberî, *Târih*, 9/275.

¹²⁵ Taberî, *Târih*, 9/367; İbnu'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târih*, , 7/163.

¹²⁶ Taberî, *Târih*, 9/474; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 11/24; İbnu'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târih*, , 7/239-240.

¹²⁷ Kutlu, “Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi”, 103.

asla senin ailenden değildir. Onun yaptığı, iyi olmayan bir iştir. O hâlde, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden isteme. Ben, sana cahillerden olmamanı öğütlerim” dedi.”¹²⁸

Müfessirlerin yorumlarına geçmeden önce söz konusu ayetleri burada bir kez daha vermenin faydalı olacağını düşünüyoruz.

“Ey Peygamber! Hanımlarına de ki: “Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size mut’a vereyim ve sizi güzelce bırakayım. Eğer Allah’ı, Resûlünü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, bilin ki Allah içinizden iyilik yapanlara büyük bir mükâfat hazırlamıştır. Ey Peygamber’in hanımları! İçinizden kim apaçık bir çirkinlik yaparsa, onun cezası iki kat verilir. Bu, Allah’a göre kolaydır. İçinizden kim Allah’a ve Resûlune itaat eder ve salih bir amel işlerse, ona mükâfatını iki kat veririz. Biz, ona bereketli bir rızık hazırlamışızdır. Ey Peygamber’in hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer Allah’a karşı gelmekten sakınıyorsanız (erkeklerle konuşurken) sözü yumuşak bir eda ile söylemeyin ki kalbinde hastalık (kötü niyet) olan kimse ümide kapılmasın. Güzel (ve doğru) söz söyleyin. Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah’a ve Resûlune itaat edin. Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor. Siz evlerinizde okunan Allah’ın âyetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah en gizli şeyi bilendir, hakkıyla haberdardır.”¹²⁹

“İşte bu, Allah’ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediği şeydir. De ki: “Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum.” Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükürün karşılığını verendir.”¹³⁰

1.5.1 Ehl-i Sünnet Müfessirlerinin Görüşleri

el-Ahzab 33. ayet rivayetlere göre hicretin altıncı yılında inmiştir. Hz. Fatıma, Hz. Ali ile hicretten iki yıl sonra evlenmiştir. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ise bu ayet inmeden üç yıl önce doğmuştur. Hz. Ali evlendikten sonra ayrı Hz. Peygamber’den ayrı bir evde yaşamıştır. Bu durumda Hz. Peygamber’in damadı Hz. Ali ve Hz. Fatıma’yla, onların çocukları ev halkından sayılamaz. Hz. Ali ve Hz. Fatıma ayrı evde yaşamalarına rağmen Ehl-i beyt olarak kabul edilirse, Hz. Peygamber’in iki kızı ile evlenmiş olan Hz. Osman’ın da Ehl-i beyt kapsamına girmesi gerekecektir. Ayrıca Hz. Peygamber’in kim sayılırsa sayılsın onların diğer müminlerden farklı bir durumları söz konusu olmayacaktır. Çünkü böyle bir ayrımcılığa sahip olmak İslam’ın takva anlayışı, suç, ceza ve mükâfat kişiselliği ilkesine aykırıdır. el-Ahzab 33. ayette kastedilen şey Hz. Peygamber’in hanımlarının şahsında bütün Müslüman kadınlara görev ve

¹²⁸ Hûd 11/45-46.

¹²⁹ el-Ahzâb 33/28-34.

¹³⁰ eş-Şura 42/23.

sorumluluklar verilmiş olmasıdır. Hz. Peygamber'in hanımlarına ekstradan bir yükümlülük getirmemiştir.¹³¹

Kutlu'ya göre eğer ev halkına dini bir misyon yüklenecekse o halde bütün müminlerin mecazi olarak ev halkından olması gerekecektir. *"Peygamber, müminlere kendi canlarından daha önce gelir. Onun eşleri de müminlerin analarıdır. Aralarında akrabalık bağı olanlar, Allah'ın Kitab'ına göre, (miras konusunda) birbirleri için (diğer) müminlerden ve muhacirlerden daha önceliklidirler. Ancak dostlarınıza bir iyilik yapmanız başka. Bu (hüküm) Kitap'ta yazılıdır."*¹³² Kutlu, bu ayetten hareketle inanan herkesin Hz. Peygamber'in hanımlarının manevi evlâdı olması gerektiğini ileri sürmektedir.¹³³

Ehl-i sünnet âlimlerine göre ismet sıfatı sadece peygamberlere özgü bir durumdur. Ehl-i beyt'in manen temizlenmesi ile ilgili ayet onların masum olduğunu değil, ilahi emirlere riayet ettikleri zaman temizleneceklerini göstermektedir.¹³⁴

Ehl-i sünnet âlimleri arasında Ehl-i beyt terkiibinin kimleri kapsadığı ile ilgili görüş birliğinin olmadığı görülmektedir. Ulemanın Ehl-i beyt kapsamına kimlerin gireceği ile ilgili iki farklı görüş vardır. Birinci görüş Ehl-i beyte sadece Hz. Peygamber'in hanımları dâhildir. el-Ahzab suresinde geçen tathir ayetinin sibak ve siyak ile olan uyuma bakılarak bu görüş savunulmuştur. İkinci görüşe ise Hz. Peygamber'in hanımları yanı sıra Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i de kapsamaktadır.¹³⁵ Bu ikinci görüşün en güçlü delili Hz. Aişe'den rivayet edilen Kısa Hadisi'dir. Hz. Aişe'nin naklettiğine göre

"Rasûl-i Ekrem, bir gün üzerindeki siyah yüнден dokunmuş bir örtü ile sabah erkenden evden çıktı. Yanına Hz. Hasan geldi ve Rasûlullah (s.a.v) onu örtünün altına aldı. Ardından Hz. Hüseyin, Hz. Fatıma ve Hz. Ali geldi. Hz. Peygamber her birini örtünün altına aldı ve 'Ey Ehl-i beyt Allah sizden ancak kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak ister.'" ¹³⁶ ayetini okudu. ¹³⁷

¹³¹ Akyol, Tarık, *İbn Teymîyye Düşüncesinde Ehl-i Beyt*, Yüksek Lisans Tezi, 2019, 47.

¹³² el-Ahzâb 33/6.

¹³³ Kutlu, "Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi", 106-108.

¹³⁴ Öz, "Ehl-i Beyt", 500.

¹³⁵ Öz, "Ehl-i Beyt", 499; Varol, *Ehl-i Beyt –Kavramsal Boyut-*, 68.

¹³⁶ el-Ahzâb 33/33.

¹³⁷ Müslim, "Fedâilu's-sahâbe", 96.

Bu iki görüşün dışında takva sahibi olan herkesin Ehl-i beytten olduğunu savunan görüş vardır. Ancak bu görüşün çok güçlü bir delili yoktur. Bu yüzden çok kişi tarafından tenkid edilmiştir.¹³⁸ Biz burada ehl-i sünnet müfessirlerinden bir kısmının ayetler ayetlerle ilgili görüşlerini aktarmaya çalışacağız.

1.5.1.1 Ehl-i beytten kasıt Hz. Peygamber'in eşleridir

Bu başlık altında Ehl-i beytin “Hz. Peygamber'in eşleri” olarak anlaşılan yorum ve tefsirlere yer vereceğiz. İbn Abbâs'a göre el-Ahzâb 33/33. ayette müzekker zamirinin kullanılmasının sebebi Hz. Peygamber'in ailenin reisi olmasındandır. “*Melekler, ‘Allah'ın emrine mi şaşıyorsun? Allah'ın rahmeti ve bereketi size olsun ey (peygamber ocağının) ev halkı! Şüphesiz O, övülmeye lâyıktır, şanı yücedir.*” dediler.”¹³⁹ Bu ayette Hz. Nûh'un hanımına hitap edilirken müzekker siga kullanılmıştır.¹⁴⁰ Ayrıca İbn Abbâs'a göre Şura 23. ayette geçen ‘akrabalık sevgisi’ ibaresinden maksat şöyledir: “Mademki peygamberlik konusunda bana tabi olmuyorsunuz, hiç olmazsa akrabalık hususunda bana tabi olun.” anlamında kullanılmıştır.¹⁴¹

Erken dönem müfessirlerinden Mukatil b. Süleyman (ö.150/767) “tathir ayeti” olarak bilinen Ahzab 33. ayetinde kast edilen kişilerin Hz. Peygamber'in eşleri olduğunu, buradaki “rics'in” günah olarak kullanıldığını ve muhataplar içinde erkeğin bulunmadığını belirtir.¹⁴²

Taberî, (ö.310/922) konu ile ilgili ya sadece peygamber hanımlarını kapsadığı ya da bütün “âl-i abâ'yı” kapsadığı ile ilgili iki görüş olduğunu belirterek görüşler arasında tercih yapmamıştır.¹⁴³

¹³⁸ Varol, *Ehl-i Beyt –Kavramsal Boyut-*, 128.

¹³⁹ Hûd 11/73.

¹⁴⁰ Öz, “Ehl i Beyt”, 499; Varol, *Ehl-i Beyt –Kavramsal Boyut-*, 68.

¹⁴¹ Kurtûbî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh, *el-Câmiu li ahkâmi'l-Kur'ân* (Kahire, 1967), 14/15.

¹⁴² Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye*, thk. Ahmed Ferid, (Beyrut, 2003), 3/45.

¹⁴³ Taberî, Muhammed b. Cerîr (310/922), *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Çur'ân*, Thk: Ahmed Muhammed Şakir, (Beyrut: Muesesetu'r-Risale, 1. Baskı, 1420/2000), 22/6-8.

İmam Maturidî, (ö.333/944) Ehl-i beyt terkinin sadece beş kişiye hasredilemeyeceğini belirterek, ayetin sibak ve siyakının göz önünde tutulup doğru bir şekilde yorumlanması gerektiğini söyler. O'na göre burada Ehl-i beytten kasıt sadece Hz. Peygamber'in hanımlarıdır.¹⁴⁴

Beğavî (ö.516/1122) de Taberî gibi Ehl-i beytin kapsamı hakkında, var olan farklı görüşleri aktarmakla yetinerek tercih yapmamıştır.¹⁴⁵

Kurtûbî'ye (ö. 627/1230) göre Ahzab 33. ayet sibak ve siyak ile beraber tam bir uyum içerisindedir. Bu ayette müzekker siganın kullanılmasının sebebi, "ehl" kelimesinin müzekker olmasından dolayıdır. Ayette muhatap genel değil, Hz. Peygamber'in hanımlarıdır.¹⁴⁶

İbn Teymiyye'ye (ö.728/1328) göre Ahzab 33. ayette Ehl-i beyt olarak kastedilen kişiler açık bir şekilde Hz. Peygamber'in hanımlarıdır.¹⁴⁷

İbn Kesir, (ö.774/1372) Ahzab 33. ayetinin sibak ve siyakıyla tam bir konu bütünlüğü içerisinde olduğunu, Ehl-i beyt terkinin maksadın Hz. Peygamber'in hanımlarının olduğunu söylemektedir.¹⁴⁸

Çağdaş bir yorum olarak M. Sait Hatipoğlu ise konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Bu ayette Hz. Peygamber'in ailesinin teşkil eden kimseler olarak sadece hanımları zikredilmekte, kızları, damatları ve diğer akrabalarıyla ilgili hiçbir hususi hükme yer verilmemektedir. Hz. Peygamber ve zevcelerinden ibaret aile halkına Kur'an-ı Kerim, Ehlu'l-beyt demek ve bu tabir içerisinde başka akrabanın alınmasına da imkân bulunmamaktadır."¹⁴⁹

¹⁴⁴ Talip Özdeş, *Maturidînin Tefsir Anlayışı* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2003), 121-122.

¹⁴⁵ Beğavî, Hüseyin b Mes'ûd b Muhammed (436/1044), *Meâlimu't-tenzîl*, (Beyrut: Daru'l-Marife, 1992), 3/528-529.

¹⁴⁶ Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh (ö. 671/1273), *el-Câmi' li-ahkâmî'l-Kur'an* (Kahire: Daru'l-Kutubi'l-Mısriyye, 1964), Thk: Ehmed el-Berduni ve İbrahim Etîş, 2. Baskı, 14/183.

¹⁴⁷ İbn Teymiyye, Ebu'l-Abbâs Taküyiddin Ahmed b. Abdülhâlim, *Minhâcû's-sünneti'n-nebeviyye fî nakdi kelami's-Şîa ve'l-Kaderiyye* (Kahire, 1989), 7/74.

¹⁴⁸ Ebû'l Fidâ İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'ânî'l-azîm*, (İstanbul: Kahraman, 1985), 6/411-412.

¹⁴⁹ M. Said Hatipoğlu, "Hilafetin Kureyşiliği" *AÜİFD*, 23 (1978), 140.

1.5.1.2 Ehl-i beytten kasıt Hz. Peygamber'in bütün ailesidir

Sa'lebî'ye (ö.426/1035) göre ayetin kapsamına Hz. Peygamber'in hanımları, kızı, kızının oğulları ve kızının kocası Ehl-i beyt tabirinin çerçevesine dâhildir.¹⁵⁰

Zemahşerî ye (ö.538/1144)' göre Ahzab 33. ayette kastedilen kişilerin Hz. Peygamber'in hanımlarının yanı sıra Hz. Ali, Hz. Fatıma Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir.¹⁵¹

Fahreddin Razî (ö.606/1209) Ahzab 33. ayetteki müzekker kullanımının Ehl-i beytin içerisine hem erkek hem de kadınlarını girdiğinin belirtir. Hz. Peygamber'in çocukları, hanımları ve doğal olarak kızı ile evlendiği için Hz. Ali'nin de girdiğini söyler.¹⁵²

Çağımız müfessiri Elmalılı, (ö.1364/1942) tathir ayetinin muhatabının açık bir şekilde Hz. Peygamber'in hanımlarının olduğunu, müzekker siga kullanılma sebebinin ise muhatapların içine sadece kadınlar değil, erkeklerin de girmesinden kaynaklı olduğunu söylemiştir. O, Hz. Peygamber'in hanımlarının yanı sıra Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in de bu kapsama girmesi gerektiği kanaatindedir.¹⁵³

Mevdûdî'ye (ö.1399/1979) göre Ehl-i beyt terkibi sadece Hz. Peygamber'in hanımlarını değil, çoluk-çocuk bütün ailesini kapsamaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber'in kendisinin de girdiğini belirterek, kapsama sadece hanımlarının girmedini ifade eder.¹⁵⁴

1.6 Şîî Müfessirlerin Görüşleri

Şîî İmamî âlimlere göre Ehl-i beyt tabiri Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve imam olarak kabul edilen diğer dokuz imamı kapsamaktadır. Ayrıca Şîîler Ehl-i beyt tabiri yerine "İtre" kavramını da kullanmaktadırlar.¹⁵⁵ Şîîler

¹⁵⁰ Sa'lebî, Ebû İshâk Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm, *el-Cevâhiru'l-husân fî tefsîri'l-Kur'ân* (Beyrut), 3/228.

¹⁵¹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/38.

¹⁵² Fahrüddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, Daru'l Fikr, (Beyrut, 1994), 13/210-211.

¹⁵³ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul: Eser Neşriyat, 1971), 6/3892.

¹⁵⁴ Seyyid Ebu'l-Âlâ el-Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'ân* Çev. Dr. Ahmed Asrar, (İstanbul: Temel Matbaacılık, 1997), 4/512.

¹⁵⁵ Kutlu, "Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi", 498-499; Moshe, "Ehl-i Beyt -Ev Halkı-", 341; Hasan Onat, "Şiîliğin Doğuşu Meselesi" *AÜİFD*, 36 (1997), 79.

Ehl-i beyt ile ilgili iddialarını bir kademe daha ilerleterek “tathir” ayetini delil olarak göstererek imamların masum olduklarını iddia ederler.¹⁵⁶

Şîî âlimlerinin tamamına göre “tathir ayeti” âl-i abâ ve âl-i kisâ olarak adlandırılan beş kişi ile ilgili nazil olmuştur.¹⁵⁷ İsnââşerî âlimlere göre Hz. Peygamber’in hanımları ve Hz. Fatıma dışındaki kızlarından olan torunları Ehl-i beyte dâhil değildir.¹⁵⁸

Kummî (ö.307/919), Ehl-i beyti Nûh’un gemisine benzetmekte, onların ulu’l-emr olduğunu, onları sevmenin Allah’ı sevmek, onlardan nefret etmenin ise küfür olduğunu belirtmiştir. Onların emri Allah’ın emri, onların nehyi, Allah’ın nehyidir. Onların dostu, Allah’ın dostu, onların düşmanı, Allah’ın düşmanıdır.¹⁵⁹

Kufî’ye (ö.310/922) göre ise Ümmüseleme hadisinde Hz. Peygamber’in hanımlarının dâhil edilmemesinde bir incelik vardır. Hz. Peygamber bilerek “Sen benim Ehl-i beyimdensin” dememiştir. Bu Hz. Peygamber’in hanımlarının Ehl-i beyt kapsamına girmediğini göstermektedir.¹⁶⁰

Tabersî (ö.548/1153) de kendinden önceki Şîî âlimlerin çizgisini takip etmiştir. Tabersî, tathir ayetinin tefsirine dilsel bir anlam da katarak “rics” kelimesinin Ehl-i beyt için bir övgü ve ta’zim olduğunu belirtmektedir. Daha öncede değindiğimiz gibi ona göre tathir ayeti âl-i kısa olarak bilinen beş kişinin masumluğuna da delildir.¹⁶¹ Ayrıca Tabersî, Ehl-i beyt ile ilgili yeni bir boyut getirmiştir. Ona göre Hz. Âdem cennetten kovulduktan sonra âl-i kısa olarak bilinen dört kişinin hatırı için affedilmiştir.¹⁶²

Tabatabâî (ö1401/1981), tathir ayetinin sibak ve siyakının ayet ile ilgili bir sorun teşkil etmediğini, tathir ayetinin açıklaması ile ilgili çok sayıda rivayetin bulunduğunu,

¹⁵⁶ Tabersî, Şeyh Ebu Ali el-Fadl b. Hasen, *Mecmau’l-beyân fî tefsiri’l-Kur’ân*, (Beyrut, 1986), 7/560.; Tabâtabâî, Seyyid Muhammed Hüseyin, *el-M’izân fî tefsiri’l-Kur’ân*, (Beyrut, 1973), 16/311; Öz, 499.

¹⁵⁷ Süleyman Uludağ, “Âl-i Abâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul, 1989), 2/306-307.

¹⁵⁸ Kutlu, “Ehl-i beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç içerisinde Semerelendirilmesi”, 499.

¹⁵⁹ Kummî, *Şîî İmamîyyenin İnanç Esasları*, çev. E.R. Fırlı, (Ankara, 1978), 109-110.

¹⁶⁰ Kûfî, Furat b. İbrahim, *Tefsiru Furât el-Kûfî*, Kum, (1410), 1/335-337.

¹⁶¹ Tabersî, *Cevâmiu’l-câmi*, Müessesetun Neşr’l İslâmî, Kum, (2000), 8/341.

¹⁶² Tabersî, *Cevâmiu’l-câmi*, 1/97.

bundan dolayı hanımlarının da Ehl-i beyte dâhil olduğunu söylemek için bir delilin bulunmadığını söylemektedir.¹⁶³

Tûsî'ye (ö. 460/1067) göre Hz. Peygamber'in Ümmü Seleme'yi dışarıda tutup diğer dört kişiyi abasının altına almasını bu dört kişinin masumiyetlerine delil olarak göstermiştir.¹⁶⁴

Küleynî, *"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan ülü'l-emre de. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve âhirete gerçekten inanıyorsanız- onu, Allah'a ve peygambere götürün. Bu, elde edilecek sonuç bakımından hem hayırlıdır hem de en güzeldir."*¹⁶⁵ ayette yer alan ulu'l-emr ifadesi Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan'ı kastetmektedir. Küleynî, Hz. Peygamber'in Hz. Ali'yi imam tayin ettiğini *"Ben kimim mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır. Size Allah'ın kitabını ve Ehl-i beytimi tavsiye ediyorum."*¹⁶⁶ rivayetinin de buna delil olduğunu belirtmektedir.¹⁶⁷

Kur'an-ı Kerim'de yer alan çok sayıda ayetin imamlar ile ilgili olduğunu ifade eden Küleynî, *"...âyetler ve uyarılar..."*¹⁶⁸ ve *"Bütün âyetlerimizi yalanladılar..."*¹⁶⁹ ayetlerinde yer alan *"âyât"* kelimesi ile *"Daha nice alâmetler..."*¹⁷⁰ ayetindeki *"alâmât"* kelimesinin imamlara işaret ettiğini belirtmektedir.¹⁷¹

Şîî âlimlerden bazılarına göre tathir ayetinin sibak ve siyakından dolayı Kur'an ayetlerinden bazılarının yazım esnasında düşürüldüğünü ya da Kur'an'a eklemeler yapılmış olabileceğini iddia etmektedirler.¹⁷² Bu iddia *"Şüphesiz o Zikr'i (Kur'an'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz."*¹⁷³ ayetine aykırıdır.

"İşte bu, Allah'ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediği şeydir. De ki: "Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir

¹⁶³ Duman, *Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Beyt*, 55.

¹⁶⁴ Tûsî, Ebû Ca'fer Nasîrüddîn Muhammed b. Muhammed b. el-Hasen (ö. 460/1067), *et-Tibyânü'l-câmî li ulumi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Habib el-Amilî, Daru İhyau't Turasil Arabî, (Beyrut), 8/339-340.

¹⁶⁵ en-Nisâ 4/59.

¹⁶⁶ Tirmizî, "Menakıb", 19; İbn Mace, "Mukaddime", 11; İbn Hanbel, *Müsned*, 1/84, 118, 119.

¹⁶⁷ Küleynî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ya'kûb b. İshâk er-Râzî (ö. 329/941), *Kitâbü'l-kâfi*, Beyrut, 1401, 1/286.

¹⁶⁸ Yunus 10/101.

¹⁶⁹ el-Kamer 54/42.

¹⁷⁰ en-Nahl 16/16.

¹⁷¹ Küleynî, *Kitâbü'l-kâfi*, 1/206-210.

¹⁷² Tabatabâî, *el-Mizân fî tefsiri'l-Kur'ân*, 16/311-312.

¹⁷³ el-Hicr 15/9.

ücret istemiyorum.” Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükriün karşılığını verendir.”¹⁷⁴

Şia bu ayette geçen “zi’l-kurba (ذِي الْقُرْبَى)” ibaresinin Ehl-i beyte delalet ettiğini iddia etmektedir.¹⁷⁵ Ancak bu ayet Mekkidir. Bu ayet nazıl olduğunda Hz. Ali ve Hz. Fatıma’nın henüz evlenmedikleri bilinmektedir.¹⁷⁶

İbn Teymiyye’nin çağdaşı Şîî âlimlerden Allame Hillî (ö. 726/1325), tathir ayetinden yola çıkarak imamete Hz. Ali’nin daha layık olduğunu söylemiştir. Konuyu imamların masumluğuna kadar götüren Hillî, “Ehl-i beytten olmayı günahlardan arınmış olmayı, günahlardan arınmış olmayı ise imamete layık olmayı gerektirir.” demiştir.¹⁷⁷

Şîîlerin Ehl-i beyt ile ilgili önemli argüman olarak kullandıkları delillerden biri de Mübahele ayetidir. “Sana (gerekli) bilgi geldikten sonra artık kim bu konuda seninle tartışacak olursa, de ki: “Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı çağıralım. Biz de siz de toplanalım. Sonra gönülden dua edelim de, Allah’ın lânetini (aramızdan) yalan söyleyenlerin üstüne atalım.”¹⁷⁸ Şîî âlimler bu ayetin nüzul sebebi ile ilgili rivayeti delil olarak kullanmışlardır. Riavete göre, Hz. Peygamber Necranlılarla lanetleşme üzerine randevulaşmış ve bu randevuya Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile beraber gitmiştir.¹⁷⁹

1.7 Değerlendirme

“Ehl-i beyt” ifadesi sadece İslam döneminde Kur'an-ı Kerim’in ayetlerinde ve hadis şeriflerde dile getirilen bir terkip değil, belki önceki samavi dinlerin mukaddes kitaplarında ve cahiliyetteki Arapların dini ve siyasi kültüründe kullanılan ve her asırda anlam değiştiren bir dini terkiptir. Bununla birlikte Ehl-i beyt, sadece İslam döneminde Kur'an-ı Kerim’in ayetlerinde ve hadis şeriflerde dile getirilip biten bir mesele de değildir. Raşit halifeler döneminde çok tartışmaya ve anlam değiştirmeye başlamıştır. Emevi ve Abbasi hilafeti dönemlerinde bu ifadenin Peygamber

¹⁷⁴ eş-Şûrâ 42/23.

¹⁷⁵ Kummî, Muhammed b. Hasan, *Tefsiru 'l-Kummî*, 275; Tabatabâî, *el-Mizân fî tefsiri 'l-Kur'an*, 18/51-52.

¹⁷⁶ Öz, “Ehl i Beyt”, 500.

¹⁷⁷ Hillî, Cemaluddin Hasan b. Yusuf b. Ali İbnü'l-Mutahhar, *Minhâcu 'l-kerâme fî marifeti 'l-imâme* (Kahire, 1989), 151.

¹⁷⁸ Ali İmran 3/61.

¹⁷⁹ Tabersî, *Cevâmiu 'l-câmi*, 2/99-100; Tabatabâî, *el-Mizân fî tefsiri 'l-Kur'an*, 3/264-281.

Efendimize olan ilişkisinden dolayı çok suistimallelerin olmasına, bu nedenle de büyük savaşların meydana gelmesine sebep olmuştur. Osmanlı döneminde de Müslümanlar ve halifeler tarafından mukaddes anlamda karşılanıp günümüze kadar devam eden tarihsel bir dini ifade olmuştur. Bunun örneklerini bu bölümün ana başlıkları altında dile getirdik.

Bu bölümde bahsettiğimiz gibi Ehl-i beyt ifadesi Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinde ve hadis şeriflerde açıkça beyan edilmesi ve onun kimleri kapsayacağı hakkında çok rivayetlerin olmasına rağmen, bu ifadenin adı geçen çeşitli dönemlerde, özellikle anlam birliği kazanamamış ise de türlü metinlerde, özellikle Müslümanların dini metinlerinde çok yer alan bir dini terkip olmuştur.

2. ŞİA DIŞI TEFSİR KAYNAKLARINDA “EHL-İ BEYT”

el-Ahzâb Suresi 33/33. ayettteki Ehl-i beyt terkiibinden kastedilenler sadece Hz. Peygamberin (s.a.v) kendisi, Hz. Fâtıma, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’dir. Bu bölümde, Şia müfessirler dışındaki müfessirler tarafından zikredilen beş şahıs hakkında nakledilen rivayetleri, tefsirleri, yorumları ve iniş sebeplerini incelemeyi amaçlıyoruz. Klasik tefsirlerde, rivayet ve dirayet yöntemleriyle bu beş şahsın isimleriyle veya “Ehl-i beyt” ibaresiyle bağlantılı birçok rivayetin ve yorumun yer aldığını görmekteyiz. Bu rivayetlerden bazıları ilgili ayetin doğrudan onlar hakkında nazil olduğunu belirtirken, bazıları ayetin onlar hakkında tevil edildiğini, bazıları ise yalnızca onların faziletlerini beyan ettiğini ifade etmektedir.

Bu nedenle bu bölümdeki verileri üç başlık altında inceleyeceğiz.

1. Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu düşünülen ayetler.
2. Ehl-i beyt olarak tevil edilen ayetler.
3. Ehl-i beytin faziletini beyan eden ayetler. Bu ayetleri Mushaf tertibine göre sıralayarak inceleme yapacak ve değerlendirmeye çalışacağız.

2.1 Ehl-i Beyt Hakkında Nazil Olduğu Düşünülen Ayetler

2.1.1 el-Bakara Suresi, 207. Ayet

"وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ"

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden ilki şudur: “İnsanlardan öyleleri var ki Allah’ın rızasını dileyerek nefsinı satar. Allah ise kullarına karşı çok merhametlidir.”¹⁸⁰

¹⁸⁰ el-Bakara 2/207.

Müfessir Sa'lebî (ö. 427/1035) bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: “Ben kitaplarda gördüm ki, Peygamber Efendimiz (s.a.v) hicret etmeyi irade ettiğinde Ali b. Ebî Tâlib'i (r.a) borçlarını eda etmek ve kendisinde bulunan emanetleri sahiplerine teslim etmek için Mekke'de kendi yerine bırakmıştır. Peygamber Efendimiz (s.a.v) kendisi mağaraya gittiği ve evini müşriklerin kuşattığı gecede onun kendi yatağında uyumasını buyurdu ve ona şöyle dedi: “Benim yeşil elbisemi giy ve benim yatağında uyu. Çünkü onlardan sana en ufak bir zarar gelmeyecek inşallah. Sonrasında Ali de öyle yaptı ve Allah (c.c) Cebrail ve Mikail'e vahiy gönderip: “Ben ikinizi kardeş yaptım ve birinizin ömrünü diğer birinizin ömründen uzun belirledim. Sizin hanginiz diğerine uzun hayatı feda eder?” Sonra onların ikisi de uzun hayatı tercih etti. Allah (c.c) ikisine vahiy gönderip: “Siz ikiniz Ali b. Ebî Tâlib gibi olamadınız mı? Ben Hz. Muhammed'i (s.a.v) ve Ali'yi (r.a) kardeş yaptım. Ali (r.a) kendisini feda edip onun yatağında uyudu ve onun uzun ömür geçirmesini tercih etti. Bu ikiniz yeryüzüne inip Ali'yi (r.a) düşmanlarından koruyun.” dedi. Sonra ikisi yeryüzüne inip Cebrail Ali'nin başında, Mikail onun ayakucunda durdu. Cebrail şöyle nida etti: “Ne güzel ey Ali b. Ebî Tâlib. Kim senin gibi olabilir?” Sonra Allah (c.c) meleklerle seslendi ve Medine'ye doğru gitmekte olan kendi elçisine Ali hakkında şu ayeti nazil etti: *“İnsanlardan öyleleri var ki Allah'ın rızasını dileyerek nefsinin satar. Allah ise kullarına karşı çok merhametlidir.”* İbn Abbas (r.a) dedi ki: “Bu ayet Peygamber Efendimiz müşriklerden gizlenip Ebu Bekir ile mağaraya gittiği ve Ali onun yatağında uyuduğu sırada Ali (r.a) hakkında nazil olmuştur”.¹⁸¹

Hâskânî (ö. 450/1058) de bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla, bu ayetin Ali b. Ebî Tâlib hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir.¹⁸²

Ehl-i sünnet müfessirlerinden birisi olan Râzî (ö. 606/1210) bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bir diğer rivayet de şudur ki bu ayet, Hz. Peygamber'in (s.a.v) mağaraya gittiği gece, O'nun yatağına yatıp geceleyen Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olmuştur. Rivayet edildiğine göre Hz. Ali, Hz. Peygamber'in yatağında uyurken Cebrail başucunda, Mikail ise ayakları tarafında durdu. Cebrail: “Ey Ebu Tâlib'in oğlu

¹⁸¹ Sa'lebî, Ebû İshak b. Muhammed b. İsmâil, *el-Keşf ve'l-Beyân 'an Tefsîri'l-Kur'ân*, Thk: el-İmam Ebu Muhammed b. Âşûr, 3/125-126.

¹⁸² Ubeydullah Hâskânî, b. Ahmed, *Şevâhidü't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdîl*, Thk ve Tlk: Şeyih Muhammed Bakir el-Mahmudi, Müesseset'üt-Tab'i ven-Neşr Livizaret'i's Sikafeti vel İrşadi'l-İslami, (Tahran, 1990), 1/129.

Ali, senin gibilere helâl olsun! Allah’u Teâlâ seninle meleklerine karşı övünür.” diye seslenir. İşte bunun üzerine bu âyet nazil olur.¹⁸³

Bu ayetin iniş sebebi hakkında Vahidî'nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı ve Süyûtî'nin *Lübâbü'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı gibi sebep-i nüzûl kitaplarına baktığımızda bu ayetin iniş sebebi hakkında bir şey söylenmemiştir. İbn Hacer Askalânî'nin “*el-Ucab fî beyâni'l-esbâb*” adlı eserinde¹⁸⁴ ve Şiilerin klasik ve çağdaş tüm tefsirlerinde bu ayetin Hz. Ali hakkında nazil olduğunu beyan edilmiştir. Ayrıca Sa'lebî'nin *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Şur'ân* adlı tefsiri ile Râzî'nin *Mefâtîhu'l-ğayb* tefsiri gibi İslam âlimlerinin görüşüne göre çok kıymetli ve kabul görülen tefsirlerdir. Askalânî'nin eserinde beyan edilen iniş sebeplerini değerli görmemek ya da herhangi bir delile dayanmadan reddetmek uygun değildir. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden sayılan Hz. Ali hakkında inmesiyle ilgili yukarıdaki rivayetleri ve görüşleri kabul görmemiz ve ona aykırı bir görüş ispat edilene kadar bu görüşü makul görmemizde fayda vardır.

2.1.2 el-Bakara Suresi, 274. Ayet

"الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ "

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden bir diğeri de şudur: “*Onlar ki, mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık infâk ederler, işte onların mükâfatı; Rablari katındadır. Onlar için korku da yoktur, üzülecek de değillerdir.*”¹⁸⁵

Ehl-i sünnet müfessirlerinden olan Ebu'l-Leys es-Samerkandî (ö. 373/983) bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Mukatil ve Kelbi şöyle dedi ki: Bu ayet Ali b. Ebî Talib (r.a) hakkında nazil oldu. Onun sadece dört dirhem parası vardı. O sadaka vermeyi teşvik ayeti nazil olduğunda bir dirhemi gece, bir dirhemi gündüz, bir dirhemi gizlice

¹⁸³ Fahrüddîn er-Râzî, (Ebû'l-Fazl) Muhammed b. Ömer b. Hüseyin Râzî et-Taberistânî, *Mefâtîhu'l-ğayb, et-Tefsîri'l-kebîr*. Daru ihyâi't-türâsi'l-Arabi, (Beyrut, 1420), 5/350.

¹⁸⁴ Bkz. İbn Hacer el-Askalânî Ahmed b. Tay (ö. 852 h.) *el-Ucab fî beyân'il-esbâb*, Dâru İbnu'l-Cevzi, Demmam, Birinci baskı; 1997, 1/529.

¹⁸⁵ el-Bakara 2/274.

ve bir dirhemi de açıktan infâk etti. “*Onlar ki, mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık infâk ederler...*” âyet-i kerîmesi bunun üzerine nazil oldu.¹⁸⁶

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şunu ifade etmiştir: “Mücahid, İbn Abbas’tan (r.a) rivayet ederek şöyle dedi: Ali b. Ebî Talib’in (r.a) sadece dört dirhem parası vardı. Bir dirhemi gece, bir dirhemi gündüz, bir dirhemi gizlice ve bir dirhemini de açıktan infâk etti ve: “*Onlar ki, mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık infâk ederler...*” âyet-i kerîmesi nazil oldu. Yezid b. Reva’dan şöyle rivayet edilmiştir ki: “Bir kimse hakkında Kur’an-ı Kerim’de Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğu kadar çok ayet nazil olmamıştır.” Ebu Salih Ebu Hüreyre’den şöyle rivayet ediyor: “Peygamber (s.a.v) buyurmuştur: “Bir dirhem yüz dirhemden ala olmuştur.” Sahabe: “Ya Resulallah, nasıl bir dirhem yüz dirhemden ala olmuştur?” diye sorduklarında Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle cevap vermiştir: “Bir kişinin iki dirhemi vardı, onun birini aldı ve sadaka verdi, diğeri (...) cebinden yüz dirhem çıkartıp, onu sadaka verdi.” Cuyber, Dahhak yoluyla İbn Abbas’ın (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir. Allah (c.c) Bakara 2/273 ayetini nazil ettiğinde Abdurrahman b. Avf pek çok dinarları Süffe ehline gönderip onların ihtiyaçlarını giderdi. Ali b. Ebî Talib (r.a) gece karanlığında bir vesek (60 sa’i) hurma gönderdi. Bu iki sadakanın Allah’a (c.c) en sevimlisi Ali b. Ebî Talib’in sadakası oldu. Bu ikisi hakkında Allah (c.c) yukarıdaki ayeti kerimeyi indirid. Bu ayetteki “gündüz sadaka vermekten” kasıt “Abdurrahman b. Avf’ın sadakası,” “gece sadaka vermekten” kasıt Ali b. Ebî Tâlib’in sadakasıdır.”¹⁸⁷

Müfessirlerinden Hafız İbn Kesîr (ö. 774/1373) bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: “İbn Ebî Hâtim der ki: Bize Ebu Saîd el-Eşecc’in İbn Cübeyr’den, onun da babasından rivayetine göre o şöyle demiştir: “Ali’nin (r.a) dört dirhemi vardı. Bir dirhemi gece, bir dirhemi gündüz, bir dirhemi gizlice ve bir dirhemini de açıktan infâk etti ve “*Onlar ki, mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık infâk ederler.*” âyeti kerîmesi nazil oldu. Bu rivayeti İbn Cerîr de Abdülvehhâb İbn Mücâhid -ki bu râvî zayıftır-

¹⁸⁶ Semerkandî, Ebû'l-Leys İmâmü'l-hüdâ b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm es-Semerkandî, *Bahrü'l- 'ulûm*, (Beyrut, 2006) 1/181-182.

¹⁸⁷ Sa’lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, 2/279-280.

tarîkıyla rivayet etmiştir. Fakat İbn Merdûyeh başka bir şekilde ve İbn Abbâs'tan bu âyeti kerimenin Ali b. Ebi Tâlib hakkında nazil olduğunu rivayet eder.”¹⁸⁸

İbn Ebî Hâtım (ö. 327/938) *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm* adlı tefsirinde, Beğavî (ö. 516/1122) *Me'âlimü't-tenzîl, fî tefsîri'l-Kur'ân* adlı tefsirinde, Râzî (ö. 606/1210) *Mefâtîhu'l-ğayb, et-Tefsîrü'l-kebîr* adlı tefsirinde, Kurtubî (ö. 671/1273) *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân* adlı tefsirinde ve Süyûtî (ö. 911/1505) *ed-Dürrü'l-mensur fî't-tefsir bi'l-me'sûr* adlı tefsirinde adı geçen ayeti tefsir ederken bu ayetin Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu çeşitli tariklerle beyan etmiştir.¹⁸⁹

Bu ayetin nüzul sebebi hakkında Vahidî'nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabında, birisi İbn Abbas'tan (r.a) olmak üzere üç farklı isnatla ve çeşitli lafızlarla bu ayetin Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu beyan edilmiştir.¹⁹⁰ İbn Hecer Askalânî'nin *el-Ucab fî beyâni'l-esbâb* adlı kitabı ve Süyûtî'nin *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı gibi esbabun-nuzul kitaplarında da bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden sayılan Hz. Ali hakkında inmesiyle ilgili yukarıdaki rivayetleri çeşitli lafızlarla beyan etmiştir.¹⁹¹ Bunlara ilave olarak Şiiilerin klasik ve çağdaş tüm tefsirlerinde bu ayetin Hz. Ali hakkında nazil olduğunu beyan etmişlerdir. Semerkendi'nin *Bahrü'l-'ulûm*, Sa'lebî'nin *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân* İbn Kesir'in *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm* adlı tefsiri ile yukarıda adı geçen birçok mufessirlerin çeşitli tefsirleri gibi İslam alimlerinin görüşüne göre çok kıymetli ve kabul görülen bu tefsirlerde bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden sayılan Hz. Ali hakkında indiğini güçlü bir şekilde beyan ediyor.

2.1.3 Âl-i İmrân Suresi, 61. Ayet

"فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ
ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ "

¹⁸⁸ İsmâîl İbn Kesir, Ebü'l-Fidâ' İmâdüddin b. Şihâbiddin Ömer b. Kesir el-Kaysî el-Kureşî el-Busrâvî ed-Dimaşkî eş-Şâfiî, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*, Thk: Muhammed Hüseyin Şemsiddin, (Beyrut: Daru'l-kutubi'l-ilmiyye, 1419), 1/545.

¹⁸⁹ el-Bakara 274.

¹⁹⁰ Bkz. Vahidî, Neysaburî Ali b. Ahmed b. Muhammed (ö. 468 h.), *Esbabu-n nüzul*, Tsz., 1/58.

¹⁹¹ Bkz. İbn Hacer, *el-Ucab fî Beyan'il-Esbab*, 1/634; Celâlüddin es-Süyûtî, Ebü'l-Fazl Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî (ö. 911/1505), *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl*, Daru İhyai'l-Ulum, Beyrut, Tsz., 1/137.

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden birisi şudur: “*Sana gelen bu bilgiden sonra her kim bu konuda seninle tartışmaya kalkışır, de ki: “Gelin, çocuklarımızı ve çocuklarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra da Allah’ın lâneti yalancılara üzerine olsun diye dua edelim.*”¹⁹²

Taberî (ö. 310/923) bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: “Bize Muhammed b. Hüseyin, Ahmed b. Mufezzel ve Esbatın yoluyla Suda’dan şöyle rivayet ediyor ki, bu ayet nazil olduğunda Hz. Peygamber (s.a.v) Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Fâtıma’nın ellerini tuttu ve Ali’ye sen de bizimle birlikte gel.” dedi. Ali de onlarla beraber çıktı. Mesihiler o gün çıkmadılar ve dediler ki: “Biz bu adamın peygamber olma gerçeğinden korkuyoruz. Çünkü peygamberin duası başkalarının duasına benzemez. Bu yüzden onlar o günkü mubaheleye çıkmadılar. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: “Eğer onlar çıksalardı ateşte yanarlardı.” Dolayısıyla onlar Peygamber Efendimize seksen bin altın ödeme şartıyla sulh yaptılar”. Bir diğer rivayette; Muhammed b. Sinan birkaç ravi yoluyla, ibn Ehmer el-Yeşkurî’nin şöyle dediğini rivayet etti: “Bu ayet nazil olduğunda Hz. Peygamber (s.a.v), Hz. Ali, Hz. Fâtıma ve oğulları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’e haberci gönderdi. Yahudilerle lanetleşmek için onları da çağırdı. Bu sırada bir Yahudi genç kalkıp “Eyvahlar olsun size! Sizler geçmişte maymun ve domuzlara dönüşen kardeşlerinizi hatırlamıyormusunuz, lütfen lanetleşmeyiniz.” dedi. Bu yüzden onlar lanetleşmekten vazgeçtiler.”¹⁹³

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir. “Peygamber efendimiz (s.a.v) Necran misafirler grubuna bu ayeti kerimeyi okuyup onları mubahele etmeye davet ettiği zaman onlar: “Biz geri dönelim ve bu konu hakkında istişare ettikten sonra yarın senin yanına gelelim.” demişlerdi. Sonra onlar birbirleriyle konuştular, içlerinde fikir sahibi olan Âkîb’a dediler ki: “Ey Mesih’in bendesi! Senin görüşün nedir?” Âkîb şöyle cevap verdi: “Allah’a and olsun ki, ey Mesihiler cemaati! Sizler Muhammed’in (s.a.v) Allah tarafından gönderilen peygamber olduğunu tanıdınız. Şüphesiz o sizlere kendi sahibinizin işinden apaçık bir hüküm getirdi. Allah’a and olsun ki bir kavim bir peygamberle lanetleşirse onların büyükleri yaşamaz, küçükleri büyümmez, eğer siz de öyle yaparsanız muhakkak ki helak olacaksınız. Eğer sizler kendi dininizde kalmayı

¹⁹² Âl-i İmrân 3/61.

¹⁹³ Taberî, *Câmi’u l-beyân ‘an te’vili âyi l-Şur’ân*, 6/480-482.

ve kendi sahibiniz hakkındaki sözünüzde durmayı düşünürseniz bu kişi ile vedalaşın ve kendi beldelerinize geri dönün.” Sonra onlar Peygamber efendimizin yanına geldiler ve Peygamber efendimiz ise Hz. Hüseyin’i kucağına alarak Hz. Hasan’ın da elini tutarak sabah erken gelmişti. Hz. Fâtıma onun arkasında ve Hz. Ali (r.a) Fâtıma’nın arkasından geliyordu. Peygamber efendimiz onlara “Eğer ben dua edersem, sizler amin deyin.” diyordu. Sonra Necran uskufu (patriği) şöyle dedi: “Ey Mesihiler cemaati! Şüphesiz ben şöyle kimseleri görüyorum ki, eğer onlar Allah’tan (c.c) bir dağı yerinden yok etmeyi isterse Allah kesinlikle o dağı yok eder. Dolayısıyla sizler onunla Mübahale etmeyiniz. Çünkü helak olacaksınız ve yeryüzünde kıyamet gününe kadar hiçbir Mesihi kalmayacak”. Sonra Necran Mesihileri: “Ey Eba’l-Kasım! Biz seninle lanetleşmemeyi ve seni kendi dininde bırakmayı, biz de kendi dinimizde kalmaya karar verdik.” dediler. Buna cevaben Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Eğer sizler mübahale etmeyi kabul etmiyorsanız İslam’a girin, sizler için müslümanların faydası ve zararına olan hak ve hukukların aynısı vardır.” Onlar bunu kabul etmeyince Peygamber efendimiz şöyle demiştir: “Öyleyse şüphesiz ben sizlere savaş ilan ediyorum”. Onlar dediler ki “Bizim Araplarla savaşmak için gücümüz yok lakin biz seninle şu maddeler ile anlaşma yapmak istiyoruz: Sen bize savaş açmayacaksın, bizi korkutmayacaksın, bizi kendi dinimizden yasaklamayacaksın, bunun beraberinde biz sana her sene iki bin altın vereceğiz. Bin tane Safer ayında ve bin tane Receb ayında.” Sonra Peygamber (s.a.v) onlarla o şartların üzerine anlaşma yaptı. Dedi ki: “Canım elinde olan Allah’a and olsun ki, şüphesiz azap Necran ehline düşmüştür, eğer onlar lanetleşseydi kesinlikle maymun ve domuzlara dönüşürlerdi, vadiler onların üzerinde alev alırdı. Allah (c.c) Necran ve onun halkını, hatta ağaçlar üstündeki kuşları kökten yok ederdi.” Yine de Mesihilerin hepsi bir sene geçmeden helak olacaktı.”¹⁹⁴

Beğavî (ö. 516/1122) bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “*Gelin, çocuklarımızı ve çocuklarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım...*” ayeti kerimesindeki “çocuklarımızdan” kasıt “Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’dir,” “kadınlarımızdan” kasıt “Hz. Fâtıma’dır (r.a), “kendimizden” Peygamber efendimiz

¹⁹⁴ Sa’lebî, *el-Keşf ve l-beyân ‘an tefsiri l-Şur’ân* 3/85.

(s.a.v) kendini ve Ali b. Ebî Talib'i" kastetmiştir. Çünkü Araplar bir kimsenin amcasının oğlunu kendisi diye adlandırıyorlar."¹⁹⁵

Bu ayetin iniş sebebini şöyle değerlendirmemiz mümkündür. Ayet hakkında Vahidî'nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabında bu ayet hakkındaki mübahele kıssasını farklı isnatla ve çeşitli lafızlarla beyan ederek bu ayetin Hz. Peygamber (s.a.v) Efendimiz, Hz. Ali, Hz. Fâtıma annemiz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den (r.a) ibaret beş kişi hakkında nazil olduğunu beyan edilmiştir.¹⁹⁶ İbn Hecer'in *el-Ucab fi beyâni 'l-esbâb* adlı kitabında da bu ayetin iniş sebebi hakkında mübahele kıssasını beyan ederek ayetin Ehl-i beyt fertlerinden sayılan yukarıda adı geçen beş kişi hakkında nazil olduğunu farklı isnatla ve çeşitli lafızlarla mükerrer beyan etmiştir.¹⁹⁷ Ama Süyûtî'nin *Lubâbu 'n-nukûl fi esbâbi 'n-nüzûl* adlı kitabında¹⁹⁸ bu ayetin iniş sebebi hakkında mübahele kıssasını çok kısa beyan ederek ona kimlerin katıldığını söylemeden geçmiş olsa da ayetin Ehl-i beytten sayılan beş kişi hakkında nazil olduğunu işareten beyan etmiştir. Çünkü Nacran Hristiyanlarıyla mübahele etmek için Peygamber (s.a.v) Efendimizin kendisiyle birlikte kimleri getirdiği çok bellidir. Sonuç olarak Bu ayetin Ehl-i beytten sayılan adı geçen beş kişi hakkında nazil olduğunu hem tefsir kitaplarında ve hem esbab-ı nuzul kitaplarının çoğunda beyan edildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu ayetin mübahele kıssası ve ona katılan Ehl-i beytten sayılan adı geçen beş kişi hakkında nazil olduğuna kanaat edebiliriz.

2.1.4 el-Mâide Suresi, 3. Ayet

" ... الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ... "

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden bir diğeri de şudur: “*Bugün, dininizi kemâle erdirdim, üzerinize olan nimetimi tamamladım ve size din olarak İslâmiyeti beğendim. Her kim ki açlıktan darda kalırsa günâha kaymaksızın (bunlardan yemeğe mecbur olursa) muhakkak ki, Allah Ğafûr’dur, Rahîm’dir.*”¹⁹⁹

¹⁹⁵ Beğavî, Ebû Muhammed Muhyissünne b. Mes’ûd b. Muhammed el-Ferrâ’ el-Beğavî, *Me’âlimü't-tenzîl, fi tefsiri 'l-Kur'ân*, Thk: Abdu'r-Rezzak el-Mehdi, (Beyrut: Daru İhyai't-türasi'l-Arabi, 1420), 1/450.

¹⁹⁶ Bkz. Vahidî, *Esbâbu 'n-nüzûl*, 1/67-68.

¹⁹⁷ Bkz. İbn Hacer *el-Ucab fi beyân'il-esbâb*, 2/684-687.

¹⁹⁸ Bkz. Süyûtî, *Lubâbu 'n-nukûl fi esbâbi 'n-nüzûl*, 1/137.

¹⁹⁹ el-Maide 5/3.

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlarla ayetin Gadîr-i Hum günü Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir.²⁰⁰

Hafız İbn Kesîr bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Cerîr der ki: Bu günün, halk tarafından bilinen bir gün olmadığı söylenmiştir. Sonra Avfî kanalıyla Abdullah b. Abbâs’ın bu âyet hakkında; o gün, insanlar tarafından bilinen bir gün değildi, dediğini nakleder. Der ki: Söylendiğine göre, bu âyet Rasûlullah’a (s.a.v) veda haccına giderken inmiştir. Sonra bu rivayeti Ebu Ca’fer er-Râzî kanalıyla Rebî’ İbn Enes’ten nakleder. Müfessir ilaveten “Ben derim ki, İbn Merdûyeh Ebu Hârûn kanalıyla Ebu Saîd el-Hudrî’den rivayet etti. Bu âyet, Rasûlullah’a Gadîr-i Hum (Mekke ile Medine arasında bir yer adı olup orada Hz. Peygamber’in bir mescidi bulunmakta idi) günü nazil olmuştur. O gün Hz. Peygamber, Hz. Ali’ye, “Ben kimin efendisi isem, Ali de onun efendisidir.” demiştir. Sonra İbn Merdûyeh Ebu Hüreyre’den bu hadîsi rivayet eder ve der ki, “O gün Zilhiccenin on sekizinci günüydü. Yani Hz. Peygamber’in veda haccından dönüş günüydü. Ne o, ne de bu sahihtir. Doğrusu ve şüphe götürmeyi bu âyetin Arefe ve cuma günü nazil olmasıdır.”²⁰¹

Süyûtî (ö. 911/1505) bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Merdûye ve İbn Asâkir’in zayıf bir isnatla bildirdiğine göre, Ebû Saîd el-Hudrî der ki; “Resûlullah, Gadîr-i Hum günü Hz. Ali’yi görevlendirip onun velisi olduğunu ilan ettiği zaman Cibril: “*Bugün dininizi kemale erdirdim...*” âyeti ile indi. İbn Merdûye, Hatîb ve İbn Asâkir’in zayıf bir isnatla bildirdiğine göre Ebû Hureyre der ki: “Gadîr-i Hum günü Zilhiccenin on sekizinci günüydü. O gün Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi vessellem): “Ben kimin velisi isem Ali de onun velisidir” buyurdu. Sonra Yüce Allah: “...Bugün dininizi kemale erdirdim ...” âyetini indirdi.”²⁰²

Bu ayet hakkında şu değerlendirmeyi yapabiliriz: Bu ayetin iniş sebebi hakkında Vahidî’nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı ve Süyûtî’nin *Lubâbu’n-nukûl fî esbâbi’n-nüzûl* adlı kitabı gibi esbab-ı nuzul kitaplarına baktığımızda bu ayetin iniş sebebi hakkında

²⁰⁰ Hâskânî, *Şevâhidü’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefîdîl*, 1/200-203.

²⁰¹ İbn Kesîr, *Tefsîrû’l-Kur’âni’l-azîm*, 3/25.

²⁰² Celâlüddîn Süyûtî, Ebû’l-Fazl Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfiî, *ed-Dürrü’l-mensûr fî’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, (Beyrut:Darü’l-fıkr, Tsz.), 3/19.

Arefe günü nazil olduğunu söylenmiş ama ayetin Hz. Ali hakkında nazil olduğu konusunda bir şey söylenmemiştir.

Şiilerin klasik ve çağdaş tüm tefsirlerinde ayetin Hz. Ali hakkında nazil olduğunu beyan etmişlerdir. Yukarıda söylediğimiz gibi İbn Kesir'in *Tefsîru 'l-Kur'âni 'l-'azîm*, adlı tefsirinde bu ayetin Hz. Ali hakkında nazil olduğuna dair rivayeti naklederek bunun doğru olmadığını belirtmiştir. Süyûtî'nin *ed-Dürrü 'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirinde ise ayetin Gadir-i Hum günü Zilhaccenin on sekizinci gününde Hz. Ali hakkında nazil olduğunu beyan eden rivayetin zayıf bir isnatla geldiğini diyerek beyan etmiştir. Dolayısıyla bu ayetin Gadir-i Hum günü Hz. Ali hakkında nazil olduğunu Şia dışı tefsir kaynakları ve esbab-ı nuzul kaynaklarından güçlü rivayetlerle ispat etmek zor gözüküyor.

Şiilerin tüm kaynaklarında bu ayetin Gadir-i Hum günü Zilhaccenin on sekizinci gününde Hz. Ali hakkında nazil olduğunu beyan ederek bu ayetin Gadir-i Hum gününde Peygamber Efendimizin Hz. Ali'yi tüm Müslümanların halifesi olarak tayin ettikten sonra nazil olduğunu, bu vesileyle Müslümanlar arasındaki hilafet meselesinin İslam'ın temel prensipleri cümlesinden olduğunu ileri sürüyorlar.²⁰³ Sonuçta bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden sayılan Hz. Ali hakkında inmesiyle ilgili yukarıdaki rivayetleri ve görüşleri kabul etmek ya da reddetmek müfesssiin mezhebine göre şekil almaktadır, diyebiliriz.

2.1.5 el-Mâide Suresi, 55. Ayet

إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ (سورة المائدة: الآية/55).

Ehl-i beyt hakkında nüzul iddiası olan ayetlerden biri de şudur: “Sizin veliniz ancak Allah'tır, Peygamberidir, bir de Allah'ın emrine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren müminlerdir.”²⁰⁴

²⁰³ Bkz. Nasır Mekarim eş-Şirâzî, *el-Emsel fi tefsiri Kitabillahi'l-munzel*, Kum: Medrese-i İmam Ali b. Ebi Talib, 1421, 3/588-597.

²⁰⁴ el-Maide 5/55.

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Allah’ın (c.c) *“bir de Allah’ın emrine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren müminlerdir”* sözü hakkında tevliciler kimin kastıldığı konusunda ihtilaf etmişlerdir. Onların bazıları “Bundan kasıt ‘Ali b. Ebî Tâlib’dir,” bazıları da “tüm müminlerdir” demişlerdir. Başka bir rivayette; Ali b. Ebî Talib’in yanından bir dilenci geçti. Ali o sırada ruküdaydı. Buna rağmen o dilenciye yüzüğünü verdi. (...) Haris bana Abdulaziz kanalıyla Galib b. Ubeydullah’ın şöyle dediğini rivayet etti: Ben Mücahid’in bu ayet hakkında şöyle dediğini duydum: “Bu ayet Ali b. Ebî Tâlib hakkında nazil oldu. Çünkü o rükûdayken bile sadaka verdi.”²⁰⁵

Ehl-i sünnet imamlarından biri olan Ebu Mansur el-Mâturîdî (ö.333) bu ayeti tefsir ederken bu ayetin Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu, Hz. Ali’nin (r.a) rukudayken yüzüğünü tasadduk etme kıssasını naklederek beyan etmiştir.²⁰⁶

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ebu’l-Hesen, Ubade b. Rabi’in (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bir zamanda Abdullah b. Abbas (r.a) zemzem kuyusunun kenarında oturuyordu. Bir anda yüzü sarık ile örtülü biri yanına geldi ve İbn Abbas Peygamber (s.a.v) şöyle dedi dediğinde o kişi “Peygamber efendimiz mi öyle dedi?” diye sorguluyordu. Bunun üzerine İbn Abbas “Allah’a and olsun ki sen kimsin?” diye sordu. Sonra o kişi yüzünü açtı ve dedi ki: “Ey insanlar! Kim beni tanıyorsa beni tanımıştır, eğer kim beni tanımıyorsa ben Cündeb b. Cünâde el-Bedri Ebû Zer el-Gıfârî’yim. Ben Peygamber’den (s.a.v) bu iki kulağımla duydum, -eğer duymadıysa bu iki kulağım sağır olsun-, bu iki gözümle gördüm -eğer görmediyse kör olsun- Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Ali iyilerin rehberidir. Kâfirlerin katilidir. Ali’ye yardım eden kişi yardım görecektir. Onu zelil eden kişi zelil olacaktır.” Ama ben bir gün Peygamber (s.a.v) ile öğle namazını kılıyordum. O sırada mescide bir dilenci girdi. Hiç kimse ona bir şey vermedi. Dolayısıyla o kişi elini göğze kaldırıp: “Ey Allah! Sen şahit ol ki ben Peygamber’in (s.a.v) mescidinde bir şey istedim ve bana kimse bir şey vermedi,” dedi. Tam bu sırada Ali rüku ediyordu. Dilenciye sağ kolunun serçe parmağını uzattı. Çünkü elinin serçe parmağında yüzük takılıydı. Sonra dilenci gelip onun serçe parmağından yüzüğü aldı. Bu olay Peygamber efendimizin gözü

²⁰⁵ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Kur’ân*, 10/425-426.

²⁰⁶ Ebu Mansûr el-Mâturîdî, Muhammed b. Muhammed Mahmud, *Te’vilâtü’l-Kur’ân*, Thk: D. Mecdi Baslum, (Beyrut: Daru’ el-kutub’ el-ilmiyye, 1426/2005), 3/544.

önünde olduğu için Peygamber efendimiz namazını bitirdikten sonra başını göğse kaldırıp şöyle buyurdu:” Ey Allahım! Kardeşim Musa senden şöyle istedi: “*Rabbim, gönlüme ferahlık ver. İşimi kolaylaştır. Dilimden düğümü çöz, ki sözümü iyi anlasınlar. Yakınlarımdan birini bana yardımcı ver, kardeşim Hârûn’u. Onunla gücümü pekiştir*”.²⁰⁷ Sen ona şöyle buyuran Kur'an'ı nazil ettin: “*Seni kardeşinle destekleyeceğiz ve size öyle bir güç vereceğiz ki, bu sayede size erişemeyecekler, mucizelerimizle siz ve size tâbi olanlar üstün geleceksiniz.*”²⁰⁸ Ben Muhammed senin Peygamberin ve senin seçilmiş benden, “Ey Allahım! Benim zihnimi genişlet ve işlerimi kolaylaştır.” Ebu Zer diyor ki: “Allah’a and olsun ki Peygamber efendimiz (s.a.v) tam sözünü bitirirken Cebrail Allah’ın katından onun yanına indi ve ey Muhammed “oku” dedi. Peygamber efendimiz (s.a.v) “neyi okuyayım” diye sorduğunda Cebrail dedi ki bu ayeti oku: “*Sizin veliniz ancak Allah’tır, peygamberidir, bir de Allah’ın emrine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren müminlerdir.*”²⁰⁹

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetin Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir.²¹⁰ İbn Ebî Hâtim de bu ayeti tefsir ederken, ayetin Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir.²¹¹

Bu ayetin iniş sebebini şöyle değerlendirmemiz mümkündür: Ayet hakkında Vahidî’nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı²¹² ve Süyûtî’nin *Lubâbu’n-nukûl fî esbâbi’n-nüzûl* kitab²¹³ gibi esbab-ı nuzul kitaplarına baktığımızda takriben bu kitapların hepsinde bu ayetin iniş sebebi hakkında yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen Hz. Ali’nin rûku halinde yüzüğünü sadaka ettiği rivayetleri naklederek bu ayetin Ehl-i beytten sayılan Hz. Ali hakkında nazil olduğunu açıkça beyan edilmiştir. Sonuç olarak bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden sayılan Hz. Ali hakkında nazil olduğunu hem farklı mezheplere mensup müfessirlerin tefsir kitaplarında hem de esbab-ı nüzul

²⁰⁷ Tâhâ 20/25-55

²⁰⁸ el-Kasas 28/33-35

²⁰⁹ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, 4/80-81.

²¹⁰ Hâskânî, *Şevâhidü’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*, 1/209-215.

²¹¹ İbn Ebî Hâtim, Ebû Abdurrahmân b. Muhammed b. İdrîs Râzî, *Tefsîrü’l-Kur’âni’l-‘azîm*, Thk: Es’ed Muhammed et-Tayyib, 4/1162.

²¹² Vâhidî, *Esbâbu’n-nüzûl*, 1/227- 228.

²¹³ Bkz. Süyûtî, Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed es-Süyûtî (ö. 911/1505), *Lubâbu’n-nukûl fî esbâbi’n-nüzûl*, Daru ihyai’l-Ulum, Beyrut, Tsz. 1/86.

kaynaklarında çoğunlukla beyan edildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beytten sayılan Hz. Ali hakkında nazil olduğu söylenebilir.

2.1.6 el-Mâide Suresi, 67. Ayet

" يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ "

Bir diğer ayet de şu şekildedir: *“Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan O’nun mesajını iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphe yok ki Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez.”*²¹⁴

İbn Ebî Hatim bu ayetin tefsirinde şunları beyan etmiştir: “Bizlere babam birkaç ravisi yoluyla Ebu Said el-Hudrî’nin (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et! ayeti Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olmuştur.”²¹⁵

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ebu Cafer Muhammed b. Ali diyor ki: Bu ayetin manası şudur: Ey Muhammed! Sana Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olan hükümleri tebliğ et. Bu ayet nazil olduğu zaman, Peygamber (s.a.v) Ali’nin elini tuttu ve şöyle buyurdu: “Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır”. Ebu’l-Kasım Yakub b. Ahmed es-Sırrı, Berra’dan (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Biz Peygamber (s.a.v) ile Veda Haccında “Gadir-i Hum” denilen bir yere indik. Peygamber efendimiz (s.a.v) namazın cemaatle kılınmasını emretti. İki ağacın etrafını temizledi, ardından Ali’nin elini tutarak şöyle buyurdu: “Ben müminlere kendi canlarından daha sevgili değil miyim?” Sahabe ‘Evet, kesinlikle Ya Resulallah’ dediler. “Ben her mümine kendi nefsinden daha sevgili değil miyim?” Sahabe ‘Evet, kesinlikle Ya Resulallah’ dediler. Ali, benim efendisi olduğum kimselerin Mevlasıdır” dedi. Allah’ım! Onu dost edineni dost edin, düşman edineni de düşman edin.” Berra diyor ki: Ömer (r.a) Ali’yle (r.a) karşılaştığında şöyle dedi: “Tebrikler, Ey İbn Ebi Talib! Sen her bir mümin ve müminenin mevlası (sevgilisi) oldun.”²¹⁶

²¹⁴ el-Mâide 5/67.

²¹⁵ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü’l-Kur’âni’l-‘azîm*, 4/1172.

²¹⁶ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, 4/92.

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Ebî Hâtim, İbn Merdûye ve İbn Asâkir’in bildirdiğine göre Ebu Saîd el-Hudri: “Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et... âyeti, Gadîr Hum günü Ali b. Ebî Tâlib hakkında nazil olmuştur.” dedi. İbn Merdûye’nin bildirdiğine göre İbn Mes’ûd der ki: Biz Resûlullah (s.a.v) zamanında: “Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et ...” âyetini okur ve

“Ali müminlerin efendisidir” ifadesini ekledik. Sonra: “...Eğer bunu yapmazsan, O’nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah, seni insanlardan korur...” şeklinde ayete devam ederdik.”²¹⁷

Bu ayetin iniş sebebini şu değerlendirmeyi yapmak mümkündür. Ayet hakkında esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda Vahidî’nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı²¹⁸ ve Alevî b. Halife’nin *Camiu’n-nukul fî esbabî’n-nüzûl* adlı kitabı²¹⁹ gibi esbab-ı nüzul kitaplarında bu ayetin Ehl-i beytten Hz. Ali hakkında nazil olduğunu beyan edilmiştir. Sonuç olarak bu ayetin Hz. Ali hakkında nazil olduğunu Şia ve Şia dışı tefsir kitaplarında ve esbab-ı nüzul kitaplarında beyan edildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beytten Hz. Ali hakkında nazil olduğu iddiasının müdellel olduğunu söylemek mümkündür.

2.1.7 et-Tevbe Suresi, 19. Ayet

" أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ "

“Hacılara su verme ve Mescid-i Harâm’ın imar ve bakım işini (üstlenen kimseyi), Allah’a ve âhiret gününe inanıp Allah yolunda cihad eden kimseyle bir mi tutuyorsunuz? Bunlar Allah katında bir değildirler. Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.”²²⁰

²¹⁷ Süyûtî, Ebu’l-Fadl Abdurrahmân b. Ebi Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfî, *ed-Dürri’l-mensûr fî t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 3/117.

²¹⁸ Bkz. Vâhidî, *Esbâbu’n-nüzûl*, 1/230.

²¹⁹ Bkz. Alevî b. Halife, *Camiu’n-nükûl fî esbabî’n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ*, Birinci baskı: H.1404, 1/589.

²²⁰ et-Tevbe 9/19.

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Muhammed b. Hasen, Suda'dan şöyle bildirir: Allah'ın: *“Hacılara su verme ve Mescid-i Harâm'ın imar ve bakım işini (üstlenen kimseyi), Allah'a ve âhiret gününe inanıp Allah yolunda cihad eden kimseyle bir mi tutuyorsunuz? Bunlar Allah katında bir değildirler”* ayeti hakkında, Ali b. Ebî Talib, Abbâs ve Şeybe b. Osman birbirlerine karşı övündüler. Abbâs dedi ki: “Ben sizlerden faziletliyim. Çünkü *“Hacılara su dağıtan benim.”* Şeybe: “Kabe'yi imar eden benim” dedi. Ali de: “Ben Peygamber (s.a.v) ile birlikte hicret ettim ve onunla birlikte Allah yolunda cihada katılıyorum” karşılığını verdi. Bunun üzerine Yüce Allah: *“İnanan, hicret eden, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihat edenlerin Allah katındaki mertebeleri pek büyüktür.... Onlar için orada kesintisiz nimetler vardır”*.²²¹ âyetini indirdi.²²²

İbn Ebi Hâtim bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize babam, Şa'bî'nin şöyle dediğini bildirir ki: Ali b. Ebî Talib, Abbâs ve Şeybe birbirleriyle hacılara su vermek ve onlara hizmet etmek hakkında konuştular. Bu konuda Allah (c.c) *“Hacılara su verme ve Mescid-i Harâm'ın imar ve bakım işini (üstlenen kimseyi), Allah'a ve âhiret gününe inanıp Allah yolunda cihad eden kimseyle bir mi tutuyorsunuz? Bunlar Allah katında bir değildirler. Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez.”* ayeti indirdi.²²³

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Cerîr, Muhammed b. Ka'b el-Kurazî'den bildirir: Talha b. Şeybe, Abbâs ve Ali b. Ebî Tâlib birbirlerine karşı övündüler. Talha: “Kabe benden sorulur, zira anahtarı bendedir.” dedi. Abbâs: “Hacılara su dağıtan benim ve bu işten ben sorumluyum” dedi. Ali de: “Ne dediğinizi anlamıyorum. Ben ki herkesten önce kibleye namaz kıldım ve cihada katılıyorum” karşılığını verdi. Bunun üzerine Yüce Allah: *“Siz hacılara su vermeyi ve Mescid-i Haram'ı onarmayı, Allah'a ve âhiret gününe iman edip de Allah yolunda cihad edenlerin imanı ile bir mi tutuyorsunuz? Hâlbuki onlar Allah katında eşit değildirler. Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez. İnanan, hicret eden ve Allah yolunda*

²²¹ et-Tevbe 17-22

²²² Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'an*, 14/172.

²²³ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*, 4/1767.

*mallarıyla, canlarıyla cihat eden kimselere Allah katında en büyük dereceler vardır. ahirette kurtulanlar onlardır.” âyetlerini indirdi.*²²⁴

Bu ayetin iniş sebebini şöyle değerlendirmemiz mümkündür: Ayet hakkında Vahidî'nin *Esbâbu'n-nüzûl* adlı kitabı²²⁵ Süyûtî'nin *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı²²⁶ ve Alevî b. Halîfe'nin *Câmiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı²²⁷ gibi esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda takriben bu kitapların hepsinde bu ayetin iniş sebebi hakkında yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen rivayetleri naklederek bu ayetin Hz. Abbas ve Ehl-i beytten Hz. Ali hakkında nazil olduğunu açıkça beyan etmiştir. Sonuç olarak bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden Hz. Ali hakkında nazil olduğunu hem Şia hem de Şia dışı tefsir kitaplarında ve esbab-ı nüzul kitaplarında beyan edildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu ayetin de Ehl-i beytten Hz. Ali hakkında nazil olduğuna söyleyebiliriz.

2.1.8 Meryem Suresi, 96. Ayet

" إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا "

*“Muhakkak iman edip salih amel işleyenlere Rahman bir sevgi var edecektir.”*²²⁸

Sa'lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Abdul-Halîk b. Ali, el-Berâ b. Âzîb'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Rasûlullah (sav) Ali b. Ebî Tâlib'e şöyle demiştir: “Ey Ali! De ki: Allah'ım, benim için nezdinde bîr ahid kıl, müminlerin kalplerinde de benim için bir sevgi var et.” Bunun üzerine “*Muhakkak iman edip salih amel işleyenlere Rahman bir sevgi var edecektir.*” ayeti nazil oldu.²²⁹

İbnü'l-Cevzî (ö. 597/1201) “Yüce Allah'ın: “Muhakkak iman edip, salih amel işleyenlere Rahman bir sevgi var edecektir” âyetini açıklarken, İbn Abbas şöyle demiştir: “Bu, Hazreti Ali (r.a) hakkında inmiştir.” Manası da şöyledir: “Allah onları

²²⁴ Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fî t-tefsir bi'l-me'sûr*, 4/146.

²²⁵ Bkz. Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl*, 1/278-290

²²⁶ Bkz. Süyûtî, *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl*, 1/115.

²²⁷ Bkz. Alevî b. Halîfe, *Câmiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ*, 2/98-99.

²²⁸ Meryem 19/96.

²²⁹ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsiri'l-Kur'ân*, 6/233.

sever ve onları da müminlere sevdirebilir.” Katade ise şöyle demiştir: “Müminlerin kalplerinde onlara bir sevgi yaratır”.²³⁰

Kurtubî (ö. 671/1273) bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “*Nevâdiru’l-usûl*’de şöyle denilmektedir: Bize Ebu Bekir Sabık el-Ümevî anlattı. İbn Abbas dedi ki: Rasûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Şüphesiz Allah salihlerin kalplerinde ve mukarreb melekler nezdinde mümine ülfeti (iyi kaynaşmayı), ağır başlılığı ve kibarlığı vermiştir. Daha sonra Allah’ın: “*Muhakkak iman edip, salih amel işleyenlere Rahman bir sevgi var edecektir*” âyetini okudu. Bu âyetin kimin hakkında indiği hususunda farklı görüşler vardır. Hz. Ali (ra) hakkında nazil olduğu söylenmiştir. el-Berâ b. Âzib’in rivayetine göre Rasûlullah (sav) Ali b. Ebî Tâlib’e şöyle demiştir: “Ey Ali! De ki: Allah’ım, benim için nezdinde bîr ahid kıl, müminlerin kalplerinde de benim için bir sevgi var et.” Bunun üzerine bu ayet nazil oldu. Bunu Sa’lebî de nakletmektedir.²³¹

Ayet hakkında Vahidî’nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı ve Süyûtî’nin *Lubâbu’n-nukûl fî esbâbi’n-nüzûl* adlı kitabı gibi esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu ayetin iniş sebebi hakkında bir bilgiye rastlamadık. Alevî b. Halife’nin *Câmiu’n-nükûl fî esbâbi’n-nüzûl* adlı kitabında²³² bu ayetin iniş sebebi hakkında yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen rivayeti kısaca naklederek ayetin Hz. Ali hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir. Sonuç olarak Bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden sayılan Hz. Ali hakkında nazil olduğunu Şia ve Şia dışı tefsir kitaplarında ve yukarıda adı geçen esbab-ı nüzul kitaplarının bazılarında beyan edildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu ayetin Hz. Ali hakkında nazil olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.9 Tâhâ Suresi, 132. Ayet

"وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلْكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ"

²³⁰ Cemâlüddîn İbnü’l-Cevzî, Ebü’l-Ferec Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed el-Bağdâdî, *Zâdü’l-mesîr fî ‘ilmi’t-tefsîr*, Çev. Doç. Dr. Abdulvehhab Öztürk. (Kahraman yayınları, 2009), 4/148-149.

²³¹ Kurtubî, *el-Câmi ‘li-ahkâmi’l-Kur’ân*, 11/161.

²³² Bkz. Alevî b. Halife, *Câmiu’n-nükûl fî esbâbi’n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ*, 2/215.

*“Aile fertlerine namazı emret, kendin de bunda kararlı ol. Senden rızık istemiyoruz; asıl biz seni rızıklandırıyoruz. Mutlu gelecek, günahlardan sakınanların olacaktır.”*²³³

Râzî bu ayetin tefsirinde şu bilgileri verir: “Cenâb-ı Hakkın “*Ehline namazı emret.*” ifadesine gelince, bazıları bunu akrabalarına hamlederken, bazıları da, “dinine mensup olan herkese” manasına almışlardır ki, bu anlama daha yakındır. Her ne kadar “ehl” sözüyle, kişinin meskeninde bulunanların kastedilmesi muhtemel ise de, tıpkı “o ehline namazı ve zekâtı emrederdi” (Meryem, 19/55) ayeti gibidir. Çünkü namaza dikkat çekmek ve namazı vakitleri içinde kılmayı emretmek, ümmetten diğer kimseler için değil de ancak ailesi için mümkündür. Yani, “Biz, sana nasıl namazı emretmişsek sen de onu kavmine emret.” demektir. Cenâb-ı Hakkın “Ona sebat ederek devam eyle” buyruğuna gelince, bununla “Sen onlara emrettiğin gibi, bu işe bilfiil kendin de devam et.” Çünkü yapmak suretiyle vaaz u nasihatta bulunmak, söylemek suretiyle nasihatta bulunmaktan daha mükemmel ve daha etkilidir. Hz. Peygamber (s.a.v), bu ayet nazil olduktan sonra her sabah Hz. Ali (r.a) ve Hz. Fâtıma’ya (r.a) giderek “Namaza!” derdi. O bunu aylarca sürdürdü.”²³⁴

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: “İbn Merdûye, İbn Asâkir ve İbnu’n-Neccâr, Ebû Saîd el-Hudrî’den bildirir: Tâhâ suresi 132. “*Ehline namaz kılmalarını emret.*” âyeti nazil olduktan sonra Hz. Peygamber (s.a.v) sekiz ay boyunca sabah namazına kaldırmak üzere Hz. Ali’nin kapısına kadar gider ve “Allah’ın rahmeti üzerinize olsun, namaza!” veya “Ey Ehl-i beytî, Allah sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” “diye seslenirdi. İbn Merdûye, Ebu’l-Hamrâ’dan bildirir. “*Ehline namaz kılmalarını emret.*” âyeti nazil olduktan sonra Hz. Peygamber (s.a.v) Hz. Ali’nin kapısına kadar gider ve “Allah’ın rahmeti üzerinize olsun, namaza! Ey Ehl-i beyt, Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor” diye seslenirdi.”²³⁵

Bu ayeti şu şekilde değerlendirme yapabiliriz ki, bu ayetin iniş sebebi hakkında Vahidî’nin *Esbâbu’n-nüzûl* adlı kitabı, Süyûtî’nin *Lubâbu’n-nukûl fî esbâbi’n-nüzûl* adlı kitabı ve Alevî b. Halife’nin *Câmiu’n-nukûl fî esbâbi’n-nüzûl* adlı kitabı gibi

²³³ Tâhâ 20/132.

²³⁴ Râzî, *Mefâtîhu’l-ğayb, et-Tefsîrû’l-kebîr*, 22/115.

²³⁵ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fî’l-tefsîr bi’l-me’sûr*, 5/613.

esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu ayetin iniş sebebi hakkında bir bilgiye rastlamadık. Şiilerin klasik ve çağdaş tüm tefsirlerinde bu ayetin Ehl-i beyten Hz. Ali, Hz. Fâtıma annemiz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hakkında nazil olduğunu beyan etmişlerdir. Râzî'nin *Mefâtîhu'l-ğayb* adlı tefsiri ve Süyûtî'nin *ed-Dürri'l-mensûr fi't-tefsir bi'l-me'sûr* adlı tefsiri gibi kabul görülen yukarıdaki tefsirlerde bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden Hz. Ali ve Hz. Fâtıma annemiz hakkında nazil olduğunu beyan edilmiştir. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden Hz. Ali, Hz. Fâtıma annemiz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hakkında inmesiyle ilgili yukarıdaki rivayetleri değerlendirmeye almamız uygundur.

2.1.10 el-Furkân Suresi, 54. Ayet

" وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا "

“İnsan türünü sudan yaratıp onların arasında soy (neseb) ve sıhriyet bağı kuran da O’dur. Rabbin üstün kudret sahibidir.”²³⁶

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: “Ali b. Ebî Talib buyuruyor ki: “Nesep” demek, nikâhlanmak helal değildir, demektir. “Sıhr” demek, nikâhlanmak helaldır, demektir. Ebu Abdullah, Ebu Kutaybe et-Teym’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben İbn Sîrîn’den duydum ki, o Allah Tealanın bu sözü hakkında şöyle demiştir: “Bu ayet Peygamber efendimiz (s.a.v) ve Hz.Fâtıma’nın kocası Hz. Ali hakkında nazil oldu. Hz. Ali, Peygamber efendimizin amcasının oğlu ve kızının kocasıdır. Dolayısıyla bu ikisinin arasında “neseb ve sıhr” ilişkisi vardır.”²³⁷

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, ayetin Peygamber efendimiz (s.a.v) ve Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir.²³⁸

Bu ayet hakkında Vahidî'nin *Esbâbu'n-nüzûl* adlı kitabı, Süyûtî'nin *Lubâbu'n-nukûl fi esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı ve Alevî b. Halife'nin *Câmiu'n-nukûl fi esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı gibi esbab-ı nüzul kitaplarında ayetin iniş sebebi hakkında bir şey söylememiştir.

²³⁶ el-Furkan 25/54.

²³⁷ Sa’lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsiri'l-Şur'ân*, 7/142.

²³⁸ Hâskânî, *Şevâhidu't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdîl*. 1/538.

Yukarıdaki tefsirler bu ayet Peygamber Efendimiz (s.a.v) ve Hz. Fâtıma'nın kocası Hz. Ali hakkında nazil oldu iddiasındadır. Hz. Ali, Peygamber Efendimizin amcasının oğlu ve kızının kocasıdır, dolayısıyla bu ikisinin arasında Nesep ve Sıhr ilişkisi vardır, diye beyan etmişlerdir. Sonuç olarak bu ayetin Peygamber Efendimiz (s.a.v) ve Ehl-i beyt fertlerinden sayılan Hz. Ali hakkında nazil olduğunu sağlıklı bir iddia olarak görülmemektedir. Ayet insanın yaratılması ve aralarındaki bağdan yani genel bir durumdan bahsetmektedir.

2.1.11 eş-Şuarâ Suresi, 96. Ayet

"وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ"

*"Yakın akrabaları da uyar."*²³⁹

Taberî bu ayetin tefsirinde şu rivayetlere yer verir: "Bize Seleme, Abdullah b. Abbas'tan Ali b. Ebî Talib'in (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: *"Yakın akrabaları da uyar"* ayeti nazil olduğu zaman Peygamber efendimiz (s.a.v) beni çağırıp bana şöyle buyurdu: "Ey Ali! Allah (c.c) yakın akrabamı uyarmamı emretti." Ali diyor ki: Ben Allah Tealanın bu emrini yerine getirmekten kendimi çaresiz hissettim ve şunu biliyordum ki eğer ben Allah'ın bu emriyle onlara seslenirsem onlardan uygunsuz davranışlar görebilirim. Bu yüzden ben sessiz kalmayı tercih ettim. Hatta ki Cebrail gelip: "Ey Muhammed! Eğer sen buyrulduğun emri yerine getirmezsен Rabbin seni cezalandıracaktır." dedi. Bu yüzden Hz. Peygamber (s.a.v) bana şöyle buyurdu: "Ey Ali sen bize bir sa'y yemek yapıp üzerine koyunun bir butunu koy, bizim için sürahiyi sütle doldur, sonra bana Abdulmuttalipoğullarını topla, ben onlarla konuşayım ve onlara emredildiğim hükmü tebliğ edeyim." Bunun üzerine ben Peygamber efendimizin emirlerini yerine getirdim. Abdulmuttalipoğullarını çağırdım. Gelenler kırk kişi civarındaydı. Onların arasında Peygamber efendimizin amcaları da vardı. (Bu olay iki defa tekrarlandı, ikinci günü aynı şekilde misafirler gelip yemek yedikten sonra) Hz. Peygamber (s.a.v) onlarla konuşup şöyle buyurdu: "Ey Abdulmuttalipoğulları! Allah'a and olsun ki Arapların içinde kendi kavmine benim getirdiğim şeyden daha faziletli bir şey getiren hiçbir genci tanımıyorum. Ben sizlere dünya ve ahiretin

²³⁹ eş-Şuara 26/214.

hayırlısını getirdim. Allah (c.c) sizleri ona davet etmemi emretti. Bu işte hangi biriniz beni destekleyecek? Kim beni desteklerse o benim kardeşim olacaktır.” Gelenlerin hepsi sessiz kaldı. Ben onlardan daha küçük, tecrübesiz, şişko, sıska bacaklı olmama rağmen “Ya Resulallah! Ben size destekçi olacağım.” dedim. Bunun üzerine Peygamber efendimiz (s.a.v) omuzuma dokunarak: “Gerçekten bu benim kardeşimdir, sizler onu dinleyin ve itaat edin.” Dedi. Sonra orada bulunanlar gülererek ayağa kalktı ve Hz. Ali’nin babasına dediler ki: “O seni kendi oğlunu dinlemeni ve itaat etmeni emretti.”²⁴⁰

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Hüseyin b. Muhammed, Berra’nın (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “*Yakın akrabanı da uyar*” ayeti nazil olduğu zaman Peygamber efendimiz (s.a.v) Abdulmuttalipoğullarını topladı, Onlar o gün kırk kişi civarındaydı. Hz. Peygamber (s.a.v) onları uyarıp şöyle buyurdu: “Ey Abdulmuttalipoğulları! Gerçekten ben sizlere Allah tarafından uyarıcıyım ve sizlerden hiçkimsenin getirmediği birşeyle müjdeleyiciyim. Ben sizlere dünya ve ahiretin hayırlısını getirdim. Dolayısıyla sizler İslam getirin ve bana itaat edin, böylece hidayete ermiş olursunuz. Kim benim kardeşim ve destekçim olacak? Ve benden sonra benim velim ve vasım olacak? Hemde benim Ehl-i beytimdeki halife’m olup borçlarımı eda edecek?” Topluluğun hepsi sessiz kaldı. Hz. Peygamber (s.a.v) bu sözü üç defa tekrarladı. Her seferinde onlar sessizliği tercih ettiler ama Ali “ben” diye cevap veriyordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) Ali’ye “sen” dedi. Sonra topluluk ayağa kalktı ve Hz. Ali’nin babasına “sen oğluna itaat et, çünkü o sana emirin oldu.” dediler.²⁴¹

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, ayetin Peygamber efendimizin akrabaları hakkında nazil olduğunu Sal’ebi tefsirinde beyan edildiği gibi beyan etmiştir.²⁴²

Ayetin iniş sebebi hakkında Vahidî’nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı, Süyûtî’nin *Lubâbu’n-nukûl fî esbâbi’n-nüzûl* adlı kitabı ve Alevî b. Halife’nin *Câmiu’n-nükûl fî esbâbi’n-nüzûl* adlı kitabı gibi kaynaklara baktığımızda bu ayetin iniş sebebi hakkında bir bilgiye rastlamadık. Şiilerin klasik ve çağdaş tüm tefsirlerinde bu ayetin Hz. Ali

²⁴⁰ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Şur’ân*, 19/409-410.

²⁴¹ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsiri’l-Şur’ân*, 7/182.

²⁴² Hâskânî, *Şevâhidü’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil*. 1/542-543.

hakkında nazil olduğunu beyan edilmiştir. Taberî'nin, *Câmi' u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân* adlı tefsiri ve Sa'lebî'nin *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân* adlı tefsiri gibi tefsirlerde beyan edilen veriler ayetin nüzul sebebi değil nazil olduktan sonra yaşananlarla alaklıdır.

2.1.12 es-Secde Suresi, 18. Ayet

" أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ "

*"İman etmiş kimse günaha batmış kimse gibi olur mu? Bunlar elbette eşit değildirler."*²⁴³

İbn Ebî Hatim bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: "Ata b. Yesar'dan şöyle rivayet edilir ki, bu ayet Medine'de Ali b. Ebî Talib ve Velid b. Ukbe b. Ebi Mueyt hakkında nazil oldu. Ravi diyor ki: Velid ile Ali arasında sözlü tartışma oldu. Velid b. Ukbe dedi ki: "Benim dilim senden uzun, benim kılıcım seninkinden keskin ve ben düşmanları senden çok püskürtüyorum." Buna karşı Ali (r.a) "Sus, çünkü sen gerçekten fasıksın." dedi. Bu sırada Allah (c.c.) bu ayeti indirdi: *"İman etmiş kimse günaha batmış kimse gibi olur mu? Bunlar elbette eşit değildirler."*²⁴⁴

Sa'lebî bu ayetin tefsirinde, farklı isnat yoluyla bu ayetin Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu İbn Ebi Hâtim ve Süyûtî tefsirinde beyan edildiği şekliyle beyan etmiştir.²⁴⁵

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Firyabî, Ebu'l-Ferec el-Isbehânî el-Eânî'de, el-Vâhidî, İbn Adiy, İbn Merdûye, Hatîb ve İbn Asâkir değişik kanallarla İbn Abbâs'tan bildirir: Velîd b. Ukbe, Ali b. Ebî Tâlib'e: "Mızrağım seninkinden daha keskin olduğu gibi ben senden daha iyi konuşur ve birliğim içinde senden daha faydalı biriyim" dedi. Bunun üzerine Hz. Ali: "Sus, çünkü sen fasık birisin" deyince *"Hiç mümin, fasık gibi olur mu? Bunlar elbette eşit olmazlar"* âyeti indi. Burada mümin ile Hz. Ali, fasık ile Ukbe b. Ebî Muayt kastedilmektedir. İbn İshâk ve İbn Cerîr, Atâ b.

²⁴³ es-Secde 32/18.

²⁴⁴ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*, 9/3109.

²⁴⁵ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, 7/33.

Yesâr'dan bildirir: Bu âyet Medine'de Ali b. Ebî Tâlib ve Velîd b. Ukbe b. Ebî Muayt hakkında nâzil olmuştur. Velîd ve Hz. Ali arasında tartışma vardı. Velîd b. Ukbe: "Ben senden daha iyi konuşurum. Mızrağım seninkinden daha keskin ve birliğim içinde senden daha faydalı biriyim" deyince Hz. Ali: "Sus, çünkü sen fasık birisin" dedi. Bunun üzerine "*Hiç mümin, fasık gibi olur mu? Bunlar elbette eşit olmazlar*" âyeti indi. İbn Ebî Hâtim, Süddî'den aynısını bildirir. İbn Ebî Hâtim'in bildirdiğine göre Abdurrahman b. Ebî Leylâ: "*Hiç mümin, fasık gibi olur mu? Bunlar elbette eşit olmazlar*" âyetini açıklarken "Bu âyet, Ali b. Ebî Tâlib ile Velîd b. Ukbe hakkında nâzil olmuştur" dedi. İbn Merdûye, Hatîb ve İbn Asâkir'in bildirdiğine göre İbn Abbâs: "Hiç mümin, fasık gibi olur mu..." buyruğunu açıklarken: "Burada mümin ile Ali b. Ebî Tâlib, fasık ile Ukbe b. Ebî Muayt kastedilmektedir. Allah bu âyeti onların aralarında geçen bir konuşmadan dolayı indirmiştir" dedi.²⁴⁶

Bu ayetin iniş sebebini şöyle değerlendirmemiz mümkündür. Ayet hakkında Vahidî'nin *Esbâbu'n-nüzûl* adlı kitabı²⁴⁷ Süyûtî'nin *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı²⁴⁸ ve Alevî b. Halife'nin *Câmiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı²⁴⁹ gibi esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu kitapların hepsinde bu ayetin iniş sebebi hakkında yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen rivayetleri naklederek bu ayetin Ehl-i beytten Hz. Ali hakkında nazil olduğunu açıkça beyan etmiştir. Sonuç olarak ayetin Ehl-i beyt fertlerinden Hz. Ali hakkında nazil olduğunu tefsir kitaplarında ve esbab-ı nüzul kitaplarında açıkça beyan edildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beytten sayılan Hz. Ali hakkında nazil olduğu iddiasının doğru olduğuna kanaat getirmemize bir engel yoktur.

2.1.13 el-Ahzâb Suresi, 33. Ayet

"...إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا "

²⁴⁶ Süyûtî, *ed-Dürri'l-mensûr fî't-tefsir bi'l-me'sûr*, 6/553.

²⁴⁷ Bkz. Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl*, 1/403.

²⁴⁸ Bkz. Süyûtî, *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl*, 1/170.

²⁴⁹ Bkz. Alevî b. Halife, *Câmiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ*, Birinci baskı: H.1404. 2/270.

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden bir diğeri de el-Ahzâb Suresi 33. ayettir. “... *Ey Peygamber ailesi (ehle'l-beyt)! Allah sizi sadece günah kirlerinden arındırmak ve sizi tertemiz yapmak istiyor.*”²⁵⁰

İbn Ebî Hâtim bu ayetin tefsirinde şu rivayetleri sunmaktadır: “Ebû Saîd el-Hudrî’nin bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “*Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor*” ayeti beş kişi hakkında nazil olmuştur: Ben, Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin.” Hz. Âişe der ki: “Bir sabah Allah’ın Resûlü (s.a.v) üzerinde siyah kıldan yapılmış bir örtüyle (evden) çıktı. Hasan ve Hüseyin gelince onları da üzerindeki örtünün altına aldı. Hz. Fâtıma gelince onu da örtünün altına aldı. Sonra Hz. Ali geldi ve onu da diğerlerinin yanına aldıktan sonra: “*Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.*” buyurdu.”²⁵¹

Sa’lebî bu ayeti tefsir ederken, ayetin Hz. Peygamber (s.a.v), Ali b. Ebî Talib, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olmak üzere beş kişi hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir. Ayrıca Sa’lebî Peygamber’in (s.a.v) eşlerinin dâhil edildiği rivayetlere de yer vermektedir ama biz o metni yer vermedik.²⁵²

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Cerîr, Ibnu’l-Münzir, İbn Ebî Hâtim, Taberânî ve İbn Merdûye’nin Ümmü Seleme’den bildirdiğine göre Allah’ın Resulü (s.a.v) Ümmü Seleme’nin evindeyken yatağında, üzerinde Hayber işi bir örtüyle oturmuştu. Bu sırada Hz. Fâtıma, içinde etli yemek olan bir çanakla gelince Resûlullah (s.a.v): “Kocan ve oğulların Hasan ve Hüseyin’i çağır” buyurdu. Hz. Fâtıma onları çağırdıktan sonra yemek yerlerken, Resûlullah (s.a.v) “*Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.*” buyruğu nazil oldu. Resûlullah (s.a.v) örtüsüyle onları da örterek elini örtünün altından çıkarıp semaya açtı ve üç defa: “Allahım! Bunlar Ehl-i beytim ve seçkinleridir (himayem altında!) Onlardan kötülüğü al götür ve onları tertemiz et” diye dua etti. Ümmü Seleme der ki: “Ben de başımı örtünün altına sokup: “Ey Allah’ın Resulü! Ben de sizinle miyim?” diye sordum. Hz. Peygamber (s.a.v) iki defa: “Sen hayır üzeresin” buyurdu.” Taberânî’nin Ümmü Seleme’den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) Hz. Fâtıma’ya:

²⁵⁰ el-Ahzâb 33/33.

²⁵¹ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü'l-Kur’ânî'l-‘azîm*, 9/3131-3132.

²⁵² Sa’lebî, *el-Keşf ve'l-beyân ‘an tefsîri'l-Kur’ân*, 8/42-44.

“Bana kocan ve iki oğlunu getir” buyurdu. Hz. Fâtıma onları getirince, Resûlullah (s.a.v) Fedek işi bir örtüyü onların üzerine attı, sonra elini üzerlerine koydu ve “Allah’ım! Bunlar Muhammed’in ehlidir. İbrahim’in ehline rahmetini ve bereketini verdiğin gibi Muhammed’in ehline de rahmetini ve bereketini ver. Şüphesiz ki Sen övgüye ve hamda layıksın, pek de yücesin.” dedi. Ümmü Seleme “Ben de aralarına girmek için örtüyü kaldırıncı, Resûlullah (s.a.v) onu elimden çekti ve “Sen hayır üzeresin” buyurdu. İbn Merdûye’nin bildirdiğine göre Ümmü Seleme der ki: “Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor” âyeti benim evimde nazil oldu ve bu sırada evde yedi kişi vardı. Cibril, Mîkâil, Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve ben de kapıdaydım. Ben: “Ey Allah’ın Resûlü! Ben Ehl-i beytten değil miyim?” diye sorunca, Hz. Peygamber (s.a.v): “Sen hayır üzeresin. Sen Hz. Peygamber’in (s.a.v) hanımlarındansın” karşılığını verdi. İbn Cerîr, Hâkim ve İbn Merdûye’nin Sa’d’dan bildirdiğine göre Resûlullah’a (s.a.v) vahiy gelince, Hz. Ali, Hz. Fâtıma ve iki oğlunu elbisesinin altına aldıktan sonra “Allahım! Bunlar benim ailem ve Ehl-i beytimdir” dedi. İbn Ebî Şeybe, Ahmed, İbn Cerîr, İbnü’l-Münzir, İbn Ebî Hâtim, Taberânî, Hâkim ve Sünen’de Beyhakî, Vasile b. el-Eska’dan bildirir: “Allah’ın Resûlü, yanında Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Ali olduğu halde Hz. Fâtıma’nın yanına gelip girdi. Hz. Ali ve Hz. Fâtıma’yı yanına oturttu ve Hasan ile Hüseyin’i de her birini bir dizine oturttu. Sonra onları elbisesiyle sardı. Bu sırada ben arkalarındaydım. Sonra, “Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor” âyetini okudu ve şöyle dedi: “Allah’ım! Bunlar Ehl-i beytimdir. Onlardan kötülüğü gider ve onları tertemiz et.” Ben: “Ey Allah’ın Resûlü! Ben de senin ehlinden miyim?” diye sorunca, Resulullah (s.a.v) “Sen de benim ehlimdensin” buyurdu. Vâsile der ki: “Resûlullah’ın (s.a.v) bu sözü benim kuvvetli ümidimdir.”²⁵³

Bu ayet hakkında Vahidî’nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabında²⁵⁴ bu ayetin iniş sebebi hakkında bu ayetin Hz. Peygamber Efendimiz, Hz. Ali, Hz. Fâtıma annemiz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyinden ibaret beş kişi hakkında inmesiyle ilgili yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen rivayetleri çeşitli isnatlarla naklederek bu ayetin Ehl-i beytten sayılan o beş kişi hakkında nazil olduğunu açıkça beyan etmiştir. Ama bana garip gelen nokta şudur ki, Süyûtî kendisinin *Lubâbu’n-nukûl fî esbâbi’n-nüzûl* adlı kitabında

²⁵³ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fî t-tefsir bi’l-me’sûr*, 6/603.

²⁵⁴ Bkz. Vahidî, *Esbâbu’n-nüzûl*, 1/408-410.

kendi tefsirinde nekleden rivayetlere hiç işaret etmemiştir. Alevi b. Halife'nin *Câmiu'n-nükûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabında da bu ayetin iniş sebebi hakkında yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen rivayetlerin hiç birini nakledmeden ve bu ayet hakkında hiç bir şey söylemeden geçmiştir. Buna rağmen bu ayetin iniş sebebi hakkında hem Şia ve Şia dışı tefsir kitaplarında hem esbab-ı nüzul kitaplarının bazılarında bu ayetin Hz. Peygamber Efendimiz, Hz. Ali, Hz. Fâtıma annemiz, Hz. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'lerden ibaret beş kişi hakkında nazil olduğuna ilişkin rivayetleri çeşitli isnatlarla naklettiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beyt fertleri olan Hz. Peygamber efendimiz, Hz. Ali, Hz. Fâtıma annemiz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyinden ibaret beş kişi hakkında nazil olduğu iddiasının doğru olduğunu söyleyebiliriz. Ayetin Ehl-i beytten bahsettiği anlaşılmakla beraber, burada araştırılması gereken husus şudur: “Rivayetlerde ifade edilen Hz. Peygamber’in yaptığı fiil ve söylediği cümleleri ayet nazil olmadan önce mi gerçekleşmiştir, yoksa ayetin nüzulünden sonra mı Hz. Peygamber’in fiili gerçekleşip ondan sonra mı bu cümleleri kurmuştur.”.

2.1.14 el-Ahzâb Suresi, 58. Ayet

"وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا"

*“Hak etmedikleri halde mümin erkek ve mümin kadınları incitenler apaçık bir bühthan ve günah yüklenmiş olmaktadır.”*²⁵⁵

Ebu Mansur el-Mâturîdî bu ayeti tefsir ederken bir meçhul (onların bazıısı) isnatla bu ayetin Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir.²⁵⁶

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: Hasan ve Katade şöyle dedi: “Siz mümine eziyet etmekten kaçının çünkü o Rabb’in habibidir. O Allah’ı sevdi Allah da onu sevdi, o Allah için öfkeleni, Allah da onun için öfkeleni, ondan dolayı Allah onu korur ve ona eziyet edeni cezalandırır.” (...) Mukâtil şöyle dedi: “Bu ayet Ali b. Ebî Tâlib hakkında nazil oldu. Çünkü münafıklardan bazıları Hz. Ali’ye duyura duyura

²⁵⁵ el-Ahzâb 33/58.

²⁵⁶ Mâturîdî, *Te’vilâtü'l-Kur’ân*, 8/412.

eziyet ediyordu.²⁵⁷ Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, bu ayetin Ali b. Ebî Tâlib hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir.²⁵⁸

Bağavî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Hak etmedikleri halde mümin erkek ve mümin kadınları incitenler”, yani onları incitmeyi gerektiren bir işi yapmadan onları incitirse, demektir. Mücâhid şöyle diyor: “Onlara küfür ediyor ve onların günahsız olduğu halde onlara iftira atıyor” demektir. “Apaçık bir bühân ve günah yüklenmiş olmaktadır.” Mukâtil şöyle dedi: “Bu ayet Ali b. Ebî Talib hakkında nazil oldu, çünkü münafıklardan bazıları Hz. Ali’ye eziyet ediyordu ve ona küfür ediyordu.”²⁵⁹

Bu Ayet Hakkındaki İniş Sebebini Değerlendirme

Bu ayet hakkında Vahidî'nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı²⁶⁰ ve Alevî b. Halife'nin *Câmiu'n-nükûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı²⁶¹ gibi esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu kıtaplarda bu ayetin iniş sebebi hakkında yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen rivayetleri kısaca naklederek bu ayetin Ehl-i beytten Hz. Ali hakkında nazil olduğunu açıkça beyan etmiştir. Sonuç olarak bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden Hz. Ali hakkında nazil olduğunu hem iki mezhep tefsir kitaplarında ve hem esbabun-nuzul kitaplarının bazılarında "denildi" diyerek meçhul siğa ile nakledildiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beytten Hz. Ali hakkında nazil olduğu iddiasını diğer sebeb-i nüzul rivayetleri ile birlikte karşılaştırmak suretiyle değerlendirmek gerekmektedir.

2.1.15 eş-Şûrâ Suresi, 23. Ayet

"... قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَ مَنْ يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ "

²⁵⁷ Sa'lebi, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsiri'l-Kur'an*, 8/63.

²⁵⁸ Hâskânî, *Şevâhidü't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdîl*. 2/141.

²⁵⁹ Beğavî, *Me'âlimü't-tenzîl, fî tefsiri'l-Kur'an*, 3/664.

²⁶⁰ Bkz. Vahidî, *Esbâbu'n-nüzûl*, 1/418.

²⁶¹ Bkz. Alevî b. Halife, *Câmiu'n-nükûl fî esbâbi'n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ*, 2/276.

“.... De ki: “Sizden akrabalık sevgisinden başka bir karşılık istemiyorum.” Kim çaba harcarıp bir iyiliği gerçekleştirirse bu konuda ona daha büyük güzellikler bahşederiz. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır ve iyiliği asla karşılıksız bırakmaz.”²⁶²

Semerkandî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Abbas şöyle dedi: Arapların içindeki her bir kimsenin Hz. Peygamber’le (s.a.v) akrabalık ilişkisi vardır.” Hasan’ın bildirdiğine göre, “Ben buna karşılık sizden, yakınlara sevgiden başka bir ücret istemiyorum.” demek yani ayeti ile kastedilen “Allah Tealaya yakınlaştıracak amellerle ona muhabbet etmektir.” Mücâhid de bu ayeti aynı şekilde tefsir etti. Said b. Cübeyr (r.a) “...Ben buna karşılık sizden, yakınlara sevgiden başka bir ücret istemiyorum” buyruğunu açıklarken: “Bundan kasıt Muhammed’in (s.a.v) ailesine sila-ı rahim kılmaktır.” demiştir.²⁶³

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Katâde şöyle dedi: Müşrikler bir toplantıya toplanıp birbirlerine dediler ki: “Sizce, Muhammed (s.a.v) yaptığı vaaz u nesihatın karşılığında bizden bir ücret isteyecek mi?” Bunun üzerine Allah Teala bu ayeti indirip onları Muhammed’e (s.a.v) ve onun akrabalarına muhabbet etmeye teşvik etti sonra onlar Allah Teala’nın muhabbet etmeyi emrettiği Peygamber’in (s.a.v) akrabalarının kim olduğu hakkında ihtilaf ettiler. Bize Hüseyin b. Muhammed, Saîd b. Cübeyr vasıtasıyla İbn Abbâs’tan bildirdi: “...De ki: Ben buna karşılık sizden, yakınlara sevgiden başka bir ücret istemiyorum ...” âyeti nazil olduğu zaman, Müslümanlar “Yâ Resûlallah! Sevmemiz gereken bu yakınların kimler?” diye sordular. Allah Resulü (s.a.v): “Ali, Fâtıma ve iki oğludur” karşılığını verdi. İbn Cerîr, Ebu’d-Deylem’den bildirir: Ali b. Hüseyin esir olarak getirilince Şam’daki merdivenlerin üzerinde durduruldu. Bunun üzerine Şam ahalisinden bir adam kalktı ve “Sizlerin canını alan ve esir düşüren Allah’a hamdolsun!” dedi. Ali b. Hüseyin “Sen Kur’ân okuyor musun?” diye sorunca, adam: “Evet okuyorum” dedi. Ali b. Hüseyin: “Âl-i Hâmîm’i (Hâmîm ile başlayan sûreleri) okudun mu?” diye sorunca, adam “hayır” karşılığını verdi. Ali b. Hüseyin: “...De ki: Ben buna karşılık sizden, yakınlara sevgiden

²⁶² eş-Şura 42/23.

²⁶³ Semerkandî, *Bahrü’l-‘ulûm*, 3/242.

başka bir ücret istemiyorum...” âyetini okumadın mı?” diye sorunca, adam: “Buradaki yakınlardan kasıt siz misiniz?” dedi. Ali b. Hüseyin: “Evet” karşılığını verdi.”²⁶⁴

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ebû Nuaym ve Deylemî, Mücâhid vasıtasıyla İbn Abbâs’tan bildirir: Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Ben buna karşılık sizden, yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemiyorum”. Benden dolayı Ehl-i beytimi gözetmenizi ve onları sevmenizi istiyorum.” İbnu’l-Münzir, İbni Ebî Hâtim, Taberânî ve İbn Merdûye zayıf bir isnatla Saîd b. Cübeyr vasıtasıyla İbn Abbâs’tan bildirdi: “...De ki: Ben buna karşılık sizden, yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemiyorum ...” âyeti nazil olduğu zaman, Müslümanlar “Yâ Resûlallah! Sevmemiz gereken bu yakınların kimler?” diye sordular. Allah Resulü (s.a.v): “Ali, Fâtıma ve iki oğludur” karşılığını verdi. Saîd b. Mansûr’un bildirdiğine göre Saîd b. Cübeyr “...Ben buna karşılık sizden, yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemiyorum...” buyruğunu açıklarken: “Bundan kasıt Resûlullah’ın (s.a.v) yakın akrabalarıdır,” demiştir. İbn Cerîr, Ebu’d-Deylem’den bildirir: Ali b. Hüseyin esir olarak getirilince Şam’daki merdivenlerin üzerinde durduruldu. Bunun üzerine Şam ahalisinden bir adam kalktı ve “Sizlerin canını alan ve esir düşüren Allah’a hamdolsun!” dedi. Ali b. Hüseyin: “Sen Kurân okuyor musun?” diye sorunca, adam: “Evet okuyorum” dedi. Ali b. Hüseyin: “Âl-i Hâmîm’i (Hâmîm ile başlayan sûreleri) okudun mu?” diye sorunca, adam: “hayır” karşılığını verdi. Ali b. Hüseyin: “...De ki: Ben buna karşılık sizden, yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemiyorum...” âyetini okumadın mı?” diye sorunca, adam: “Buradaki yakınlardan kasıt siz misiniz?” dedi. Ali b. Hüseyin “evet” karşılığını verdi.” İbn Ebî Hâtim’in bildirdiğine göre İbn Abbâs: “...Ben buna karşılık sizden, yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemiyorum...” buyruğunu açıklarken “Bundan kasıt Muhammed’in (s.a.v) ailesine sevgidir” demiştir. Ahmed, Tirmizî, Nesâî ve Hâkim, Muttalib b. Rabîa’dan bildirir: “Abbâs, Resûlullah’ın (s.a.v) yanına girdi ve: “Dışarda Kureyşlilerin kendi aralarında konuştuklarını görüyoruz, ancak bizi gördüklerinde hemen susuyorlar” dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) öfkeleni, alını kıpkırmızı oldu ve “Vallahi Allah için ve benim akrabam olmanızdan dolayı sizleri sevmeyen bir müslümanın kalbine iman girmez!” buyurdu. Müslim, Tirmizî ve Nesâî’nin Zeyd b. Erkam’dan bildirdiğine göre Resulullah (s.a.v): “Ehl-i beytim konusunda Allah’tan korkmanızı hatırlatırım” buyurmuştur. Tirmizî ve İbnu’l-

²⁶⁴ Sa’lebî, *el-Keşf ve l-beyân ‘an tefsiri l-Kur’ân*, 8/310-311.

Enbârî'nin *Mesâhif*'te Zeyd b. Erkam'dan bildirdiğine göre Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Onlara tutunduğunuz sürece benden sonra cehalete düşmeyeceğiniz iki şeyi size bırakıyorum. Biri diğerinden daha değerli olan Allah'ın Kitabı'dır ki, gökyüzünden yeryüzüne uzatılmış bir ip gibidir. Diğerleri ise yakınlarım (itrem) olan Ehl-i beytimdir. Bu ikisi de cennette havuzumun başında yanıma gelene kadar birbirlerinden ayrılmayacaklardır. Bunun için benden sonra bu ikisine karşı nasıl bir tavır takınacağınıza dikkat edin.” Tirmizî, Taberânî, Hâkim ve Beyhakî'nin *Şu 'abu'l-îmân*'da İbn Abbâs'tan bildirdiğine göre Resulullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur “Verdiği nimetlerle sizi beslediği için Allah'ı sevin. Allah sevgisi için de beni sevin. Benim sevgim için de Ehl-i beytimi sevin. İbn Adıyy'in Ebû Saîd'den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v): “Biz Ehl-i beyte buğz eden kişi münafıktır.” buyurmuştur. Taberânî'nin Hasan b. Ali'den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) “Bize buğz eden veya haset eden kişilerin kıyamet gününde yiyecekleri ateşten kırbaçlar arttırılır” buyurmuştur. İbn Hibbân ve Hâkim'in Ebû Saîd el-Hudrî'den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur “Canım elinde olana yemin olsun ki biz Ehl-i beyte buğz eden kişiyi Yüce Allah cehenneme sokar.”²⁶⁵

Bu ayetin iniş sebebi hakkında Vahidî'nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı, Süyûtî'nin *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı ve Alevî b. Halife'nin *Câmiu'n-nükûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı gibi esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu ayetin iniş sebebi hakkında ya bir şey söylememiş ya da bu ayetin Ehl-i beyt hakkında değil sadece Hz. Peygamber Efendimiz ya da onun akrabaları hakkında indiğini bilgisi verilmiştir. Şiilerin klasik ve çağdaş tüm tefsirlerinde bu ayetin Ehl-i beyt hakkında nazil olduğunu beyan etmişlerdir. Ayrıca Semerkandî'nin *Bahrü'l-'ulûm adlı* tefsiri, Sa'lebî'nin *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Îur'ân* adlı tefsiri ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fî't-tefsîr bi'l-me'sûr* gibi tefsirlerde beyan edilen iniş sebeplerini yukarıda gördük. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beyt hakkında inmesiyle ilgili yukarıdaki iddianın doğru olduğunu söylemek hemde bu rivayetleri ve görüşleri kabul ve makul görmek mümkündür.

²⁶⁵ Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fî't-tefsîr bi'l-me'sûr*, 7/348-349.

2.1.16 ez-Zuhruf Suresi, 41. Ayet

" فَأَمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ "

"Ya seni alıp götürüreceğiz, onlara da hak ettikleri cezayı vereceğiz." ²⁶⁶

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Ebû Salih, Câbir b. Abdillâh'tan bildirdiğine göre, başka bir kanalla yine de Ebû Salih'in Câbir b. Abdillâh'tan bildirdiğine göre, "Biz seni onlardan alıp götürsek de yine onlardan intikam alırız" âyeti hakkında Resûlullah (s.a.v): "Bu intikam Ali sayesinde alınır." buyurmuştur. ²⁶⁷

Süyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "İbn Merdûye, Muhammed b. Mervân'dan, o da Kelbî'den, o da Ebû Salih'ten, o da Câbir b. Abdillâh'tan bildirdiğine göre "Biz seni onlardan alıp götürsek de yine onlardan intikam alırız" âyeti hakkında Resûlullah (s.a.v): "Bu intikam Ali sayesinde alınır" buyurmuştur. Deylemî'nin başka bir kanalla Câbirden bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Biz seni onlardan alıp götürsek de yine onlardan intikam alırız" âyeti, Ali b. Ebî Tâlib hakkında nazil oldu. Bu âyetle benden sonra yoldan çıkanlar ile Fasıklardan Ali'nin intikam alacağı bildirildi. İbn Merdûye'nin bildirdiğine göre İbn Abbâs: "Yahut onlara vaad ettiğimiz azabı, sana gösteririz " âyetini açıklarken "Bedir savaşında ona azap gösterildi" demiştir. ²⁶⁸

Bu ayetin iniş sebebi hakkında Vahidî'nin *Esbâbu'n-nüzûl* adlı kitabı, Süyûtî'nin *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı ve Alevî b. Halife'nin *Camîu'n-nukul fî esbabi'n-nüzûl* adlı kitabı gibi esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu ayetin iniş sebebi hakkında bir bilgi yer almamıştır. Yukarıdaki müfessirler bu ayet hakkında Resûlullah'ın (s.a.v) "Bu intikam Ali sayesinde alınır" buyurduğunu; başka bir rivayette Câbir'den bildirdiğine göre Resûlullah'ın "Bu ayet, Ali b. Ebî Tâlib hakkında nazil oldu" buyurduğunu nakletmiştir. Şiiilerin klasik ve çağdaş tüm tefsirlerinde bu ayetin Ehl-i beyten olan Hz. Ali (r.a) hakkında nazil olduğunu beyan etmişlerdir. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beyten Hz. Ali hakkında inmesiyle ilgili yukarıdaki

²⁶⁶ ez-Zuhruf 43/41.

²⁶⁷ Hâskânî, *Şevâhidü't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdîl*. 2/216-217.

²⁶⁸ Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fî't-tefsîr bi'l-me'sûr*, 7/379.

rivayetleri ayetin anlam alanını belirleyen hususlardan birisi olarak görmek daha uygun olacaktır.

2.1.17 el-Câsiye Suresi, 21. Ayet

" أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ "

*“Yoksa o kötülükleri kazananlar, kendilerini, iman edip salih ameller işleyenler gibi yapacağımızı mı, dirilmeleri ile ölümlerinin bir olacağını mı sandılar? Böyle düşünmeleri ne kötü!”*²⁶⁹

Semerkindî *“Yoksa o kötülükleri kazananlar, kendilerini, iman edip salih ameller işleyenler gibi yapacağımızı mı, sandılar?”* ayetinin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bu sözün sebebi şu ki, müşrikler “Biz ahirette sizden üstün ve ileri olacağız, hem de sizlere verilmeyen şeyler bize verilecek.” dediler. Allah (c.c) “Yoksa o kötülükleri kazananlar, kendilerini, iman edip salih ameller işleyenler gibi yapacağımızı mı, sandılar?” dedi. Yani Utbe, Şeybe, Velîd b. Utbe gibi müşrik olanlar kendilerini Ali, Hamza ve Uyeyne b. Haris gibi iman eden ve salih amelleri işleyenlerle aynı yapacağımızı zannediyorlar mı? Onların dirilişi ve ölümü hemde ahiret nimetlerinde beraber yapacağımızı zannediyorlar mı? Hayır.”²⁷⁰

Râzî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Kelbî şöyle der: “Bu ayet, Ali, Hamza ve Ebû Ubeyde İbnu'l-Cerrâh ile müşriklerden Utbe, Şeybe ve Velîd İbn Utbe gibi üç kişi hakkında nazil olmuştur. Zira bu üç müşrik, adı geçen müminlere, “Vallahi, siz hiçbir hak ve hakikat üzere değilsiniz. Sizin söylediğiniz hak olsa bile, dünyada bizim durumumuz nasıl sizden üstün ve ileri ise, ahirette de ileri olacaktır” dediler.”²⁷¹

Bu ayetin iniş sebebi hakkında Vahidî'nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı, Süyûtî'nin *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı ve Alevî b. Halife'nin *Câmiu'n-nükûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı gibi tüm esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu ayetin

²⁶⁹ el-Câsiye 45/21.

²⁷⁰ Semerkandî, *Bahrü'l-'ulûm*, 3/279.

²⁷¹ Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb, et-Tefsîrü'l-kebîr*, 27/676.

iniş sebebi hakkında bir bilgiye rastlamadık. Yukarıdaki Semerkandî'nin *Bahrü'l- 'ulûm adlı* tefsiri, Râzî'nin *Mefâtîhu'l-ğayb* gibi tefsirlerde bu ayetin Ehl-i beytten Hz. Ali ve onun adı geçen arkadaşları hakkında nazil olması ve yorumlanması ile ilgili rivayetleri gördük. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beytten Hz. Ali ve onun adı geçen arkadaşları hakkında inmesiyle ilgili yukarıdaki iddianın doğru olduğunu söylemek imkan dahilindedir.

2.1.18 en-Necm Suresi, 1-4. Ayetler

وَالنَّجْمُ إِذَا هَوَىٰ (1) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ (2) وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ (3) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ (سورة النجم: الآية/4-1).

*“Battığı sırada yıldıza andolsun ki bu arkadaşınız ne sapıtmış ne de eğri yola gitmiştir. Kişisel arzularına göre de konuşmamaktadır. O (size okuduğu), kendisine indirilmiş vahiyden başka bir şey değildir.”*²⁷²

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Ebu'l-Kasım, Abdurrahman b. Muhammed el-Kureyşî, Enes'in (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında bir yıldız kaydı. Bu sırada Peygamber (s.a.v) “Bu yıldızın kaydığı yere bakınız, bu yıldız kimin evine doğru kaydıysa o benden sonraki halifedir.” Buyurdu. Biz baktık, o yıldız Ali b. Ebî Talib'in evine doğru kaymıştı. Sonra bir grup dediler ki: “Muhammed Ali'nin sevgisinde eğri yola gitti.” Bu sırada Allah Teala *“Battığı sırada yıldıza andolsun ki bu arkadaşınız ne sapıtmış ne de eğri yola gitmiştir. Kişisel arzularına göre de konuşmamaktadır. O (size okuduğu), kendisine indirilmiş vahiyden başka bir şey değildir.”* ayeti indirdi. Bu tefsirde Hâskânî bu olayı başka kanallarla yine Enes'den (r.a) farklı cümlelerle tekrar nakletmiş.²⁷³

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Merdûye, Ebu'l-Hamrâ'dan ve Habbe el-Uranî'den bildirir: Resûlullah (s.a.v) mesciddeki kapıların kapatılmasını emredince bu Müslümanlara ağır gelmişti. Habbe der ki: Hamza b. Abdilmuttalib kırmızı kadifeden bir elbise içinde gözlerinden yaş akar bir şekilde “Amcan, Ebû Bekr'i, Ömer'i ve Abbas'ı çıkarıp amcaoğlunu yanında bıraktın” diyordu. O zaman

²⁷² en-Necm 53/1-4.

²⁷³ Hâskânî, *Şevâhidü't-tenzil li'l-kavâidi't-tefdil*. 2/275-278.

bir kişi: “Hz. Peygamber (s.a.v), amcasının oğlunu yükseltmekten geri kalmaz” dedi. Resûlullah (s.a.v) bu durumun Müslümanların ağrına gittiğini bildi ve emri üzerine “Cemaat namaza!” diye nida edildi. Müslümanlar toplanınca da Resûlullah (s.a.v) minbere çıktı. Daha önce temcid ve tevhidde bundan daha fasih bir şekilde asla hutbe verdiği işitilmemişti. Temcid ve tevhidi bitirdikten sonra: “Ey insanlar! Bu kapıları ne ben kapattım, ne de ben açtım. Ne ben sizi çıkardım, ne de ben amcamın oğlunu yanımda tuttum” buyurdu. Sonra da: “Batmakta olan yıldıza andolsun ki; Arkadaşınız ne sapıttı ne de azıttı. O, nefis arzusu ile konuşmaz. Onun konuşması ancak, bildirilen bir vahiy iledir” âyetlerini okudu.”²⁷⁴

Bu ayetin iniş sebebi hakkında Vahidî'nin *Esbâbu'n-nüzûl* adlı kitabı, Süyûtî'nin *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı ve Alevî b. Halife'nin *Câmiu'n-nukul fî esbâbi'n-nüzul* adlı kitabı gibi esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu ayetin Ehl-i beytten Hz. Ali hakkında indiğine dair bir bilgi yoktur. Şiilerin klasik ve çağdaş tüm tefsirlerinde bu ayetin Ehl-i beytten sayılan Hz Ali hakkında nazil olduğunu beyan etmişlerdir. Sünnilerin tefsirlerinden yukarıda gördüğümüz gibi Haskanî ve Süyûtî kendi tefsirlerinde beyan etmiştir. Bu rivayetler diğer rivayetler ve verilerle karşılaştırılarak değerlendirilmelidir.

2.1.19 el-Meâric Suresi, 1-2. Ayetler

" سَأَلْ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ لِّلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ "

“Birisi, huzuruna yükselmenin birçok yolu bulunan Allah katından inkârcılar için gelecek olan ve hiç kimsenin savamayacağı azabın gelmesini istedi.”²⁷⁵

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: “Bana babam Cafer b. Muhammed’in vasıtasıyla onun babalarından şöyle bildirildi ki, Peygamber (s.a.v) Gadir-i Hum denilen yerde insanları çağırdı ve onlar hemen toplandılar. Sonra Ali’nin (r.a) elini tutarak şöyle buyurdu: “Ben her kimin mevlâsı isem (dostu ve yakını isem) Ali de onun mevlâsı (dostu ve yakınıdır).” Bu söz beldelerde çok fazla yayıldı ve Hers b. Nu’mân el-Fihri’nin kulağına da ulaşıncı, o devesine binerek geldi ve el-Ebtah denilen

²⁷⁴ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fî t-tefsir bi’l-me’sûr*, 7/642.

²⁷⁵ el-Meâric 70/1-2.

yerde devesini çöktürüp bağladıktan sonra Peygamber'in (s.a.v) yanına geldi, bu sırada Peygamber (s.a.v) kendi sahabilerinden oluşan bir topluluğun içindeydi. Ona dedi ki; "Ey Muhammed, sen bize Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, senin Allah'ın Rasûlü olduğuna şahitlik etmemizi emrettin, senin bu emrini kabul ettik. Beş vakit namaz kılmamızı emrettin, senin bu emrini de kabul ettik. Mallarımızın zekâtını vermemizi emrettin, bu emrini de kabul ettik. Her sene Ramazan ayında oruç tutmamızı emrettin, bunu da kabul ettik. Hac etmemizi emrettin, bunu da kabul ettik. Sonra bununla da yetinmeyerek bu sefer amcanın oğlunun elini kaldırarak onu bizden üstün kıldın ve "ben her kimin mevlâsı isem (dostu ve yakını isem) Ali de onun mevlâsı (dostu ve yakınıdır)" dedin. Bu senin bizzat kendinin yaptığı bir iş mi, yoksa Allah'tan gelen bir şey mi?" Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki, bu ancak Allah'tan gelen bir iştir." el-Hârîs b. Nu'man: "Allah'ım, eğer Muhammed'in dediği gerçek ise Sen üzerimize ya semadan bir taş yağdır yahut bize çok acıklı bir azabı getir." diyerek kendi ulağının yanına gitti. Allah'a, yemin ederim, henüz daha devesine varmadan Allah onun üzerine bir taş attı, bu taş beyninin üzerine düştü, dibinden çıktı ve onu öldürdü. Bunun üzerine de: "Birisi, huzuruna yükselmenin birçok yolu bulunan Allah katından inkârcılar için gelecek olan ve hiç kimsenin savamayacağı azabın gelmesini istedi" âyeti nazil oldu."²⁷⁶

Kurtubî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Burada azabın gelmesini isteyenin el-Hârîs b. Kuman el-Fihri olduğu da söylenmiştir. Şöyle ki; o Hz. Peygamber'in (sav) Ali (r.a) hakkında: "Ben her kimin mevlâsı isem (dostu ve yakını isem) Ali de onun mevlâsı (dostu ve yakınıdır)." dediğini haber alınca, devesine binerek geldi ve el-Ebtah denilen yerde devesini çöktürdükten sonra "Ey Muhammed dedi, sen bize Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, senin Allah'ın Rasûlü olduğuna şahitlik etmemizi emrettin, senin bu emrini kabul ettik. Beş vakit namaz kılmamızı emrettin, senin bu emrini de kabul ettik. Mallarımızın zekâtını vermemizi emrettin, bu emrini de kabul ettik. Her sene ramazan ayında oruç tutmamızı emrettin, bunu da kabul ettik. Hac etmemizi emrettin, bunu da kabul ettik. Sonra bununla da yetinmeyerek bu sefer amcanın oğlunu bizden üstün kıldın. Bu senin bizzat kendinin yaptığı bir iş mi, yoksa Allah'tan gelen bir şey mi?" Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki; bu ancak Allah'tan gelen bir iştir." el-Hârîs

²⁷⁶ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsiri'l-Kur'ân*, 10/35.

“Allah’ım, eğer Muhanimed’in dediği gerçek ise Sen üzerimize ya semadan bir taş yağdır yahut bize çok acıklı bir azabı getir.” diyerek geri dönüp gitti. Allah’a, yemin ederim, henüz daha devesine varmadan Allah onun üzerine bir taş attı, bu taş beyninin üzerine düştü, dibinden çıktı ve onu öldürdü. Bunun üzerine de: “İsteyen biri incek azabı istedi” âyeti nazil oldu.²⁷⁷

Bu ayet hakkında Vahidî'nin *Esbâbu 'n-nüzûl* adlı kitabında ve Süyûtî'nin *Lubâbu 'n-nukûl fî esbâbi 'n-nüzûl* adlı kitabında yukarıdaki tefsirlerde nakledilen rivayetlere hiç işaret etmeden geçmiştir. Ama Alevî b. Halife'nin *Câmiu 'n-nukûl fî esbâbi 'n-nüzûl*²⁷⁸ adlı kitabında bu ayetin iniş sebebi hakkında yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen bu ayetin Gadir-i Hum denilen yerde Hz. Ali'yle ilgili söylenen söz hakkındaki rivayeti naklederek bu ayetin Gadir-i Hum günü nazil olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beyt fertlerinden olan Hz. Ali hakkında söylenen fazilete karşı duran bir kişi hakkında nazil olduğu, sonuçta bu ayetin Hz. Ali'yle ilgili söylenen söz hakkında nazil olduğu iddiasının imkan dahilinde olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.20 el-İnsân Suresi, 7-10. Ayetler

"يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا وَيُطْعَمُونَ فِي الطَّعَامِ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا "

“Onlar, verdikleri sözü yerine getirirler ve dehşeti her yerde hissedilen bir günden korkarlar. Onlar, kendileri (yemek) istedikleri halde yiyeceği yoksula, yetime ve esire ikram ederler. (Ve şöyle derler:) “Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz. Biz, dehşetli, çetin bir günde rabbimizden korkarız.”²⁷⁹

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bu ayet Ali b. Ebî Talib, Fâtıma ve bu ikisinin Fizze denilen bir cariyesi hakkında indi. Bu kıssa şöyledir: Şeyh Ebu Muhammed el-Hasan çeşitli ravilerin vasıtasıyla birkaç kanal üzerinden, Allah Tealanın: “Onlar, verdikleri sözü yerine getirirler ve dehşeti her yerde hissedilen bir

²⁷⁷ Kurtubî, *el-Câmi‘ li-ahkâmi ‘l-Kur‘ân*, 18/278.

²⁷⁸ Alevî b. Halife, *Câmiu 'n-nukûl fî esbâbi 'n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ*, 2/320.

²⁷⁹ ed-Dehr 76/7-10.

günden korkarlar.” sözü hakkında İbn Abbas’ın (r.a) şöyle dediğini rivayet eder: “Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hasta oldu. Bu ikisini büyük babası Peygamber (s.a.v) ziyaret etmeye geldi. Onunla birlikte Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer de vardı. O ikisini Arapların hepsi ziyaret etmeye geldi ve dediler ki: Ey Hasan’ın babası, bu iki oğlun için sadaka vermek hakkında bir söz verseydin. Eğer bu sözü yerine getiremezsen de bir şey olmaz. Bunun cevabında Hz. Ali (r.a) dedi ki: “Eğer bu iki oğlum hastalığından iyileşirse Allah’a şükretmek için üç gün oruç tutacağım.” Hz. Fâtıma (r.a) da “Eğer bu iki oğlum hastalığından iyileşirse ve afiyete kavuşursa Allah’a şükretmek için üç gün oruç tutacağım.” dedi. Muhammed’in Ehl-i beytinin yanında az veya çok hiçbirşey yoktu, bu yüzden Ali (r.a) Şem’un b. Caba el-Heyberi’nin yanına gitti, o kişi Yahudiydi. Ondan üç sa’y arpa ödünç aldı. Hz. Fâtıma (r.a) o bir sa’y arpayı una öğüttü. Onların herbirinden bir tane olmak üzere beş tane ekmek yaptı. Hz. Ali (r.a) Hz. Peygamber (s.a.v) ile akşam namazını kılıp eve geldi ve önüne yemek olarak ekmek getirildi. Tam bu sırada bir miskin gelip kapının önünde durdu. “Ey Muhammed’in Ehl-i beyti, sizlere Allah’ın selamı olsun, ben Müslümanlardan olan bir miskinim, bana yemek verin, Allah sizlere cennet sofralarından yemek versin.” dedi. Bunu Ali (r.a) duyup bir şiir okudu ve yemeği o miskine verip kendileri bir gece gündüz tek sudan başka hiçbirşey yemediler. İkinci gün olduğunda Hz. Fâtıma (r.a) üç sa’y arpadan diğer bir sa’y arpayı una öğüttü ve ondan ekmek yaptı ve Ali (r.a) Peygamber (s.a.v) ile akşam namazını kılıp eve geldi ve önüne yemek olarak ekmek getirildi. Tam bu sırada bir yetim gelip kapının önünde durdu. “Ey Muhammed’in Ehl-i beyti, sizlere Allah’ın selamı olsun, ben Muhacirlerin evlatlarından olan bir yetimim, babam akabe günü şehit oldu, bana yemek verin, Allah sizlere cennet sofralarından yemek versin.” dedi. Bunu Ali (r.a) duyup bir şiir okudu. Yemeği o yetime verip kendileri yine bir gece gündüz tek sudan başka hiçbirşey yemediler. Üçüncü gün olduğunda Fâtıma (r.a) kalan diğer bir sa’y arpayı una öğüttü ve ondan ekmek yaptı. Ali (r.a) Peygamber (s.a.v) ile namazını kılıp eve geldi ve önüne yemek olarak ekmek getirildi. Tam bu sırada bir esir gelip kapının önünde durdu. “Ey Muhammed’in Ehl-i beyti, sizlere Allah’ın selamı olsun, siz bizleri esir alıyorsunuz ama yemek vermiyorsunuz, bana yemek verin çünkü ben Muhammed (s.a.v)’in esiriyim. Allah sizlere cennet sofralarından yemek versin.” dedi. Bunu Ali (r.a) duyup bir şiir okudu. Yemeği o esire verip kendileri tam üç gece gündüz tek sudan başka hiçbirşey yemediler. Dördüncü gün olup onlar kendi sadaka yapmak için verdikleri sözü yerine getirdikten sonra Ali (r.a) sağ eli ile Hz. Hasan’ı,

sol eli ile imam Hüseyin'i tutarak Peygamber (s.a.v) efendimizin yanına geldi. Hâlbuki onlar açlıktan cüce misali titriyorlardı. Peygamber (s.a.v) onları görüp “Ey Hasan'ın babası, sizlerde gördüğüm bu durum beni çok üzdü, kızım Fâtıma'nın yanına gidelim.” Dedi. Onların hepsi Fâtıma'nın yanına geldi. Hâlbuki Fâtıma kendi mihrabındaydı. Onun karnı açlıktan beline yapışmıştı ve gözleri batmıştı. Peygamber (s.a.v) onu görüp: “Eyvah! Allah'a and olsun ki, Muhammed'in Ehl-i beyti açlıktan ölüyor.” Sonra Cebrail inip: “Ey Muhammed! Bunu al, Allah senin Ehl-i beytine selam yolluyor.” dedi. Muhammed (s.a.v) “Neyi alalım ey Cebrail?” diye sorduğunda, ona “hel etâ” suresini “*Biz sizi Allah rızâsı için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz.*” ayetine kadar ya da surenin sonuna kadar okudu.”²⁸⁰

İbnü'l-Cevzi bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Sevgisine rağmen yemeği yedirirler” ayeti kimler hakkında indiği hakkında iki görüş üzerinde ihtilaf etmişlerdir. Bunlardan birisi, “Ali b. Ebî Talib hakkında indi,” görüşüdür. O hurma ağaçlarını sulamak için bir gece bir miktar arpa karşılığında sabaha kadar ücretli çalıştı. Arpayı alınca üçte birini öğüttü, yemek için ondan bir şeyler yaptılar; yemek pişince bir yoksul geldi, çıkarıp ona verdiler. Sonra ikinci üçte birini yaptı, bir yetim gelince onu da ona yedirdiler. Sonra kalan üçte birini yaptı; tam olunca müşriklerden bir esir geldi, onu da ona yedirdiler; kendileri ise aç karnına yattılar. Bunun üzerine bu ayet indi. Bunu da Ata, İbn Abbas'tan rivayet etmiştir.”²⁸¹

el-Âlûsî (ö. 1270/1854) bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetin Ali b. Ebî Talib ve Fâtıma (r.a) hakkında nazil olduğunu Sa'lebî'nin tefsirindeki gibi beyan etmiştir.²⁸²

Ayet hakkında Vahidî'nin *Esbâbu'n-nüzûl* adlı kitabı²⁸³ ve Alevî b. Halife'nin *Camîu'n-nukul fî esbabî'n-nüzul* adlı kitabı²⁸⁴ gibi esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu kitaplarda bu ayetin iniş sebebi hakkında yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen rivayetleri bir az farklı şekilde naklederek bu ayetin Ehl-i beytten Hz. Ali ve

²⁸⁰ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, 10/98-101.

²⁸¹ İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed el-Bağdâdî, *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*, 6/344.

²⁸² Âlûsî, Ebü's-Senâ Mahmûd b. Abdillâh b. Mahmûd el-Hüseyinî el-Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî fî tefsîri'l-Kur'ânî'l-'azîm ve's-seb'î'l-mesânî*, Thk: Ali Abdul-Bari Atiyye, (Beyrut: Daru'l-kutubi'l-ilmiyye, 1415), 15/174.

²⁸³ Bkz. Vahidî, *Esbâbu'n-nüzûl*, 2/6.

²⁸⁴ Bkz. Alevî b. Halife, *Camîu'n-nukul fî esbabî'n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ*, 2/326.

Hız. Fâtıma annemiz hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir. Dolayısıyla bu ayetin Ehl-i beyten sayılan Hız. Ali ve Hız. Fâtıma annemiz hakkında nazil olduğu iddiasının doğruluk değerini araştırmak ve değerlendirmek mümkündür.

2.1.21 el-Mutaffifin Suresi, 29-30. Ayetler

" إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ "

*“Günahkârlar (dünyada) iman edenlere gülüp dururlardı. Onlarla karşılaştıklarında kaş göz hareketiyle alay ederlerdi.”*²⁸⁵

Semerkandî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Allah (c.c) şöyle buyurdu: *“Günahkârlar (dünyada) iman edenlere gülüp dururlardı.”* Yani müşrikler zayıf müslümanlara gülüyorlardı. Onları maskara edip onlarla dalga geçiyorlardı. *“Onlarla karşılaştıklarında kaş göz hareketiyle alay ederlerdi.”* Yani onlara küfredip onların dedikodusunu yaparlardı. Şöyle ki Ali b. Ebî Talib (r.a) müslümanlardan bir grupla münafıklardan bir grubun yanından geçtiğinde münafıklar onaları maskara ettiler. Mekke kâfirleri hakkında şöyle hikâye edilir. “Onlar zayıf müslümanlara gülüyorlardı ve onlar oturan yerden geçtiğinde onlarla alay ediyorlardı. Yani onlardan kusur bulmaya çalışıp, o müsülmanlar tembellerdir, diyorlardı.”²⁸⁶

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Günahkârlar, yani Ebu Cehl, Velid b. Muğire, As b. Vail ve Mekke önderlerinden müşrik olanlar, Ammar, Habbab, Suheyb, Bilal vb. mümin fakirlere gülüyorlardı ve maskara ediyorlardı. Onların iman etmesine şaşıyorlardı.” Mukâtil ve Kelbi şöyle dedi: “Ayet Ali b. Ebî Talib hakkında nazil oldu. Şöyle ki: “Müslümanlardan bir cemaatle Peygamber’in (s.a.v) yanına geldi, bu esnada münafıklar onları maskara ettiler, onlara gülüp onlarla dalga geçtiler. Sonra onlar kendi arkadaşlarının yanına dönüp “Biz bugün kel kafalı insanları gördük ve onlara güldük” dediler. Bunun üzerine Allah (c.c), Hız. Ali ve arkadaşları Hız. Peygamber’in (s.a.v) yanına varmadan önce bu ayetleri indirdi.”²⁸⁷

²⁸⁵ el-Mütaffifin 83/29-30.

²⁸⁶ Semerkandî, *Bahrü’l-’ulûm*, 3/559.

²⁸⁷ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsiri’l-’Kur’ân*, 10/157.

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetin Ali b. Ebî Talib ve onun yakın arkadaşları hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir.²⁸⁸

Ayetin iniş sebebi hakkında Vahidî'nin *Esbâbu'n-nüzûl* adlı kitabı, Süyûtî'nin *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabı ve Alevî b. Halife'nin *Camîu'n-nukul fî esbabi'n-nüzul* adlı kitabı gibi esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu ayetin iniş sebebi hakkında bir şey söylenmemiştir. Şiilerin klasik ve çağdaş tüm tefsirlerinde bu ayetin Ehl-i beytten Hz Ali ve onun arkadaşları hakkında nazil olduğunu beyan etmişlerdir. Şia dışı tefsirlerde yukarıda gördüğümüz gibi, Haskânî ve Sa'labî kendi tefsirlerinde beyan etmiştir. Bu rivayetler Haskânî ve Sa'labî'nin Şia'ya yatkınlığı bilgisi ile birlikte değerlendirmeye alınmalıdır.

2.1.22 ed-Duhâ Suresi, 4-5. Ayetler

"وَلَاخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ (4) وَ لَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ "

“Elbette işin sonu senin için öncesinden daha hayırlı olacaktır. Rabbin sana mutlaka lutuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın.”²⁸⁹

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Birkaç ravi üzerinden Süddî vasıtasıyla bildirildiğine göre İbn Abbâs “Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın” âyetini açıklarken “Muhammed’in (s.a.v) hoşnut olacağı şeylerden biri de ailesinden hiç kimsenin cehenneme girmemesidir” demiştir.²⁹⁰

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Cafer b. Muhammed, babasından, O Câbir b. Abdillâh’tan bildirir. Resûlullah (s.a.v), Hz. Fâtıma’nın yanına girdiğinde el değirmeniyle tahıl öğütüyordu ve üzerinde deve derisinden bir giysi vardı. Onu bu halde görünce: “Ey Fâtıma! Yarın âhiretteki nimetlerin için dünyanın acılarına katlan” buyurdu. Bunun üzerine Yüce Allah da “Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın” âyetini indirdi. Ayrıca Taberî’den bu ayetin tefsirinde şöyle nakledilir: “Başkalar birkaç ravilerin üzerinden Süddî vasıtasıyla bildirdiğine göre İbn

²⁸⁸ Hâskânî, *Şevâhidü't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdîl*, 2/426-427.

²⁸⁹ ed-Duhâ 93/4-5.

²⁹⁰ Taberî, *Camî'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Şur'ân*, 24/487.

Abbâs: “Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın” âyetini açıklarken: “Muhammed’in (s.a.v) hoşnut olacağı şeylerden biri de ailesinden hiç kimsenin cehenneme girmemesidir” demiştir.”²⁹¹

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Cerîr’in Süddî vasıtasıyla bildirdiğine göre İbn Abbâs: “Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın” âyetini açıklarken: “Muhammed’in (s.a.v) hoşnut olacağı şeylerden biri de ailesinden hiç kimsenin cehenneme girmemesidir” demiştir. İbn Ebî Şeybe’nin İbn Mes’ûd’dan bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle ifade etmiştir: “Yüce Allah “Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın” buyurmuş ve biz Ehl-i beyt için dünya yerine âhireti seçmiştir.” el-Askarî *Mevâiz*’de, İbn Lâl, İbn Merdûye ve İbnu’n-Neccâr, Câbir b. Abdillâh’tan bildirir: “Resûlullah (s.a.v), Hz. Fâtıma’nın yanına girdiğinde el değirmeniyle tahıl öğütüyordu, üzerinde deve derisinden bir giysi vardı. Onu bu halde görünce: “Ey Fâtıma! Yarın âhiretteki nimetlerin için dünyanın acılarına katlan” buyurdu. Bunun üzerine Yüce Allah da: “Rabbin şüphesiz sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın.” âyetini indirdi.”²⁹²

Bu ayetin iniş sebebi hakkında şöyle değerlendirme yapmamız mümkündür ki bu ayet hakkında Vahidî’nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı, Süyûtî’nin *Lubâbu’n-nukûl fî esbâbi’n-nüzûl* adlı kitabı ve Alevî b. Halife’nin *Câmiu’n-nükûl fî esbâbi’n-nüzûl* adlı kitabı gibi esbab-ı nüzul kitaplarına baktığımızda bu ayetin iniş sebebi hakkında yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen rivayeti farıklı şekilde yani yukarıdaki hadisteki “Ehl-i beytim” ya da “Fâtıma’ya” denilen sözün yerine “ümmetime” diyerek bu ayetin Ehl-i beyt hakkında nazil olduğunu beyan etmemiştir. Sonuç olarak bu ayetin Ehl-i beyt hakkında nazil olduğunu tefsir kitaplarında beyan edildiğini görmekteyiz.

2.1.23 Değerlendirme

Bu kısımda gelen ayetlerin nüzul sebepleri hakkında şöyle değerlendirme yapmamız mümkündür. Ayetlerin “2.1.4, 2.1.9, 2.1.10, 2.1.11, 2.1.15, 2.1.16, 2.1.17, 2.1.18 ve 2.1.21 başlıklarında beyan edilen dokuz ayet haricinde 13 ayetin hepsi hakkında Vahidî’nin *Esbâbu-n-nüzûl* adlı kitabı, Süyûtî’nin *Lubâbu’n-nukûl fî esbâbi’n-nüzûl*

²⁹¹ Hâskânî, *Şevâhidü’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*. 2/445-447.

²⁹² Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fî’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 8/542-543.

adlı kitabı ve Alevi b. Halife'nin *Câmiu'n-nükûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitaplara baktık. Bu ayetlerin iniş sebebi hakkında tefsirlerde beyan edilen sebepler ve çeşitli rivayetleri aynı şekilde ya da farklı şekilde beyan etmiştir.

Zikredilen kaynaklar ise ayetlerin her birinin Ehl-i beyt fertlerinden Hz. Peygamber Efendimiz, Hz. Fâtıma annemiz, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den ibaret beş kişinin hepsi ya da bazıları hakkında nazil olduğunu beyan etmişlerdir. Dolayısıyla bu 13 ayetin Ehl-i beyt fertlerinden olan beş kişinin hepsi ya da bazıları hakkında nazil olduğu iddiasının anılan kaynaklarda çeşitli rivayetlerle yer aldığını söyleyebiliriz. Ama dokuz ayet için esbâb-ı nüzûl kitaplarında, bu ayetlerin iniş sebebiyle ilgili bir şey söylenmemiş ya da başka kimseler hakkında indiği söylenmiştir. Şiilerin klasik ve çağdaş tüm tefsirlerinde bu ayetlerin Ehl-i beytten sayılan kişilerin hepsi ya da bir kısmı hakkında nazil olduğunu beyan etmişlerdir. Ayrıca Şia dışı tefsirlerden Sa'lebî'nin *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân* adlı tefsiri ve Râzî'nin *Mefâtîhu'l-ğayb* tefsiri ve Süyûtînin *ed-Dürri'l-mensûr fî t-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsiri gibi tefsirlerde bu ayetlerin Ehl-i beytten sayılan beş kişinin hepsi ya da bir kısmı hakkında nazil olduğuna dair rivayet yer almaktadır.

2.2 Ehl-i Beyt Olarak Tevil Edilen Ayetler

2.2.1 el-Fâtiha Suresi, 6. Ayet

" اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ "

Ehl-i beyt olarak tevil edilen (yorumlanan) ayetlerden birisi şudur: “*Bizi dosdoğru yola ilet.*”²⁹³

Sa'lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed, çok ravilerin vasıtasıyla Allah'ın “Bizi dosdoğru yola ilet” ayeti hakkında Ebu Bureyde'den şöyle rivayet etmiştir: “O dosdoğru yol Muhammed'in (s.a.v) ve onun Ehl-i beytinin yoludur.”²⁹⁴

²⁹³ el-Fatiha 1/5.

²⁹⁴ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, 1/21.

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Hakim el-Valid Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed, Allah’ın “Bizi dosdoğru yola ilet” ayeti hakkında Ebu Bureyde’den şöyle rivayet etmiştir: “O dosdoğru yol Muhammed’in (s.a.v) ve onun Ehl-i beytinin yoludur.” Bize Ukeyl b. Hüseyin en-Nesevi, Allah’ın “Bizi dosdoğru yola ilet” ayeti hakkında Abdullah b. Abbas’tan şöyle rivayet etmiştir: “Allah (c.c) buyuruyor ki, “Ey kullar, deyin: Bizi Muhammed’in (s.a.v) ve onun Ehl-i beytinin sevgisine ilet.”²⁹⁵

Bu ayet hakkında gelen Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân ve Hâskânî’nin Şevahidu’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil* adlı tefsirlerden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak, bunlar hakkında şöyle değerlendirme yapmamız mümkündür. Gördüğümüz gibi müfessirler bu ayetteki Allah’ın “Bizi dosdoğru yola ilet” ayeti hakkında Ebu Bureyde’den “O dosdoğru yol ise Muhammed’in (s.a.v) ve onun Ehl-i beyti’nin yoludur.” rivayetini nakletmektedirler. Peygamber Efendimiz Muhammed’in (s.a.v) ve onun Ehl-i beyt fertlerinden olan Hz. Fâtıma annemiz, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in yolları da Kur’an ve İslam’ın yoludur.

2.2.2 Âl-i İmrân Suresi, 33. Ayet

" إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ "

“Allah, Âdem’i, Nûh’u, İbrâhîm ailesini ve İmrân ailesini seçip âlemlere (bütün yaratılmışlara) üstün kıldı.”²⁹⁶

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Allah (c.c) Âdem ve Nuh’u (a.s) seçip, bu ikisini kendi dini için tercih etti ve İbrahim ailesi ile İmran ailesini onların kendi dini için seçti. Çünkü onlar İslam ehli idiler. Allah (c.c) adı geçenlerin dinini başka dinlere tercih ettiğini haber verdi. Bu ayetteki İbrahim ailesi ile İmran ailesinden kasıt müminlerdir. Daha önce delil getirdiğimiz üzere “bir kimsenin ailesi” ona tabi olanlar, onun kavmi ve onunla aynı dinde olanlardır. Bunlara göre İbn Abbas’ın şöyle dediği rivayet edilmiştir. “Bana Musenna, Abdullah b. Salih’ten, o Muaviye ve Ali (b. Ebî Talha’nın) vasıtasıyla bildirdiğine göre İbn Abbâs Allah’ın (c.c) “...Adem ve Nuh’u,

²⁹⁵ Hâskânî, *Şevâhidu’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdil*. 1/74-75.

²⁹⁶ Âl-i İmrân 3/33.

İbrâhîm ailesi ile İmrân ailesini seçip âlemlere üstün kıldı” âyetini açıklarken: “Bunlar, İbrâhîm (a.s) ailesinden, İmrân ailesinden, Yasîn ailesinden ve Muhammed (s.a.v) ailesinden mümin olanlardır.” dedi.”²⁹⁷

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Abbas şöyle dedi: “Yahudiler biz İbrahim, İshak ve Yakub’un oğulları ve biz onların dininde ve yolundayız.” dediler. Bu yüzden Allah (c.c) bu ayeti indirdi. Yani Allah (c.c), İslama girenleri seçti ve siz İslam dininde değilsiniz.” Başkaları şöyle dediler: “İbrahim’in ailesi ise İsmail, İshak, Yakub ve onların torunlarıdır. Muhammed (s.a.v) ise İbrahim ailesi ve İmran ailesindendir.”²⁹⁸

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Cerîr, İbnu’l-Münzir ve İbn Ebî Hâtim’in, Ali (b. Ebî Talha) vasıtasıyla bildirdiğine göre İbn Abbâs: “...Nuh’u, İbrahim ailesi ile İmrân ailesini seçip âlemlere üstün kıldı.” âyetini açıklarken “Bunlar, İbrahim (a.s) ailesinden, İmrân (a.s.) ailesinden, Yasîn ailesinden ve Muhammed (s.a.v) ailesinden mümin olanlardır.” dedi. Abd b. Humeyd, İbn Cerîr ve İbn Ebî Hâtim’in bildirdiğine göre Katâde bu âyet hakkında: “Yüce Allah iki aileyi ve iki salih kişiyi zikrederek âlemlerden üstün kılmıştır. Muhammed (s.a.v) İbrâhîm’in ailesindendir.” dedi. İbn Cerîr ve İbn Ebî Hâtim’in bildirdiğine göre Hasan (-ı Basrî) bu âyet hakkında “Yüce Allah onları peygamberlikle âlemlerde bütün insanlardan daha üstün kılmıştır. Onlar, takva sahipleri ve Rablerine itaat eden peygamberlerdir.” dedi.”²⁹⁹

Bu ayet hakkında gelen Taberî’nin *Câmi’u’l-beyân fî te’vîli’l-Şur’ân*, Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Şur’ân* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fî t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak bu yorumların bazılarında gördüğümüz gibi müfessirler bu ayetteki İbrahim ailesi ile İmrân ailesinden kasıt "Muhammed (s.a.v) ailesinden olan müminlerdir" diye açıklamıştır. Bazılarında ise "Muhammed (s.a.v) İbrahim'in ailesindendir" diye yorumlamışlardır. Peygamber Efendimiz Muhammed (s.a.v) İbrahim'in ailesinden olduğu zaman onun

²⁹⁷ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Şur’ân*, 6/327.

²⁹⁸ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Şur’ân*, 3/52.

²⁹⁹ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fî t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 2/180.

Ehl-i beyt fertlerinden olan Hz. Fâtıma annemiz, Hz. İmam Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin de o İbrahim'in ailesinden olmaktadır.

2.2.3 Âl-i İmrân Suresi, 103. Ayet

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ * وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا"

*“Ey iman edenler, Allah’tan nasıl ittikâ etmek (korkmak) lazımsa öyle korkun. Siz, ancak müslüman olarak can veriniz. Hepiniz, toptan sımsıkı Allah’ın ipine sarılınız ve parçalanmayınız. Allah’ın üzerinizdeki nimetini hatırlayınız. Hâni siz düşman idiniz de, O, kalblerinizi birleştirmişti. İşte O’nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz.”*³⁰⁰

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Saîd b. Mesruk, Yezid b. Hayyan’ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Biz Zeyd b. Erkam’ın yanına girdik ve ona sen Rasulullah’ın (s.a.v) sahabesi idin, onun arkasında namaz kıldın, dedik. O şöyle dedi: “Evet, Peygamber (s.a.v) bize hutbe okuyarak şöyle buyurdu: “Ben size Allah’ın kitabını bıraktım, o Allah’ın ipidir, kim onu takip ederse hidayet üzerinde olacaktır, kim onu arkasına bırakırsa dalalete düşecektir. Atiyye el-Evfi’nin Ebû Saîd el-Hudrî’den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle ifade etmiştir “Ey insanlar! Size iki şey bırakmaktayım. Eğer onlara tutunursanız dalâlete düşmezsiniz. Bu iki şeyin biri diğerinden daha büyüktür. Büyüğü gökle yer arasında uzanmış olan Allah’ın ipi Kur’ân’dır. Diğeri ise Ehl-i beytimdir. Onlar (Ehl-i beytimle Kur’ân) Havz’ıma gelene kadar birbirlerinden ayrılmayacaklardır”. Mukâtil b. Hayyan şöyle diyor: “Allah’ın ipinden” kasıt, onun emri ve taatıdır.” Eban b. Tağleb, Ca’fer b. Muhammed’den şöyle rivayet ediyor: “Biz Allah’ın bu sözündeki: “Hepiniz, toptan sımsıkı Allah’ın ipine sarılınız ve parçalanmayınız” Allah’ın ipiyiz.”³⁰¹

Râzî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Binâenaleyh buradaki “ip” kelimesinden murat, din yolunda hakka, hakikate o vasıta ile ulaşılması mümkün olan her şeydir. Bunun pek çok çeşidi vardır. Müfessirlerden her biri de bunlardan birisini zikretmişlerdir.” Hz. Ali’nin Hz. Peygamber’den rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber,

³⁰⁰ Âl-i İmrân 3/102-103.

³⁰¹ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsiri’l-Ḳur’ân*, 3/163.

“İyi bilin ki, yakında fitne çıkacak” demiştir. Bunun üzerine. “Ondan nasıl kurtulunur?” denilince, O, “Çıkış yolu, Allah’ın Kitabı’dır. O’nda, sizden öncekilerin kıssası; sizden sonrakilerin haberi ve aranızdaki meselelerin hükmü ve çözümü mevcuttur. O, Allah’ın sağlam ipidir.” şeklinde ifade etmiştir. İbn Mes’ûd (r.a), Hz. Peygamber’in (s.a.v), “Bu Kur'an, Allah’ın ipidir” buyurduğunu rivâyet etmiştir. Yine Ebu Said el-Hudrî (r.a), Hz. Peygamber’in, Size önemli iki şey bırakıyorum. Bunlardan birisi, yeryüzüne uzatılmış bir ip olan, Allah’ın kitabı ve benim neslim, yani Ehl-i beytim” buyurduğu rivayet edilmiştir. Yine bundan muradın, “Allah’ın dini”, “Allah’a itâat”, “tevbe’de ihlâs”, olduğu; Cenâb-ı Hak bu ifâdenin peşinden, “ve parçalanmayınız” buyurduğu için de, “birlik, beraberlik” olduğu da söylenmiştir. Bütün bu görüşler birbirine yakındır. Meselenin tahkiki, daha önce zikrettiğimiz gibidir. Kuyuya inen bir kimse, kuyuya düşmemek için nasıl bir ipe sıkıca tutunuyorsa, bunun gibi, Allah’ın Kitabı, O’nun ahdi, dini, itâati ve müminlerin cemâatine sıkıca tutunma da, kişiyi cehennemin dibine yuvarlanmaktan koruduğu için, işte bu Allah’ın ipi gibi addedilmiş ve müminlere sımsıkı buna sarılmaları emredilmiştir.”³⁰²

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ahmed’in, Zeyd b. Sâbit’ten bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Aranızda iki halife bırakıyorum. Biri Kur’ân’dır ki, o gökyüzünden yere uzanan bir iptir. Diğeri ise Ehl-i beytimdir. Ehl-i beytim ile Kur’ân yanıma Havz’ıma gelinceye kadar birbirlerinden ayrılmayacaklardır.” Taberânî’nin, Zeyd b. Erkam’dan bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v): “Ben sizin öncünüzüm. Siz benim yanıma Havz’ıma geleceksiniz. Benden sonraki iki ağır hususunda nasıl amel edeceğinize bakın” buyurdu. Ashâb: “Ey Allah’ın Resulü! İki ağır dediğiniz nedir?” diye sorduğunda, Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Bu iki ağırdan büyüğü, Yüce Allah’ın ipi olan Kitabı’dır. Bu ipin bir ucu Allah’ın elinde, diğer ucu ise sizin elinizdedir. Ona hep birlikte sarılın ki hiç dalâlete düşmezsiniz. Küçüğü ise Ehl-i beytimdir. Onlar (Ehl-i beytimle Kur’ân) Havz’ıma gelene kadar birbirlerinden ayrılmayacaklardır. Onların önüne geçmeyin, yoksa helak olursunuz. Yine onlara öğretmeye kalkmayın. Çünkü onlar sizden daha iyi bilenlerdir.” İbn Sa’d, Ahmed ve Taberânî’nin, Ebû Saîd el-Hudrî’den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Ey insanlar! Size iki şey bırakmaktayım. Eğer onlara tutunursanız dalâlete düşmezsiniz. Bu iki şeyin biri diğerinden daha büyüktür. Büyüğü

³⁰² Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb, et-Tefsîru’l-kebîr*, 8/311.

gökle yer arasında uzanmış olan Allah'ın ipi Kur'ân'dır. Diğeri ise Ehl-i beytimdir. Onlar (Ehl-i beytimle Kur'ân) Havz'ıma gelene kadar birbirlerinden ayrılmayacaklardır".³⁰³

Bu ayet hakkında gelen Sa'lebî'nin *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, Râzî'nin *et-Tefsîrü'l-kebîr* ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak, bunlar hakkında şöyle değerlendirme yapmamız mümkündür ki, bu ayet hakkında bir tefsir ve bir te'vil (yorum) vardır. Tefsir bu ayeti Peygamber Efendimizden rivayet edilen sahih bir hadisi naklederek bu ayetteki "Allah'ın ipi" olan Kur'an-ı Kerim ile beraber Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinden ibaret birbirlerinden ayrılmayacak bir şeyin olduğunu ve İslam ümmeti bu ikisine sınıksız sarıldığı zaman dalalet düşmeyeceğini anlatarak tefsir etmiştir. Bu ayetteki tevil (yorum) ise bazı müfessirler bu ayetteki, İslam ümmeti ona sınıksız sarıldığı zaman dalalet düşmeyecek olan "Allah'ın ipi" kelimesinden kasıt Peygamber Efendimizin Ehl-i beytidir, diye yorumlamıştır. Onlar bu yorumuna delil olarak Peygamber Efendimizden rivayet edilen herhangi bir rivayet getirmemiş olsa da bu yorumun yukarıda adı geçen; Sa'lebî'nin *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, Râzî'nin *et-Tefsîrü'l-kebîr* ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerden ibaret çok kıymetli tefsirlerde beyan edilen, Şiilere göre bu ayet Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti hakkında yorumlanmış olduğu iddiasının doğru olduğunu düşünebiliriz.

2.2.4 Âl-i İmrân Suresi, 110. Ayet

"كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِّنْهُمْ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ "

"Siz, insanlar için çıkarılan en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fasık kimselerdir."³⁰⁴

³⁰³ Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*, 2/285.

³⁰⁴ Âl-i İmrân 3/110.

İbn Ebî Hâtim bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ali b. Hüseyin birkaç ravilerin vasıtasıyla Câbir’den bildirdiğine göre Ebû Cafer: “Siz, insanlar için çıkarılan en hayırlı ümmetsiniz...” âyetini açıklarken: “Burada Hz. Peygamber’in (s.a.v) ailesinin iyileri kastedilmektedir.” dedi.”³⁰⁵

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Ebî Hâtim’in bildirdiğine göre Ebû Cafer: “Siz, insanlar için çıkarılan en hayırlı ümmetsiniz...” âyetini açıklarken “Burada Hz. Peygamber’in (s.a.v) ailesi kastedilmektedir.” dedi.”³⁰⁶

Bu ayet hakkında gelen İbn Ebî Hâtim’in *Tefsîrû’l-Kur’âni’l-‘azîm* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak, bu ayetteki Allah’ın “Siz, insanlar için çıkarılan en hayırlı ümmetsiniz...” denilen sözünü bazı müfessirler; “Burada Hz. Peygamber’in (s.a.v) Ehl-i beyti kastedilmektedir” diye yorumlamıştır. Onlar bu yorumuna delil olarak Peygamber Efendimizden rivayet edilen herhangi bir rivayet getirmemiştir.

2.2.5 en-Nisâ Suresi, 34. Ayet

" أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا "

“Yoksa Allah’ın bol nimetinden verdiği kimseleri mi çekemiyorlar? Oysa İbrahim ailesine kitap ve hikmet verdik, onlara büyük hükümlerlik bahsettik.”³⁰⁷

İbn Ebi Hâtim bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Ebu Saîd b. Eşec, Ebu Malik’ten Allah’ın (c.c) “Yoksa Allah’ın bol nimetinden verdiği kimseleri mi çekemiyorlar?” sözü hakkında şöyle rivayet etmiştir: “Müşrikler, Muhammed (s.a.v) kendilerinden olmadığı için onu kıskanıyorlardı ve onu inkâr ediyorlardı. Ali b. Hüseyin, Ebu Ce’fer Muhammed b. Ali’nin Allah’ın (c.c) “Yoksa Allah’ın bol nimetinden verdiği kimseleri mi çekemiyorlar?” ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bu ayetteki kıskanılan insanlar biziz.”³⁰⁸

³⁰⁵ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrû’l-Kur’âni’l-‘azîm*, 3/733.

³⁰⁶ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 2/294.

³⁰⁷ en-Nisâ 4/54.

³⁰⁸ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrû’l-Kur’âni’l-‘azîm*, 3/978.

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Muhammed b. Yunus, Ali b. Ebî Tâlib’in (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ben Hz. Peygamber’e (s.a.v) kişilerin beni kıskandığından şikâyet ettim. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) şöyle cevap verdi: “Sen cennete ilk girecek olan dör kişinin dördüncüsü olmaya razı değil misin? Bu dört kişi, ben, sen, Hasan ve Hüseyin’dir. Bizim kadınlarımız sağ ve sol taraflarımızdan geleceklerdir. Evlatlarımız kadınlarımızın arkasından, bizim dostlarımız ise bizim arkamızdan gelecekler.” Bize Eyyub b. Nuh b. Berrac Muhammed b. Fuzeyl’in vasıtasıyla Ebi’s-Sabbah’ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bana Ce’fer b. Muhammed şöyle dedi: “Ey Ebâ Sabbah, sen Allah’ın (c.c) kitabındaki “Yoksa Allah’ın bol nimetinden verdiği kimseleri mi çekemiyorlar?” ayetini duymadın mı?” Ben “evet, Allah sizi islah etsin” diye cevap verdiğimde, o şöyle dedi: “Allah’a and olsun ki bu ayettekiler biziz. Allah’a and olsun ki bu ayetteki kıskanılanlar biziz.”³⁰⁹

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Zübeyr b. Bekkâr, *Muvaffakiyyât*’ta bildirdiğine göre Muâviye: “Ey Hâşimoğulları! Peygamberliğin size verildiği gibi hilafetin de sizlere verilmesini istiyorsunuz. Oysa bu ikisi bir ailede bir araya gelmez. Yine hükümrân olduğunuzu iddia ediyorsunuz” deyince, İbn Abbâs şu karşılığı verdi: “Peygamberlikle birlikte hilafeti hak etmediğimizi söylüyorsun. Hilafeti peygamberlikle hak edemeyeceksek ne ile hak edeceğiz? Peygamberlik ile hilafetin bir ailede bir arada olamayacağını söylüyorsun. Peki, Yüce Allah’ın “Oysa İbrahim ailesine kitap ve hikmet verdik, onlara büyük hükümrânlık bahsettik” buyruğunu nasıl açıklayacaksın? Ayette kitaptan kasıt peygamberlik, hikmetten kasıt sünnet, hükümrânlıktan kasıt da hilafettir. Biz de İbrâhim’in ailesinden, soyundanız. Yüce Allah’ın İbrâhim için takdir ettiği şey bizim için de geçerlidir. Sünnet de hem bizim hem de onlar için geçerlidir. Ayrıca hükümrân olduğumuzu iddia ettiğimizi söylüyorsun. Bunun iddia olduğunu söylemek Allah’ın Kitabına şüphe sokmak demektir. Oysa herkes bilir ki bizim hükümrânlığımız olmuştur. Siz bir gün hükümrânlık sürdürdüğünüzde biz iki gün süreriz. Siz bir ay hükümrânlık sürdürdüğünüzde biz iki ay süreriz. Siz bir yıl hükümrânlık sürdürdüğünüzde biz iki yıl süreriz.”³¹⁰

³⁰⁹ Hâskânî, *Şevâhidü’l-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*. 1/185.

³¹⁰ Suyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 2/568.

Bu ayet hakkında gelen İbn Ebî Hâtim'in *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, Hâskânî'nin *Şevâhidu't-tenzil li'l-kavâidi't-tefdil* ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak; bu ayet hakkında Ali b. Ebî Tâlib, İbn Abbas, Ebu Ca'fer Muhammed ve Ca'fer b. Muhammed (r.a) gibi çeşitli sahabe ve tabiinden teviller (yorumlar) yapılmıştır. Bunların bazılarında Peygamber Efendimizden rivayet edilen bir hadisi naklederek yorum yapılmış, yine bazılarında ise Peygamber Efendimizden hiçbir rivayet getirmeden kendi yorumunu yapmıştır. Hepsinde bu ayetteki kıskanılanların Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti olduğunu beyan edilmiştir. Bununla birlikte bu teviller yukarıda adı geçen; Ali b. Ebî Tâlib, İbn Abbas, Ebu Ca'fer ve Ca'fer b. Muhammed (r.a) gibi büyük sahabe ve tabiinden beyan edildiği için hem de yukarıda adı geçen İbn Ebî Hâtim'in *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm* ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerden ibaret çok kıymetli tefsirlerde beyan edildiği için bu yorumun çok güçlü olduğunu değerlendirebiliriz.

2.2.6 el-A'râf Suresi, 46. Ayet

"وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادَوْا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ "

“İki (taraf) arasında bir perde ve “A'râf” üzerinde de, (insanların), her birini simalarıyla tanıyacak adamlar vardır ki onlar henüz oraya girmemiş, fakat onlar girmeyi şiddetle arzu eder olarak, cennet ashabına, “selamün aleyküm” diye seslenirler.”³¹¹

Sa'lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Cuveybir b. Saîd Zahhak'ın vasıtasıyla İbn Abbas'tan Allah'ın (c.c) “A'râf” üzerinde, (insanların), her birini simalarıyla tanıyacak adamlar vardır” sözü hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir: “A'râf”, “Sırat” üzerindeki yüksek bir yerdir. Onun üzerinde Abbas, Hamza, Ali ve iki kanat sahibi olan Ca'fer”ler vardır. “Bunlar, kendi dostlarını yüzlerinin beyaz oluşu ile; düşmanlarını da, yüzlerinin siyahlığı ile tanırlar.” Allah'ın (c.c) bu “her birini simalarıyla tanıyacaklar” sözü, “Bunlar, cennetlikleri, yüzlerinin güleç ve neşeli oluşu

³¹¹ el-A'râf 7/ 46.

ile; cehennemlikleri de, yüzlerinin siyahlığı ve gözlerinin maviliği ile tanırırlar” anlamındadır.”³¹²

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ebu Bekr Muhammed b. Hüseyin b. Salih Subey’i kendi tefsirinde çok ravilerin vasıtasıyla Esbeğ b. Nebate’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ben Ali’nin (r.a) yanında oturuyordum, onun yanına Abdullah b. Kevva’ geldi ve dedi ki: “Ey müminlerin emiri, bana Allah’ın (c.c) A’râf üzerinde, her birini simalarıyla tanıyacak adamlar vardır” sözü hakkında haber ver. Bunun cevabında Ali (r.a) şöyle buyurdu. Sana yazıklar olsun ey İbn Kevva’. Biz kıyamet gününde cennet ile cehennem arasında yerleştirileceğiz, kim bize yardım ettiyse biz onu simasından tanıyoruz ve onu cennete yönlendireceğiz. Kim bize boğzettiyse onun simasından tanıyoruz ve onu cehenneme sokacağız.”³¹³

Râzî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bunlar, şehitlerdir. Çünkü Cenâb-ı Allah, A’râf ehlinin, cennetlikler ile cehennemliklerden herbirini tanıyor olduklarını belirtmiştir. Bir başka topluluk da “Bunlar, cennetlikleri, yüzlerinin güleç ve neşeli oluşu ile; cehennemlikleri de, yüzlerinin siyahlığı ve gözlerinin maviliği ile tanırırlar” demişlerdir. Bu izah şekli yanlıştır. Çünkü Cenâb-ı Hak, cennetlikler ile cehennemliklerin herbirini simalarından tanıma işinin, A’râf ehli”ne has olduğunu bildirmiştir. Eğer, bundan murad, onların söylediği mana olsaydı, böyle bir bilgi (tanıma işi) sadece A’râftakilere has olmazdı. Çünkü cennetlikler ile cehennemliklerden herkes, cennetliklerin ve cehennemliklerin bu hallerini bilirler. Bu izah şekli yanlış olunca, ayetteki “Her birini simaları ile tanıyacaklar” ifadesi ile kastedilenin, onların dünyada iken hayır, iman ve salah ehli ile şer, küfür ve fesad ehlini tanımaları olduğu sabit olur. Onlar dünyada iken, ehl-i iman ve taat ile ehl-i küfür ve masiyetin şahitleri idiler. Binaenaleyh, Cenâb-ı Hak onları A’râf üzerine oturtmuştu. “A’râf” ise, onların, herkesin layık olduğuna şahid olsunlar, her şeye muttali olsunlar ve ehl-i sevabın, derecelere; ehl-i ikabın da derekelere ulaştıklarını bilsinler diye, işte (onların üzerlerinde bulundukları) yüksek yerlerdir.”³¹⁴

³¹² Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Şur’ân*, 4/236-237.

³¹³ Hâskânî, *Şevâhidü’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*. 1/263.

³¹⁴ Râzî, *Mefâtiḥu’l-ğayb, et-Tefsîru’l-kebîr*, 14/248.

Bu ayet hakkında gelen Sa'lebî'nin *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, Hâskânî'nin *Şevâhidu't-tenzil li'l-kavâidi't-tefdil ve Râzî'nin et-Tefsîrû'l-kebîr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara dikkat edersek, bu ayetteki A'râf ehlinin kimler olduğu hakkında farklı teviller (yorumlar) yapılmıştır, Sa'lebî'nin tefsîri ve Hâskânî'nin tefsirinde onları; Abbas, Hamze, iki kanat sahibi olan Ca'fer ve Ehl-beyt fertlerinden sayılan Hz. Ali olduğunu beyan ettiyse de, *Râzî'nin Tefsîrû'l-kebîr* adlı tefsirinde onların şehitler olduğunu beyan etmiştir.

Şiânın bakış açısına göre, bu yorum da onların yorumuna aykırı değildir. Çünkü onların yorumunda adı geçen; Abbas, Hamze, iki kanat sahibi olan Ca'fer ve Ehl-i beyt fertlerinden sayılan Hz. Ali de şehit olarak bu dünyadan gitmişlerdir, hem de Ehl-i beyt fertlerinden sayılan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin de şehit olarak bu dünyadan gitmişlerdir.

2.2.7 et-Tevbe Suresi, 3. Ayet

" وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ "

*“Hacc-ı ekber gününde, Allah ve Resûlünden bütün insanlara bir bildiridir: Allah ve Resulü, Allah’a ortak koşanlardan uzaktır. Eğer tövbe ederseniz, bu sizin için hayırlıdır. Ama yüz çevirirseniz, unu iyi bilin ki, siz Allah’i âciz bırakabilecek değilsiniz. İnkarcılara, elem dolu bir azab müjdele!”*³¹⁵

İbn Ebi Hâtim bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Allah’ın: “Allah ve Resûlünden bütün insanlara bir bildiridir” ayeti hakkında Ubbad b. Yakub, Ali b. Haşim ve Ebu'l-Carud’un vasıtasıyla Hakim b. Humeyd’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ali b. Hüseyin bana: “Ali’nin Allah’ın Kitâbında bir ismi var ancak siz onu bilmiyorsunuz” dedi. “Nedir bu isim?” diye sorduğumda da şu karşılığı verdi: “Yüce Allah’ın: { وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ } buyruğunu duymuyor musun? Vallahi buradaki “ezân” Ali’dir”³¹⁶

³¹⁵ et-Tevbe 9/3.

³¹⁶ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-'azîm*, 6/1747.

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetteki “ezân” sözünden kasıt Ali b. Ebî Talib olduğunu İbn Ebi Hâtim’in tefsirindeki gibi beyan etmiştir.³¹⁷

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Ebî Hâtim, Hakîm b. Humeyd’den bildirir: Ali b. Hüseyin bana: “Ali’nin Allah’ın Kitâbında bir ismi var ancak siz onu bilmiyorsunuz” dedi. “Nedir bu isim?” diye sorduğumda da şu karşılığı verdi: “Yüce Allah’ın: {وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ} buyruğunu duymuyor musun? Vallahi buradaki “ezân” Ali’dir”.³¹⁸

Bu ayet hakkında gelen İbn Ebî Hâtim’in *Tefsîru’l-Kur’ânî’l-‘azîm*, Hâskânî’nin *Şevâhidu’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlar ilmi açıdan değerlendirildiğinde zorlama tevillerdir.

2.2.8 et-Tevbe Suresi, 119. Ayet

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ"

“Ehl-i beyt” olarak tevil edilen ayetlerden birisi de şudur: “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun.”³¹⁹

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Abdullah b. Muhammed’in bildirdiğine göre İbn Abbâs: “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun” âyetini açıklarken “Ali b. Ebî Tâlib ve onun ashâbı ile beraber olun, anlamındadır” demiştir. Yine Abdullah b. Muhammed’in Cabir’den bildirdiğine göre Ebû Câfer’in “...Doğrularla beraber olun” buyruğunu açıklarken “Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beyti ile beraber olun, anlamındadır” demiştir.³²⁰

³¹⁷ Hâskânî, *Şevâhidu’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*. 1/303-304.

³¹⁸ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 4/126.

³¹⁹ et-Tevbe 9/119.

³²⁰ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, 5/108-109.

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetin Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu ve bu ayetteki “doğruların” Ali b. Ebî Talib olduğunu, diğer bir rivayette ise “Ehl-i beyt” olduğunu beyan etmiştir.³²¹

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Merdûye’nin bildirdiğine göre İbn Abbâs: “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun” âyetini açıklarken: “Ali b. Ebî Tâlib ile beraber olun, anlamındadır” demiştir.” İbn Asâkir’in bildirdiğine göre Ebû Câfer’in “...Doğrularla beraber olun” buyruğunu açıklarken: “Ali b. Ebî Tâlib ile beraber olun, anlamındadır” demiştir.”³²²

Bu ayet hakkında gelen Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Şur’ân*, Hâskânî’nin *Şevâhidü’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak; ayet hakkında İbn Abbas ve Ebu Ca’fer Muhammed (r.a) gibi büyük sahabe ve tabiinlerden teviller yapılmıştır. Bunların bazılarında bu ayetteki "sadikin'den" (doğrular) kasıt, Ali b. Ebî Talib olduğunu, bazılarında ise Ehl-i beyt olduğunu beyan etmiştir.

2.2.9 Yûnus Suresi, 58. Ayet

" قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ "

“Söyle onlara, (sevineceklerse) Allah’ın lütfu ve rahmetiyle, evet bununla sevininler; çünkü bu, onların toplayıp biriktirdiklerinden daha değerlidir.”³²³

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Ebu Abdullah eş-Şirazi ravileri vasıtasıyla Ebu Salih’ten bildirdiğine göre İbn Abbâs Allah’ın (c.c) “De ki: Bunlar, Allah’ın bol nimeti ve rahmetiyledir...” âyetini açıklarken “Allah’ın nimeti Hz. Peygamber (s.a.v), rahmeti ise Ali b. Ebî Tâlib’tir” demiştir. İmam Bakır (a.s) dan, da bunun aynısı rivayet edilmiştir.”³²⁴

³²¹ Hâskânî, *Şevâhidü’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*. 1/341-342.

³²² Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 4/316.

³²³ Yûnus 10/58.

³²⁴ Hâskânî, *Şevâhidü’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*. 1/352.

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Hatîb ve İbn Asâkir’in bildirdiğine göre İbn Abbâs: “De ki: Bunlar, Allah’ın bol nimeti ve rahmetiyledir...” âyetini açıklarken: “Allah’ın nimeti Hz. Peygamber (s.a.v), rahmeti ise Ali b. Ebî Tâlib’tir” demiştir.”³²⁵

Bu ayet hakkında gelen Hâskânî’nin *Şevâhidü’l-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak; bu ayet hakkında İbn Abbas (r.a) “Allah’ın nimeti Hz. Peygamber (s.a.v), rahmeti ise Ali b. Ebî Tâlib’tir” diye tevîl yapmıştır.

2.2.10 Hûd Suresi, 17. Ayet

" أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ..."

*“Rabbinden gelmiş açık bir delile dayanan kimse (hiç ötekiler gibi olur mu)? Bu delili de rabbinden gelen bir şahit izliyor; ayrıca ondan önce de bir önder ve rahmet olarak Mûsâ’nın kitabı var. İşte bunlar ona inanırlar; çeşitli gruplardan onu inkâr edenlerin varacağı yer ise cehennem ateşidir...”*³²⁶

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bu ayetteki “Kendinden olan şahitten kastedilen kişi ise Ali İbn Ebî Talib’dir, demiştir.” Bunu söyleyenler şu rivayete dayanmışlardır: Muhammed b. Emare, Ali b. Ebî Tâlib’den onun şöyle dediğini beyan etmiştir: “Kureyş’ten, hakkında Kur’ân’dan birer ayet inmeyen kimse yoktur” deyince bir kişi “Senin hakkında ne nazil oldu?” diye sordu. Hz. Ali “Hûd Sûresini okumuyor musun? “Rabbinden apaçık bir delil üzerinde bulunup da onu yine kendinden bir şahid takib eden...” âyetindeki delile dayanan kimseden kasıt, Resûlullah (s.a.v); kendinden olan şahitten kastedilen kişi ise benim” cevabını verdi.”³²⁷

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetin Ali b. Ebî Tâlib hakkında nazil olduğunu ve bu ayetteki delile dayanan kimseden kasıt,

³²⁵ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 4/368.

³²⁶ Hûd 11/17.

³²⁷ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Şur’ân*, 15/272.

Resûlullah (s.a.v); kendinden olan şahitten kastedilen kişinin ise Ali b. Ebî Tâlib olduğunu beyan etmiştir.³²⁸

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Ebî Hâtim, İbn Merdûye ve Ebû Nuaym *el-Ma'rife*'de, Ali b. Ebî Tâlib “Kureyş'ten, hakkında Kur'ân'dan bir ayet inmeyen kimse yoktur” deyince bir kişi “Senin hakkında ne nazil oldu?” diye sordu. Hz. Ali: “Hûd Sûresini okumuyor musun? “Rabbinden apaçık bir delil üzerinde bulunup da onu yine kendinden bir şahid takib eden...” âyetindeki delile dayanan kimseden kasıt Resûlullah (s.a.v); kendinden olan şahitten kastedilen kişi ise benim.” cevabını verdi.” İbn Merdûye ve İbn Asâkir'in bildirdiğine göre Hz. Ali “Rabbinden apaçık bir delil üzere bulunan kişi Resûlullah (s.a.v); kendisinden olan şahit ise benim” demiştir.” İbn Merdûye, başka bir kanalla Hz. Ali'den Resûlullah'ın (s.a.v) “Rabbinden apaçık bir delil üzere bulunan kişi benim, kendisinden olan şahit ise Ali'dir” buyurduğunu nakleder.”³²⁹

Bu ayet hakkında gelen Taberî'nin *Câmi'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân*, Hâskânî'nin *Şevâhidu't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdîl* ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak, bu yorumların bazılarında gördüğümüz gibi müfessirler bu ayetteki, "delile dayanan kimseden" kasıt Resûlullah (s.a.v); "kendinden olan şahitten" kastedilen kişinin ise Ali b. Ebî Talib olduğunu beyan etmiştir. İlginç olan, bu yorum Ali b. Ebî Talib'in vasıtasıyla Resûlullah'tan (s.a.v) da nakledilmiştir. Bu rivayetlerin diğer rivayetlerle de karşılaştırılması gerekmektedir.

2.2.11 er-Ra'd Suresi, 7. Ayet

"وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ "

“İnkârcılar, “Ona Rabbinden bir mûcize indirilse ya!” diyorlar. Sen ancak bir uyarıcısın; her topluluğun da bir kılavuzu vardır.”³³⁰

³²⁸ Hâskânî, *Şevâhidu't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdîl*. 1/359-363.

³²⁹ Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*, 4/409-410.

³³⁰ er-Ra'd 13/7.

Sa'lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ata’ b. Saib, Saîd b. Cubeyr’in vasıtasıyla İbn Abbas’ın (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bu ayet nazil olduğunda “Hz. Peygamber (s.a.s.) elini Hz. Ali’nin göğsüne koydu ve “Ben münzirim” dedi. Sonra da Hz. Ali’ye işaret ederek, “Sen de hâdisin (hidayet rehberisin). Benden sonra, hidayete erecekler, senin sayende hidayete ereceklerdir.” Bu tefsirin delili şu ki, Sufyan Sevri, Ebu İshak, Zeyd ve Rebi’in vasıtasıyla Huzeyfe (r.a) şöyle rivayet etmiştir: “Peygamber (s.a.v) buyurdu: “Eğer sizler hilafete Ebu Bekir’i seçerseniz o dünyada zahid, ahiret’e rağibdir, ama onun vücudunda biraz zayıflık var. Eğer o hilafete Ömer’i seçerseniz o güçlü, emin ve Allah hakkında hiç kimsenin kınamasını umursamaz. Eğer o hilafete Ali’yi seçerseniz o hâdîdir (hidayet rehberidir), ve mehdidir (hidayete erendir), o sizi dosdoğru yola yönlendirecektir.”³³¹

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetteki "münzirin" Peygamber (s.a.v), "hadinin" ise Hz. Ali b. Ebî Talib olduğunu belirtmiştir.³³²

Râzî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bil ki ayetlerin zahirini benimseyen müfessirler, bu hususta birkaç görüş zikretmişlerdir. a) Münzir (uyarıcı) ve hâdî (hidayet rehberi) aynı şeydir. Buna göre ifâdenin manası, “Sen ancak bir uyarıcısın. Aynı şekilde her kavmin de bir uyarıcısı vardır. Onlardan herbirinin mucizesi, diğerininkinden başkadır” şeklindedir. b) “Münzir (uyarıcı) Hz. Muhammed (s.a.s.); Hâdî ise, Allah Teâlâ’dır.” Bu mana, İbn Abbas (r.a), Sâ’id b. Cübeyr, Mücâhid ve Dahhâk’dan rivayet edilmiştir. c) Buradaki “münzir” Hz. Peygamber (s.a.s.)’dir, “Hadi” (hidayet rehberi) ise, Hz. Ali’dir. İbn Abbas (r.a) şöyle demiştir: “Hz. Peygamber (s.a.s.), elini Hz. Ali’nin göğsüne koydu ve “Ben münzirim” dedi. Sonra da Hz. Ali’ye işaret ederek, “Sen de hadisın (hidayet rehberisin). Benden sonra, hidayete erecekler, senin sayende hidayete ereceklerdir.”³³³

Bu ayet hakkında gelen Sa'lebî'nin *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Ḳur'ân*, Hâskânî'nin *Şevâhidu't-tenzil li'l-kavâidi't-tefdil* ve Râzî'nin *et-Tefsîru'l-kebîr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara dikkat edersek; bu ayeti

³³¹ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Ḳur'ân*, 5/272.

³³² Hâskânî, *Şevâhidu't-tenzil li'l-kavâidi't-tefdil*. 1/383-384.

³³³ Râzî, *Mefâtiḥu'l-ğayb, et-Tefsîru'l-kebîr*, 19/14.

tefsir ederken ve yorumlarken çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetteki "münzirin" Peygamber (s.a.v), "hâdînin" ise Ehl-i beyt fertlerinden Hz. Ali b. Ebî Talib olduğunu beyan etmiştir. Hatta kendilerinin bu yorumuna delil olarak Peygamber Efendimizden rivayet edilen bir rivayeti de nakletmiştir. Hilafete dair özellikle Hz. Peygamber'den geldiği ifade edilen rivayetler araştırılmaya ve değerlendirilmeye açıktır. Çünkü halifelikle alakalı Hz. Peygamber'e dayandırılan rivayetlerin büyük çoğunluğu sıhhat problemi barındırmaktadır.

2.2.12 er-Ra'd Suresi, 43. Ayet

"وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ "

*"O inkârcılar, "Sen peygamber değilsin" diyorlar. De ki: "Sizinle benim aramda şahit olarak bir Allah, bir de kitap bilgisine sahip olanlar yeter."*³³⁴

Sa'lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Bize Hüseyin b. Hakem, Abdullah b. Ata'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben Ebu Cafer b. Ali b. el-Hüseyn b. Ali b. Ebî Tâlib (r.a) ile mescitte oturmuştum. Abdullah b. Selâm'ın mescidin diğer kenarında oturduğunu gördüm. Ebu Cafer'e şöyle dedim: "Yanında kitabın bilgisi bulunan kişinin Abdullah b. Selâm olduğunu iddia etmişlerdir." O şöyle dedi: "Hayır, bu kişi Ali b. Ebî Tâlib'dir (r.a)." Muhammed b. el-Hanefiye de böyle demiştir. "Bütün müminlerdir" diye de açıklanmıştır. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır."³³⁵

Kurtubî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Ebu Bişr der ki: Said b. Cübeyr'e "Ve yanında kitabın bilgisi bulunanlar" ile kastedilen kimdir?" diye sordum. O "O kişi Abdullah b. Selâm'dır" dedi. Dedim ki: "Bu kişi nasıl Abdullah b. Selâm olabilir? Bu sûre Mekke'de inmiştir. Abdullah b. Selâm ise ancak Medine döneminde müslüman olmuştur." Bunu es-Sa'lebî nakletmektedir. el-Kuşeyrî de der ki: "İbn Cübeyr dedi ki: Sûre Mekke'de inmiştir. İbn Selâm ise bu sureden sonra Medine'de İslâm'a girmiştir. O bakımdan bu âyet-i kerîmenin İbn Selâm hakkında yorumlanması caiz olamaz." "Yanında kitabın bilgisi bulunandan" kasıt, Hz. Cebrail'dir. Aynı zamanda bu İbn Abbas'ın da görüşüdür. el-Hasen, Mücahid ve ed-Dahhâk der ki: "Bu Yüce Allah'tır.

³³⁴ er-Ra'd 13/43."

³³⁵ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsiri'l-Kur'ân*, 5/302-303

Onlar bu buyruğu “Kitabın bilgisi O’nun nezdinden gelmiştir” diye okurlar. Burada kasıt “Abdullah b. Selâm ile Selman’dır” diyenlerin kanaatlerini reddediyorlardı. Çünkü onların görüşüne göre sûre Mekke’de inmiştir, bunlar ise Medine’de İslâm’a girmişlerdir. Peygamber’den (s.a.v) de bu buyruğu aynı şekilde okuduğu -zayıf olmakla birlikte- rivayet edilmiştir. Yine bunu Süleyman b. Erkam, ez-Zührî’den, o Salim’den, o da babasından, o da Peygamber’den (s.a.v) rivayet etmiştir. Abdullah b. Atâ der ki: Ben Ebu Cafer b. Ali b. el-Hüseyn b. Ali b. Ebî Tâlib’e (r.a) şöyle dedim: “Yanında kitabın bilgisi bulunan kişinin Abdullah b. Selâm olduğunu iddia etmişlerdir.” O şöyle dedi: “Hayır, bu kişi Ali b. Ebî Tâlib’dir (r.a).” Muhammed b. el-Hanefîye de böyle demiştir. Bütün müminlerdir, diye de açıklanmıştır. Doğrusunu en iyi bilen Allah’tır.”³³⁶

İbn Cevzi bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Allah’ın (c.c) “De ki: “Sizinle benim aramda şahit olarak bir Allah, bir de kitap bilgisine sahip olanlar yeter.” Ayeti hakkında yedi görüş vardır. Onun birincisi; Yahudi ve Hristiyan ulemadır. Bunu Evfî, İbn Abbas’tan rivayet etmiştir. İkincisi; Abdullah b. Selâm’dır. Bunu Hasan, Mücâhid, İkreme, İbn Zeyd, İbn Saib ve Mukatıl demiştir. Üçüncüsü; onlar hakikate şahadet eden Ehli kitaptan olan bir kavimdir. Abdullah b. Selam, Selman Farsi ve Temim-i Dari onlardandır. Bu Katade’nin görüşüdür. Dördüncüsü; Cebrail’dir (a.s.). Bunu Said b. Cübeyr demiştir. Beşincisi; Ali b. Ebî Talib’dir. Muhammed b. el-Hanefîye bu görüştedir.”³³⁷

Bu ayet hakkında gelen Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Şur’ân*, Kurtubî’nin *el-Câmi ‘li-ahkâmi’l-Şur’ân* ve İbnü’l-Cevzi’nin *Zâdü’l-mesîr fi ‘ilmi’t-tefsîr* adlı tefsirlerden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak; bu yorumların bazılarında gördüğümüz gibi müfessirler bu ayetteki, “Yanında kitabın bilgisi bulunan kişiden” kasıt Abdullah b. Selâm ya da Salman Farsi olduğunu, başka bir yorumda ise o kişinin Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinden sayılan Ali b. Ebî Talib olduğunu iddia etmişlerdir. Bu iki yorumun hangisi doğru dediğimizde, birinci görüşteki, o kişiden kasıt Abdullah b. Selâm ve Salman, diyenlerin kanaatleri reddediliyor. Çünkü bu sûre Mekke’de inmiştir ve İbn Selam ve diğer kişiler ise Medine’de İslâm’a girmişlerdir.

³³⁶ Kurtubî, *el-Câmi ‘li-ahkâmi’l-Şur’ân*, 9/336.

³³⁷ İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr fi ‘ilmi’t-tefsîr*, 2/502.

İki yorum arasında bir değerlendirme yapacak olursak, biz ayetin Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinden olan Hz. Ali b. Ebî Talib hakkında olan yorumunu daha yakın görüyoruz.

2.2.13 en-Nahl Suresi, 43. Ayet

"وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ "

*“Senden önce de ancak kendilerine vahiy indirdiğimiz kişileri peygamber olarak gönderdik. Eğer bilmiyorsanız bilgi sahibi olanlara sorun.”*³³⁸

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize İbn Vekî’, birkaç ravisi vasıtasıyla Ebu Cafer’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Allah’ın (c.c) “Öyleyse bilmiyorsanız, bilgi sahibi olanlara sorun.” ayetindeki “*bilgi sahibi olanlar*” biziz.” “Yunus vasıtasıyla Allah’ın (c.c) “Öyleyse bilmiyorsanız, *bilgi sahibi olanlara* sorun.” ayetindeki “*bilgi*” Kur’an’dır.” denilmiştir.³³⁹

İbn Kesîr bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Abdurrahmân İbn Zeyd’in “Zikirden maksad, Kur’an’dır, demesi ve buna el-Hicr Suresi 9. “*Muhakkak ki Kur’an’ı, Biz indirdik biz. Onun koruyucusu da elbette Biziz.*” Âyeti delil getirmesi doğrudur. Ancak burada kastedilen bu değildir. Zîrâ muhalif olan kişi, onu inkârından sonra kabule (bununla) dönmez. Aynı şekilde Ebu Cafer el-Bâkır’ın “Biz, zikir ehliyiz (bilgi sahibi olanlar), demesi ve bununla bu ümmetin zikir ehli olduğunu kastedmiş olması da doğrudur. Muhakkak ki bu ümmet, geçmiş bütün ümmetlerden daha iyi bilen bir ümmettir. Dosdoğru sünnet üzere oldukları takdirde Rasûlullah’ın Ehl-i beytinin âlimleri de, âlimlerin en hayırlılarından. Hz. Ali, İbn Abbâs, Hz. Ali’nin oğulları Hasan, Hüseyin, Muhammed b. Hanefiyye, Ali b. Hüseyin Zeynelâbidin, Ali b. Abdullah b. Abbâs, Ebu Ca’fer el-Bâkır -ki bu zât Muhammed b. Ali b. Hüseyin’dir- oğlu Ca’fer ile benzerleri bunlardandır. Bunlar Allah’ın sapasağlam ipine, dosdoğru yoluna sarılmış, her hak sahibinin hakkını tanımış, onlardan her bireri Allah ve

³³⁸ en-Nahl 16/43.

³³⁹ Taberî, *Câmi’u l-beyân ‘an te’vîli âyi l-Ḳur’ân*, 17/209.

Rasûlünün kendilerine vermiş olduğu mertebelere çıkarılmış, Allah'ın bütün inanan kalbleri onların sevgisinde toplanmıştır.”³⁴⁰

Bu ayet hakkında gelen Taberî'nin *Câmi 'u'l-beyân fî te'vîli 'l-Kur'ân* ve İbn Kesîr'in *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak, bu yorumların bazılarında gördüğümüz gibi bazı müfessirler bu ayetteki, "zikirden (bilgi)" maksat "Kur'an'dır" diye yorumlamış; bazıları ise o "zikirden" maksat, "Peygamber Efendimizin Ehl-i beytidir" diye yorumlamıştır. Ehl-i zikir (bilgi sahibi olanlar) ile genel olarak ayette ifadesini bulan hususları bilenlerin değil de, "Ehl-i beytin kastedildiğini" iddia eden yorumların müfessirler tarafından eserlerine alınma sebepleri ile bu rivayetlerin üretildiği şartların araştırılması gerekmektedir.

2.2.14 en-Nûr Suresi, 36. Ayet

" فِي بُيُوتِ أَذْنِ اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ "

“Allah'ın yapılmasına ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerde, akşam sabah Allah'ı tenzih ederek anarlar.”³⁴¹

Sa'lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bana Ebu Abdullah, Hüseyin b. Muhammed Dinveri vasıtasıyla Enes b. Mâlik ve Bureyde'den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) bu âyeti: “Allah'ın yapılmasına ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerde, akşam sabah Allah'ı tenzih ederek anarlar;” okuyunca bir kişi kalkıp: “Yâ Resûlallah! Bu evler hangi evlerdir?” diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) “Peygamberlerin evleridir” buyurdu. Sonra Hz. Ebû Bekir kalkıp Hz. Fâtıma ve Hz. Ali'nin evini göstererek “Yâ Resûlallah! Bu ev de onlardan mıdır?” diye sorunca “Evet, hem de üstün olanlarındandır.” buyurdu.”³⁴²

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Merdûye, Enes b. Mâlik ve Bureyde'den bildirir. Resûlullah (s.a.v) bu âyeti okuyunca bir kişi kalkıp “Yâ Resûlallah! Bu evler hangi evlerdir?” diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v)

³⁴⁰ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, 4/574.

³⁴¹ en-Nur 24/36.

³⁴² Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, 7/107.

“Peygamberlerin evleridir” buyurdu. Sonra Hz. Ebû Bekir kalkıp Hz. Fâtıma ve Hz. Ali’nin evini göstererek: “Yâ Resûlallah! Bu ev de onlardan mıdır?” diye sorunca “Evet, hem de üstün olanlarındandır.” buyurdu.³⁴³

Alusî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Merdûye, Enes b. Mâlik ve Bureyde’den bildirir. Resûlullah (s.a.v) bu âyeti: “*Allah’ın yapılmasına ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerde, akşam sabah Allah’ı tenzih ederek anarlar;*” sonuna kadar okuyunca bir kişi kalkıp “Yâ Resûlallah! Bu evler hangi evlerdir?” diye sordu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v): “Peygamberlerin evleridir” buyurdu. Sonra Hz. Ebû Bekir kalkıp Hz. Fâtıma ve Hz. Ali’nin evini göstererek: “Yâ Resûlallah! Bu evde onlardan mıdır?” diye sorunca “Evet, hem de üstün olanlarındandır.” buyurdu.³⁴⁴

Bu ayet hakkında gelen Sa’lebî’nin *el-Keşf ve l-beyân ‘an tefsîri l-Kur’ân*, Süyûtî’nin *ed-Dürrü l-mensûr fi t-tefsîr bi l-me’sûr ve Âlûsî’nin Rûhu l-me’ânî fi tefsîri l-Kur’ânî l-‘azîm ve s-seb’i l-mesânî* adlı tefsirlerden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak; adı geçen müfessirler bu ayetteki, “*Allah’ın yapılmasına ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerden*” kasıt “Peygamberlerin evleridir,” Hz. Fâtıma ve Hz. Ali’nin evi ise onun en üstün olanlarından olduğunu, Resûlullah’tan (s.a.v) olan bir rivayeti delil getirerek beyan etmiştir. Bu rivayet sahih ise sadece bir yorum değil ayetin önemli bir tefsiri olacaktır. Diğer rivayetler gibi bu rivayetin de değerlendirilmeye ve araştırmaya ihtiyacı vardır.

2.2.15 en-Neml Suresi, 82. Ayet

"وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ "

“Söylenen (kıyamet) başlarına geldiği zaman, onlara yerden bir yaratık çıkarırız da insanların âyetlerimize kesin bir şekilde iman etmedikleri konusunda onlarla konuşur.”³⁴⁵

³⁴³ Süyûtî, *ed-Dürrü l-mensûr fi t-tefsîr bi l-me’sûr*, 6/203.

³⁴⁴ Âlûsî, *Rûhu l-me’ânî fi tefsîri l-Kur’ânî l-‘azîm ve s-seb’i l-mesânî*, 9/367.

³⁴⁵ en-Neml 27/82.

İbn Ebi Hâtim bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Ali b. Hüseyin vasıtasıyla Nezzâl b. Sebre’den bildirir ki: Ali b. Ebî Tâlib’e “İnsanlar senin Dabbetü’l-Arz olduğunu iddia ediyor” denilince, “Vallahi, Dabbetü’l-Arz’ın deve tüyü ve kuş tüyü gibi tüyleri vardır. Benim üzerimde ise ne deve tüyü ne de kuş tüyü bulunmaktadır. Onun toynakları vardır, benim yoktur. O, soylu bir atın dörtlüna koşması gibi üç gün boyunca çıkmaya devam edecek ve henüz üçte biri bile çıkmamış olacaktır.” cevabını verdi. Bize Ali b. Hüseyin ravileri vasıtasıyla Hz. Ali’den (r.a) şöyle rivayet etmiştir ki Dabbe hakkında sorulduğunda her defasında şöyle cevap veriyordu: “Allah’a and olsun ki o Dabbe’nin kuyruğu yok ama onun sakalı vardır.” Bize Ali b. Hüseyin vasıtasıyla Ebu’z-Zer’a’dan şöyle rivayet etmiştir: “Bir adam Abdullah’tan Dabbe hakkında sorduğunda Abdullah ona sen bunu Ali’ye sor, çünkü o Dabbe’yi iyi bilendir.” dedi. Sonra o kişi Hz. Ali’ye sorduğunda Hz. Ali ona şöyle cevap verdi: “Dabbe yemek yer, pazarlarda yürür, insanlara “gerçekten insanlar bizim ayetlerimize inanmıyorlar” diye konuşur.”³⁴⁶

İbn Kesir bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ebu Dâvûd et-Tayâlisî’nin Hammâd İbni Seleme kanalıyla Ebu Hüreyre’den (r.a) rivayetinde Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Dâbbetü’l-Arz çıktığında, yanında Hz. Musa’nın asası ve Hz. Süleyman’ın (a.s.) yüzüğü olacak, kâfirin burnuna âsâ ile vuracak, müminin yüzünü yüzükle parlatacaktır. Sonunda insanlar bir sofranın çevresinde toplanacak ve mümin kâfirden ayırdedilip bilinecektir.” Bu rivayette şu fazlalık vardır: “Dâbbetü’l-Arz, kâfirin burnuna yüzükle vuracak, müminin yüzünü âsâ ile parlatacaktır” Hz. Ali’den (r.a) gelen bir rivayete göre o şöyle demiştir: “O, öyle bir canlıdır ki; onun tavuk telekleri gibi telekleri, san tüyleri, tırnağı, kuyruğu ve sakalı vardır. Soylu bir atın (kısrağın) koşması gibi üç gün çıkmaya devam edecek de, henüz üçte biri bile çıkmış olmayacak.” Hz. Ali’nin bu sözünü de İbn Ebî Hâtim rivayet ediyor. İbn Cüreyc’in İbn Zübeyr’den naklettiğine göre; o, Dâbbetü’l-Arz’ı niteleyip şöyle demiş: “Onun başı öküz başı, gözü domuz gözü, kulağı fil kulağı, boynuzu dağ keçisi boynuzu, boynu deve kuşu boynu, göğsü arslan göğsü, rengi kaplan rengi, böğrü kedi böğrü, kuyruğu koç kuyruğu, ayakları deve ayakları gibidir. Her iki mafsalı arası iki kulaştır. Onunla beraber Hz. Musa’nın asası ve Hz. Süleyman’ın yüzüğü de çıkacaktır. Hiçbir mümin kalmayıp yüzlerine Hz. Musa’nın âsâsıyla vuracak da onların yüzlerinde beyaz

³⁴⁶ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-'azîm*, 9/2924-2926.

bir nokta oluşacak, bu nokta yayılıp sonunda bütün yüzü bembeyaz olacak. Hiçbir kâfir bırakmayıp yüzüne Hz. Süleyman'ın mührü ile vuracak da siyah bir nokta oluşacak, bu nokta yayılıp bütün yüzünü simsiyah edecek. O kadar ki insanlar çarşılarında “Ey mümin şu kaça, ey kâfir şu kaça?” diye alışveriş edecekler. Hattâ bir aile, sofraları başına oturduklarında, içlerinden kimin mümin, kimin kâfir olduğunu bilip tanıyacak. Sonra Dâbbetü'l-Arz onlara: “Ey filânca, müjdeler olsun, sen cennet ehkindensin; ey filân, sen de cehennem ehkindensin,” diyecek. İşte Allah Teâlâ'nın: “Kendilerine söylenmiş olan, başlarına geldiği zaman; yerden bir canlı çıkarılır ki insanların âyetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söyleyerek konuşur.” kavli budur.”³⁴⁷

Süyutî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ahmed, Teyâlisî, Nuaym b. Hammâd, Abd b. Humeyd, Tirmizî, İbn Mâce, İbn Cerîr, İbnu'l-Münzir, İbn Ebî Hâtim, Hâkim, İbn Merdûye ve Beyhakî'nin Ebû Hureyre'den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Dabbetü'l-Arz çıktığı zaman yanında Süleyman'ın mührü ve Musa'nın asası bulunacaktır. Müminin yüzünü mühürle parlatacak, kâfirin burnunu da asâ ile damgalayacaktır. Bu sebeple insanlar bir sofrada toplandığı zaman mümin kişi kâfir kişiden ayırt edilebilecektir.” İbn Ebî Hâtim, Nezzâl b. Sebre'den bildirir: Ali b. Ebî Tâlib'e “İnsanlar senin Dabbetü'l-Arz olduğunu iddia ediyor” denilince “Vallahi, Dabbetü'l-Arz'n deve tüyü ve kuş tüyü gibi tüyleri vardır. Benim üzerimde ise ne deve tüyü, ne de kuş tüyü bulunmaktadır. Onun toynakları vardır, benim yoktur. O, soylu bir atın dört nala koşması gibi üç gün boyunca çıkmaya devam edecek ve henüz üçte biri bile çıkmamış olacaktır.” cevabını verdi. İbn Ebî Şeybe, Abd b. Humeyd, İbnu'l-Münzir ve İbn Ebî Hâtim'in Hasan-ı Basrî'den bildirdiğine göre Musa (a.s), Rabbinden, kendisine Dabbe'yi göstermesini istemişti. Bunun üzerine Dabbe üç gün üç gece gökyüzünde çıkmış ve onun iki tarafını hiç görmemişti. Musa (a.s) korkunç bir manzara görünce: “Ey Rabbim! Onu geri çevir.” dedi. Rabbi de onu geri çevirdi. Abd b. Humeyd'in bildirdiğine göre Abdullah b. Amr b. el-Âs “Aile efradı yemek için bir kabın etrafında toplanıp, kimin mümin kimin de kâfir olduğu belli olmadan kıyamet kopmayacaktır” dedi. Kendisine: “Bu nasıl olacaktır?” denilince şöyle cevap verdi: “İnsanları tutan bir Dabbe çıkıp herkesin alnına işaret olarak bir nokta koyacaktır. Mümin kişilerin işareti beyaz bir noktadır. O nokta müminin yüzünde dağılacak ve bütün yüzü bembeyaz olacaktır. Kâfirin işareti ise siyah bir noktadır. Onun da

³⁴⁷ İbn Kesîr, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-'azîm*, 6/192.

alındaki nokta dağılacak ve bütün yüzü siyah olacaktır. Hatta onlar çarşılarında alışveriş ederken: “Ey mümin kişi! Bunu kaç satıyorsun? Ey kâfir kişi bunu kaç satıyorsun?” diyecekler ve birbirlerine cevap vermeyeceklerdir.” İbn Ebî Hâtim ve İbn Merdûye’nin bildirdiğine göre Ebu’z-Zübeyr Dabbe’yi vasfederek şöyle demiştir: “Onun başı öküz başı, gözleri domuz gözleri gibidir. Kulakları fil kulağı, boynuzu geyik boynuzu gibidir. Boynu deve kuşu boynu, göğsü arslan göğsü gibidir. Rengi kaplan rengi, böğrü kedi böğrü gibidir. Kuyruğu koç kuyruğu, ayakları deve ayakları gibidir. Her iki eklem arası on iki arşındır. O, beraberinde Musa’nın (a.s) âsası ve Süleyman’ın (a.s) mührü ile çıkacaktır. Hiçbir mümin kalmayacaktır ki, mutlaka Hz. Mûsa’nın asası ile alına bir nokta konulacak ve o nokta yüzü bembeyaz olana kadar yüzünde yayılacaktır.”³⁴⁸

Bu ayet hakkında gelen İbn Ebî Hâtim'in *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*, İbn Kesir'in *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm* ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak, bu yorumların bazılarında gördüğümüz gibi müfessirler, "yerden bir canlı çıkarılır ki insanların âyetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söyleyerek konuşur" ayetindeki "canlıdan" kasıt Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinden Ali b. Ebî Talib olduğunu ispat etmeye çalışmıştır. Ama bunu ispat edememişlerdir. Çünkü bu soru Hz. Ali b. Ebî Talib'in kendisinden sorulunca o bu canlının kendisi olduğunu yukarıda gördüğümüz gibi reddetmiştir. Dolayısıyla bu ayetin Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinden Ali b. Ebî Talib hakkında yorumlanmış olduğu iddiasının doğru olduğunu kabul etmek zordur. Ancak Şiiilerin tefsirlerinde bunu ispata çalıştıkları rivayetleri görmekteyiz ki, bunları “üçüncü bölümde” aynı ayet hakkında yorumlarda yer vereceğiz.

2.2.16 el-Ahzâb Suresi, 33. Ayet

“...إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً”

“Ey peygamber ailesi! Allah sizi sadece günah kirlerinden arındırmak ve sizi tertemiz yapmak istiyor.”³⁴⁹

³⁴⁸ Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*, 6/380-385.

³⁴⁹ el-Ahzâb 33/33.

İbn Ebi Hâtım bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ebû Saîd el-Hudrî’den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor” ayeti beş kişi hakkında nazil olmuştur: Ben, Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin hakkında.” Hz. Âişe der ki: “Bir sabah Allah’ın Resûlü (s.a.v) üzerinde siyah kıldan yapılmış bir örtüyle (evden) çıktı. Hasan ve Hüseyin gelince onları da üzerindeki örtünün altına aldı. Hz. Fâtıma gelince onu da örtünün altına aldı. Sonra Hz. Ali geldi ve onu da diğerlerinin yanına aldıktan sonra “Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” buyurdu.³⁵⁰

Sa’lebî bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetin Hz. Peygamber (s.a.v), Ali b. Ebi Tâlib, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olmak üzere beş kişi hakkında nazil olduğunu beyan etmiştir.³⁵¹

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Cerîr, İbnu’l-Münzir, İbn Ebî Hâtım, Taberânî ve İbn Merdûye’nin Ümmü Seleme’den bildirdiğine göre Allah’ın Resulü (s.a.v) Ümmü Seleme’nin evindeyken yatağında, üzerinde Hayber işi bir örtüyle oturmuştu. Bu sırada Hz. Fâtıma, içinde etli yemek olan bir çanakla gelince Resûlullah (s.a.v) “Kocan ve oğulların Hasan ve Hüseyin’i çağır” buyurdu. Hz. Fâtıma onları çağırdıktan sonra yemek yerlerken Resûlullah (s.a.v) “Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor” buyruğu nazil oldu. Resûlullah (s.a.v) örtüsüyle onları da örterek elini örtünün altından çıkarıp semaya açtı ve üç defa: “Allah’ım! Bunlar Ehl-i beytim ve seçkinlerimdir (himayem altında). Onlardan kötülüğü al götür ve onları tertemiz et” diye dua etti. Ümmü Seleme der ki: “Ben de başımı örtünün altına sokup: “Ey Allah’ın Resulü! Ben de sizinle miyim?” diye sordum. Hz. Peygamber (s.a.v) iki defa: “Sen hayır üzeresin” buyurdu.” Taberânî’nin Ümmü Seleme’den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) Hz. Fâtıma’ya: “Bana kocan ve iki oğlunu getir” buyurdu. Hz. Fâtıma onları getirince, Resûlullah (s.a.v) Fedek işi bir örtüyü onların üzerine attı, sonra elini üzerlerine koydu ve “Allah’ım! Bunlar Muhammed’in ehlidir. Hz. İbrahim’in ehline rahmetini ve bereketini verdiğin gibi Muhammed’in ehline de rahmetini ve bereketini ver. Şüphesiz ki Sen övgüye ve hamde layıksın, pek de yücesin” dedi. Ümmü Seleme der ki: “Ben de aralarına girmek

³⁵⁰ İbn Ebî Hâtım, *Tefsîrü’l-Kur’ânî’l-‘azîm*, 9/3131-3132.

³⁵¹ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, 8/42-44.

için örtüyü kaldırıncı, Resûlullah (s.a.v) onu elimden çekti ve: “Sen hayır üzeresin” buyurdu. İbn Merdûye’nin bildirdiğine göre Ümmü Seleme der ki: “Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor” âyeti benim evimde nazil oldu ve bu sırada evde yedi kişi vardı: Cibril, Mîkâil, Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve ben de kapıdaydım. Ben “Ey Allah’ın Resûlü! Ben Ehl-i beytten değil miyim?” diye sorunca, Hz. Peygamber (s.a.v): “Sen hayır üzeresin. Sen Hz. Peygamber’in (s.a.v) hanımlarındansın” karşılığını verdi.” İbn Cerîr, Hâkim ve İbn Merdûye’nin Sa’d’dan bildirdiğine göre Resûlullah’a (s.a.v) vahiy gelince, Hz. Ali, Hz. Fâtıma ve iki oğlunu elbisesinin altına aldıktan sonra: “Allahım! Bunlar benim ailem ve Ehl-i beytimdir” dedi. İbn Ebî Şeybe, Ahmed, İbn Cerîr, İbnu’l-Münzir, İbn Ebî Hâtim, Taberânî, Hâkim ve Sünen’de Beyhakî, Vasile b. el-Eska’dan bildirir: Allah’ın Resûlü, yanında Hasan, Hüseyin ve Ali olduğu halde Hz. Fâtıma’nın yanına gelip girdi. Hz. Ali ve Hz. Fâtıma’yı yanına oturttu ve Hasan ile Hüseyin’i de her birini bir dizine oturttu. Sonra onları elbisesiyle sardı. Bu sırada ben arkalarındaydım. Sonra, “Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor” âyetini okudu ve şöyle dedi: “Allah’ım! Bunlar Ehl-i beytimdir. Onlardan kötülüğü gider ve onları tertemiz et.” Ben: “Ey Allah’ın Resûlü! Ben de senin ehlinden miyim?” diye sorunca, Resulullah (s.a.v): “Sen de benim ehlimdensin” buyurdu. Vâsile der ki: “Resûlullah’ın (s.a.v) bu sözü benim kuvvetli ümidimdir”.³⁵²

Bu ayet hakkında gelen İbn Ebi Hâtim’in *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm*, Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak; bu ayet hakkında müfessirler çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetteki "Ehl-i beyt" kelimesinden kastın, Peygamber (s.a.v), Ali b. Ebi Tâlib, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin olmak üzere sadece bu beş kişi olduğunu açıkça beyan etmiştir. Sonuç olarak bu tevillerin Peygamber Efendimizin rivayet edilen çeşitli hadislerle güçlendirildiği ve yukarıda adı geçen tefsirlerde beyan edildiği için, bu yorumun çok güçlü olduğunu kabul edebiliriz.

2.2.17 es-Sâffât Suresi, 129-130. Ayetler

³⁵² Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* 6/603.

" وَتَرْكُنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ سَلَامٌ عَلَىٰ آلِ يَاسِينَ "

“Onun hakkında, “İlyâs’a selâm olsun!” ifadesini sonradan gelen nesiller arasında devam ettirdik.”³⁵³

Semerkindî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bu ayeti Nafi’ ve İbn Amir “Âl-i Yasin” yani “Yasin ailesine selam olsun” diye okudu. Diğerleri “ilyâsîn” yani “İlyaslara selam olsun” diye okudu. Kim bu ayeti “Âl-i Yasin” okuduysa yani “Yasin, Muhammed (s.a.v) demektir ve Muhammed’in (s.a.v) ailesi denilir. Çünkü bazı yorumlara göre “Yasin” bir isimdir ve “âl” onunla birlikte olandır, yani bir kimsenin ailesi demek ona tabi olanlardır.”³⁵⁴

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bu ayeti Medine hafızlarının hepsi “Selamun ala âl-i Yasin” diye “âl”i “Yasin”den ayırarak okudu. Onların bazıları bunu “Muhammed’in (s.a.v) ailesine selam olsun” anlamına gelir, diye yorumlamıştır.”³⁵⁵

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir:” Bu ayeti Ya’kub, Nafi’ ve İbn Amir “Âl-i Yasin” yani “Yasin ailesine selam olsun” diye uzatma ile okudu. Ve diğerleri “ilyasin” yani “İlyaslara selam olsun” diye “âl”i “Yasin”den ayırarak uzatmadan okudu. Kim bu ayeti “âli Yasin” diye uzatma ile okuduysa, “Muhammed’in (s.a.v) ailesini” kastetmiştir.”³⁵⁶

Bu ayet hakkında gelen Semerkindî’nin *Bahrü’l-‘ulûm*, Taberî’nin *Câmi’u’l-beyân fi te’vîli ‘l-‘Kur’ân* ve Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-‘Kur’ân* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak, bazı müfessirler bu ayetteki, “selamun ala âl-i Yasin” cümlesini Medine hafızlarının hepsinin “selamun ala âl-i Yasin” diye “âl”i “Yasin”den ayırarak okuduğuna binaen ayetin “Muhammed’in (s.a.v) ailesine selam olsun” anlamına gelir diye yorumlamıştır, Buna göre ayetin Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti hakkında yorumlanmış olduğu iddiasının doğru olduğunu

³⁵³ es-Sâffât 37/129-130.

³⁵⁴ Semerkindî, *Bahrü’l-‘ulûm*, 3/152.

³⁵⁵ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-‘Kur’ân*, 21/103.

³⁵⁶ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-‘Kur’ân*, 8/169.

söyleyebilmemiz için “Selamun ela âl-i Yasin” kıraatinin ispat edilmesi; “Yasin” kelimesi Peygamber Efendimiz’e delalet ettiğinin de ispatlanması gerekmektedir.

2.2.18 ez-Zümer Suresi, 33. Ayet

" وَ الَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَ صَدَّقَ بِهِ اُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ "

“Dosdoğru Kur’ân’ı getiren ile onu tasdik edenler var ya, işte onlar Allah’a karşı gelmekten sakınanlardır.”³⁵⁷

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Seyyid Ebu Mansur Zefr b. Muhammed el-Hüseyni vasıtasıyla Abdu’l-Vehhab b. Mucâhid’in babasından nakledilmiştir. Allah’ın (c.c) “Dosdoğru Kur’ân’ı getiren ile onu tasdik edenler var ya” ayeti hakkında “doğruyu getiren Resûlullah (s.a.v), onu tasdik eden ise Ali b. Ebî Tâlib’dir” diye rivayet etmiştir. Yine başka kanallarla da İbn Abbas (r.a) aynı şekilde beyan etmiştir.”³⁵⁸

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Asâkir’in Mücâhid’den bildirdiğine göre; doğruyu getiren Resûlullah (s.a.v), onu tasdik eden ise Ali b. Ebî Tâlib’dir.” İbn Cerîr ve İbn Ebî Hâtim’in Süddî’den bildirdiğine göre “doğruyu getiren Cibril, onu tasdik eden ise Allah’ın Resûlü’dür.”³⁵⁹

Âlusî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ebul’-Esved ve Mücâhid’den gelen bir rivayette, “Ehl-i beytten olan bir camaet ve başkalarının bildirdiğine göre “doğruyu tasdik eden” Ali b. Ebî Tâlib’dir.” Bunu İbn Merduye Ebi Hüreyre’den Paygamber’e (s.a.v) merfu isnatla rivayet etmiştir.”³⁶⁰

Bu ayet hakkında gelen Hâskânî’nin *Şevâhidu’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil*, Süyûtî’nin *ed-Dürri’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* ve Alusi’nin *Rûhu’l-me’ânî fi tefsîri’l-Kur’ânî’l-‘azîm ve’s-seb’i’l-mesânî* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak, “doğruyu getiren Resûlullah (s.a.v), onu tasdik

³⁵⁷ ez-Zumer 39/32-33.

³⁵⁸ Hâskânî, *Şevâhidu’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil*, 2/178-180.

³⁵⁹ Süyûtî, *ed-Dürri’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 7/228.

³⁶⁰ Âlusî, *Rûhu’l-me’ânî fi tefsîri’l-Kur’ânî’l-‘azîm ve’s-seb’i’l-mesânî*, 12/259.

eden ise Ali b. Ebî Tâlib'dir" diye yorumlanmıştır. "Bütün müminler" olarak yorumlanabilecek bir ayeti sadece bir kimseye hasretmek için delile ihtiyaç bulunmaktadır. Adı geçen yorumların tarihi ve sosyal sebepleri ise araştırılmaya muhtaçtır.

2.2.19 ez-Zuhruf Suresi, 28. Ayet

" وَ جَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ "

*"Bunu, peşinden gelecekler arasında devam edecek bir söz olarak dile getirdi. Umulur ki buna dönerler."*³⁶¹

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Muhammed, Ahmed'in vasıtasıyla Asbattan şöyle nakleder: es-Süd-dî dedi ki: "Buradaki İbrahim'in soyundan geleceklerden maksat Muhammed'in (s.a.v) ailesidir." Muhammed b. Abdullah ravileri vasıtasıyla İbn Şihab'ın şöyle dediğini rivayet etti: "Bu ayetteki, "İbrahim'in soyundan gelecekler" çocukları, çocuklarının çocuklarıdır." "Bana Yunus b. Vahib'in vasıtasıyla İbn Zeyd'in şöyle dediğini rivayet etti: "İbrahim'in soyundan gelecekler" onun evlatlarıdır."³⁶²

Kurtubî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Böylece onu kalacak bir kelime kıldı" buyruğunda yer alan "onu kıldı" lafzındaki zamir Yüce Allah'ın "Beni yaratan müstesna" (ez-Zuhruf, 43/27) buyruğuna racidir. Yine buradaki fail zamir Yüce Allah'a aittir. Yani Yüce Allah bu kelimeyi ve bu sözü soyundan gelecekler arasında kalıcı bir söz kıldı. Onlar ise çocukları, çocuklarının çocuklarıdır. Yani Allah'tan başkasına ibadet etmekten beri ve uzak olmayı onlar birbirlerinden miras olarak devraldılar ve bu hususu birbirlerine tavsiye edip durdular. "Sonra gelecekler" bir kimseden sonra gelenlere denilir." es-Süddî dedi ki: "Bunlardan maksat da Hz. Muhammed'in (s.a.v) âlidir." İbn Abbas'a göre Yüce Allah'ın: "Kendisinden sonra gelecekler arasında" buyruğu "sonra yaratılacaklar arasında demektir."³⁶³

³⁶¹ ez-Zuhruf 43/28.

³⁶² Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'an*, 21/590.

³⁶³ Kurtubî, *el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Kur'an*, 16/77.

Bu ayet hakkında gelen Taberî'nin *Câmi 'u'l-beyân fî te'vîli'l-Kur'ân* ve Kurtubî'nin *el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Kur'ân* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak, adı geçen müfessirler bu ayetteki: “İbrahimin soyundan geleceklerden” maksat Hz. Muhammed'in (s.a.v) ailesidir, diye yorumlamıştır.

2.2.20 er-Rahmân Suresi, 19-22. Ayetler

" مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ... يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ "

*“İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip kanmazlar. O hâlde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz? O denizlerin her ikisinden de inci ve mercan çıkar.”*³⁶⁴

Sa'lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Hüseyin ravileri vasıtasıyla Sufyan Sevri'den, Allah'ın (c.c) *“İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir.”* âyetini açıklarken “Burada Hz. Ali ve Hz. Fâtıma kastedilmektedir” dediğini; “O denizlerin her ikisinden de inci ve mercan çıkar” âyetini de “Burada Hasan ve Hüseyin kastedilmektedir” şeklinde açıkladığını rivayet etmiştir. Bu söz Said b. Cubeyr'den de rivayet edilmiştir. “Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmazlar” buyruğu hakkında ise “Burada Hz. Peygamber (s.a.v) kastedilmektedir.” demiştir.”³⁶⁵

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Merdûye'nin bildirdiğine göre İbn Abbâs *“İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir”* âyetini açıklarken “Burada Hz. Ali ve Hz. Fâtıma kastedilmektedir” dedi. “Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmazlar” buyruğu hakkında ise “Burada Hz. Peygamber (s.a.v) kastedilmektedir” dedi. “O denizlerin her ikisinden de inci ve mercan çıkar” âyetini de: “Burada Hasan ve Hüseyin kastedilmektedir” şeklinde açıklamıştır. İbn Merdûye'nin bildirdiğine göre Enes b. Mâlik *“İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir”* âyetini açıklarken “Burada Hz. Ali ve Hz. Fâtıma kastedilmektedir” dedi.

³⁶⁴ er-Rahman 55/19-22.

³⁶⁵ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsiri'l-Kur'ân*, 9/182.

“O denizlerin her ikisinden de inci ve mercan çıkar” buyruğu hakkında ise: “Burada Hasan ve Hüseyin kastedilmektedir” dedi.”³⁶⁶

Bu ayet hakkında gelen Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân ve Süyûtî’nin ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak; ayet hakkında İbn Abbas’tan (r.a) “İki denizi birbirine kavuşmak üzere salvermiştir” cümlesinden “Hz. Ali ve Hz. Fâtıma kastedilmektedir.” Ayetin, “Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmazlar” cümlesinden ise “Hz. Peygamber (s.a.v) kastedilmektedir.” “O denizlerin her ikisinden de inci ve mercan çıkar” âyetini de “Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin kastedilmektedir” şeklinde açıklamıştır. Fakat kendilerinin bu yorumlarına delil olarak Peygamber Efendimizden rivayet edilen her hangi bir rivayet veya başka bir delil getirmemiştir. Dolayısıyla bu yorumların doğru olduğunu söylemek zordur. Ayetin zahir anlamını başka bir manaya tevil etmek için bir delil veya karine gerekmektedir.

2.2.21 el-Vâkıa Suresi, 10-12 Ayetler

" وَ السَّابِقُونَ السَّابِقُونَ (10) أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ (11) فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ "

“(Hayırda) önde olanlar, (ecirde de) öndedirler. İşte bunlar, (Allah’a) en yakın olanlardır, Naîm cennetlerindedir.”³⁶⁷

İbn Ebi Hâtim bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Abbâs: “İyilik işlemekte önde olanlar, karşılıklarını almakta da önde olanlardır” âyetini açıklarken “Yûşa’ b. Nûn, Musa’ya (a.s), Yâsîn halkından bir kişi İsa’ya (a.s) ve Ali b. Ebî Tâlib de Muhammed’e (s.a.v) iman etmekte önde olanlardır” dedi.”³⁶⁸

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Ebî Hâtim ve İbn Merdûye’nin bildirdiğine göre İbn Abbâs: “İyilik işlemekte önde olanlar, karşılıklarını almakta da önde olanlardır” âyetini açıklarken “Yûşa’ b. Nûn, Musa’ya (a.s), Yâsîn halkından bir kişi İsa’ya (a.s) ve Ali b. Ebî Tâlib de Muhammed’e (s.a.v) iman etmekte önde

³⁶⁶ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 7/697.

³⁶⁷ el-Vâkıa 56/10-12.

³⁶⁸ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü’l-Kur’âni’l-‘azîm*, 10/3329-3330.

olanlardır” dedi. İbn Merdûye’nin bildirdiğine göre İbn Abbâs: “İyilik işlemekte önde olanlar, karşılıklarını almakta da önde olanlardır” âyetini açıklarken “Bu âyet, Firavun ailesinden iman eden Hezkîl, Yasîn Sûresinde zikredilen Habîb en-Neccâr ve Ali b. Ebî Tâlib hakkında inmiştir. Onlardan her biri kendi ümmetinde önde olandır. Ali ise önde olmakta en üstünleridir.” dedi.”³⁶⁹

Bu ayet hakkında gelen İbn Ebî Hâtim’in *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak; İbn Abbâs’tan gelen rivayete dayalı olarak bu ayetteki “İyilik işlemekte önde olanlar, karşılıklarını almakta da önde olanlardır” âyetini açıklarken “Yûşa’ b. Nûn Musa’ya (a.s), Yâsîn halkından bir kişi İsa’ya (a.s) ve Ali b. Ebî Tâlib de Muhammed’e (s.a.v) iman etmekte önde olanlardır.” diye yorumlanmıştır. Onlar kendilerinin bu tevillerine delil olarak İbn Abbâs dışında herhangi bir rivayet getirmemiştir.

2.2.22 et-Tahrîm Suresi, 4. Ayet

"إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ "

“İkiniz de Allah’a tövbe ederseniz (çok iyi olur), çünkü kalpleriniz eğrilmişti. Ama peygambere karşı bir dayanışma içine girecek olursanız bilin ki herkesten önce Allah onun dostu ve koruyucusudur, sonra da Cebrâil ve iyi müminler. Melekler de bunların ardından onun yardımcısıdır.”³⁷⁰

İbnü’l-Cevzi bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ayette yer alan “vein tezahera” İbn Mes’ud, Ebu Abdurrahman, Mücâhid ve A’meş, “zâ’yı” şeddesiz olarak “tezahera” şeklinde okumuşlardır ki, Peygamberi (s.a.v) incitmede iş birliği etmeleridir. “Şüpesiz onun yardımcısı Allah’tır” yani ona yardım ve nusret eden velisi Allah’tır, “Cebrail’dir ve müminlerin iyileridir” Müminlerin iyileri ifadesinde de altı görüş vardır: Birincisi: Onlar Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer’dir, bunu da İbn Mes’ud, İkrime ve Dahhak, demişlerdir. İkincisi: Hz. Ebu Bekir’dir, bunu da Mekhul, Ebu Uname’dan rivayet

³⁶⁹ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 8/6-7.

³⁷⁰ et-Tehrîm 66/4.

etmiştir. Üçüncüsü: Hz. Ömer'dir, bunu da İbn Cübeyr, demiştir. Dördüncüsü: Mu'minlerin seçkinleridir, bunu da Rebi b. Enes, demiştir. Beşincisi: Onlar peygamberlerdir, bunu da Katade, Ala b. Ziyad el-Adevi ve Süfyan, demişlerdir. Altıncısı: Hz. Ali'dir, bunu da Maverdi nakletmiştir. Ferra da şöyle demiştir. "Müminlerin iyisi" sözü bütün ulemanın görüşüne göre tekildir."³⁷¹

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "İbn Ebi Hâtim'in zayıf isnatla Hz. Ali'den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v): "...Müminlerin iyileridir ..." buyruğu hakkında "Müminlerin iyilerinden kast, Ali b. Ebî Tâlib'dir." buyurdu. İbn Merdûye'nin Esmâ binti Umeys'ten bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) "Müminlerin iyilerinden kast, Ali b. Ebî Tâlib'dir" buyurdu. İbn Merdûye ve İbn Asâkir'in İbn Abbâs'tan bildirdiğine göre: "...Müminlerin iyileridir ..." buyruğundan kastedilen kişi Hz. Ali'dir."³⁷²

Bu ayet hakkında gelen İbnü'l-Cevzi'nin Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fî t-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak; müfessirler bu, "bilin ki herkesten önce Allah onun dostu ve koruyucusudur, sonra da Cibrâil ve iyi müminlerdir" ayetindeki "iyi müminlerdir" sözünden kasıt Ali b. Ebî Tâlib'dir diye yorum yapılmıştır. Onlar bu yorumunlarını -gördüğümüz gibi- Peygamber Efendimizden rivayet edilen bir rivayeti naklederek delillendirmeye çalışmışlardır.

2.2.23 el-Hâkka Suresi, 11-12. Ayetler

"إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ * لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُنْوَاعِيَّةٌ"

"Bir zamanlar sular coştığı vakit sizi gemide kuşkusuz biz taşıdık; Bunu sizin için ibretli bir ders olsun ve kulaklardan hiç çıkmasın diye yaptık."³⁷³

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Bize Ali b. Sehl, Mekhûl'un şöyle dediğini bildirir: "Peygamber (s.a.v) "Anlayışlı kulaklar anlasın diye" âyetini okudu,

³⁷¹ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*, 6/235-236.

³⁷² Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fî t-tefsîr bi'l-me'sûr*, 8/224.

³⁷³ el-Hakka 69/11-12.

sonra Ali'ye bakıp "Rabbimden senin kulaklarını bu şekilde kılmasını istedim" buyurdu. Ali de: "Resûlullah'tan (s.a.v) işittiğim hiçbir şeyi unutmuş değilim" derdi. Muhammed b. Half, Bureyde'den şöyle anladığını bildirir: "Resûlullah (s.a.v), Ali'ye "Rabbim seni bana uzak değil yakın tutmam ve öğretmemi emretti. Sen de öğrettiklerimi anlayacaksın ki zaten anlamam lazım." buyurdu. Bunun üzerine "Anlayışlı kulaklar anlasın diye" âyeti nâzil oldu. Muhammed b. Half başka kanallarla Hz. Peygamber'in (s.a.v) Hz. Ali'ye söylediği sözünü yukarıdaki ile aynı şekilde nakletmiştir."³⁷⁴

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Saîd b. Mansûr, İbn Cerîr, İbnu'l-Münzir, İbn Ebî Hâtim ve İbn Merdûye, Mekhûl'den bildirir: "Anlayışlı kulaklar anlasın diye" âyeti nâzil olduğu zaman Resûlullah (s.a.v): "Rabbimden Ali'nin kulaklarını bu şekilde kılmasını istedim" buyurdu. Ali de: "Resûlullah'tan (s.a.v) işittiğim hiçbir şeyi unutmuş değilim" derdi. Saîd b. Mansûr, İbn Merdûye ve Ebû Nuaym'ın *el-Ma'rife*'de Mekhûl vasıtasıyla bildirdiğine göre Ali b. Ebî Tâlib "Anlayışlı kulaklar anlasın diye" âyetini açıklarken şöyle demiştir: "Resûlullah (s.a.v) bana "Ey Ali! Senin kulaklarını da bu şekilde kılmasını Rabbimden istedim" buyurdu. "Bundandır ki, Resûlullah'tan (s.a.v) işittiğim hiçbir şeyi unutmuş değilim." İbn Cerîr, İbn Ebî Hâtim, Vâhidî, İbn Merdûye, İbn Asâkir ve İbnu'n-Neccâr, Bureyde'den bildirir: "Resûlullah (s.a.v) Ali'ye: "Rabbim seni bana uzak değil yakın tutmam ve öğretmemi emretti. Sen de öğrettiklerimi anlayacaksın ki zaten anlamam lazım" buyurdu. Bunun üzerine: "Anlayışlı kulaklar anlasın diye" âyeti nâzil oldu." Ebû Nuaym *Hilye*'de Hz. Ali'den bildirir: "Resûlullah (s.a.v): "Ey Ali! Yüce Allah seni kendime yakın tutmam, anlamam için de sana öğretmemi emretti" buyurdu. "Anlayışlı kulaklar anlasın diye..." âyeti nâzil olunca da bana "Sen de ilmim için anlayan bir kulaksın" buyurdu."³⁷⁵

Bu ayet hakkında gelen Taberî'nin *Câmi'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân* ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak; müfessirler "Anlayışlı kulaklar anlasın diye" âyetindeki "anlayışlı kulağın" en açık ifadesinin Hz. Ali'nin kulağı olduğunu beyan

³⁷⁴ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 23/579

³⁷⁵ Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*, 8/267.

etmiştir. Onlar kendilerinin bu yorumuna delil olarak Ali b. Ebî Talib (r.a) ve Bureyde'nin vasıtasıyla Resûlullah'tan (s.a.v) bir rivayeti isnatlarla nakletmişlerdir.

2.2.24 et-Tîn Suresi, 1-3. Ayetler

" وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ وَطُورِ سِينِينَ وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ "

*“Tîn’e ve Zeytûn’a andolsun! Andolsun Tûr-i Sîna’ya ve u emin beldeye ki biz insanı en güzel biçimde yarattık.”*³⁷⁶

Semerkandî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Denir ki “Tîn’nin” manası Ali b. Ebî Talib’dir (ra.); “zeytun” ise Hz. Peygaber’in (s.a.v) kızı Fâtıma ez-Zehra’dır; “tur-ı sînîn’dan” kasıt Hz. Hasan ve dünyada şehitlerin pişvası olan Hz. Hüseyin’dir. Bu yorumlar lügata göre sahih değildir. Bu “emin belde’den” kasıt emin olan Mekke şehri olup ona giren herkesin süikasta maruz kalmasına engel olur. Denir ki, bu Mekke, üzerine kalem cari olmayan hayvanların hepsi için emindir.”³⁷⁷

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Hatîb ve İbn Asâkir -meçhul ravisi olan bir senedle- Zührî’den, o da Enes’ten bildirir. “Tin Sûresi nazil olduğu zaman Resûlullah (s.a.v) buna çok sevindi ki bu sevincini biz yüzünde görebiliyorduk.” İbn Abbâs’a bu sûrenin açıklamasını sorduğumuzda şöyle dedi: “Tîn’e ve Zeytûn’a andolsun!” âyetinde Tîn, Şam beldeleridir. Zeytûn ise Filistin beldeleridir. “Andolsun Tûr-i Sîna’ya” âyetindeki Sîna da Yüce Allah’ın Musa’yla konuştuğu dağdır. “Ve bu emin beldeye” âyetindeki beldeden kast Mekke’dir. “Biz insan en güzel biçimde yarattık” âyetindeki insandan kast Muhammed’dir (s.a.v). “Sonra onu aşağıların en aşağısı kıldık” âyetinde Lât ile Uzza’ya tapan müşrikler kastedilmektedir. “Fakat iman edip salih amel işleyenler için kesintisiz bir ecir vardır” âyetinde iman edenlerden kast, Ebû Bekr, Ömer, Osmân ve Ali’dir. “Öyleyken, sana dini yalan saydırtan nedir? Allah, hüküm verenlerin en üstünü değil midir?” buyruğunda da Yüce Allah: “Ey

³⁷⁶ et-Tîn 95/1-3.

³⁷⁷ Semerkandî, *Bahrü’l-‘ulûm*, 3/595.

Muhammed Seni onlara bir peygamber olarak gönderen ve takva üzerinde sizi bir araya getiren Allah hüküm verenlerin en üstünü değil midir?” buyurmuştur.”³⁷⁸

Bu ayet hakkında gelen Semerkandî'nin *Bahrü'l- 'ulûm* ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l- mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara bakarsak; Samerkandi "denildi (kîle)" diye bir maçhûl isnatla bu ayetteki "tin'in" manası Ali b. Ebî Talib'dir (ra.), "zeytun" ise Hz. Fâtıma ez-Zehra'dır, "tur-i sînînden" kasıt Hz. Hasan ve dünyada şehitlerin pişvası olan Hz. Hüseyin'dir şeklinde açıklamıştır. Süyûtî ise bu ayet hakkında Enes ve İbn Abbas (r.a) gibi çok ma'ruf sahabe ve müfessirlerin vasıtasıyla çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetteki "tîn" Şam beldeleridir, "zeytûn" ise Filistin beldeleridir, "Sîna" da Yüce Allah'ın Musa'yla konuştuğu dağdır, "ve o emin beldeye" âyetindeki beldeden kasıt Mekke'dir, "Biz insanı en güzel biçimde yarattık" âyetindeki insandan kasıt Muhammed'dir (s.a.v), diyerek yorumlamıştır. Kendilerinin bu yorumlarına delil olarak Peygamber Efendimizden rivayet edilen her hangi bir rivayet getirmemiştir. Dolayısıyla bu yorumların doğru olduğunu söylemek zordur, delile ve karineye ihtiyaç vardır.

2.2.25 el-Beyyine Suresi, 7. Ayet

" إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ "

*“İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlara gelince, halkın en hayırlısı da onlardır.”*³⁷⁹

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Allah (c.c) şöyle buyuruyor: “Allah’a ve onun resulü Muhammed (s.a.v)’e iman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlar, Allah’a halis ibadet edenler, namaz kılıp, zekat verenler ve Allah’ın emir ve yasaklarına itaat edenlere gelince, halkın en hayırlısı da onlardır”. Allah (c.c) şöyle buyuruyor ki, “kişilerin arasından kim bu işleri yaparlarsa, bunlar halkın en hayırlısıdır.” İbn Humeyd, Muhammed b. Ali’den bildirir: “Resûlullah (s.a.v) “Yüce

³⁷⁸ Süyûtî, *ed-Dürrü'l- mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*, 8/554.

³⁷⁹ el-Beyyine 98/7.

Allah'ın: “iman eden ve salih amel işleyenler yaratılmışların en iyisidir” ayeti hakkında şöyle buyurdu: “Ey Ali, bunlardan kasıt sen ve taraftarlarıdır.”³⁸⁰

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlara gelince, halkın en hayırlısı da onlardır.” ayeti hakkında bize Hakim Ebu Abdullah, Yezid b. Şurehbil Ensari'nin Hz. Ali'den şöyle duyduğunu bildirir: “Resûlullah (s.a.v) bana şöyle buyurdu: Ey Ali “Yüce Allah'ın “iman eden ve salih amel işleyenler yaratılmışların en iyisidir” emrini işitmedin mi? Kıyamet gününde tüm insanlar hesap için diz çöktüğü zaman sen ve taraftarların uzuvlarınız bembeyaz olacak şekilde benimle havuzumun başında buluşacaksınız”.³⁸¹

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Asâkir, Câbir b. Abdillâh'tan bildirir: Hz. Peygamber'in (s.a.v) yanındayken Hz. Ali karşıdan geldi. Hz. Peygamber (s.a.v) onu görünce “Canım elinde olana yemin olsun ki bu ve bunun taraftarları kıyamet gününde kurtulandan olacaktır” buyurdu. Sonrasında: “iman eden ve salih amel işleyenler yaratılmışların en iyisidir” âyeti nazil oldu. Bundan dolayı Hz. Peygamberin (s.a.v) ashâbı Ali'yi karşıdan gördükleri zaman “Yaratılmışların en iyisi geliyor” derlerdi. İbn Adiyy ve İbn Asâkir'in Ebû Saîd'den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v): “Ali yaratılmışların en hayırlısıdır, buyurmuştur.” İbn Merdûye, İbn Abbâs'tan bildirir: “İman eden ve salih amel işleyenler yaratılmışların en iyisidir. Onların Rableri katındaki mükafat, içinde temelli ve sonsuz kalacaklar, içlerinden ırmaklar akan cennetleridir. Allah onlardan razıdır. Onlar da Allah'tan razıdır. Bu, Rabbinden korkan kimseyedir” âyetleri nazil olduğu zaman Resûlullah (s.a.v) Ali'ye: “Bunlar sen ve taraftarlarıdır. Kıyamet gününde sizden razı olunacak ve razı edileceksiniz” buyurdu. İbni Merdûye, Hz. Ali'den bildirir: Resûlullah (s.a.v) bana şöyle buyurdu: “Yüce Allah'ın: “iman eden ve salih amel işleyenler yaratılmışların en iyisidir. Onların Rableri katındaki mükafat, içinde temelli ve sonsuz kalacakları, içlerinden ırmaklar akan cennetleridir. Allah onlardan razıdır. Onlar da Allah'tan razıdır. Bu, Rabbinden korkan kimseyedir” buyruğunu işitmedin mi? Kıyamet gününde tüm

³⁸⁰ Taberî, *Câmi' u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, 24/542.

³⁸¹ Hâskânî, *Şevâhidü't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefîdîl*, 2/459.

insanlar hesap için diz çöktüğü zaman sen ve taraftarların uzuvlarınız bembeyaz olacak şekilde benimle havuzumun başında buluşacaksınız.”³⁸²

Bu ayet hakkında gelen Taberî'nin *Câmi'u'l-beyân fi te'vîli'l-Kur'ân*, Hâskânî'nin *Şevâhidü't-tenzil li'l-kavâidi't-tefdil* ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak; müfessirler “Yüce Allah’ın “iman eden ve salih amel işleyenler yaratılmışların en iyisidir” ayeti hakkında, bunlardan kasıt Ali ve onun taraftarlarıdır, diyerek yorumlamıştır. Onlar kendilerinin bu yorumlarına delil olarak gördüğümüz gibi çeşitli yollar ve farklı isnatlarla Peygamber Efendimiz Muhammed’den (s.a.v) nakledilen çeşitli rivayetleri getirmişlerdir. Bu rivayetlerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.2.26 el-Asr Suresi, 1-3. Ayetler

" وَالْعَصْرُ (1) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (2) إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ "

“Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir).”³⁸³

Semerkindî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ali’den (r.a) rivayet edilmiştir ki o: “Asra andolsun ki insan gerçekten ziyan içindedir” buyruğunu okudu ve “Burada söz konusu olan kişi Ebu Cehl b. Hişâm, Velid b. Muğire ve durumu bu ikisiyle aynı olanlardır” demiştir. Sonra onlardan müminleri istisna ederek şöyle okudu: “Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler” den kasıt Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Ali’dir (r.a). “Birbirlerine hakkı tavsiye edenler” yani birbirlerini Kur’an’a teşvik edenler, yani Kur’an’a iman edip salih amelleri işlemeye tavsiye edenlerdir. “Ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır” yani Allah’a ibadet etme konusunda ve zor durumlarda birbirine sabrı tavsiye edenler ve kişileri buna teşvik edenler demektir. Ve yine de hoş

³⁸² Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*, 8/589.

³⁸³ el-Asr 103/1-3.

görülmeyen durumlara sabretmektir,” demiştir. Çünkü cennet hoş görülmeyen amellerle sarılmıştır. Allah en doğrusunu bilendir.”³⁸⁴

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bana Abulkasım Abdulhalık b. Ali çok ravileri vasıtasıyla Ali b. Rufae’nin babasından şöyle rivayet etmiştir ki o şöyle demiş: “Ben hacca gittiğimde Medine’de Ali b. Abdullah b. Abbas’ı gördüm. O Peygamber’in (s.a.v) minberinde hutbe okuyordu. Besmeleden sonra “Asra andolsun ki insan gerçekten ziyan içindedir” buyruğunu okudu ve “Burada söz konusu olan kişi Ebu Cehl b. Hişâmdır.” dedi. “Bundan ancak iman edenler” Hz. Ebu Bekir Sıddıktır, “iyi amelleri işleyenlerden” kasıt ise Hz. Ömer b. Hattab’tır, “birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler müstesnadırdan” kasıt Ali b. Ebî Talib’tir.” Bize Ebu Amr el-Bistami, Ebu Hüreyre’den şöyle rivayet etmiştir: “Peygamber (s.a.v) Allah’ın (c.c) “Asra andolsun ki insan gerçekten ziyan içindedir” buyruğu hakkında şöyle buyurmuştur: “Burada söz konusu olan kişi Ebu Cehl b. Hişâmdır,” “Bundan ancak iman edenler, iyi amelleri işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edip, sabrı tavsiye edenler müstesnadırdan” kasıt Ali b. Ebî Talib ve ona tabî olanlardır.” Bize Hüseyin b. Cumehi Mekke’de İbn Abbas’ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Allah (c.c) bu faziletlerin hepsini Ali b. Ebî Talib’te toplamıştır. Çünkü “Bundan ancak iman edenler” den kasıt Ali’dir. Allah’a and olsun ki o ilk iman edenlerdendir, “iyi amelleri işleyenlerden” kasıt ise yine Ali’dir. Çünkü o, yeryüzündeki insanlar içinde Peygamber (s.a.v) ile birlikte ilk namaz kılan ve Allah’a ibadet eden kimsedir.” “Birbirlerine hakkı tavsiye edenler” yani birbirlerine Kur’an tavsiye edenlerden kasıt yine Ali’dir. Çünkü o Kur’an’ı 27 yaşındayken Peygamber’den (s.a.v) öğrendi. “Ve sabr tavsiye edenler müstesnadır” dan kasıt yine de Ali b. Ebî Talib’tir. Çünkü Peygamber (s.a.v) Ali’yi dünyaya sabretmeye tavsiye etti ve onu Hz. Fâtıma’yı korumayı, kendi vefatından sonra Kur’an’ı toplamayı tavsiye etti. Yine de kendi vefatından sonra borçlarını ödemeyi ve kendisini yıkamayı ve kadınların kabir üzerinde oturarak kendisine eziyet etmemesi için kendi kabrinin etrafına bir duvar yapmayı emretti. Ayrıca ona Hz. Hasan ve İmam Hüseyin’i korumayı tavsiye etti. İşte bu Allah’ın (c.c) “ve sabr tavsiye edenler müstesnadır” sözünün yansımasıdır.”³⁸⁵

³⁸⁴ Semerkandî, *Bahrü’l-’ulûm*, 3/615.

³⁸⁵ Hâskânî, *Şevâhidü’l-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*. 2/478-483.

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Merdûye’nin bildirdiğine göre İbn Abbâs: “Asra andolsun ki insan gerçekten ziyan içindedir” buyruğunu açıklarken “Burada söz konusu olan kişi Ebu Cehl b. Hişâm’dır” demiştir. “Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakk tavsiye edenler ve sabr tavsiye edenler müstesnadır” âyetini açıklarken de bunlar içinde Ali b. Ebî Tâlib ile Selmân’ı zikretmiştir.”³⁸⁶

Bu ayet hakkında gelen Semerkandî’nin *Bahrü’l-‘ulûm*, Hâskânî’nin *Şevâhidü’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsir bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerden nakledilen yukarıdaki yorumlara bakarsak; ayetteki “Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenlerden” kasıt Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali’dir (r.a) diye yorumlanmıştır. Bazılarında ise “Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakk tavsiye edenler ve sabr tavsiye edenler müstesnadır” âyetindekilerden kasıt Ali b. Ebî Tâlib olduğunu açıkça beyan etmiştir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi genel olarak anlaşılabilen ayetleri özelleştirmek için delile ihtiyaç vardır. Rivayetleri, günün şartlarında ayette ifade edilen hususlara örnek olarak adı geçen şahsiyetler gösterilmiştir. Bu şahıslar örnek yorumlar olarak sunulmuştur, şeklinde anlamak da mümkündür.

2.2.27 el-Kevser Suresi, 1-3. Ayetler

"إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ"

“(Resûlum!) Kuşkusuz biz sana kevseri verdik. Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir.”³⁸⁷

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Abbas (r.a) şöyle dedi: Bu sure Âs b. Vâil b. Hişâm hakkında nazil oldu, çünkü o Hz. Peygamber’i (s.a.v) Mescid-i Haram’dan çıkarken gördü. Kendisi mescide giriyordu. Bu sırada ikisi Beni Sehm kapısında buluşup konuştular. Kureyş önderlerinden bazıları mescitte oturuyorlardı. Âs b. Vâil girince ona, “sen kiminle konuşuyordun?” diye soruldu. Âs b. Vâil cevaben “bu sonu kesikle konuştum” dedi. Hz. Peygamber’i (s.a.v) kastediyordu. Hz.

³⁸⁶ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsir bi’l-me’sûr*, 8/622.

³⁸⁷ el-Kevser 108/1-3.

Peygamber'in (s.a.v) Hatice'den olan oğlu Abdullah bu olaydan biraz önce vefat etmişti. Kureyşliler oğlu olmayan kişileri "sonu kesik (ebter)" diye adlandırıyorlardı. Bu yüzden Hz. Peygamber'i (s.a.v) oğlu vefat ettiğinde "sonu kesik" diye isimlendirdiler. Bu sırada Allah (c.c) "(Resûlum!) Kuşkusuz biz sana kevseri verdik. Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes. .Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınc besleyendir" suresini indirdi." Bize Ebu'l-Kasım b. Habib, Enes b. Malik'in (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a) şöyle buyurdu: "Benim cennetteki Kevser havuzumun dört köşesi vardır. Birinci köşesi Ebu Bekir'in elinde, ikincisi Ömer'in elinde, üçüncüsü Osman'ın elinde, dördüncüsü ise Ali'in elindedir. Kim Ebu Bekir hakkında güzel söz söylerse, dinini yerleştirmiş olur, kim Ömer hakkında güzel söz söylerse, yol açıklığına kavuşmuştur, kim Osman hakkında güzel söz söylerse Allah'ın (c.c) nuruyla aydınlamıştır, kim Ali hakkında güzel söz söylerse dini ve nefsi hususunda sapasağlam bir kulpa yapışmış olur, kim ashabım hakkında güzel söz söylerse o mümindir ve kim ashabım hakkında kötü söz söylerse o münafıktır."³⁸⁸

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Bana Ebu'l-Hasan Muhammed b. Kasım, Muhammed b. Yahya'nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Hz. Hüseyin Şueyb b. Bekkar b. Abdu'l-Melik'in kızı A'ize'ye evlenme teklifi etti. Bunun cevabında Şueyb "sen fakirken sana nasıl kız veririz?" dedi. Bunun üzerine Hüseyin b. Ali b. Ebî Talib "sen bizi fakirlik ile mı suçluyorsun? Halbuki Allah (c.c) bize kevseri verdi" dedi." Bize Valid çok ravilerin vasıtasıyla Zeyd b. Ali'den, o kendi babalarından, babaları ise dedesi Ali'den şöyle rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "Bana Cebrail (a.s) kevserin üzerindeki benim ve Ehl-i beytimin konumumuzu gösterdi." Yine bize Hasiyn Ebi Hamza'nın vasıtasıyla Ali b. Hüseyin'den, o babasından ve o dedesinden şöyle rivayet etmiştir: "Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "Sen cennetteki kevserin ne olduğunu biliyor musun?" diye sorduğunda ben, "benim ve benim Ehl-i beytimin cennetteki konumumuzdur," diye cevap verdim." Bana Marudi, Enes b. Malik'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ben Peygamber'in (s.a) yanına girdim. O bana, "bana Kevser verildi," dedi. Ben "Kevser nedir ya Resulallah?" diye sorduğumda o şöyle cevap verdi: "Kevser cennetteki bir nehirdir. Onun genişliği ve uzunluğu doğu ile batı arası kadardır. Kim ondan bir defa içerse bir daha susamaz.

³⁸⁸ Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsiri'l-Şur'ân*, 10/308-310.

Kim onunla bir defa abdest alırsa asla kirlenmez. Benim ahdime hıyanet eden ve benim Ehl-i beytimi öldüren kimseler ondan asla içemezler.”³⁸⁹

Râzî bu ayetin tefsirinde ayet hakkında üçüncü görüş olarak şöyle ifade etmiştir: “Kevser, “Hz. Peygamber’in (s.a.v) çocukları ve soyudur.” Bu görüşte olanlar derler ki: “Çünkü bu sûre, Hz. Peygamber’i (s.a.v) “ebter” diye ayıplayanlara bir cevap olarak inmiştir. Buna göre mana, “Allah o peygambere, zamanlar geçtikçe sürüp giden nesiller vermiştir. Bir bak, Ehl-i beyten ne kadar adam öldürülmüştür! Ama yine bak ki, bütün dünya Ehl-i beyt ile dopdolu iken Emevilerden, itibar edilecek hiç kimse kalmamıştır. Yine bir bak ki, Ehl-i beyt içinde Muhammed Bakır, Cafer’i Sâdık, Musa Kazım, Muhammed Rızâ ve en-Nefsu’z-Zekıyye ve emsali nice yüce şahsiyetler vardır. Âlimler bu ayetin sebeb-i nüzulü hususunda şu izahları yapmışlardır: “Hz. Peygamber (s.a.v) Kâ’be’den çıkıyor. Âs b. Vâil de Kâ’be’ye giriyordu. Karşılaştılar ve konuştular. O sırada Kureyş’in ileri gelenleri Kâ’be’de idiler. İçeri girip onların yanına gidince, “Kiminle konuşuyordun?” dediler de o, “O ebter (zürriyetsiz) ile...” dedi. Ben (Râzî) derim ki: “Bu husus, onların birbirlerine gizli gizli söyledikleri birşeydi. Ama Allah Teâlâ, bu ayetle, onların bu sırlarını açığa vurdu. Binâenaleyh bu da bir mucizedir.” Yine rivayet olunduğuna göre Âs b. Vâil “Muhammed, kendisinden sonra yerine geçebilecek bir oğlu bulunmayan bir zürriyetsizdir. O ölünce, adı sanı kesilecek, siz de ondan kurtulacaksınız.” diyordu. O sırada, Hz. Peygamber’in (s.a.v) Hz. Hatice’den (r.a) olan oğlu Âbdullah ölmüştü. Bu, İbn Abbas, Mukâtil, Kelbî ve bütün müfessirlerin görüşüdür. Şu izahlar yapılabilir: 1) Süddî şöyle demektedir: “Kureyş, erkek evladı ölen kimseler için “ebter” diyordu. Hz. Peygamber’in (s.a.v) oğulları Kasım ile Abdullah, Mekke’de; İbrahim de Medine’de ölünce kâfirler, “Yerine geçecek kimse yok” manasında “ebter” dediler. Fakat Allah Teâlâ daha sonra Hz. Peygamber’in (s.a.v) değil, düşmanlarının “ebter” olduğunu bildirmiştir. Zira o kâfirlerin neslinin kesildiğini, Hz. Peygamber’in (s.a.v) neslinin ise gün be gün artarak gelişip büyüdüğünü görmekteyiz ve bu durum, kıyamet kopana kadar devam edecektir.”³⁹⁰

³⁸⁹ Hâskânî, *Şevâhidü’l-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*, 2/485-487.

³⁹⁰ Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb, et-Tefsîru’l-kebîr*, 32/313-321.

Bu ayet hakkında gelen Sa'lebî'nin *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*, Hâskânî'nin *Şevâhidu't-tenzil li'l-kavâidi't-tefdil ve Râzî'nin et-Tefsîrü'l-kebîr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki rivayetlere ve yorumlara dikkat edersek; müfessirler ayetteki "kevser" kelimesinden kasıt Hz. Peygamber'in (s.a.v) çocukları ve soyu olduğunu; Peygamber (s.a.v) efendimizin ve onun Ehl-i beytinin cennetteki konumu olduğunu; Peygamber (s.a.v) efendimiz ve onun Ehl-i beytinin cennette içecek olan bir nehir olduğunu, onların düşmanları ondan içemeyeceklerini yorumlamışlardır. Kendilerinin bu yorumlarının bazılarına delil olarak Peygamber Efendimizden rivayet edilen birkaç hadisi de nakletmiştir.

2.2.28 Değerlendirme

Bu kısımda gelen 27 ayetin “2.2.15, 2.2.20 ve 2.2.24” başlıklarda beyan edilen üç ayet hariç 24 ayet hakkında yapılan yorumlara baktığımızda bu ayetlerin yorumları hakkında tefsirlerde beyan edilen çeşitli rivayetlere göre, Ehl-i beyt fertlerinden olan Hz. Peygamber Efendimiz, Hz. Fâtıma annemiz, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den ibaret beş kişinin hepsi ya da bazıları hakkında yorumlandığını tespit ettik. Diğer üç ayet hakkında müfessirler kendi görüşlerini hiçbir hadisten delil getirmeden yorumladığı ve ayetin kelimelerinin lügat anlamıyla alakası olmayan yorumları beyan ettiği için bu üç ayetin her birinin ya da hepsinin Ehl-i beyt fertlerinin hepsi ya da bazıları hakkında yorumlandığı iddia etmek zordur. Ancak Şia dışı tefsirlerden kabul edilen Sa'lebî'nin "*el-Keşf*" adlı tefsiri, Râzî'nin "*Mefâtîhu'l-ğayb*" tefsiri ve Süyûtî'nin *ed-Dürri'l-Mensur*" adlı tefsiri gibi klasik tefsirlerde bu ayetlerin Ehl-i beytten olan beş kişilerin hepsi ya da bazıları hakkında yorumlandığına dair nakillere rastladık.

2.3 Ehl-i Beytin Faziletini Beyan Eden Ayetler

2.3.1 Âl-i İmrân Suresi, 33-34. Ayet

“إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ”

Ehl-i beytin faziletine dair tefsir edilen ayetlerden ilki şudur: “Allah, birbirinden gelme nesiller olarak Âdem’i, Nûh’u, İbrâhim ailesini ve İmrân ailesini seçip âlemlere (bütün yaratılmışlara) üstün kıldı. Allah hakkıyla işitmekte ve bilmektedir.”³⁹¹

İbn Ebi Hâtim bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: “Allah’ın (c.c) “Birbirinden gelen bir zürriyet olarak, Allah işitendir, bilendir.” sözü hakkında bize Ebu Zur’a, Ebu Nuayım’ın vasıtasıyla Ma’mer’dan, bildiriyor: Hz. Ali, Hz. Hasan’a: “Kalk ve insanlara hutbe ver” dediğinde, Hz.Hasan: “Ben seni görüyorken hutbe vermekten çekinirim” dedi. Hz. Ali, Hz. Hasan’ın göremeyeceği ancak sesini işitebileceği bir yere çekildi. Bunun üzerine Hz.Hasan kalkıp Allah’a hamdü sena ederek konuştuğundan sonra geri indi. Hz. Ali: “Bunlar birbirinden gelen nesillerdir. Allah işiten ve bilendir” ayetini okudu.”³⁹²

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Sa’d ve İbn Ebî Hâtim, Câfer b. Muhammed’den, o babasından, o da dedesinden bildiriyor: Hz. Ali, Hz. Hasan’a: “Kalk ve insanlara hutbe ver” dediğinde, Hz. Hasan: “Ben seni görüyorken hutbe vermekten çekinirim” dedi. Hz. Ali, Hz. Hasan’ın göremeyeceği ancak sesini işitebileceği bir yere çekildi. Bunun üzerine Hz. Hasan kalkıp Allah’a hamdü sena ederek konuştuğundan sonra geri indi. Hz. Ali: “Bunlar birbirinden gelen bir nesillerdir. Allah işiten ve bilendir” dedi.”³⁹³

Bu ayet hakkında gelen İbn Ebî Hâtim’in *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edersek, müfessirler bu ayeti tefsir ederken ve yorumlarken çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayeti Hz. Ali’nin kendi oğlu Hz. Hasan’ın okuduğu bir hutbenin ardından, onun hutbesini çok beyendiğini ifade etme amacıyla bu ayeti okuduğu rivayeti getirmişler. Bu ayet onun hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamıştır. O Hz. Hasan’ın kendi dede ve babası gibi çok iyi hutbe okumuş olduğunu, bu vesileyle onun bu husustaki kabiliyeti ve faziletini beyan etmiştir, diyebiliriz.

³⁹¹ Âl-i İmrân 3/33-34.

³⁹² İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm*, 2/635.

³⁹³ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 2/180.

2.3.2 Âl-i İmrân Suresi, 144. Ayet

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبِهِ فَلَنْ يَضُرَّ
اللَّهُ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

*“Muhammed yalnızca bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçti. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geri dönecek misiniz? Kim geri dönerse bilsin ki Allah’a asla bir zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri ödüllendirecektir.”*³⁹⁴

İbn Ebi Hâtim bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Harun b. İshak el-Hamedani vasıtasıyla İbn Abbas’ın (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hz. Ali (r.a) Hz. Peygamber (s.a.v) hayattayken, “Allah (c.c) şöyle buyuruyordu: “Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geri dönecek misiniz?” Ama biz Allah’a and olsun ki Allah bizi hidayet ettikten sonra arkamıza dönmeyeceğiz. Allah’a and olsun ki eğer Peygamber (s.a.v) vefat ederse ya da şehit olursa o neye göre savaşırsa ben de ölene kadar ona göre savaşacağım. Allah’a yemin olsun ki, ben gerçekten onun kardeşi, onun amcasının oğlu ve onun velisiyim. Öyleyken ona benden daha layık olan kim var?” demişti.”³⁹⁵

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Ebu Abdullah Şirazî, Ca’fer b. Muhammed’den İbn Abbas’ın (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Allah (c.c.) Kur’an-ı Kerim’in iki yerinde Ali b. Ebî Tâlib’in yaptığı işlerine şöyle teşekkür etmiştir: *“Allah şükredenleri ödüllendirecektir.”* (Âl-i İmrân sur: 144. Ayet)

“biz şükredenleri ödüllendireceğiz”, (Âl-i İmrân suresi 145. Ayet). Bize Muhammed b. Hüseyin el Kufi, Huzeyfe b. Yeman’ın (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: Uhud Savaşında müşrikler Hz. Peygamber’in (s.a.v) kaçtığını ve Peygamber’in (s.a.v) sahabesinin mağlup olup savaştan çekildiğini ilan etti. Hz. Ali (r.a) kendi kılıcıyla Peygamber’in (s.a.v) önünde Ebu Ducane el-Ensari ile birlikte savaşarak ilerledi. Hatta Peygamber’in (s.a.v) önündeki müşrikler arkaya kaçtılar. Bu sırada Allah (c.c) bu ayeti indirdi. Bu ayetteki “şakirin” yani şükredenlerden kasıt Ali ve Ebu Ducanedir. Ve yine

³⁹⁴ Âl-i İmrân 3/ 144.

³⁹⁵ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-'azîm*, 3/777.

Allah (c.c) bu “Allah sabredenleri sever” (Âl-i İmrân suresi 146. ayet) ayetini indirdi. Bu ayetteki “sabirin” yani sabredenlerden kasıt da Ali ve Ebu Ducanedir.”³⁹⁶

Bu ayet hakkında gelen İbn Ebî Hâtim'in *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm* ve Hâskânî'nin *Şevâhidu't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdil* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edersek; müfessirler bu ayeti tefsir ederken ve yorumlarken çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetin sonundaki "Allah şükredenleri ödüllendirecektir" cümlesini Hz. Ali ve Ebu Ducane olarak yorumlamıştır. Bu vesileyle o ikisinin bu husustaki faziletlerini beyan etmiş diyebiliriz.

2.3.3 el-Enfâl Suresi, 30. Ayet

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يُقَتِّلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ

*“Kâfirler seni bağlayıp bir yere kapamak veya öldürmek, ya da sürmek için düzen kuruyorlardı. Onlar düzen kurarken, Allah da düzenlerini bozuyordu. Allah düzen yapanların en iyisidir.”*³⁹⁷

Taberî bu ayetin tefsirinde şu rivayetlere vermiştir: “Bize Muhammed b. Abdu'l-a'la, Muhammed b. Sevr ve Ma'mer vasıtasıyla Katade ve Muksımdan Allah'ın “*Kâfirler seni bağlayıp bir yere kapamak veya öldürmek, ya da sürmek için düzen kuruyorlardı...*” âyeti hakkında şöyle rivayet etmiştir: “Kureyş kâfirleri Mekkedeyken Hz. Peygamber (s.a.v) hakkında bir gece istişare ettiler. Bazıları “Muhammed (s.a.v) sabah uyandığında onu bir güçlü ip ile bağlayın” dediler. Bazıları “onu öldürünüz” dediler. Bazıları ise “onu Mekke'den kovalayıp çıkarınız” dediler. Sabah olduğunda Hz. Peygamber'in (s.a.v) yerinde Hz. Ali'yi (r.a) gördüler ve Allah (c.c) Hz. Ali'yi (r.a) onların suikastinden korudu.”³⁹⁸

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Abd b. Humeyd, İbn Cerîr ve Ebu's-Şeyh'in bildirdiğine göre Mücâhid “Kâfirler seni bağlayıp bir yere kapamak veya öldürmek, ya da sürmek için düzen kuruyorlardı...” âyetini açıklarken “Bunlar Kureyş

³⁹⁶ Hâskânî, *Şevâhidu't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdil*, 1/176-177.

³⁹⁷ el-Enfal 8/30.

³⁹⁸ Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Ḳur'ân*, 13/495.

kâfirleridir. Hz. Peygamber (s.a.v) henüz Mekkedden çıkmadan ona bunu yapmak için tuzak kurmuşlardı” demiştir.” “Hâkim, İbn Abbâs’tan bildirir: Hz. Ali kendi canını feda edip Hz. Peygamberin (s.a.v) giysisini giydi ve onun yerinde yattı. Kureyşliler de Hz. Peygamber’i (s.a.v) öldürmeye karar almışlardı. Hz. Peygamber (s.a.v) sandıkları Ali’yi gözlüyorlardı. Ali yatakta sağa sola dönünce ancak kim olduğunu öğrenebildiler ve: “Sen rezil birisin! Yatakta sağa sola dönüyorsun oysa arkadaşın yatarken sağa sola dönmezdi. Bunu yapınca o olmadığını anladık” dediler. Hâkim, Ali b. Hüseyin’den bildirir ki, “Allah rızası için canını ilk feda eden kişi Ali’dir.”³⁹⁹

Bu ayet hakkında Taberî’nin *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli’l-Kur’ân* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edersek; müfessirler bu ayeti tefsir ederken ayetteki "Allah düzen yapanların en iyisidir" cümlesi hakkında, Kureyşliler Hz. Peygamber’e (s.a.v) suikast düzenleyip onun evini muhasara ettiği zaman Peygamber (s.a.v) kendi yerine Hz. Ali’yi koymakla onların gözlerinden kaybolup kurtulduğunu ve Hz. Ali’nin Allah rızası için canını feda ettiğini beyan etmiş. Bu vesileyle onun bu husustaki cesareti ve faziletini beyan etmiş diyebiliriz. Dolayısıyla biz bu ayetin Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti olan Hz. Ali’nin faziletini beyan ettiği iddiasının doğru olduğuna kanaat edebiliyoruz,

2.3.4 el-Enfâl Suresi, 41. Ayet

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن كُنْتُمْ أَمْنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَىٰ أَجْمَعِينَ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Allah’a ve ayırım günü yani iki topluluğun karşılaştığı gün kulumuza indirdiğimize iman etmişseniz biliniz ki ganimet olarak ele geçirdiğiniz her şeyin beşte biri Allah’a, peygambere, yakınlara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. Allah her şeyi kadirdir.”⁴⁰⁰

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Allah’ın (c.c) “ganimet olarak ele geçirdiğiniz her şeyin beşte biri Allah’a, peygambere, yakınlara.... aittir” sözü

³⁹⁹ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 4/53.

⁴⁰⁰ el-Enfal 8/41

hakkında tevil ehli şöyle ihtilaf etmişlerdir: Onların bazıları ayetteki ifadeden kasıt, “Haşimoğullarından olan Peygamber’in (s.a.v) akrabalarıdır. Bunlar şöyle delil getiriyorlar: Bize İbn Veki’, Mücahid’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Peygamber’in (s.a.v) Ehl-i beytine sadaka helal olmuyordu. Dolayısıyla onlar için ganimetin beşte biri verildi.” Yine bize Ahmed b. İshak, Mücahid’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Peygamber (s.a.v) ve onun Ehl-i beyti sadaka yemiyorlardı. Dolayısıyla ganimetin beşte biri onlar için verildi.” Bana Haris, Minhal b. Amr’in şöyle dediğini rivayet etmiştir. “Ben Abdullah b. Muhammed b. Ali’den ve Ali b. Hüseyin’den ganimetin beşte birinin kim için olduğunu sordum. O ikisi bana, “o ganimetin beşte biri bizim içindir,” diye cevap verdi. Bunun üzerine ben Ali b. Hüseyin’e, “ama Allah (c.c) buyuruyor ki, “ganimet olarak ele geçirdiğiniz her şeyin beşte biri Allah’a, peygambere, yakınlar, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir.” diye sorduğumda; o ikisi “bu ayetteki yetimler ve yoksullardan kasıt bizim yetimlerimiz ve yoksullarımızdır,” diye cevap verdi.”⁴⁰¹

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ganimet olarak ele geçirdiğiniz her şeyin beşte birinin hepsi Peygamber’in (s.a.v) akrabaları içindir.” ayeti hakkında Minhal b. Amr şöyle demiştir. “Ben Abdullah b. Muhammed b. Ali’den ve Ali b. Hüseyin’den ganimetin beşte birinin kim için olduğunu sordum. O ikisi bana “o ganimetin beşte biri bizim içindir,” diye cevap verdi. Bunun üzerine ben Ali b. Hüseyin’e, “ama Allah (c.c) şöyle buyuruyor “ganimet olarak ele geçirdiğiniz her şeyin beşte biri Allah’a, peygambere, yakınlar, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir.” diye sorduğumda o ikisi, “bu ayetteki yetimler ve yoksullardan kasıt bizim yetimlerimiz ve yoksullarımızdır,” diye cevap verdi.”⁴⁰²

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayette beyan edilen, ganimet olarak ele geçirdiğimiz her şeyin beşte birinin hepsi Peygamber’in (s.a.v) akrabaları için, özellikle Ali b. Ebî Talib için olduğunu beyan etmiştir.”⁴⁰³

Bu ayet hakkında Taberî’nin *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli’l-Kur’ân*, Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân* ve Hâskânî’nin *Şevâhidu’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil*

⁴⁰¹ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli’l-Kur’ân*, 13/513-519.

⁴⁰² Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, 4/361.

⁴⁰³ Hâskânî, *Şevâhidu’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil*, 1/285-286.

adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edersek, müfessirler bu ayeti tefsir ederken gördüğümüz gibi bu ayette beyan edilen, ganimet olarak ele geçirdiğimiz her şeyin beşte birinin hepsi Peygamber'in (s.a.v) akrabaları ve Ehl-i beyti için olduğunu beyan etmiştir. Dolayısıyla biz bu ayeti Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinin faziletini beyan ettiği iddiasının doğru olduğuna kanaat edebiliyoruz.

2.3.5 et-Tevbe Suresi, 1. Ayet

بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

“Allah ve Resûlünden, kendileriyle antlaşma yapmış olduğunuz müşriklere kesin bir uyarıdır.”⁴⁰⁴

Taberî bu ayetin tefsirinde şu rivayetleri sunmuştur: “Bize Ahmed b. İshak, Zeyd b. Yesii'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Tevbe suresi nazil olduğunda Resûlullah (s.a.v) onu Mekke ahalisine okumak üzere Ebû Bekr'i göndermişti. Hemen peşinden de Ali'yi gönderdi. Ali ona yetişince sûreyi ondan aldı. Ebu Bekir döndü: “Ya Resulullah, benim hakkımda bir şey mi indi? dedi. Peygamber (s.a.v) ona “Hayır, ey Ebû Bekr! Bu görevi ya ben ya da benden olan biri yerine getirebilir.” buyurdu. Sonra Ali (r.a) Mekke'ye yürüdü ve onların arasında şu dört şeyi ilan etti: “Bu seneden sonra hiçbir müşrik Mekke'ye girmesin, hiç kimse Ka'be'yi çıplak tavap etmesin, cennete ancak müslüman girebilir, bir kimseyle Peygamber (s.a.v) arasında anlaşma olursa onun anlaşması belirlenen süreye kadar devam edecektir.”⁴⁰⁵

İbnü'l-Cevzi bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Müfessirler şöyle demişlerdir: “Araplar Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile yaptıkları antlaşmaları bozmaya başladılar, Allah ona antlaşmalarını yüzlerine çarpmasını emretti”. Bunun üzerine dokuzuncu senede Beraet suresini indirdi. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de Ebu Bekir'i Hac Emiri ve insanlara hac yaptırması için gönderdi. Onunla beraber Beraet suresinin baş tarafını da insanlara okuması için gönderdi. Ebu Bekir hareket edince, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem Ali'yi çağırdı: “Bu surenin baş kısmını

⁴⁰⁴ et-Tevbe 9/1.

⁴⁰⁵ Taberî, *Câmi' u'l-beyân 'an te'vili âyi'l-Şur'ân*, 14/106.

götür, insanlara bunu ilan et” dedi. Ali de Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in Adba adlı devesinin üzerine çıktı, Ebu Bekir’e yetiştı. Ebu Bekir döndü: “Ya Resulullah, benim hakkımda bir şey mi indi? Dedi. O da: “Hayır, ancak benim adıma benden biri ilan eder; sen benim mağara arkadaşım ve ben de senin Havz-ı Kevser arkadaşın olmama razı değil misin?” dedi. O da: “peki, ya Resulullah,” dedi. Ebu Bekir’ de Hac Emiri, Hazreti Ali de Beraet suresini ilan etmek üzere yürüdü.⁴⁰⁶

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, Müsned’in zevaidi olarak, Ebu’-Şeyh ve b. Merdûye, Hz. Ali’den bildirir: Tevbe Sûresi’nin ilk on âyeti Hz. Peygamber’e (s.a.v) nazil olduğunda bu âyetleri Mekke ahalisine okumak için Ebû Bekir’e verdi. Daha sonra beni çağırdı ve: “Ebû Bekir’e yetiş! Ona yetiştığın yerde kendisinde bulunan, âyetlerin yazılı olduğu mektubu al ve onu Mekke ahalisine sen oku” buyurdu. Ebû Bekir’e yetişip mektubu aldım, Ebû Bekir de Hz. Peygamber’in (s.a.v) yanına döndü ve: “Yâ Resûlallah! Benim hakkımda bir şey mi nazil oldu?” diye sordu. Allah’ın Resulü şu karşılığı verdi: “Hayr! Ama Cebrail yanıma geldi ve: “Mesajı ya sen ya da senden biri olan biri yerine ulaştırabilir” dedi. İbn Ebî Şeybe, Ahmed, Tirmizî, Ebu’ş-Şeyh ve İbn Merdûye, Enes’ten bildirir. Hz. Peygamber (s.a.v) Tevbe Sûresi’ni Mekke ahalisine okumak üzere Ebû Bekr’i göndermişti. Ancak sonradan onu geri çağırdı ve: “Bunu ancak benim Ehl-i beytimden biri ulaştırıp tebliğ edebilir” buyurdu. Sonrasında Ali’yi çağırdı. Okumak üzere de sûreyi ona verdi. İbn Merdûye, Sa’d b. Ebî Vakkâs’tan bildirir Resûlullah (s.a.v) Tevbe Sûresi’ni Mekke ahalisine okumak üzere Ebû Bekr’i göndermişti. Hemen peşinden de Ali’yi gönderdi. Ali ona yetişince sûreyi ondan aldı. Bu durum Ebû Bekr’in ağrına gidince, Hz. Peygamber (s.a.v) ona: “Ey Ebû Bekir! Bu görevi ya ben ya da benden olan biri ifşa edip yerine getirebilir” buyurdu.”⁴⁰⁷

Bu ayet hakkında Taberî’nin *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli’l-Şur’ân*, İbnü’l-Cevzi’nin *Zâdü’l-mesîr fî ‘ilmi’t-tefsîr* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fî’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edecek olursak; müfessirler -gördüğümüz gibi- Tevbe Sûresi nazil olduğu zaman Hz. Peygamber (s.a.v) onu Mekke sakinlerine okumak üzere Hz. Ebû Bekir’i göndermiş, sonradan onu geri

⁴⁰⁶ İbnü’l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr fî ‘ilmi’t-tefsîr*, 2/503.

⁴⁰⁷ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fî’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 4/122.

çağırıp “Bunu ancak benim Ehl-i beytimden biri ulaştırıp tebliğ edebilir” buyurarak, Hz. Ali’yi göndermiştir, diye beyan etmişlerdir. Binaenaleyh bu ayet Hz. Ali hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile en azından onun Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinden olduğundan, bu husustaki faziletini beyan etmiştir, diyebiliriz.

2.3.6 et-Tevbe Suresi, 100. Ayet

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ
جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

*“Muhâcirlerin ve ensarın ilkleri ile onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnut olmuştur, onlar da O’ndan razıdırlar. Onlara, sonsuza dek hep içinde kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Büyük bahtiyarlık işte budur.”*⁴⁰⁸

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: “Müfessirler Peygamber efendimize (s.a.v) ilk defa iman eden ve tasdik eden kişinin onun karısı olan Hatice binti Huveylid olduğu hakkında ittifak etmiştir. Sonra erkeklerden Peygamber efendimize ilk iman eden kişinin kim olduğu hakkında da ihtilaf ettiler. Onların bazıları “Erkeklerden Peygamber efendimize ilk iman eden kişi Hz. Ali’dir (r.a) dediler.” Bu İbn Abbas, Cabir, Zeyd b. Erkam, Muhammed b. Munke’dir. Rabia er-Ra’ye ve Ebu Hazım el-Medeni’nin görüşüdür. Kelbi dedi ki: “Ali dokuz yaşında Müslüman oldu.” Mücâhid ve İbn İshak dedi ki: “Ali on yaşında Müslüman oldu.” İbn İshak şöyle de demiştir: “Abdullah b. Ebi Necih bana Mücâhid’in şöyle dediğini rivayet etti: Allah’ın Ali b. Ebî Talib’e verdiği nimeti şudur ki, “Kureyş ehline ağır iktisadi kriz gelmiştir. Ebu Talib’in çok çocukları vardı. Bu yüzden Peygamber efendimiz (s.a.v) Haşimoğullarının en zenginlerinden birisi olan Abbas’a şöyle buyurdu: “Ey Abbas! Kardeşin Ebu Talib’in çok çocuğu vardır. Halkın başına bu gördüğün iktisadi kriz geldi. Sen bizimle gel, onun çocuklarından birini ben alayım, birini de sen alırsın. Böylece onun yükünü hafifletmiş olalım”. Sonunda Peygamber efendimiz (s.a.v) Ali’yi (r.a) seçip onu kendi ailesine kattı. Abbas da Caferi alıp onu kendi ailesine kattı. Bu sebeple Hz. Ali (r.a) Peygamber efendimiz (s.a.v) peygamber olmadan önce daima

⁴⁰⁸ et-Tevbe 9/100.

onun yanında oldu. Peygamber efendimiz (s.a.v) peygamber olduğu zaman ona hemen iman etti.”⁴⁰⁹

Hâskânî bu ayeti tefsir ederken, çeşitli raviler ve farklı isnatlar yoluyla bu ayetin Ali b. Ebî Talib hakkında nazil olduğunu ve erkeklerden Peygamber efendimize (s.a.v) ilk iman eden kişinin Hz. Ali (r.a) olduğunu beyan etmiştir.⁴¹⁰

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbnu’l-Münzir ve Ebû Nuaym’ın bildirdiğine göre Hasan-ı Basrî ile Muhammed b. Sîrîn “öne geçenler...” ifadesini açıklarken, “Bunlar her iki kibleye de namaz kılanlardır” demişlerdir. İbn Merdûye’nin bildirdiğine göre İbn Abbâs: “öne geçen ilk Muhacirler...” buyruğunu açıklarken “Bunlar Ebû Bekir, Ömer, Ali, Selmân ve Ammâr b. Yâsir’dır” demiştir. Tirmizî’nin Ebû Saîd el-Hudrî’den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v): “Kendilerine sığındığım kimseler Ehl-i beytimdir. Sırdaşlarım Ensar’dır. Onun için bunların kabahat işleyenleri hoş görün, iyilerinin de iyiliklerini kabul edin” buyurmuştur.”⁴¹¹

Bu ayet hakkında Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-Beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, Hâskânî’nin *Şevâhidü’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkate alırsak; müfessirler bu ayetteki “Muhâcirlerin ve ensarın ilklerini” açıklarken Ali b. Ebî Talib’e bunların ilk sıralarından yer vermiştir. Onun erkeklerden Peygamber efendimize (s.a.v) ilk iman eden kişi olduğunu rivayet delili ile ortaya koymuşlardır. Bu verilere göre bu ayet Hz. Ali hakkında inmemiş ya da onun hakkında tevil edilmemiş olsa bile en azından onun bu husustaki faziletini beyan etmiştir.

2.3.7 Yûnus Suresi, 87. Ayet

وَ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَ اجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَ اقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ بَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ

⁴⁰⁹ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, 5/83-84.

⁴¹⁰ Hâskânî, *Şevâhidü’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*, 1/333-336.

⁴¹¹ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 4/269-270.

*“Mûsâ’ya ve kardeşine, “Kaviminiz için Mısır’da evler hazırlayın ve evlerinizi namaz kılınacak yerler yapın. Namazı dosdoğru kılın. Müminleri müjdele” diye vahyettik.”*⁴¹²

Süyûtî bu ayetin tefsirinde şu ifadelerle yer vermiştir: “İbn Asâkir, Ebû Râfî’den bildirir: Hz. Peygamber (s.a.v) bir hutbe verip şöyle buyurdu: “Yüce Allah, Musa ile Harun’a kavimleri için evler edinmelerini emretti. Bunun yanında namaz kıldıkları mescitlerde cünup olarak kimsenin kalmamasını, bu mescitlerde Harun ve zürriyeti dışında olanların kadınlarına yaklaşmamalarını emretti. Benim mescidimde de kimse karısıyla birlikte olamaz ve Ali ile zürriyeti dışında olanlardan hiç kimse bu mescidin içinde cünup olarak gecelemez.”⁴¹³

Bu ayet hakkında Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’l-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirinden nakledilen yukarıdaki tefsiri ve rivayeti incelersek, Süyûtî bu ayeti tefsir ederken gördüğümüz gibi Hz. Peygamber’den (s.a.v) rivayet edilen bir hususu naklederek Hz. Ali’yle Hz. Fâtıma ve onların evlatlarından başka kimsenin Mescid-i Nebi’de gecelemesine izin verilmediğini beyan etmiştir. Bu ikisinin bu husustaki faziletini beyan etmiştir diyebiliriz.

2.3.8 er-Ra’d Suresi, 4. Ayet

وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَ زُرُوعٌ وَ نَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَ غَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَ نُفِضَتْ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

*“Yeryüzünde birbirine komşu parçalar, üzüm bağları, ekinler; sürgünlü-çatalı ve tek gövdeli hurma ağaçları vardır; hepsi bir tek su ile sulanır. Böyle iken üründe bir kısmını bir kısmına üstün kılarız. İşte bunlarda akıllarını kullanan insanlar için ibretler vardır.”*⁴¹⁴

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Abdullah b. Muhammed b. Ukayl’in Câbir’den bildirdiğine göre, o Hz. Peygamber’in (s.a.v) Hz. Ali’ye şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ey Ali! İnsanlar değişik ağaçlardandır, ben ve sen ise aynı ağaçtanız.”

⁴¹² Yûnus 10/87.

⁴¹³ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’l-tefsîr bi’l-me’sûr*, 4/383.

⁴¹⁴ er-Ra’d 13/4.

Sonra Hz. Peygamber (s.a.v): “Yeryüzünde birbirine komşu parçalar, üzüm bağları, ekinler; sürgünlü-çatallı ve tek gövdeli hurma ağaçları vardır; hepsi bir tek su ile sulanır. Böyle iken üründe bir kısmını bir kısmına üstün kılarız. İşte bunlarda akıllarını kullanan insanlar için ibretler vardır.”⁴¹⁵ ayetini okudu.

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Hâkim ve b. Merdûye’nin Câbir’den bildirdiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v): “Ey Ali! İnsanlar değişik ağaçlardandır, ben ve sen ise aynı ağaçtanız” buyurduktan sonra “Yeryüzünde birbirine komşu parçalar, üzüm bağları, ekinler; sürgünlü-çatallı ve tek gövdeli hurma ağaçları vardır; hepsi bir tek su ile sulanır. Böyle iken üründe bir kısmını bir kısmına üstün kılarız. İşte bunlarda akıllarını kullanan insanlar için ibretler vardır.” âyetini okudu.⁴¹⁶

Bu ayet hakkında Sa’lebî’nin *el-Keşf ve ’l-beyân ‘an tefsîri ’l-Şur’ân*, Hâskânî’nin *Şevâhidü’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumları dikkate alırsak, müfessirler bu ayetteki "Muhâcirlerin ve Ensarın ilklerini" açıklarken, Ali b. Ebî Talib’e bunların ilk sıralarından yer vermiştir. Onun erkeklerden, Peygamber efendimize (s.a.v) ilk iman eden kişi olduğunu onun açık delil ile getirmişlerdir. Buna göre bu ayet onun hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile en azından onun bu ayette cennet ve Allah’ın rızası vadedilenlerden olduğu, onun bu husustaki faziletini beyan etmiştir, dolayısıyla biz bu ayeti Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti olan Hz. Ali’nin faziletini beyan ettiğini söyleyebiliyoruz.

2.3.9 er-Ra’d Suresi, 29. Ayet

الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ

Ehl-i beytin faziletlerini beyan ettiği söylenen ayetlerden birisi de şudur: “İman edip salih amel işleyenlere ne mutlu! Güzel dönüş yeri de onlarındır.”⁴¹⁷

⁴¹⁵ Sa’lebî, *el-Keşf ve ’l-beyân ‘an tefsîri ’l-Şur’ân*, 5/270.

⁴¹⁶ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 4/605.

⁴¹⁷ er-Ra’d 13/29.

Sa'lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Abbas’tan şöyle rivayet etmiştir; “tûbâ” cennettteki bir ağaç olup, onun kökü Hz. Ali’nin köşkündedir. Her müminin evinde de bunun bir dalı bulunur.” Yine de Davud b. Abdu’l-Cabbar Cabir’den, o da Ebu Ca’fer Muhammed’den şöyle nakleder: “Peygamber’e (sav) Yüce Allah’ın “Onlara tûbâ vardır. Güzel dönüş yeri de onlarındır” buyruğu hakkında soruldu, o da şöyle buyurdu: “O kökü benim köşkümde bulunan dalları da cennette uzanan bir ağaçtır.” Sonra o ağaç hakkında bir defa daha ona soruldu şöyle buyurdu: “O kökü Ali’nin köşkünde, dalları ise cennete eğilmiş bir ağaçtır” dedi. Bu sefer ona “Ey Allah’ın Rasûlü, onun hakkında sana sorulmuştu, sen: “O kökü benim köşkümde, dalları cennette” diye cevap vermiştin. Sonra bir daha onun hakkında sana soruldu, bu sefer; “O kökü Ali’nin köşkünde, dalları da cennettedir” diye cevap verdin. Bu sefer Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Şüphesiz ki benim de köşküm, Ali’nin de köşkü yarın cennette birdir ve aynı yerdedir”.⁴¹⁸

Kurtubî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Abbas der ki; “tûbâ” cennettteki bir ağaç olup, onun kökü Hz. Ali’nin köşkündedir. Her müminin evinde de bunun bir dalı bulunur.” Ebu Ca’fer Muhammed b. Ali de der ki: “Peygamber’e (s.a.v) Yüce Allah’ın “Onlara tûbâ vardır. Güzel dönüş yeri de onlarındır” buyruğu hakkında soruldu da şöyle buyurdu: “O kökü benim köşkümde bulunan dalları da cennette uzanan bir ağaçtır.” Sonra o ağaç hakkında bir defa daha ona soruldu şöyle buyurdu: “O kökü Ali’nin köşkünde, dalları ise cennete eğilmiş bir ağaçtır” dedi. Bu sefer ona “Ey Allah’ın Rasûlü, onun hakkında sana sorulmuştu, sen: “O kökü benim köşkümde, dalları cennette” diye cevap vermiştin. Sonra bir daha onun hakkında sana soruldu, bu sefer; “O kökü Ali’nin köşkünde, dalları da cennettedir” diye cevap verdin. Bu sefer Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Şüphesiz ki benim de köşküm, Ali’nin de köşkü yarın cennette birdir ve aynı yerdedir.” Yine Hz. Peygamber’den şöyle dediği nakledilmektedir: “O kökü benim köşkümde bulunan bir ağaçtır. Sizin herbirinizin köşkünde de mutlaka ondan sarkan bir dal vardır”.⁴¹⁹

Bu ayet hakkında Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Şur’ân* ve Kurtubî’nin *el-Câmi’ li-Ahkâmî’l-Şur’ân* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve

⁴¹⁸ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Şur’ân*, 5/290-291.

⁴¹⁹ Kurtubî, *el-Câmi’ li-Ahkâmî’l-Şur’ân*, 9/317.

yorumları dikkate alırsak; müfessirler bu ayeti tefsir ederken bu ayet onun hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile en azından o Hz. Ali'nin kıyamet gününde Peygamber Efendimizle bir köşkü de olacağından ibaret yüksek makamını göstermektedir. Bu rivayet onun faziletine yorumlanmıştır diyebiliriz.

2.3.10 el-İsrâ Suresi, 26. Ayet

وَأَتِذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا

Ehl-i beytin faziletini beyan ettiği iddia edilen ayetlerden biri de şudur: “*Akrabaya, yoksula ve yolda kalan yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma.*”⁴²⁰

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bu ayetteki “akrabaya’dan” kasıt Paygamber’in (s.a.v) akrabalarıdır. Bunu dile getirenler şöyle delil getiriyorlar: “Bana Muhammed b. Emare el-Esedî, Ebu’d-Deylemi’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ali b. el-Hüseyn Şam ahalisinden bir kişiye, “Kur’ân okudun mu?” diye sorunca “evet, okudum” cevabını verdi. Ali b. Hüseyin “İsrailoğulları hakkında “akrabaya, yoksula ve yolda kalan yolcuya haklarını ver...” âyetini okumadın mı?” deyince de, Şamlı adam “Allah’ın haklarının verilmesini emrettiği akrabalar sizler misiniz?” karşılığını verdi. Bunun üzerine Ali b. el-Hüseyn “evet, (onlar) bizleriz” dedi.”⁴²¹

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Cerir’in bildirdiğine göre Ali b. el-Hüseyn Şam ahalisinden bir kişiye “Kur’ân okudun mu?” diye sorunca “evet, okudum” cevabını verdi. Ali b. Hüseyin “İsrailoğulları hakkında “akrabaya, yoksula ve yolda kalan yolcuya haklarını ver...” âyetini okumadın mı?” deyince de Şamlı adam “Allah’ın haklarının verilmesini emrettiği akrabalar sizler misiniz?” karşılığını verdi. Bunun üzerine Ali b. el-Hüseyn “Evet, (onlar) bizleriz” dedi. İbn Ebî Hâtim’in bildirdiğine göre Süddî bu âyeti açıklarken şöyle dedi: Abdu’l-Muttalib oğullarından bazı kişiler Hz. Peygamberden (s.a.v) bir şeyler istediklerinde istenilen şey yanında

⁴²⁰ el-İsrâ 17/26.

⁴²¹ Taberî, *Câmi’u l-beyân ‘an te’vili âyi l-Şur’ân*, 17/426.

varsa verir, yoksa susar ve onlara “Evet” veya “Hayır” demezdi. Burada akrabalarından kast Abdu’l-Muttalib oğullarıdır.”⁴²²

Bu ayet hakkında Taberî’nin *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli’l-Kur’ân* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkate alırsak; müfessirler -gördüğümüz gibi- bu ayetteki “Akrabaya, yoksula ve yolda kalan yolcuya haklarını ver...” âyetindeki “Allah’ın haklarının verilmesini emrettiği akrabalar sizler misiniz?” diye sorulduğunda Ali b. Hüseyin “Evet, (onlar) bizleriz” diye cevap verdiğini beyan etmişler. Binaenaleyh bu ayet Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile en azından onların faziletini beyan etmiş diyebiliriz.

2.3.11 Tâhâ Suresi, 29-32. Ayetler

وَ اجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِّنْ اَهْلِي هَارُونَ اَخِي اشْدُدْ بِهِ اَازِرِي وَاَشْرِكْهُ فِيْ اَمْرِي

“Musa: “Rabbim! Göğsümü genişlet işimi kolaylaştır, dilimin durumünü çöz ki sözümü iyi anlasınlar. Ailemden kardeşim Harun’u bana vezir yap, beni onunla destekle, onu görevimde ortak kıl.”⁴²³

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bana Ebu Abdullah Hüseyin b. Muhammed el-Habeli, Huzeyfe b. Useyd’den şöyle rivayet etti: “Paygamber (s.a.v) Ali’nin elini tutarak şöyle buyurdu: Ey Ali, sana müjdeler olsun, ey Ali sana müjdeler olsun, Hz. Musa Rabbine dua edip kendi ehlinde olan Harun’u yardımcı etmesini istedi. Ben de Rabbime dua edip ehlimden olan kardeşim Ali’yi kendime yardımcı etmeni, onunla beni desteklemeni ve onu işimde ortak kılmanı istiyorum.” Abdurrahman b. Hasan, Esmâ binti Umeys’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ben Peygamber’in (s.a.v) şöyle buyurduğunu duydum: “Rabbim! Ben kardeşim Musa’nın senden istediklerini istiyorum. Ailemden de kardeşim Ali’yi bana vezir yap, beni

⁴²² Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 5/271-272.

⁴²³ Tâhâ 20/29-32.

onunla destekle, onu görevimde ortak kıl ki seni daha çok tesbih edelim ve çokça analım. Şüphesiz sen bizi görmektesin.”⁴²⁴

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbnu’l-Münzir, Hatîb ve İbn Asâkir, Esmâ binti Umeys’ten bildirir: Resûlullah (s.a.v) Sebîr dağının karşısında durmuştu, şöyle derken işittim: “Ey Sebîr! Artık güneş üzerine doğsun! Ey Sebîr! Artık aydınlan! Allahım! Ben de kardeşim Musa’nın senden istediklerini istiyorum. Göğsümü genişletmeni, işimi kolaylaştırmanı, dilimin düğümünü çözmeni, sözümün iyi anlaşılmasını diliyorum. Ailemden de kardeşim Ali’yi bana vezir yap, beni onunla destekle, onu görevimde ortak kıl ki seni daha çok tesbih edelim ve çokça analım. Şüphesiz sen bizi görmektesin.” es-Silef et-Tuyûriyyât’ta zayıf bir senedle Ebû Cafer b. Muhammed b. Ali’den bildirir: “Ailemden kardeşim Harun’u bana vezir yap, beni onunla destekle âyetleri nazil olduğu zaman Resûlullah (s.a.v) bir dağın üzerindeydi. Sonrasında: “Allahım! Beni kardeşim Ali ile destekle!” diye dua edince Yüce Allah bu duasına icabet etti.”⁴²⁵

Bu ayet hakkında Hâskânî’nin *Şevâhidu’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumları dikkate alırsak, bu ayet Hz. Ali hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile, en azından onun Peygamber Efendimizin yukarıdaki duasına erişmesinden ibaret onun bu husustaki faziletini beyan etmiştir.

2.3.12 Tâhâ Suresi, 82. Ayet

وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَءَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَىٰ

“Şu da muhakkak ki ben, tevbe eden, inanan ve yararlı iş yapan, sonra (böylece) doğru yolda giden kimseyi bağışlarım.”⁴²⁶

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İsmail b. Musa el-Fizari, Ömer b. Şakir’in vasıtasıyla şöyle rivayet etmiştir: Ben Sabit el-Bunani’den duydum ki o

⁴²⁴ Hâskânî, *Şevâhidu’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil*, 1/477-483.

⁴²⁵ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 5/566.

⁴²⁶ Tâhâ 20/82.

Allah'ın (c.c) “Şu da muhakkak ki ben, tevbe eden, inanan ve yararlı iş yapan, sonra (böylece) doğru yolda giden kimseyi bağışlarım.” ayeti hakkında şöyle demiştir: “Bu ayetteki “doğru yola giden”den kasıt Peygamber’in (s.a.v) Ehl-i beytinin velayetine doğru gitmektir. Ebu Ca’fer diyor ki biz bu ayet hakkındaki sözümüzü tercih ettiğimizin sebebi şu ki, doğru yola gitmek hidayet üzerinde sınıksız durmaktır. İman, salih amel ve tövbeyi toplamadan sınıksız durmanın hiçbir anlamı yoktur. Dolayısıyla kim onları yaparsa ve hidayet üzerinde sınıksız durursa onun doğru yolda olduğunda şüphe yoktur.”⁴²⁷

İbnü'l-Cevzi bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Şüphesiz ben çok bağışlayanım (leğaffarun). Ğaffar, Günahları arka arkaya bağışlayan, demektir. Günahları ne zaman tekrar ederse, bağışlanmaları da tekrür eder.” “Ğafir”in aslı, örtmektir, kumaşın tüyüne de “ğafir” denmiştir, zira o da çözgüyü kapatır. Buna göre “ğaffar” kulların günahlarını çok örten, üzerine şefkat örtüsünü atan demektir. “li’men tâbe” için İbn Abbas “Şirkten tövbe eden için kullanılır,” demiştir. “Ve iman eden” ifadesi ise “Allah’ı birleyip O’nu tasdik edendir. “İyi iş yapan,” yani farzları yerine getiren için kullanılır,” demektedir. “Sonra da doğru yolu buldu” ifadesi hakkında sekiz görüş vardır. Birincisi: “Amelinin sevabı olduğunu bildi.” Ebu Salih, İbn Abbas’tan rivayet etmiştir. İkincisi: “Şüphe etmedi,” bunu da İbn Ebi Talha, İbn Abbas’tan rivayet etmiştir. Üçüncüsü: “Bunun Allah’ın tevfiği ile olduğunu bildi,” bunu da Ata, İbn Abbas’tan rivayet etmiştir. Dördüncüsü: “Sünnet ve cemaatten ayrılmadı,” bunu da Said b. Cübeyr, demiştir. Beşincisi: “Doğru oldu,” bunu da Dahhak, demiştir. Altıncısı: “Öluncüye kadar İslam’a sarıldı,” bunu da Katade, demiştir. Yedincisi: “Nasıl amel edeceğini bildi,” bunu da Zeyd b. Eslem demiştir. Sekizincisi: “Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem’in Ehl-i beyti tarafını tuttu.” Bunu da Sabit el-Bünani demiştir.”⁴²⁸

Bu ayet hakkında Taberî'nin *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli’l-Ḳur’ân* ve İbnü'l-Cevzi'nin *Zâdü’l-mesîr fî ‘ilmi’t-tefsîr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edersek; bu ayet Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlandığı ispat edilmemiş olsa bile, en azından

⁴²⁷ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli’l-Ḳur’ân*, 18/318.

⁴²⁸ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü’l-mesîr fî ‘ilmi’t-tefsîr*, 4/186.

Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinin yolunun bu ayetteki “doğru yola gidenden” kastedilen bir yol olduğu yorumlanmıştır.

2.3.13 el-Müminûn Suresi, 101. Ayet

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ

“Sûra üflendiği zaman artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır; birbirlerini de arayıp sormazlar.”⁴²⁹

Haskanî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ukayl b. Hüseyin, Abdullah b. Abbas’tan şöyle rivayet ediyor ki; Allah’ın Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Benim nesebim (akrabalığım) ve hısımlığım dışında kıyamet günü her akrabalık ve hısımlık kesilecektir. Eğer isterseniz şu ayeti okunuz. “Sûra üflendiği zaman artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır; birbirlerini de arayıp sormazlar”.⁴³⁰

Hafız İbn Kesîr bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İmâm Ahmed’in Hâşimoğulları kölesi Ebu Saîd kanalıyla, Misver b. Mahrame’den (r.a) rivayetine göre; Allah Rasûlü (s.a.) şöyle buyurmuştur: “Fâtıma benden bir parçadır. Onu üzen beni de üzer, onu sevindiren beni de sevindirir. Benim nesebim ve hısımlığım dışında kıyamet günü şüphesiz nesepler kesilecektir. Bu hadisin aslı Buhâri ve Müslim’in es-Saîh’lerinde Misver’den rivayetle mevcûd olup bu hadiste Allah Rasûlü (s.a.) şöyle buyurmuştur: “Kızım, benden bir parçadır. Onu üzen beni de üzer, ona eziyet veren bana da eziyet verir.” İmâm Ahmed der ki: “Bize Ebu Âmir’in Hamza b. Ebu Saîd el-Hudrî’den, onun da babasından rivayetinde o, şöyle anlatmış: “Allah Rasûlü’nü (s.a.) şu minberde şöyle buyururken işittim: “Birtakım kişilere ne oluyor ki onlar “Muhakkak Allah’ın Rasûlü’nü (s.a.) akrabalığı kavmine fayda vermiyor, diyorlar. Hayır, fayda verir. Allah’a yemîn olsun ki benim akrabalığım, dünyada ve âhirette geçerlidir. Ey insanlar, muhakkak ben (Havz-ı Kevser’de sizin) önderinizim. Siz geldiğinizde bir adam: “Ey Allah’ın elçisi, ben filân oğlu filânım” diyecek, kardeşi; “Ben filân oğlu filânım” diyecek. Ben de onlara “Neseb yönünden ise; evet tanıdım. Fakat siz, benden sonra öyle şeyler ihdas ettiniz ki arkanızı dönüp dinden çıktınız,”

⁴²⁹ el-Müminûn 23/101.

⁴³⁰ Hâskânî, Şevâhidü’l-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl, 1/530.

diyeceğim. Müminlerin emîri Ömer b. Hattâb'ın *Müsned*'inde ona kadar varan müteaddid kanallardan bize anlatıldığına göre; o, Hz. Ali İbn Ebî Tâlib'in (r.a) kızı Ümmü Gülsüm ile evlendiğinde şöyle demiştir; Allah'a yemîn olsun ki benim evlenmeye ihtiyâcım yoktur." Şu kadar var ki Allah Rasûlü'nü (s.a.v) şöyle buyururken işittim: "Her hısımlık ve akrabalık muhakkak kıyamet günü kesilecektir. Ancak benim akrabalığım ve hısımlığım müstesnâ." "Bize anlatıldığına göre Hz. Ömer, Ümmü Gülsüm'e bir ikram ve tazim olmak üzere kırk bin (dinar) mehir vermiştir." Hafız İbn Asâkir, Allah Rasûlü'nün (s.a.) kızı Zeyneb'in kocası Ebu'l-Âs İbn Rebî'nin hâl tercemesinde Ebu'l-Kâsım el-Begavî kanalıyla İbn Ömer'den rivayet ediyor ki; "Allah Rasûlü (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Benim nesebim (akrabalığım) ve hısımlığım dışında kıyamet günü her akrabalık ve hısımlık kesilecektir."⁴³¹

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Ahmed, Taberânî, Hâkim ve Beyhakî'nin *Sünen*'de Misver b. Mahreme'den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) "Kıyamet gününde benim akrabalığım ve hısımlığım dışında tüm akrabalık ile hısımlıklar kesilip biter" buyurmuştur. Bezzâr, Taberânî, Ebu Nuaym, Hâkim, Beyhakî ve Diyâ *el-Muhtâre*'de Ömer b. el-Hattâb'tan bildirir: "Resûlullah'ın (s.a.v) "Kıyamet gününde benim akrabalığım ve hısımlığım dışında tüm akrabalık ile hısımlıklar kesilip biter" buyurduğunu işittim. İbn Asâkir'in İbn Ömer'den bildirdiğine göre Resûlullah (s.a.v) "Kıyamet gününde benim akrabalığım ve hısımlığım dışında tüm akrabalık ile hısımlıklar kesilip biter" buyurmuştur."⁴³²

Bu ayet hakkında Hâskânî'nin *Şevâhidü't-tenzil li'l-kavâidi't-tefdil*, İbn Kesir'in *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm* ve Süyûtî'nin *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumları dikkate alırsak; müfessirler bu ayeti tefsir ederken, Ömer b. Hattâb'ın Hz. Ali b. Ebi Tâlib (r.a) kızı Ümmü Gülsüm ile evlendiğinde şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah'a yemîn olsun ki benim evlenmeye ihtiyâcım yoktur. Şu kadar var ki Allah Rasûlü'nün (s.a.v) şöyle buyururken işittim: "Her hısımlık ve akrabalık muhakkak kıyamet günü kesilecektir. Ancak benim akrabalığım ve hısımlığım müstesnâ." Binaenaleyh bu ayet Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa

⁴³¹ İbn Kesir, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*, 5/431-432.

⁴³² Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*, 6/117.

bile en azından onların bu ayete göre tüm akrabalık bağı kesildiğinde kesilmeden sabit kalacak akarabalıktan kasıt Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinin akrabalığı olduğundan ibaret, onların bu husustaki faziletini beyan etmiş diyebiliriz.

2.3.14 el-Ankebût Suresi, 2-3. Ayetler

أَحْسِبِ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ

*“İnsanlar, denenip sınavdan geçirilmeden, “İman ettik” demekle bırakılacaklarını mı sanıyorlar? Andolsun ki biz, onlardan öncekileri de sınamıştık. Allah, elbette doğru olanları ortaya çıkaracaktır; keza O, yalancıları da mutlaka ortaya çıkaracaktır.”*⁴³³

İbn Ebi Hâtim bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Hüseyin b. Hüseyin Arabi, Suddi’den Allah’ın (c.c.) “İnsanlar, denenip sınavdan geçirilmeden, “iman ettik” demekle bırakılacaklarını mı sanıyorlar? Andolsun ki biz, onlardan öncekileri de sınamıştık. Allah, elbette doğru olanları ortaya çıkaracaktır; kezâ O, yalancıları da mutlaka ortaya çıkaracaktır” ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir. Bu ayetteki “doğru olanlar”dan kasıt Ali b. Ebî Talib ve onun sahabileridir.”⁴³⁴

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bana Ebu Sa’d es-Sa’di, Ebu Muaz el-Basri’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ali b. Ebî Talib (r.a) Basra’yı fethettiği zaman cemaatle öğle namazını kıldı, sonra onlara bakarak soru sorunuz, diye buyurdu. Bunun üzerine Ubbad b. Kays ayağa kalkıp “Bize fitne ile ilgili konuşabilir misin? Sen bu konuda Peygamber’den (s.a.v) sormuş muydun?” diye sorduğunda, Ali (r.a) şöyle dedi: “Evet, Allah (c.c) “İnsanlar, denenip sınavdan geçirilmeden, “iman ettik” demekle bırakılacaklarını mı sanıyorlar? Andolsun ki biz, onlardan öncekileri de sınamıştık. Allah, elbette doğru olanları ortaya çıkaracaktır. Kezâ O, yalancıları da mutlaka ortaya çıkaracaktır” ayeti indirdiğinde ben Peygamber’in (s.a.v) önünde diz üstü oturdum ve babam ve annem de sensin ya Rasulallah, senden sonra ümmetine yetecek bu fitne nedir?” diye sorduğumda Peygamber (s.a.v) ne istersen sor bakalım dedi. Bunun üzerine ben, “Ya Rasulallah senden sonra neye göre cihad edeceğim?”

⁴³³ el-Ankebut 29/2-3.

⁴³⁴ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-'azîm*, 9/3032-3033.

diye sordum. Peygamber (s.a.v) “Ey Ali yeni olaylara göre cihad edeceksin,” dedi. Ben “yine de, onu bana açıklar mısın?” diye sorduğumda Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Kur’an’a ve benim sünnetime karşı gelen her şeye göre cihad edeceksin.”⁴³⁵

Bu ayet hakkında gelen İbn Ebî Hâtim’in *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm* ve Hâskânî’nin *Şevâhidu’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edersek; ayetteki “doğru olanları”dan kasıt Ali b. Ebî Talib ve onun sahabileridir, diye yorumlamıştır. Ayet Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinden sayılan Hz.Ali hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile, en azından onun ve taraftarlarının doğru yolda olduğundan ibaret onların bu husustaki faziletini beyan etmiş diyebiliriz.

2.3.15 el-Ahzâb Suresi, 6. Ayet

الَّذِينَ أُولَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ
وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا

“Peygamber müminlere kendilerinden daha yakındır, eşleri de onların anneleridir. Aralarında kan bağı bulunanlar Allah’ın kitabında (mirasçılık bakımından) birbirlerine, diğer müminlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar; dostlarınıza lutufla bulunmanız başkadır. Bu hüküm kitapta kayıt altına alınmıştır.”⁴³⁶.

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Ebî Şeybe, Ahmed ve Nesâî, Bureyde’den bildirir. Yemen’de Hz. Ali ile beraber savaşta bulundum. Orada Ali’den kabalık görmüştüm. Resûlullah’ın (s.a.v) yanına geldiğimde durumu anlattım ve Hz. Ali’yi yerdim. Bunun üzerine Resûlullah’n (s.a.v) yüzü değişti ve “Ey Bureyde! Ben müminlere canlarından daha yakın değil miyim?” diye sordu. Ben “Evet, yâ Resûlallah!” dediğimde “Ben kimin velisi isem Ali de onun velisidir” buyurdu.”⁴³⁷

Bu ayet hakkında gelen Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirinden nakledilen yukarıdaki tefsirleri dikkatle incelersek; müfessir Süyûtî bu

⁴³⁵ Hâskânî, *Şevâhidu’t-tenzîl li’l-kavâidi’t-tefdîl*. 1/565-566.

⁴³⁶ el-Ahzâb 33/6.

⁴³⁷ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 6/566.

ayeti tefsir ederken, Bureyde'den Resûlullah'ın (s.a.v) "Ey Bureyde! Ben müminlere canlarından daha yakın değil miyim?" diye sordu. Ben "Evet, yâ Resûlallah!" dediğimde "Ben kimin velisi isem Ali de onun velisidir" buyurduğunu rivayet etmiştir. Binaenaleyh bu ayet Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile, en azından Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinden olan Hz. Ali'nin faziletini beyan etmiş diyebiliriz.

2.3.16 el-Ahzâb Suresi, 57. Ayet

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا

*"Şüphesiz Allah ve Resulünü incitenlere, Allah dünya ve âhîrette lanet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır."*⁴³⁸

Beğavî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Müfessirlerin bazıları şöyle demiştir: Bu ayetteki "şüphesiz Allah'ı incitenlerden" kasıt Allah'ın dostlarını incitenler, demektir. Bu Allah'ın (c.c) "şehirden soruldu"⁴³⁹ sözünden kasıt "şehir ahalisinden soruldu" demek olduğu gibidir." Biz Peygamber'in (s.a.v) şöyle buyurduğunu rivayet ettik. Allah (c.c) şöyle buyurdu: "Kim benim dostlarımdan birine düşmanlık beslerse ben ona savaş ilan edeceğim". Ve yine Allah (c.c) şöyle buyurdu: "Kim benim dostlarımdan birine ihanet ederse o gerçekten bana savaş ilan etmiş olur". Bu ayetteki incitmenin manası Allah'ın (c.c) emrine muhalefet etmek, ona karşı günah masiyet işlemek ve onu insanlar kendi aralarında adet olarak kullandığı sözlerle onu dile getirmektir. Çünkü Allah (c.c) birer kimse tarafından incitilmekten pâk ve münezzehtir." Peygamberi incitmek hakkında İbn Abbas (r.a) şöyle demiştir: "Yani müşriklar tarafından Peygamber'in (s.a.v) başı yarılmış, onun ön dişleri kırılmıştır. Hem de ona şair, sihirbaz, başkalar tarafından öğretilmiş adam ve mecnun denilmiştir."⁴⁴⁰

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: "Hâkim'in İbn Ebî Muleyke'den bildirdiğine göre Şam halkından bir adam gelip İbn Abbâs'ın yanında Hz. Ali'ye

⁴³⁸ el-Ahzâb 33/57.

⁴³⁹ Yusuf 12/82.

⁴⁴⁰ Beğavî, *Me'âlimü't-tenzîl fî tefsîri'l-Kur'ân*, 3/664.

sövdünce İbn Abbâs adamı oradan kovup “Ey Allah’ın düşmanı Resûlullah’a (s.a.v) eziyet ettin, “şüphesiz Allah ve Resûlünü incitenlere, Allah dünya ve âhirette lânet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır” eğer Allah’ın Resulü (s.a.v) seni işitmiş olsaydı onu incitmiş olurdun” dedi.”⁴⁴¹

Bu ayet hakkında gelen Beğavî’nin *Me ‘âlimü ’t-tenzîl fî tefsîri ’l-Kur’ân* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü ’l-mensûr fî ’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edersek, ayet Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinden olan Hz. Ali hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile, en azından onun Peygamber Efendimizin Ehl-i beytinden olduğu ve onunla Peygamber Efendimizin arasında kardeşlik bağı olduğundan ibaret onun bu husustaki faziletini beyan etmiş diyebiliriz

2.3.17 ed-Duhân Suresi, 29. Ayet

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ

“Ne gök ne de yer onların ardından ağladı. Onlara mühlet de verilmedi.”⁴⁴²

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Allah (c.c) şöyle buyuruyor: “Ne gök ne de yer onların ardından ağladı.” yani, onlar Firavun ve kavmi ki, bunları Allah (c.c) denizde boğmuştur. Şöyle denilir ki: “Göğün ağlaması ufuklarının kızarmasıdır.” Bunu söyleyenler şöyle delil getirmiştir: “Muhammed b. İsmail el-Ahmesi, Abdurrahman b. Ebi Hammad’dan, o Hakem b. Zuhayr’ın vasıtasıyla Suddi’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Hüseyin b. Ali (r.a) öldürüldüğü zaman gökyüzü ona ağlamış, gökyüzünün ağlaması onun kırmızıya dönmesidir.” Bana Ali b. Sehl, Haccac’dan, o İbn Cureyc’den, Allah’ın (c.c) “Ne gök, ne de yer onların ardından ağladı” sözü hakkında Ata’nın şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Göğün ağlaması ufuklarının kızarmasıdır”.”⁴⁴³

⁴⁴¹ Süyûtî, *ed-Dürrü ’l-mensûr fî ’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 6/656.

⁴⁴² ed-Duhân 44/29.

⁴⁴³ Taberî, *Câmi ’u ’l-beyân ’an te ’vili âyi ’l-Ḳur’ân*, 22/33.

Hafız İbn Kesîr bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Ebî Hâtım der ki: Bize Ali İbn Hüseyin’in İbrâhîm en-Nehaî’den rivayetine göre; o, şöyle demiştir: “Dünya var olduğundan beri gökyüzü sadece iki kişinin ölümüne ağlamıştır.” Ubeyd’e “Gök ve yer müminin ölümüne ağlamaz mı?” dedim de şöyle cevap verdi: “Müminin ölümüne ağlayan, amelinin yükseldiği yerdir. Gökyüzünün ağlamasının ne olduğunu biliyor musun?” Ben, hayır, diye cevap verdim de şöyle dedi: “Kızanır ve kırmızı sahtiyan renginde bir gül haline gelir. Hz. Zekeriyâ’nın oğlu Yahya katledildiği zaman gökyüzü kıpkırmızı olmuş ve ondan kan damlamıştı. Hz. Ali’nin oğlu Hz. Hüseyin katledildiği zaman da yine gökyüzü kıpkırmızı olmuştu. İbn Ebî Hâtım’ın Ali b. Hüseyin kanalıyla Yezîd b. Ebî Ziyâd’dan rivayetine göre, o şöyle demiştir: “Hz. Ali’nin oğlu Hz. Hüseyin katledildiği zaman gökyüzünün ufukları dört ay kıpkırmızı olmuştu.” Yezîd der ki: “Gökyüzü ufuklarının kızarması, ağlamasıdır.” Süddî, *el-Kebir*’de böyle ifade etmiştir. Atâ el-Horasânî ise gökyüzünün ağlamasının ufuklarının kızarması olduğunu söyler.”⁴⁴⁴

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Ebî Hâtım, Ubeyd el-Müktib’ten bildirir. İbrâhîm en-Nehaî “Dünya kuruldu kurulalı gök iki kişi dışında hiç kimse için ağlamış değildir” dedi.” Ubeyd’e “Gök ile yer müminin ardından ağlamaz mı ki?” diye sorulunca “Ağlayan yerler namaz kıldığı mekân ile gökte amellerinin çıktığı mekandır” dedi ve bunu soran adama “Göğün nasıl ağladığını biliyor musun?” dedi. Adam “Hayır!” karşılığını verince Ubeyd şöyle dedi: “Kızanır ve erimiş yağ gibi kızıl bir gülü andırır.” Yahya b. Zekeriya öldürüldüğü zaman gök kıpkırmızı olmuş ve ondan kan damlamıştı. Yine Hüseyin b. Ali de öldürüldüğü zaman gökyüzü kırmızıya dönmüştü.” İbn Ebî Hâtım’ın bildirdiğine göre Yezîd b. Ebî Ziyâd “Hz. Hüseyin öldürüldüğü zaman göğün ufukları dört ay boyunca kızanık kaldı” demiştir. İbn Cerîr ve İbnu’l-Münzir’in bildirdiğine göre Atâ “Göğün ağlaması ufuklarının kızarmasıdır.” demiştir.”⁴⁴⁵

Bu ayet hakkında Taberî’nin *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli’l-Kur’ân*, İbn Kesir’in *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’l-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara baktığımızda, ayet

⁴⁴⁴ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm*, 7/254-255.

⁴⁴⁵ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’l-tefsîr bi’l-me’sûr*, 7/413.

Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti olan Hz. Hüseyin hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile en azından onun bu ayete göre, tüm gökyüzünün onun katledilmesine ağlayacak kadar Allah'ın (c.c.) dergâhında yüksek makamlı olduğundan ibaret, onun faziletini beyan edilmiştir diyebiliriz

2.3.18 Muhammed Suresi, 30. Ayet

وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَلَنَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ

“Eğer dileyseydik. Biz onları sana gösterirdik; sen de onları yüzlerinden tanırdın. And olsun ki sen, onları konuşmalarından da tanırırsın; Allah işlediklerinizi bilir.”⁴⁴⁶

Hâskanî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ebu'l-Hasan el-Câr, Ebu Harun'dan bildirdiğine göre Ebû Saîd el-Hudrî “Eğer dileyseydik. Biz onları sana gösterirdik; sen de onları yüzlerinden tanırdın. And olsun ki sen onları konuşmalarından da tanırırsın.” âyetini açıklarken; münaflıkları Ali b. Ebî Tâlib'e olan kininden tanırdın” demiştir. Ebu Sa'd el-Muaz, Ebu Harun el-Abdi'den bildirdiğine göre Ebû Saîd el-Hudrî “Eğer dileyseydik biz onları sana gösterirdik, sen de onları yüzlerinden tanırdın. And olsun ki sen onları konuşmalarından da tanırırsın” âyetini açıklarken, münaflıkları Ali b. Ebî Tâlib'e olan kininden tanırdın” demiştir.⁴⁴⁷

Kurtubî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Müslim'in *Sahih*'inde Ali'den (r.a) nakledilen bir rivâyete göre “Taneyi yaran ve nefsi yaratan Allah'a andolsun ki, ümmi Peygamber (s.a.v) bana şöyle ahdetmiştir; beni müminlerden başkası sevmez ve münaflıklardan başkası benden nefret etmez.”⁴⁴⁸

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Merdûye ve İbn Asâkir'in bildirdiğine göre Ebû Saîd el-Hudrî “Yoksa kalplerinde hastalık olanlar Allah'ın kinlerini ortaya çıkarmayacan mı sandılar?” âyetini açıklarken “Bu kinden kasıt münaflıkların Ali b. Ebî Tâlib'e olan kinidir” demiştir. İbn Merdûye, İbn Mes'ûd'dan

⁴⁴⁶ Muhammed 47/30.

⁴⁴⁷ Hâskanî, *Şevâhidü't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdîl*. 2/248-249.

⁴⁴⁸ Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'an*, 7/44.

şöyle bildirir: “Resûlullah (s.a.v) döneminde münafıkları Ali b. Ebî Tâlib’e olan kinlerinden tanırdık”.⁴⁴⁹

Bu ayet hakkında Hâskânî’nin *Şevâhidü’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil*, Kurtubî’nin *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân* ve Süyûtî’nin *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edersek, müfessirler bu ayeti açıklarken, “münafıkları Ali b. Ebî Tâlib’e olan kinidin tanırdın” şeklinde tefsir etmişlerdir. Ayet, onun hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile, en azından Hz. Ali’nin Peygamber Efendimizin ve raşit halifelerin döneminde münafıkları tanıma ölçüsü olduğundan ibaret onun bu husustaki makamı ve faziletini beyan etmişlerdir diyebiliriz.

2.3.19 er-Rahmân Suresi, 31-32. Ayetler

سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

“Ey insan ve cin! Sizin de hesabınızı ele alacağız. Hal bu iken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?”⁴⁵⁰

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ayetteki “Eyyühe’s-sekelân” cin ve insanlardır. Çünkü bundan sonraki ayette Allah (c.c) “Ey cin ve insanlar topluluğu!” diye buyurmuştur. Cin ve insanların “sakeleyn,” “iki ağır şey” diye adlandırılmasının nedeni şudur ki; cin ve insanlar diri ve ölü her iki halde yeryüzüne ağırdır. Çünkü Allah (c.c) şöyle buyuruyor: “Toprak ağırlıklarını dışarı çıkardığı zaman.” Bazı dilbilimciler şöyle diyor: “Rekabet edilecek bir değeri olan herşeye “sakil, ağırlık” denilir. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki ben sizlerin aranızda iki ağır değerli şeyi bıraktım. Onun biri Allah’ın kitabı Kur’an’dır; diğer ise benim pak Ehl-i beytimdir.” Bu Kur’an ile Ehl-i beyti iki ağır değerli şey diye adlandırılmasının sebebi o ikisinin diğerinin büyüklüğünü anlatmak içindir. Cafer Sadık (r.a) diyor ki: “Cin ve insanlar iki ağır şey olarak adlandırıldı. Çünkü o ikisi günahlarla ağır olmuşlardır.”⁴⁵¹

⁴⁴⁹ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 7/504.

⁴⁵⁰ er-Rahman 55/31-32.

⁴⁵¹ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, 9/186.

Beğavî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ayetteki “eyyühe’s-sekelân” cin ve insanlardır. Cin ve insanların “sakeleyn,” yani iki ağır şey diye adlandırılmasının nedeni şudur ki, cin ve insanlar diri ve ölü her iki halde yeryüzüne ağırdır. Çünkü Allah (c.c) buyuruyor ki: “Toprak ağırlıklarını dışarı çıkardığı zaman.” Bazı dilbilimciler şöyle diyor: “Rekabet edilecek bir değeri olan her şeye “sakil, ağırlık” denilir. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki ben sizlerin aranızda iki ağır değerli şeyi bıraktım. Onun biri Allah’ın kitabı Kur’an’dır, diğeri ise benim Pak Ehl-i beytimdir.” Bu Kur’an ile Ehl-i beytin “iki ağır değerli şey” diye adlandırılmasının sebebi o ikisinin diğerrinin büyüklüğünü ifade etmek içindir.” Cafer Sadık (r.a) diyor ki: “Cin ve İnsanlar iki ağır şey olarak adlandırıldı. Çünkü o ikisi günahlarla ağır olmuşlardır.”⁴⁵²

Âlusi bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ayetteki “eyyühe’s-sekelân” cin ve insanlardır. Birkaç müfessirdiyor ki: “Cin ve insanların ağır şey diye adlandırılmasının nedeni, ikisinin de yeryüzünde ağırlığa sebep olduğu, o ikisinin kıvrak zekâsının ve ikisinin değerinin ve makamının yüksek olduğu içindir. Ayrıca “rekabet edilecek bir değeri olan herşeye “sakil” ağırlık, denilir.” Hz. Peygamber’in (s.a.v) şu sözü de bu cümledendir: “Şüphesiz ki ben sizlerin aranızda iki ağır değerli şeyi bıraktım. Onun biri Allah’ın kitabı Kur’an’dır, diğeri ise benim pak Ehl-i beytimdir.” Bu Kur’an ile Ehl-i beyti iki ağır değerli şey diye adlandırılmasının sebebi o ikisinin çeşitli tekliflerle ağır olmasıdır.” Ayrıca Hasan’dan rivayet edildiğine göre, “o ikisinin günahlarla ağır olmasıdır.”⁴⁵³

Bu ayet hakkında Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, Beğavî’nin *Me’âlimü’t-tenzîl, fî tefsîri’l-Kur’ân* ve Alusi’nin *Rûhu’l-me’ânî fî tefsîri’l-Kur’ânî’l-‘azîm ve’s-seb’i’l-mesânî* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumları değerlendirdiğimizde; ayet Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile, Peygamber Efendimizden nakledilen yukarıdaki hadislerle tefsir edildiği ve bu müfessirlerin hepsinin bu hadisi

⁴⁵² Beğavî, *Me’âlimü’t-tenzîl fî tefsîri’l-Kur’ân*, 4/336.

⁴⁵³ Âlûsî, *Rûhu’l-me’ânî fî tefsîri’l-Kur’ânî’l-‘azîm ve’s-seb’i’l-mesânî*, 14/111.

naklettiği için, bu ayetin yorumlarında Peygamber efendimizin Ehl-i beytinin faziletini beyan etmiş diyebiliriz.

2.3.20 el-Mücâdele Suresi, 12. Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَيْكُمْ صَدَقَةً ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

*“Ey iman edenler! Peygamberle özel görüşme yapmak istediğiniz zaman, bu görüşmenizden önce bir sadaka verin. Sizin için en iyi ve en nezih davranış budur. Şayet bulamazsanız, bilin ki Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir.”*⁴⁵⁴

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Muhammed b. Amr, Mücâhid’in Allah’ın (c.c) “Peygamberle mahrem bir şey konuşacağınız vakit, bu konuşmanızdan önce sadaka verin.” kavli hakkında şöyle dediğini bildirir: “Müslümanlar sadaka vermeden önce Hz. Peygamberle (s.a.v) gizlice konuşmaktan yasaklandı, dolayısıyla Hz. Ali’den başka bir kişi onunla gizlice konuşamazdı. O bir dinar getirip sadaka verdi, sonraki ruhsat ayeti indirildi. Yine de Muhammed b. Ubeyd, Mücâhid’den nakleder ki Hz. Ali şöyle demiştir: “Allah’ın (c.c) kitabında bir ayet var. Onunla benden önce bir kimse amel etmedi, benden sonrada bir kimse de onunla amel edemeyecektir. O ayet şudur: *“Ey iman edenler! Peygamberle özel görüşme yapmak istediğiniz zaman, bu görüşmenizden önce bir sadaka verin.”* Bu ayetle Hz. Peygamberle (s.a.v) gizlice konuşmadan önce sadaka vermek farz oldu. Nihayet o hüküm neshedildi. Bize Abd b. Humeyd, Hz. Ali’den (r.a) nakletti ki; o şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.) ile gizlice konuşmadan önce bir dinar verilmesi konusunda ne dersin?” dediğinde, o güç yetiremezler, demiş. Rasûlullah (s.a.) yarım dînâr deyince, o güç yetiremezler, demiş. Rasûlullah (s.a.) “sen ne dersin?” diye tekrarlayınca o bir arpa tanesi, demiş. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona, sen çok az veriyorsun, demiş. Hz. Ali demiş ki, “Benim vâsıta ile Allah ümmetten bu emri hafifletti.” “Ey îmân edenler, Peygamberle mahrem bir şey konuşacağınız vakit, bu konuşmanızdan önce sadaka verin. Mahrem bir şey

⁴⁵⁴ el-Mücâdele 58/12.

konuşmazdan önce sadaka vermekten korktunuz mu da yerine getirmediniz?” âyeti böylece nazil oldu.”⁴⁵⁵

Kurtubî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Tirmizî’nin kaydettiği rivayete göre Ali b. Alkame el-Envarî, Ali b. Ebî Tâlib’den (r.a) şöyle dediğini nakletmektedir: “Ey iman edenler Peygambere gizli bir şey söyleyecek olursanız bu gizli konuşmanızdan önce bir sadaka verin” buyruğu nazil olunca ben ona sordum. Hz. Peygamber (s.a.v) de bana “Bir dinar hakkında görüşün nedir?” dedi. Ben “Buna güç yetiremezler,” dedim. O “Peki ya yarım dinar?” deyince, yine “Güç yetiremezler,” dedim. Bu sefer “Ya kaç?” deyince, ben “bir arpa (ağırlığınca)” dedim. Peygamber “Sen çok küçük bir miktar söyledin” diye buyurdu. Bunun üzerine “Yoksa gizli konuşmanızdan önce sadakalar vermekten korktunuz mu?” (Anlamındaki bir sonraki) âyet nazil oldu.” (Hz. Ali) dedi ki: “Benim sayemde Allah bu ümmetin yükünü hafifletti.” Ebû İsa (et-Tirmizi) dedi ki: “Bu hasen, garib bir hadistir. Bu hadisi biz ancak bu tarikle biliyoruz. Hadisteki “bir arpa” buyruğu, bir arpa ağırlığı kadar altın, demektir. Derim ki: “Zahir olan o ki, nesh sadaka verme uygulamasından sonra gerçekleşmiştir.” Mücahid’den rivayet edildiğine göre bu uğurda ilk sadaka veren ve Peygamber (sav) ile gizlice konuşan kişi, Ali b. Ebî Tâlib’dir (r.a).” Rivayet olunduğuna göre o bir yüzüğü sadaka olarak vermiştir. el-Kuşeyrî ve başkalarının naklettiklerine göre Ali b. Ebî Tâlib şöyle demiştir: “Allah’ın kitabında, benden önce kimsenin amel etmediği ve benden sonra da kimsenin amel etmeyeceği bir âyet-i kerime vardır. O âyet “*Ey iman edenler! Peygambere gizli bir şey söyleyecek olursanız, bu gizli konuşmanızdan önce bir sadaka verin.*” âyetidir. “Bir dinarım vardı, onu sattım (bozdurdum). Rasûlullah (s.a.v) ile gizlice bir şey konuşacak olursam, bir dirhem sadaka veriyordum. Bitinceye kadar bu böylece sürüp gitti. Sonra bu âyet, bir sonraki âyet olan “Yoksa gizli konuşmanızdan önce sadakalar vermekten korktunuz mu?” buyruğu ile nesholundu. İbn Abbas da böyle demiştir: “Allah bu âyeti bir sonraki âyet ile neshetmiştir.” İbn Ömer de dedi ki, “Ali’nin (r.a) üç hususiyeti vardır. Onlardan bir tanesi olsaydı, benim için kırmızı tüylü develere sahîb olmaktan daha sevimli idi. Fâtıma ile evlenmiş olması,

⁴⁵⁵ Taberî, *Câmi’u l-beyân ‘an te’vîli âyi l-Ḳur’ân*, 23/248-249.

Hayber gününde ona sancağın verilmesi ve “Bu sizin için sadaka vermemekten daha hayırlıdır” anlamındaki necvâ ayeti.⁴⁵⁶

Hafız İbn Kesîr bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Cerîr Taberî der ki, bize Abd b. Humeyd, Hz. Ali’den (r.a) nakletti ki, o şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.) “Gizlice konuşmadan önce bir dinar verilmesi konusunda ne dersin?” dediğinde o, “güç yetiremezler,” demiş. Rasûlullah (s.a.) “yarım dînâr” deyince o, “güç yetiremezler,” demiş. Rasûlullah (s.a.) “ne dersin?” diye tekrarlayınca o, “bir arpa tanesi,” demiş. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona “sen çok az veriyorsun,” demiş. Hz. Ali demiş ki: “Benim vâsıtamla Allah ümmetten bu emri hafifletti ve “Ey îmân edenler, Peygamberle mahrem bir şey konuşacağınız vakit, bu konuşmanızdan önce sadaka verin. Sadaka vermekten korktunuz mu da, yerine getirmediniz?” âyeti böylece nazil oldu.” Tirmizî de bu hadîsi Süfyân b. Vekî’ kanalıyla Hz. Ali’den nakleder. Hz. Ali, bu rivayete göre der ki: “Ey îmân edenler; Peygamberle mahrem bir şey konuşacağınız vakit, bu konuşmanızdan önce sadaka verin.” âyeti nazil olduğunda Hz. Peygamber bana “Bir dînâra ne dersin?” dedi. Ben de “Buna güç yetiremezler,” dedim. Ve hadisi aynen yukardaki gibi zikreder. Ali b. Ebî Talha da Abdullah b. Abbâs’tan “Peygamberle mahrem bir şey konuşacağınız vakit, bu konuşmanızdan önce sadaka verin.” kavli hakkında şöyle dediğini bildirir: “Müslümanlar Hz. Peygambere çok soru sordular da, bu ona ağır geldi. Bunun üzerine Allah Teâlâ, Peygamberinin külfetini hafifletmek istedi. Bu emir gelince, insanlardan birçoğu sabretti ve sormaktan çekindi. Bilâhare “Mahrem bir şey konuşmazdan önce sadaka vermekten korktunuz mu da yerine getirmediniz? Fakat Allah, sizin tövbelerinizi kabul etti. Şu halde namazı kılın, zekâtı verin, Allah’a ve Rasûlüne itaat edin. Allah, işlediklerinizden haberdârdır.” âyetini indirdi de onlara genişlik verdi ve sıkıntılarını giderdi. İkrime ve Hasan el-Basrî derler ki: “Mahrem bir şey konuşacağınız vakit, bu konuşmanızdan önce sadaka verin.” kavlini daha sonraki “Mahrem bir şey konuşmazdan önce, sadaka vermekten korktunuz mu da yerine getirmediniz?” kavli neshetmiştir. Saîd, Katâde ve Mukâtil İbn Hayyân’dan nakleder ki; insanlar Hz. Peygambere soru sordular ve onu sorularıyla yordular. Bu âyetle Allah Teâlâ onları Peygamberinden ayırdı. İçlerinden bir kişinin Hz. Peygambere ihtiyâcı olursa, önceden bir sadaka vermedikçe Hz. Peygamberden o isteğini yerine getirmesini bekleyemezdi. Bu da onlara zor geldi, nihayet Allah Teâlâ

⁴⁵⁶ Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmî’l-Şur’ân*, 17/302.

“Eğer bir şey bulamazsanız; şüphesiz ki Allah, Ğafûr’dur, Rahîm’dır.” âyetiyle ruhsat indirdi. Ma’mer, Katâde’den nakleder ki: “Peygamberle mahrem bir şey konuşacağınız vakit, bu konuşmanızdan önce sadaka verin.” âyeti gündüzün bir saattan fazla hükmü kalmayarak, neshedilmiştir. Abdürrezzâk da aynı şekilde Mücâhid’den nakleder ki Hz. Ali şöyle demiştir: “Benden başka kimse onunla amel etmedi. Nihayet o hüküm neshedildi. Mücâhid der ki: Hz. Ali’nin şöyle dediğini sanıyorum, “Bu, ancak bir saat câri olmuştur.”⁴⁵⁷

Bu ayet hakkında Taberî’nin *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli’l-Kur’ân*, Kurtubî’nin *el-Câmi ‘li-aḥkâmi’l-Kur’ân* ve İbn Kesîr’in *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkate alırsak, diğer ayetlerde olduğu gibi bu ayet de onun hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile, en azından o Hz. Ali’nin Peygamber Efendimizle gizli konuşmak için sadaka vermekten korkmadan bu ayetle amel ettiğinden ibaret onun bu husustaki makamı ve faziletini beyan etmiştir diyebiliriz.

2.3.21 el-İnsân Suresi, 13. Ayet

مُتَكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا

“Orada tahtlara yaslanırlar. Orada güneş de görmeyeceklerdir, soğuk da.”⁴⁵⁸

Sa’lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Abbas dedi ki: Cennet ehli cennette iken ansızın bir aydınlık görecekler ve bunu güneş zannedecekler. Gördükleri bu aydınlık da cenneti aydınlatmış olacak. Onlar, Rabbimiz “Orada güneş de görmeyeceklerdir, soğuk da” diye buyurmuştur. “Peki, bu ışıık, bu aydınlık nedir?” diyeceklerdir. Rıdvan onlara şöyle diyecek: “Bu ne güneştir ne de ay. Bu aydınlık, gülen Fâtıma ve Ali sebebiyledir. Cennetler onların gülmelerinden ötürü aydınlandı, Yüce Allah zaten: “İnsan üzerinden öyle uzun süre geçti ki...” buyruğunu onlar hakkında indirmiştir.”⁴⁵⁹

⁴⁵⁷ İbn Kesîr, *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm*, 8/80-81.

⁴⁵⁸ el-İnsân 76/13.

⁴⁵⁹ Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, 10/102.

Kurtubî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Abbas dedi ki: Cennet ehli cennette iken ansızın bir aydınlık görecekler ve bunu güneş zannedecekler. Gördükleri bu aydınlık da cenneti aydınlatmış olacak. Onlar, Rabbimiz “Orada güneş de görmeyeceklerdir, soğuk da” diye buyurmuştur. “Peki, bu ışık, bu aydınlık nedir?” diyeceklerdir. Rıdvan onlara şöyle diyecek: “Bu ne güneştir ne de ay. Bu aydınlık, gülen Fâtıma ve Ali sebebiyledir. Cennetler onların gülmelerinden ötürü aydınlandı. Yüce Allah zaten: “İnsan üzerinden öyle uzun süre geçti ki...” buyruğunu onlar hakkında indirmiştir.”⁴⁶⁰

Âlusî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Abbas’tan şöyle rivayet edilir ki, “Cennet ehli cennette iken ansızın bir aydınlık görecekler ve bunu güneş zannedecekler. Gördükleri bu aydınlık da cenneti aydınlatmış olacak. Onlar, Rabbimiz “Orada güneş de görmeyeceklerdir, soğuk da” diye buyurmuştur. “Peki, bu ışık, bu aydınlık nedir?” diyeceklerdir. Rıdvan onlara şöyle diyecek: “Bu ne güneştir ne de ay. Bu aydınlık, gülen Fâtıma ve Ali sebebiyledir. Cennetler onların gülmelerinden ötürü aydınlandı.”⁴⁶¹

Bu ayet hakkında Sa’lebî’nin *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân*, Beğavî’nin *Me’âlimü’t-tenzîl, fî tefsîri’l-Kur’ân* ve Alusî’nin *Rûhu’l-me’ânî fî tefsîri’l-Kur’ânî’l-‘azîm ve’s-seb’i’l-mesânî* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edersek; ayet Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti olan Hz. Fâtıma ve Hz. Ali hakkında inmemiş, onlar hakkında da yorumlanmamış olsa bile, İbn Abbas’tan nakledilen yukarıdaki kıssa ile tefsir edildiği ve bu müfessirlerin hepsinin bu kıssayı naklettiği için, bu ayet Peygamber efendimizin Ehl-i beyt’inin faziletini beyan etmiş diyebiliriz.

2.3.22 eş-Şems Suresi, 12-13. Ayetler

إِذْ أَنْبَعَثَ أَشْقَاهَا (12) فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا

⁴⁶⁰ Kurtubî, *el-Câmi ‘li-aḥkâmi’l-Kur’ân*, 19/138.

⁴⁶¹ Âlusî, *Rûhu’l-me’ânî fî tefsîri’l-Kur’ânî’l-‘azîm ve’s-seb’i’l-mesânî*, 15/175.

*“En azgınları ileri atıldığında, Allah’ın peygamberi onlara: Allah’ın dişi devesi ve onun su hakkı, demişti.”*⁴⁶²

İbn Ebi Hâtim bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Ebu Zür’a, Ammâr b. Yâsir’in şöyle dediğini nakletti: “Rasûlullah (s.a.v) Hz. Ali’ye dedi ki, “Dikkat et, sana insanların en azgını anlatayım mı?” O “evet,” deyince “bunlar iki kişidirler, biri dişi deveyi kesen Semûd kavminin azgını, diğeri de ya Ali seni dövüp şuraya kadar ıslatan,” dedi. “Sakalını” kasdediyordu.”⁴⁶³

Hâskânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ali b. Ahmed, Hz. Ali’nin (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir. “Bana Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Ey Ali, önceki ümmetlerin en azgını hangisidir?” Ben, “Salih’in (a.s) dişi devesini öldüren kişidir,” diye cevap verdiğimde, Peygamber (s.a.v) “doğru söyledin,” diyerek onayladıktan sonra, “bu ümmetin en azgını kimdir?” diye sordu. Ben “bilmiyorum,” diye cevap verdiğimde, Peygamber (s.a.v) şöyle cevap verdi: “Senin bu sakalına vuracak olan kişi, Allah’ın dişi devesini öldüren Samud kavminden olan falancanın oğullarının en azgını gibidir.” Bize Abdurrahman b. Hasan, Hz. Ali’den (r.a) şöyle nakletmiştir: “Doğru söyleyen ve doğru söylenen Peygamber (s.a.v) bana şöyle ahdedti: “Bu ümmetin en azgını hızlı kalkıp seni öldürücektir, tıpkı Samud kavminin en azgınının öldürdüğü gibi.” Yine de bize Ebu-l Kasım el-Kureşî, Ömer b. Suheyb’in babasından şöyle rivayet etmiştir: “Peygamber (s.a.v) bir gün Hz. Ali’ye şöyle buyurdu: “Ey Ali, önceki ümmetlerin en azgını hangisidir?” O, Salih’in (a.s) dişi devesini öldürendir,” diye cevap verdiğinde, Peygamber (s.a.v) “doğru söyledin,” diyerek onayladıktan sonra, “bu ümmetin en azgını kimdir?” diye sordu. O “bilmiyorum,” diye cevap verdiğinde Peygamber (s.a.v) şöyle cevap verdi “senin bu sakalına vuracak olan kişidir.” Sonra Peygamber (s.a.v) eliyle onun ağzını işaret etti. Ali (r.a) şöyle diyordu: “Ey Iraklılar! Allah’a and olsun ki, ben sizin en azgınlarınızın hızlı kalkıp başımdaki bu sakalımı kan ile boyamasını çok seviyorum,” dedi ve elini başına koydu.”⁴⁶⁴

Hafız İbn Kesîr bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Ebî Hâtim der ki: “Bize Ebu Zür’a Ammâr b. Yâsir’in şöyle dediğini nakletti: “Rasûlullah (s.a.v) Hz. Ali’ye

⁴⁶² eş-Şems 91/12-13.

⁴⁶³ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-'azîm*, 10/3438.

⁴⁶⁴ Hâskânî, *Şevâhidü't-tenzîl li'l-kavâidi't-tefdîl*, 2/434-439.

dedi ki: “Dikkat et, sana insanların en azgını anlatayım mı?” O “evet,” deyince “bunlar iki kişidirler, biri dişi deveyi kesen Semûd kavminin azgını, diğeri de ya Ali seni dövüp şuraya kadar ıslatan,” dedi. “Sakalını” kastediyordu. “Allah’ın Peygamberi onlara “*Allah’ın dişi devesi ve onun su hakkı,*” demişti. Salih (a.s.) onlara; “Allah’ın dişi devesine dikkat edin ve ona kötülükle dokunmaktan sakının,” demişti. “Su içerken de ona saldırmayın, çünkü bir gün sizin içme günüriüzdür, bir gün onun içme günüdür.”⁴⁶⁵

Bu ayet hakkında İbn Ebî Hâtim’in *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm*, Hâskânî’in *Şevâhidu’t-tenzil li’l-kavâidi’t-tefdil* ve İbn Kesîr’in *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumları incelediğimizde, ayet onun hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile, en azından o Hz. Ali’nin Allah’ın (c.c) ve Peygamber Efendimizin katında çok saygın olmasından ibaret onun bu husustaki makamı ve faziletini beyan etmiştir, diyebiliriz.

2.3.23 el-Kadir Suresi, 3-5. Ayetler

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ تَنْزِيلُ الْمَلَكَةِ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ

“Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır O gece melekler ve ruh, rablerinin izniyle her bir iş için iner dururlar. O gece tan yeri ağarınca kadar esenlik doludur.”⁴⁶⁶

Taberî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Selem b. Kuteybe, Kasım b. Fazle’nin vasıtasıyla İysa b. Mazın’ın şöyle dediğini bildirdi: “Hz. Hasan, Hz. Muâviye’ye biat edince ben kalkıp ona “Ey Müslümanların yüzünü kara çıkaran kişi, sen kalkıp bu adama biat mı ettin?” dedim. Yani, Muâviye’yi kastediyordum. Hz. Hasan da şu karşılığı verdi: Hz. Peygamber’e (s.a.v) de rüyasında Umeyyeoğullarının, halife olarak minberi üzerine çıktıkları gösterilince bu durum ağrına gitmişti. Bunun üzerine Yüce Allah ona Kevser Sûresini indirdi. Aynı şekilde “Biz onu Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır” âyetlerini indirdi. Kadir gecesinin Umeyyeoğullarının hâkim olacağı bin aydan daha hayırlı olduğu kendisine bildirildi.” Ravi Kasım der ki: “Umeyyeoğullarının

⁴⁶⁵ İbn Kesîr, *Tefsîrü’l-Kur’âni’l-‘azîm*, 8/402.

⁴⁶⁶ el-Kadr 97/3-5.

hükümdarlık süresini saydığımızda ne bir gün fazla ne de bir gün eksik, tam bin ay çıktığını gördük.”⁴⁶⁷

Kurtubî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Tirmizî, Hz. Hasan’dan rivayet etmiştir ki, Hz. Peygamber’e (s.a.v) de Umeyyeoğullarının, minberi üzerine çıktıkları rüyasında gösterilince bu durum ağrına gitmişti. Bunun üzerine Yüce Allah ona Kevser sûresini indirdi ki “Kevser” cennette bir ırmaktır. Aynı şekilde “Biz onu Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesini bin aydan daha hayırlıdır” âyetlerini indirdi. Kadir gecesinin Umeyyeoğullarının hâkim olacağı bin aydan daha hayırlı olduğu kendisine bildirildi.” Ravi Kasm der ki: “Umeyye oğullarının hükümdarlık süresini saydığımızda ne bir gün fazla, ne de bir gün eksik, tam bin ay çıktığını gördük.”⁴⁶⁸

Süyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Hatîb *et-Târîh*’te İbn Abbâs’tan bildirir; (rüyasında) Resûlullah (s.a.v), minberi üzerinde Umeyyeoğullarını görünce buna canı sıkıldı. Ancak Yüce Allah kendisine “Bu onların ele geçirecekleri bir hükümdarlıktır” diye vahyetti ve “Biz onu Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesini bin aydan daha hayırlıdır” âyetlerini indirdi. Hatîb’in Saîd b. el-Müseyyeb’den bildirdiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Umeyyeoğullarının minberime çıktıkları bana gösterildi. Bu durum gücüme gidince Kadir sûresi indirildi. Tirmizî, İbn Cerîr, Taberânî, Hâkim, İbn Merdûye ve Beyhakî *Delâil*’de Yusuf b. Sa’d’dan bildirir: “Hz. Hasan, Muâviye’ye biat edince adamın biri kalkıp ona “Müslümanların yüzünü kara çıkardın!” dedi. Hz. Hasan da şu karşılığı verdi: “Allah merhametini üzerinden eksik etmesin, ama beni bu konuda kınama! Hz. Peygamber’e (s.a.v) de Umeyyeoğullarının, minberi üzerine çıktıkları gösterilince bu durum ağrına gitmişti. Bunun üzerine Yüce Allah ona Kevser sûresini indirdi ki “Kevser” cennette bir ırmaktır. Aynı şekilde “Biz onu Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sen bilir misin? Kadir gecesini bin aydan daha hayırlıdır” âyetlerini indirdi ve Kadir gecesinin Umeyyeoğullarının hâkim olacağı bin aydan daha hayırlı olduğu kendisine bildirildi.” Ravi Kasm der ki:

⁴⁶⁷ Taberî, *Câmi’u’l-beyân ‘an te’vîli âyi’l-Şur’ân*, 24/534.

⁴⁶⁸ Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Şur’ân*, 20/133.

“Umeyyeoğullarının hükümdarlık süresini saydığımızda ne bir gün fazla ne de bir gün eksik, tam bin ay çıktığını gördük.”⁴⁶⁹

Bu ayet hakkında Taberî'nin *Câmi' u'l-beyân 'an te'vîli'l-Kur'ân*, Kurtubî'nin *el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Kur'ân ve Süyûtî'nin ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara dikkat edersek; ayet Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamıştır. Bu surenin “Peygamber Efendimize onun Umeyyeoğullarının hükümdarlığı hakkında rüya görüp üzüldüğü zamanda inmesi ve onun gönlünü hoşnut etmesi, Peygamber Efendimiz başta olmak üzere tüm Ehl-i beytin Allah'ın huzurunda ki makamı ve faziletini beyan etmiş” şeklindeki yorumlar zorlama yorumlardır.

2.3.24 en-Nasr Suresi, 1-3. Ayetler

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ وَ رَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ اسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا

“Allah'ın yardım ve fetih (Mekke fethi) geldiğinde ve insanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde, Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O'ndan bağışlama dile. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir.”⁴⁷⁰

İbn Ebi Hâtim bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Ümmü Habîbe'den şöyle rivayet edilir. Nasr sûresi nazil olduğu zaman Resûlullah (s.a.v) “Yüce Allah ne zaman bir peygamber gönderse ümmeti içinde yaşama süresini bir önceki peygamberin ümmeti içinde yaşama süresinin yarısı kadar kılar. İsa b. Meryem de İsrailoğulları içinde kırk yıl kaldı. Benim için bu süre yirmi yıldır. Bundan dolayı ben şu sene içinde öleceğim.” buyurdu. Bunu duyan Hz. Fâtıma ağlamaya başlayınca, Hz. Peygamber (s.a.v) “Ailem içinde bana ilk kavuşacak kişi sen olacaksın” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Fâtıma gülümsedi.”⁴⁷¹

Sa'lebî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Fencuveyh, İbn Abbâs'tan naklen şöyle bildirir: “Huneyn savaşı dönüşünde Hz. Peygambere (s.a.v) Nasr sûresi olan

⁴⁶⁹ Süyûtî, *ed-Dürrü'l-mensûr fi't-tefsîr bi'l-me'sûr*, 8/569.

⁴⁷⁰ en-Nasr 110/ 1-3.

⁴⁷¹ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'azîm*, 10/3472.

“Allah’ın yardım ve fetih gelip de insanların bölük bölük Allah’ın dinine girdiğini gördüğünde, Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O’ndan bağışlanma dile. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir” âyetleri nazil oldu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) “Ey Ali b. Ebî Tâlib! Ey Muhammed’in kızı Fâtıma! Allah’ın yardımı ile fethi geldi. İnsanların da Allah’ın dinine akın akın girdiklerini gördüm. Bundan dolayı Rabbimi hamdiyle tesbih eder, ondan bağışlanma dilerim. Şüphesiz Rabbim tövbeleri kabul edendir. Ey Ali! Benden sonra müminlerle mücadele olacaktır” buyurdu. Ali “İman ettiklerini söyleyen müminlerle ne üzerine mücadele edeceğiz?” diye sorunca, Allah Resulü (s.a.v) “Kendi şahsi görüşlerine göre hareket etmeleri yüzünden dinde yeni şeyler çıkarmaları üzerine mücadele edeceksiniz. Zira emir ve yasaklarıyla birlikte din ancak Yüce Allah’tandır” buyurdu. Ali “Yâ Resûlallah! Hakkında Kur’ân’da bir hüküm bulunmayan ve senin sünnetinde de bir uygulaması olmayan bir konuyla karşı karşıya kaldığımızda ne yapalım?” diye sorunca, Allah Resulü (s.a.v) şöyle buyurdu: “Böylesi konularda abid olan müminlerle istişarede bulunarak karar alır, şahsi görüşlerinize göre hüküm vermezsiniz. Şayet benden sonra birini halife bırakacak olsaydım bunu en çok hak eden sen olurdun. Zira ilk müslümanlardansın, benim akrabam ve damadımsın. Yanında da eş olarak mümin kadınların efendisi bulunuyor. Hepsinden önce Ebû Tâlib’in Kur’an bana nazil olmaya başladığında da benim için çektiği sıkıntıları var. Dolayısıyla onun çocuklarını gözetme konusunda elimden geleni yapmak istiyorum.”⁴⁷²

Suyûtî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Ebî Hâtim ve İbn Merdûye, Ümmü Habîbe’den bildirir. Nasr sûresi nazil olduğu zaman Resûlullah (s.a.v) “Yüce Allah ne zaman bir peygamber gönderse ümmeti içinde yaşama süresini bir önceki peygamberin ümmeti içinde yaşama süresinin yarısı kadar kılar. İsa b. Meryem de İsrailoğulları içinde kırk yıl kaldı. Benim için bu süre yirmi yıldır. Bundan dolayı ben şu sene içinde öleceğim” buyurdu. Bunu duyan Hz. Fâtıma ağlamaya başlayınca, Hz. Peygamber (s.a.v) “Ailem içinde bana ilk kavuşacak kişi sen olacaksın” buyurdu. Bunun üzerine Hz. Fâtıma gülümsedi.” Taberânî, İbn Abbâs’tan naklen şöyle bildirir: “Huneyn savaşı dönüşünde Hz. Peygambere (s.a.v) Nasr sûresi olan “Allah’ın yardım ve fetih gelip de insanların bölük bölük Allah’ın dinine girdiğini gördüğünde, Rabbine hamd ederek tesbihte bulun ve O’ndan bağışlanma dile. Çünkü O, tövbeleri çok kabul

⁴⁷² Sa’lebî, *el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsiri’l-‘Kur’ân*, 10/322.

edendir” âyetleri nazil oldu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v): “Ey Ali b. Ebî Tâlib! Ey Muhammed’in kızı Fâtıma! Allah’ın yardımı ile fethi geldi. İnsanların da Allah’ın dinine akın akın girdiklerini gördüm. Bundan dolayı Rabbimi hamdiyle tesbih eder, ondan bağışlanma dilerim. Şüphesiz Rabbim tövbeleri kabul edendir. Ey Ali! Benden sonra müminlerle mücadele olacaktır” buyurdu. Ali: “İman ettiklerini söyleyen müminlerle ne üzerine mücadele edeceğiz?” diye sorunca, Allah Resulü (s.a.v) “Kendi şahsi görüşlerine göre hareket etmeleri yüzünden dinde yeni şeyler çıkarmaları üzerine mücadele edeceksiniz. Zira emir ve yasaklarıyla birlikte din ancak Yüce Allah’tandır.” buyurdu. Ali: “Yâ Resûlallah! Hakkında Kur’ân’da bir hüküm bulunmayan ve senin sünnetinde de bir uygulaması olmayan bir konuyla karşı karşıya kaldığımızda ne yapalım?” diye sorunca, Allah Resulü (s.a.v) şöyle buyurdu: “Böylesi konularda abid olan müminlerle istişarede bulunarak karar alır şahsi görüşlerinize göre hüküm vermezsiniz. Şayet benden sonra birini halife bırakacak olsaydım bunu en çok hak eden sen olurdun. Zira ilk Müslümanlardansın, benim akrabam ve damadımsın. Yanında da eş olarak mümin kadınların efendisi bulunuyor. Hepsinden önce de Ebû Tâlib’in benim için çektiği sıkıntıları var. Kur’an bana nazil olmaya başladığında da onun çocuklarını gözetme konusunda elimden geleni yapıyordum.”⁴⁷³

Bu ayet hakkında İbn Ebî Hâtim’in *Tefsîru’l-Kur’âni’l-‘azîm, Sa’lebî’nin el-Keşf ve’l-beyân ‘an tefsîri’l-Kur’ân ve Süyûtî’nin ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr* adlı tefsirlerinden nakledilen yukarıdaki tefsirlere ve yorumlara baktığımızda; ayet, Hz Fâtıma annemiz hakkında inmemiş ya da onun hakkında yorumlanmamış olsa bile en azından onun Peygamber Efendimizin katındaki makamı ve faziletini beyan etmiş diyebiliriz. Dolayısıyla biz bu ayeti Peygamber Efendimizin Ehl-i beyti olan Hz. Fâtıma annemizin faziletini beyan ettiğine kanaat edebiliyoruz.

2.3.25 Değerlendirme

Bu kısımda gelen 24 ayetin yorumları hakkında şöyle değerlendirme yapmamız mümkündür ki; bu ayetlerin her birinin Ehl-i beyt fertlerinden olan Hz. Peygamber Efendimiz, Hz. Fâtıma annemiz, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’den ibaret beş kişinin hepsinin ya da bazılarının hakkında inmemiş ya da yorumlanmamış olsa bile,

⁴⁷³ Süyûtî, *ed-Dürrü’l-mensûr fi’t-tefsîr bi’l-me’sûr*, 8/660-662.

en azından onların hepsinin ya da bazılarının faziletini açıkça ya da üstü kapalı şekilde beyan ettiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu 24 ayetin hepsinin Ehl-i beyt fertlerinden olan beş kişinin her birisinin ya da bazılarının faziletlerini beyan ettiği iddiasının güçlü birer yorum olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü yukarıda gördüğümüz gibi Şia dışı tefsirlerden yukarıda adı geçen tefsirler gibi, İslam âlimlerinin görüşüne göre çok kıymetli ve kabul görülen klasik ve çağdaş tüm tefsirler de bu ayetlerin Ehl-i beyt hakkındaki bazı rivayetleri ve yorumları beyan ettiğini gördük. Onların bazılarını örnek şeklinde ayetlerin her birini ayet başlığı altında naklettik.

Bu bölümde nüzul sebeplerine, tevillerine ve Ehl-i beytin faziletine dair rivayetlerine değinilen ayetlerin konulara göre listesi aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 2.1 “Ehl-i beyt” ifadesi ile gelip Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu düşünülen ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	Âl-i İmrân Suresi, 61. Ayet	“Sana gelen bu bilgiden sonra her kim bu konuda seninle tartışmaya kalkışırsa, de ki “Gelin, çocuklarımızı ve çocuklarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra da Allah’ın lâneti yalancıların üzerine olsun diye dua edelim” ⁴⁷⁴	فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نُبَيِّنْ لَكُمْ وَابْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ (سورة آل عمران: الآية/61).
2	Tâhâ Suresi, 132. Ayet.	“Aile fertlerine namazı emret, kendin de bunda kararlı ol. Senden rızık istemiyoruz; asıl biz seni rızıklandırıyoruz. Mutlu gelecek, günahlardan sakınanların olacaktır” ⁴⁷⁵ .	وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلُنَا رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى (سورة طه: الآية/132)
3	el-Ahzâb Suresi, 33. Ayet.	“.... Ey peygamber ailesi! Allah sizi sadece günah kirlerinden arındırmak ve sizi tertemiz yapmak istiyor” ⁴⁷⁶ .	...إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا (سورة الاحزاب: الآية/33)
4	eş-Şûrâ Suresi, 23. Ayet.	“.... De ki: “Sizden akrabalık sevgisinden başka bir karşılık istemiyorum.” Kim çaba harcayıp bir iyiliği gerçekleştirirse bu konuda ona daha büyük güzellikler bahşederiz. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır ve iyiliği asla karşılıksız bırakmaz” ⁴⁷⁷ .	... قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ (سورة الشورى: الآية/23)
5	ez-Zuhurf Suresi, 28. Ayet.	“Bunu, peşinden gelecekler arasında devam edecek bir söz olarak dile getirdi. Umulur ki buna dönerler” ⁴⁷⁸ .	وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (سورة الزخرف: الآية/28)

⁴⁷⁴ Âl-i İmrân 3/61.

⁴⁷⁵ Tâhâ 20/132.

⁴⁷⁶ el-Ahzâb 33/33

⁴⁷⁷ eş-Şura 42/23.

⁴⁷⁸ ez-Zuhurf 43/28.

Tablo 2.1'in devamı

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
6	ed-Duhâ Suresi, 4-5. Ayetler.	“Elbette işin sonu senin için öncesinden daha hayırlı olacaktır. Rabbin sana mutlaka lutuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın”. ⁴⁷⁹	وَلَاخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَى (4) وَ لَسْتُ فِى عَذَابِكَ رَبُّكَ فَقَرِّضْ (سورة الضحى: الآية/4-5).

Tablo 2.2 “Ehl-i beyt” terkihiyle gelmeyip Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu düşünülen ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	et-Tevbe Suresi, 100. Ayet.	“Muhâcirlerin ve ensarın ilkleri ile onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnut olmuştur, onlar da O’ndan razıdırlar. Onlara, sonsuza dek hep içinde kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Büyük bahtiyarlık işte budur”. ⁴⁸⁰	وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (سورة التوبة: الآية/100)
2	el-Furkân Suresi, 54. Ayet.	“İnsan türünü sudan yaratıp onların arasında soy ve sıhriyet bağı Kur'an da O’dur. Rabbin üstün kudret sahibidir”. ⁴⁸¹	وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا (سورة الفرقان: الآية/54)
3	el-Câsiye Suresi, 21. Ayet.	“Yoksa o kötülükleri kazananlar, kendilerini, iman edip salih ameller işleyenler gibi yapacağımızı mı, dirilmeleri ile ölümlerinin bir olacağını mı sandılar? Böyle düşünmeleri ne kötü!”. ⁴⁸²	أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَ مَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (سورة الجاثية: الآية/21)
4	el-İnsân Suresi, 7-10. Ayetler.	“Onlar, verdikleri sözü yerine getirirler ve dehşeti her yerde hissedilen bir günden korkarlar. Onlar, kendileri (yemek) istedikleri halde yiyeceği yoksula, yetime ve esire ikram ederler. (Ve şöyle derler:) “Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz. Biz, dehşetli, çetin bir günde rabbimizden korkarız”. ⁴⁸³	يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا (7) وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا (8) إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا (9) إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا غَمُّوسًا فَمَطَرِيرًا (سورة الإنسان: الآية/7-10)
5	el-Mutaffifîn Suresi, 29-30. Ayetler.	“Günahkârlar (dünyada) iman edenlere gülüp dururlardı. Onlarla karşılaştıklarında kaş göz hareketiyle alay ederlerdi”. ⁴⁸⁴	إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ (سورة المطففين: الآية/29-30)

⁴⁷⁹ ed-Duha 93/4-5.⁴⁸⁰ et-Tevbe 9/100.⁴⁸¹ el-Furkan 25/54.⁴⁸² el-Casiye 45/21.⁴⁸³ ed-Dehr 76/7-10.⁴⁸⁴ el-Mutaffifîn 83/29-30.

Tablo 2.3 “Ehl-i beyt” terkihiyle gelmeyen, sadece Hz. Ali hakkında nazil olduğu düşünölen ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	el-Bakara Suresi, 207. Ayet.	“İnsanlardan öyleleri var ki Allah’ın rızasını dileyerek nefsinı satar. Allah ise kullarına karşı çok merhametlidir”. ⁴⁸⁵	وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ (سورة البقرة: الآية/207).
2	el-Bakara Suresi, 274. Ayet.	“Onlar ki, mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık infâk ederler, işte onların mükâfatı; Rabları katındadır. Onlar için korku da yoktur, üzülecek de değillerdir”. ⁴⁸⁶	الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (سورة البقرة: الآية/274).
3	el-Mâide Suresi, 3. Ayet	“Bugün, dininizi kemâle erdirdim, üzerinize olan nimetimi tamamladım ve size din olarak İslâmiyeti beğendim”. ⁴⁸⁷	... الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا... (سورة المائدة: الآية/3)
4	el-Mâide Suresi, 55. Ayet	“Sizin veliniz ancak Allah’tır, peygamberidir, bir de Allah’ın emrine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren müminlerdir”. ⁴⁸⁸	إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ (سورة المائدة: الآية/55).
5	el-Mâide Suresi, 67. Ayet	“Ey peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan O’nun mesajını iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphe yok ki Allah kâfirler topluluğunu hidayete erdirmez”. ⁴⁸⁹	يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (سورة المائدة: الآية/67)
6	et-Tevbe Suresi, 19. Ayet.	“Hacılara su verme ve Mescid-i Harâm’ın imar ve bakım işini (üstlenen kimseyi), Allah’a ve âhiret gününe inanıp Allah yolunda cihad eden kimseyle bir mi tutuyorsunuz? Bunlar Allah katında bir değildırler. Allah zalimler topluluğunu hidayete erdirmez”. ⁴⁹⁰	أَجْعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (سورة التوبة: الآية/19)
7	Meryem Suresi, 96. Ayet.	“Muhakkak iman edip salih amel işleyenlere Rahman bir sevgi var edecektir”. ⁴⁹¹	إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا (سورة مريم: الآية/96)
8	eş-Şuarâ Suresi, 96. Ayet.	“Yakın akrabasını da uyar”. ⁴⁹²	وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ (سورة الشعراء: الآية/214)

⁴⁸⁵ el-Bakara 2/207.

⁴⁸⁶ el-Bakara 2/274.

⁴⁸⁷ el-Mâide 5/3.

⁴⁸⁸ el-Mâide 5/55.

⁴⁸⁹ el-Mâide 5/67.

⁴⁹⁰ et-Tevbe 9/19.

⁴⁹¹ Meryem 19/96.

⁴⁹² eş-Şuara 26/214.

Tablo 2.3'ün devamı

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
9	es-Secde Suresi, 18. Ayet.	“İman etmiş kimse günaha batmış kimse gibi olur mu? Bunlar elbette eşit değildirler”. ⁴⁹³	أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ (سورة السجدة: الآية/18)
10	el-Ahzâb Suresi, 58. Ayet.	“Hak etmedikleri halde mümin erkek ve mümin kadınları incitenler apaçık bir bühitan ve günah yüklenmiş olmaktadırlar”. ⁴⁹⁴	وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغْيًا مَا كُتِبَ لَهُمْ أَن يَكُونُوا فُقْدَ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِنَّمَا مُبِينًا (سورة الاحزاب: الآية/58)
11	ez-Zuhruf Suresi, 41. Ayet.	“Ya seni alıp götüreceğiz, onlara da hak ettikleri cezayı vereceğiz”. ⁴⁹⁵	فَأَمَّا نَدَّبَنَ بِكَ فَيَأْتِنَا مِنْهُمْ مُنْتَقِمُونَ (سورة الزخرف: الآية/41)
12	en-Necm Suresi, 1-4. Ayetler.	“Battığı sırada yıldıza andolsun ki bu arkadaşınız ne sapıtmış ne de eğri yola gitmiştir. Kişisel arzularına göre de konuşmamaktadır. O (size okuduğu), kendisine indirilmiş vahiyden başka bir şey değildir”. ⁴⁹⁶	وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ (1) مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ (2) وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ (3) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ (سورة النجم: الآية/1-4).
13	el-Meâric Suresi, 1-2. Ayetler.	“Birisi, huzuruna yükselmenin birçok yolu bulunan Allah katından inkârcılar için gelecek olan ve hiç kimsenin savamayacağı azabın gelmesini istedi”. ⁴⁹⁷	سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ (1) لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ (سورة المعارج: الآية/1-2).

Tablo 2.4 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelip Ehl-i beyt olarak tevil edilen ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	el-Fâtîha Suresi, 6. Ayet.	“Bizi dosdoğru yola ilet”. ⁴⁹⁸	اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (سورة الفاتحة/6).
2	Âl-i İmrân Suresi, 33. Ayet.	“Allah, Âdem’i, Nûh’u, İbrâhim ailesini ve İmrân ailesini seçip âlemlere (bütün yaratılmışlara) üstün kıldı”. ⁴⁹⁹	إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ (سورة آل عمران: الآية/33).
3	Âl-i İmrân Suresi, 103. Ayet.	“Ey iman edenler, Allah’tan nasıl ittikâ etmek (korkmak) lazımsa öyle korkun. Siz, ancak müslüman olarak can veriniz. Hepiniz, toptan sınıksız Allah’ın ipine sarılınız ve parçalanmayınız. Allah’ın üzerinizdeki nimetini hatırlayınız. Hâni siz düşman idiniz de, O, kalblerinizi birleştirmişti. İşte O’nun nimeti sayesinde kardeş oldunuz”. ⁵⁰⁰	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ * وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا... (سورة آل عمران: الآية/103).

⁴⁹³ es-Secde 32/18.⁴⁹⁴ el-Ahzâb 33/58.⁴⁹⁵ ez-Zuhruf 43/41.⁴⁹⁶ en-Necm 53/1-4.⁴⁹⁷ el-Mearic 70/1-2.⁴⁹⁸ el-Fatiha 1/5.⁴⁹⁹ Âl-i İmrân 3/33.⁵⁰⁰ Âl-i İmrân 3/102-103.

Tablo 2.4'ün devamı

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
4	Âl-i İmrân Suresi, 110. Ayet.	“Siz, insanlar için çıkarılan en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah’a iman edersiniz. Kitap ehli de inansalardı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Onlardan iman edenler de var. Ama pek çoğu fask kimselerdir” ⁵⁰¹ .	كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ (سورة آل عمران: الآية/110).
5	en-Nisâ Suresi, 34. Ayet.	“Yoksa Allah’ın bol nimetinden verdiği kimseleri mi çekemiyorlar? Oysa İbrahim ailesine kitap ve hikmet verdik, onlara büyük hükümrancılık bahsettik” ⁵⁰² .	أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا, (سورة النساء: الآية/54).
8	et-Tevbe Suresi, 119. Ayet.	“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun” ⁵⁰³ .	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ (سورة التوبة: الآية/119)
9	el-Nahl Suresi, 43. Ayet.	“Senden önce de ancak kendilerine vahyeder olduğumuz adamlar gönderdik. Öyleyse bilmiyorsanız, zikir ehline sorun” ⁵⁰⁴ .	وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِي إِلَيْهِمْ فَسَلُّوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ, (سورة النحل: الآية/43).
10	el-Ahzâb Suresi, 33. Ayet.	“.... Ey peygamber ailesi! Allah sizi sadece günah kirlerinden arındırmak ve sizi tertemiz yapmak istiyor” ⁵⁰⁵ .	...إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا (سورة الاحزاب: الآية/33)
11	es-Sâffât Suresi, 129-130. Ayetler.	“Onun hakkında, “İlyâs’a selâm olsun!” ifadesini sonradan gelen nesiller arasında devam ettirdik” ⁵⁰⁶ .	وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ * سَلَامٌ عَلَى إِبْلِيسِينَ, (سورة الصافات: الآية/129-130).
12	el-Müddessir Suresi, 38-39. Ayetler.	“Her nefis, yaptıklarına karşılık tutulan bir rehindir; ancak hakkın ve erdemın tarafında olanlar başka” ⁵⁰⁷ .	كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ (38) إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ, (سورة المدثر: الآية/38-39).
13	el-Kevser Suresi, 1-3. Ayetler.	“(Resûlum!) Kuşkusuz biz sana Kevser’i verdik. Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir” ⁵⁰⁸ .	إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ (1) فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ (2) إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ (سورة الكوثر: 1-3)

⁵⁰¹ Al-i Imran 3/110.⁵⁰² en-Nisa 4/54.⁵⁰³ et-Tevbe 9/119.⁵⁰⁴ en-Nahl 16/43.⁵⁰⁵ el-Ahzâb 33/33.⁵⁰⁶ es-Saffat 37/129-130.⁵⁰⁷ el-Muddessir 79/38-39.⁵⁰⁸ el-Kevser 108/1-3.

Tablo 2.5 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelmeyip Ehl-i beyt olarak tevil edilen ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	el-A'râf Suresi, 46. Ayet.	“İki (taraf) arasında bir perde ve “A'râf” üzerinde de (insanların), her birini simalarıyla tanıyacak adamlar vardır ki onlar henüz oraya girmemiş, fakat onlar girmeyi şiddetle arzu eder olarak, cennet ashabına, “selamün aleyküm” diye seslenirler”. ⁵⁰⁹	وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادَوْا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ. (سورة الاعراف: الآية/46).
2	en-Nûr Suresi, 36. Ayet.	“Allah’ın yüksek tutulmasına ve içlerinde adının anılmasına izin verdiği evlerde, insanlar sabah akşam Onu tesbih ederler”. ⁵¹⁰	فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ. (سورة النور: الآية/36).
3	er-Rahmân Suresi, 19-22. Ayetler.	“İki denizi birbirine kavuşmak üzere salvermiştir. Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip kanmazlar. 0 hâlde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz? 0 denizlerin her ikisinden de inci ve mercan çıkar”. ⁵¹¹	مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ (19) بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ (20) ... يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ. (سورة الرحمن: الآية/19-22).
4	et-Tîn Suresi, 1. Ayet.	“Tîn’e ve Zeytûn’a andolsun! Andolsun Tûr-i Sîna’ya ve u emin beldeye ki biz insanı en güzel biçimde yarattık”. ⁵¹²	وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ (1) وَطُورِ سِينِينَ (2) وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ. (سورة التين: الآية/1-3).
5	el-Asr Suresi, 1-3. Ayetler.	“Andolsun zamana ki, insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakk tavsiye edenler, birbirlerine sabır tavsiye edenler başka (Onlar ziyanda değillerdir)”. ⁵¹³	وَالْعَصْرِ (1) إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ (2) إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ (سورة العصر: الآية/1-3)

⁵⁰⁹ el-A'râf 7/ 46.

⁵¹⁰ en-Nur 24/36.

⁵¹¹ er-Rahman 55/19-22.

⁵¹² et-Tîn 95/1-3.

⁵¹³ el-Asr 103/1-3.

Tablo 2.6 “Ehl-i beyt” terkihiyle gelmeyen, Hz. Ali olarak tevîl edilen âyetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	el-Enfâl Suresi, 62. Ayet.	“Eğer sana hile yapmak isterlerse, unu bil ki, Allah sana kâfildir. O, seni yardımıyla ve müminlerle destekleyendir”. ⁵¹⁴	وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ (سورة الانفال: الآية/62).
2	et-Tevbe Suresi, 3. Ayet.	“Hacc- ekber gününde, Allah ve Resûlünden bütün insanlara bir bildiridir: Allah ve Resulü, Allah’a ortak koşanlardan uzaktır. Eğer tövbe ederseniz, bu sizin için hayırlıdır. Ama yüz çevirirseniz, unu iyi bilin ki, siz Allah’i âciz bırakabilecek değilsiniz. inkarcılara, elem dolu bir azab müjdele!”. ⁵¹⁵	وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ... (سورة التوبة: الآية/3).
3	Yûnus Suresi, 58. Ayet.	“Söyle onlara, (sevineceklerse) Allah’ın lutfu ve rahmetiyle, evet bununla sevinirler; çünkü bu, onların toplayıp biriktirdiklerinden daha değerlidir”. ⁵¹⁶	قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَاكَ يُفْتَحُونَ هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ. (سورة يونس: الآية/58).
4	Hûd Suresi, 17. Ayet.	“Rabbinden gelmiş açık bir delile dayanan kimse (hiç ötekiler gibi olur mu)? Bu delili de rabbinden gelen bir şahit izliyor; ayrıca ondan önce de bir önder ve rahmet olarak Mûsâ’nın kitabı var. İşte bunlar ona inanırlar; çeşitli gruplardan onu inkâr edenlerin varacağı yer ise cehennem ateşidir...”. ⁵¹⁷	أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ نَبِيَّةٍ مِنْ رَبِّهِ وَ يَتْلُو شَاهِدًا مِنْهُ وَمِنْ قَبْلِهِ كُتَابٌ مُوسَىٰ إِمَامًا وَ رَحْمَةً أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ... (سورة هود: الآية/17)
5	er-Ra’d Suresi, 7. Ayet.	“İnkârcılar, “Ona rabbinden bir mucize indirilse ya!” diyorlar. Sen ancak bir uyarıcısın; her topluluğun da bir kılavuzu vardır”. ⁵¹⁸	وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ (سورة الرعد: الآية/7).
6	er-Ra’d Suresi, 43. Ayet.	“O inkârcılar, “Sen peygamber değilsin” diyorlar. De ki: “Sizinle benim aramda şahit olarak bir Allah, bir de kitap bilgisine sahip olanlar yeter”. ⁵¹⁹	وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْنَا مُرْسَلًا قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ (سورة الرعد: الآية/43).
7	Tâhâ Suresi, 29-32. Ayetler.	“Musa: “Rabbim! Göğsümü genişlet işimi kolaylaştır, dilimin dürümünü çöz ki sözümü iyi anlasınlar. Ailemden kardeşim Harun’u bana vezir yap, beni onunla destekle, onu görevimde ortak kıl”. ⁵²⁰	وَ اجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي (29) هَارُونَ أَخِي (30) اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي (31) وَ اشْرِكْهُ فِي أَمْرِي. (سورة طه: الآية/29-32).
8	en-Neml Suresi, 82. Ayet.	“Kendilerine söylenmiş olan, başlarına geldiği zaman; yerden bir canlı çıkarılır ki insanların âyetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söyleyerek konuşur”. ⁵²¹	وَ إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ. (سورة النمل: الآية/82).

⁵¹⁴ el-Enfal 8/62.

⁵¹⁵ et-Tevbe 9/3.

⁵¹⁶ Yûnus 10/58.

⁵¹⁷ Hud 11/17.

⁵¹⁸ er-Ra'd 13/7.

⁵¹⁹ er-Ra'd 13/43.

⁵²⁰ Taha 20/29-32.

⁵²¹ en-Neml 27/82.

Tablo 2.6'nın devamı

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
9	ez-Zümer Suresi, 33. Ayet.	Dosdoğru Kur'an' getiren ile onu tasdik edenler var ya, işte onlar Allah'a karşı gelmekten sakınanlardır". ⁵²²	وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (سورة الزمر: الآية/33)
10	el-Vâkıa Suresi, 10-12 Ayetler.	"(Hayırda) önde olanlar, (ecirde de) öndedirler. İşte bunlar, (Allah'a) en yakın olanlardır, Na'im cennetlerindedir". ⁵²³	وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ (10) أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ (11) فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ (سورة الواقعة: الآية/10-12)
11	et-Tahrîm Suresi, 4. Ayet.	"İkiniz de Allah'a tövbe ederseniz (çok iyi olur), çünkü kalpleriniz eğilmişti. Ama peygambere karşı bir dayanışma içine girecek olursanız bilin ki herkesten önce Allah onun dostu ve koruyucusudur, sonra da Cebrâil ve iyi müminler. Melekler de bunların ardından onun yardımcısıdır". ⁵²⁴	إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ (سورة التحريم: الآية/4).
12	el-Hâkka Suresi, 11-12. Ayetler.	"Bir zamanlar sular coştığı vakit sizi gemide kuşkusuz biz taşıdık; Bunu sizin için ibretli bir ders olsun ve kulaklardan hiç çıkmasın diye yaptık". ⁵²⁵	إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ * لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعْيِيهَا أَذُنٌ وَإِعْيَةٌ (سورة الحاقة: الآية/11-12)
13	el-Beyyine Suresi, 7. Ayet.	"İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlara gelince, halkın en hayırlısı da onlardır". ⁵²⁶	إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ (سورة البينة: الآية/7)

Tablo 2.7 "Ehl-i beyt" terkihiyle gelip Ehl-i beytin faziletini beyan eden ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	Âl-i İmrân Suresi, 34. Ayet.	Birbirinden gelen bir zürriyet olarak, Allah işitendir, bilendir". ⁵²⁷	ذُرِّيَّةَ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ (سورة آل عمران: الآية/34).
2	el-Enfâl Suresi, 41. Ayet.	"Allah'a ve ayırım günü yani iki topluluğun karşılaştığı gün kulumuza indirdiğimize iman etmişseniz biliniz ki ganimet olarak ele geçirdiğiniz her şeyin beşte biri Allah'a, peygambere, yakınlarla, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. Allah her şeye kadirdir". ⁵²⁸	وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّلَاقِ الْجُمُعَانَ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (سورة الانفال: الآية/41)
3	Yûnus Suresi, 87. Ayet.	"Mûsâ'ya ve kardeşine, "Kaviminiz için Mısır'da evler hazırlayın ve evlerinizi namaz kılınacak yerler yapın. Namazı dosdoğru kılın. Müminleri müjdele" diye vahyettik". ⁵²⁹	وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بَيْوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَاقِيمُوا الصَّلَاةَ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (سورة يونس: الآية/87)

⁵²² ez-Zumer 39/32-33.⁵²³ el-Vakıa 56/10-12.⁵²⁴ et-Tahrîm 66/4.⁵²⁵ el-Hakke 69/11-12.⁵²⁶ el-Beyyine 98/7.⁵²⁷ Âl-i İmrân 3/33-34.⁵²⁸ el-Enfâl 8/41⁵²⁹ Yûnus 10/87.

Tablo 2.7'nin devamı

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
4	el-İsrâ Suresi, 26. Ayet.	“Akrabaya, yoksula ve yolda kalan yolcuya haklarını ver, fakat saçıp savurma”. ⁵³⁰	وَءَاتِ ذَا الْقُرْبَى حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا (سورة الاسراء: الآية/26)
5	Tâhâ Suresi, 82. Ayet.	“Şu da muhakkak ki ben, tevbe eden, inanan ve yararlı iş yapan, sonra (böylece) doğru yolda giden kimseyi bağışlarım.”. ⁵³¹	وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى (سورة طه: الآية/82)
6	el-Müminûn Suresi, 101. Ayet.	“Sûra üflendiği zaman artık aralarında akrabalık bağları kalmamıştır; birbirlerini de arayıp sormazlar.”. ⁵³²	فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ (سورة المؤمنون: الآية/101).
7	er-Rahmân Suresi, 31-32. Ayetler.	“Ey insan ve cin! Sizin de hesabınızı ele alacağız. Hal bu iken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?”. ⁵³³	سَنَقْرُغُ لَكُمْ أَيَّةَ الْقَتْلَانِ (سورة الرحمن: الآية/31-32)

Tablo 2.8 “Ehl-i beyt” terkihiyle gelmeyip Ehl-i beytin faziletini beyan eden ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	ed-Duhân Suresi, 29. Ayet.	“Ne gök ne de yer onların ardından ağladı. Onlara mühlet de verilmedi”. ⁵³⁴	فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ (سورة الدخان: الآية/29)
2	el-İnsân Suresi, 13. Ayet.	“Orada tahtlara yaslanırlar. Orada güneş de görmeyeceklerdir, soğuk da.”. ⁵³⁵	مُتَكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا (سورة الانسان: الآية/13).
3	el-Kadir Suresi, 3-5. Ayetler.	“Kadir gecesi bin aydan hayırlıdır O gece melekler ve ruh, Rablerinin izniyle her bir iş için iner dururlar. O gece tan yeri ağarıncaya kadar esenlik doludur.”. ⁵³⁶	لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ (3) تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ (4) سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ (سورة القدر: الآية/3-5).
4	en-Nasr Suresi, 1-3. Ayetler.	“Allah’ın yardım ve fetih (Mekke fethi) geldiğinde ve insanların bölük bölük Allah’ın dinine girdiğini gördüğünde, Rabbine hamd ederek tespihte bulun ve O’ndan bağışlama dile. Çünkü O, tövbeleri çok kabul edendir”. ⁵³⁷	إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ (1) وَ رَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا (2) فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَ اسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا (سورة النصر: الآية/1-3)

⁵³⁰ el-İsra 17/26.⁵³¹ Tâhâ 20/82.⁵³² el-Müminûn 23/101.⁵³³ er-Rahman 55/31-32.⁵³⁴ ed-Duhan 44/29.⁵³⁵ el-İnsan 76/13.⁵³⁶ el-Kadr 97/3-5.⁵³⁷ en-Nasr 110/ 1-3.

Tablo 2.9 “Ehl-i beyt” terkibiyle gelmeyen, Hz. Ali’nin faziletini beyan eden ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	Âl-i İmrân Suresi, 144. Ayet.	“Muhammed yalnızca bir elçidir. Ondan önce de elçiler gelip geçti. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geri dönecek misiniz? Kim geri dönerse bilsin ki Allah’a asla bir zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri ödüllendirecektir.” ⁵³⁸	وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ (سورة آل عمران: الآية/144)
2	el-Enfâl Suresi, 30. Ayet.	“Kâfirler seni bağlayıp bir yere Kapamak veya öldürmek, ya da sürmek için düzen kuruyorlardı. Onlar düzen kurarken, Allah da düzenlerini bozuyordu. Allah düzen yapanların en iyisidir.” ⁵³⁹	وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ (سورة الانفال: الآية/30)
3	et-Tevbe Suresi, 1. Ayet.	“Allah ve Resûlünden, kendileriyle antlaşma yapmış olduğunuz müşriklere kesin bir uyarıdır.” ⁵⁴⁰	بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (سورة التوبة: الآية/1)
4	er-Ra’d Suresi, 4. Ayet.	“Yeryüzünde birbirine komşu toprak parçaları, üzüm bağları, ekinler, bir kökten ve çeşitli köklerden dallanan hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi bir su ile sulanır. (Böyle iken) yemişlerinde onların bir kısmını bir kısmına üstün kılarız. İşte bunlarda akıllarını kullanan bir toplum için ibretler vardır” ⁵⁴¹	وَ فِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَ جَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَ زُرْعٌ وَ نَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَ غَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَ نَفَضَتْ بَغْضَتَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ (سورة الرعد: الآية/4)
5	er-Ra’d Suresi, 29. Ayet.	“İman edip salih amel işleyenlere ne mutlu! Güzel dönüş yeri de onlarındır” ⁵⁴²	الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحَسُنَ مَا بَدِئَهُمُ الرَّحْمَنُ (سورة الرعد: الآية/29).
6	el-Ankebût Suresi, 2-3. Ayetler.	“İnsanlar, denenip sınavdan geçirilmeden, “İman ettik” demekle bırakılacaklarını mı sanıyorlar? Andolsun ki biz, onlardan öncekileri de sınamıştık. Allah, elbette doğru olanları ortaya çıkaracaktır; kezâ O, yalancıları da mutlaka ortaya çıkaracaktır” ⁵⁴³	أَحْسِبِ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ (2) وَ لَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَ لَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ (سورة العنكبوت: الآية/2-3)
8	el-Ahzâb Suresi, 6. Ayet.	“Peygamber müminlere kendilerinden daha yakındır, eşleri de onların anneleridir. Aralarında kan bağı bulunanlar Allah’ın kitabında (mirasçılık bakımından) birbirlerine, diğer müminlerden ve muhacirlerden daha yakındırlar; dostlarınıza lutufta bulunmanız başkadır. Bu hüküm kitapta kayıt altına alınmıştır.” ⁵⁴⁴	النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَ أَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَ أُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَنْ تَفْعَلُوا إِلَى أُولِيَانِكُمْ مَعْرُوفًا كَانَ ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا (سورة الاحزاب: الآية/6)

⁵³⁸ Âl-i İmrân 3/144.

⁵³⁹ el-Enfal 8/30.

⁵⁴⁰ et-Tevbe 9/1.

⁵⁴¹ er-Ra'd 13/4.

⁵⁴² er-Ra'd 13/29.

⁵⁴³ el-Ankebut 29/2-3.

⁵⁴⁴ el-Ahzâb 33/6.

Tablo 2.9'un devamı

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
9	el-Ahzâb Suresi, 57. Ayet.	“Şüphesiz Allah ve Resulünü incitenlere, Allah dünya ve âhîrette lanet etmiş ve onlara aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır”. ⁵⁴⁵	إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا (سورة الاحزاب: الآية/57)
10	Muhammed Suresi, 30. Ayet.	“Eğer dileseydik. Biz onları sana gösterirdik; sen de onları yüzlerinden tanırdın. And olsun ki sen, onları konuşmalarından da tanırsın; Allah işlediklerinizi bilir”. ⁵⁴⁶	وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكَهُمْ فَتَعْرِفَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ (سورة محمد: الآية/30)
11	el-Mücâdele Suresi, 12. Ayet.	“Ey iman edenler! Peygamberle özel görüşme yapmak istediğiniz zaman, bu görüşmenizden önce bir sadaka verin. Sizin için en iyi ve en nezih davranış budur. Şayet bulamazsanız, bilin ki Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir”. ⁵⁴⁷	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَجَاسَيْتُمْ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَيْكُمْ صَدَقَةٌ ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (سورة المجادلة: الآية/12)
12	eş-Şems Suresi, 12-13. Ayetler.	“En azgınları ileri atıldığında, Allah'ın peygamberi onlara: Allah'ın dişi devesi ve onun su hakkı, demişti.”. ⁵⁴⁸	إِذْ أَنْبَعَثَ أَشْقَاهَا (12) فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا (سورة الشمس: الآية/12-13)

⁵⁴⁵ el-Ahzâb 33/57.⁵⁴⁶ Muhammed 47/30.⁵⁴⁷ el-Mücadele 58/12.⁵⁴⁸ eş-Şems 91/12-13.

3. ŞİA TEFSİR KAYNAKLARINDA “EHL-İ BEYT”

3.1 “Ehl-i Beyt” Hakkında Nazil Olduğu Düşünülen Ayetler

3.1.1 el-Bakara Suresi, 43. Ayet

" وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاِكِعِينَ "

“Ehl-i beyt” hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden birisi: “*Namazı kılın, zekâtı verin, rükû edenlerle beraber rükû edin.*” ayetidir.⁵⁴⁹

İsnâaşerî müfessirlerden el-Kûfî (ö. 310/922) bu ayetin tefsirinde şöyle yorumlamıştır: İbn Abbâs’ın (r.a) bildirdiğine göre Allah’ın (c.c) “Namazı kılın, zekâtı verin, rükû edenlerle beraber rükû edin.” ayeti Peygamber (s.a.v) ve Ali b. Ebî Tâlib (ö. 40/661) (r.a) hakkında nazil olmuştur. Çünkü o ikisi ilk defa namaz kılan ve ruku yapanlardır.⁵⁵⁰

İsnâaşerî müfessirlerden Esterâbâdî (10. Asır) “Namazı kılın, zekâtı verin, rükû edenlerle beraber rükû edin.” ayetini şöyle tefsir etmiştir: “Hz. Muhammed’e (s.a.v) indirilen farz namazları yerine getiriniz, Hz. Muhammed’e (s.a.v) ve onun pak ve mutahhar Ehl-i beytinin en şereflişine salavat getiriniz, kendi mallarınızın zekâtını farz olduğu anda veriniz.” “Rükû edenlerle beraber rükû edin” yani, Allah’ın peygamberi Muhammed (s.a.v), onun velisi Ali b. Ebî Tâlib ve o ikisinden sonraki Ehl-i beyt imamlarından ibaret Allah’ın velilerine ve onun muhlis kullarına itaat etme konusunda Allah’ın emrini yerine getiriniz.” İbn Merduye ve Hafız Ebu Nueym: “rükû edenlerle beraber rükû edin” ayeti hakkında, “Bu ayet özellikle Hz. Peygamber (s.a.v) ve Ali b. Ebî Tâlib (r.a) hakkında nazil olmuştur, çünkü o ikisi ilk defa namaz kılan ve rükû edenlerdir, diye nakletmiştir.⁵⁵¹

⁵⁴⁹ el-Bakara 2/43.

⁵⁵⁰ Furat b İbrahim Ebu'l Kasim el-Kûfî, Furat b İbrahim, *Tefsiru Furat el-Kûfî*, (Tahran: Sazman-ı Çap ve İntişarat-i Vezaret-i İrşad-i İslami, 1410), 59.

⁵⁵¹ Hüseyini Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin, *Te'vilu'l-âyeti'z-zahire*, (1409), 57-58.

Yine isnâaşerî müfessirlerden el-Bahrânî (11. Asır), tefsirinde bu ayetin Peygamber (s.a.v) ve özellikle Ali b. Ebî Tâlib (r.a) hakkında nazil olduğunu, el-Kûfî'nin tefsirindeki İbn Abbâs'ın sözünü aynı şekilde İmam Ebû Ca'fer Muhammed Bâkır'dan (ö. 114/733 [?]) rivayet etmiştir.⁵⁵²

3.1.2 el-Bakara Suresi, 189. Ayet

"وَ لَيْسَ الْبِرَّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَ لَا كَيْنَ الْبِرِّ مَنْ اتَّقَى وَ أَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ".

“Ehl-i beyt” hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden birisi de şudur: “*Erdemlilik asla evlere arkalarından gelip girmeniz değildir; fakat erdemlilik kişinin Allah’a saygılı olmasıdır. Evlere kapılarından gelin; Allah’a saygılı olun ki kurtuluşa erersiniz.*”⁵⁵³

İsnâaşerî müfessirlerden el-Kummî (ö. 290/903) bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Allah’ın (c.c) bu: “Erdemlilik asla evlere arkalarından gelip girmeniz değildir; fakat erdemlilik kişinin Allah’a saygılı olmasıdır. Evlere kapılarından gelin; Allah’a saygılı olun ki kurtuluşa erersiniz” ayeti emiru’l-müminin Hz. Ali hakkında nazil olmuştur. Çünkü Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur “Ben ilim ve marifet şehriyim, Ali ise onun kapısıdır, ondan dolayı siz şehre ancak onun kapısından giriniz”.⁵⁵⁴

el-Kûfî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: Asım ve Hüseyin b. Ebi’l-A’la Ebi Abdullah’tan (a.s.) Allah’ın (c.c) bu ayeti hakkında şöyle rivayet etmiştir: “Medine’de yağmur yağdıktan sonra gökyüzü açılıp güneş çıktığı zaman Peygamber Efendimiz, muhacir ve ensardan oluşan bir cemaatle çıktı ve insanların ortasında oturdu. Bu sırada Ali b. Ebî Tâlib geldi, Peygamber (s.a.v) çevresindekilere şöyle buyurdu: “Bu Ali size kalbi ve iki eli de pak halde geldi. Bu Ali o kadar kemale nail olmuş ki, dağlar yerinden kopabilir ama Ali kendi dininde sımsıkı kalıyor. Bu sırada Ali (r.a) Efendimizin (s.a.v) yanına geldi. Efendimiz (s.a.v) onu önüne oturttu ve şöyle buyurdu: “Ey Ali, ben bilim ve hikmetin şehriyim, sen onun kapısısın, her kim şehre kapısından gelirse girebilir.

⁵⁵² el-Bahrânî, *el-Burhân fî tefsîri’l-Kur’ân*, 1/203-204.

⁵⁵³ el-Bakara 2/189.

⁵⁵⁴ Ali b. İbrâhim, Abul-Hasan el-Kummî, Ali b İbrâhim, *Tefsîru’l-Kummî*, (Kum: Darul Kitap, 1367), 1/168.

Ey Ali sen benim kapımsın, ben Allah'ın kapısıyım, kim bana senden başkasından gelirse ulaşamaz. Kim bana senden başkasından gelirse ulaşamaz.” diye tekrarladı. Bu sırada topluluktan bazıları değerlerine: “Peygamber Efendimiz (s.a.v) bu sözüyle neyi kastediyor acaba, ondan bir Kur'an ayeti isteyelim, dediler. Bunun üzerine Allah (c.c) bu ayeti indirdi.⁵⁵⁵

Esterâbâdî, Esbağ b. Nebate'den nakledilen bir rivayete göre bu ayetteki “büyût (الْبُيُوتُ)” ve “bâb (بَاب)” kelimelerinin Ehl-i beyt olarak tefsir edildiğini farklı lafzılarla beyan etmiş ama bu ayetin Ehl-i beyt hakkında nazil olduğunu ifade etmemiştir.⁵⁵⁶

el-Bakara 2/189. ayet hakkında Süyûtî'nin *Lübâbu'n-nükûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı kitabında herhangi bir nüzul sebebi zikredilmemiştir. Vâhidî'nin *Esbâbu'n-nüzûl*⁵⁵⁷ adlı eserinde ve Alevi b. Halife'nin *Câmiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ*⁵⁵⁸ adlı kitabında nüzul sebebi beyan edilmiştir. Ancak yukarıdaki Şii tefsirlerde beyan edilen Ehl-i beyt fertleri hakkındaki rivayetler ve görüşlerin hiçbirisi zikredilmeksizin başka rivayetler farklı görüşler nakledilmiştir.

3.1.3 el-Kehf Suresi, 107. Ayet

"إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا"

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden biri şudur: “*İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlara gelince, onlar için de konak olarak firdevs cennetleri vardır.*”⁵⁵⁹

İsnâaşerî müfessirlerden Eyyaşî (ö. 320/932) bu ayetin tefsirinde şunu beyan etmiştir: İkrime, İbn Abbâs'ın (r.a) bu ayet hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Kur'an'daki “iman eden ve salih ameller işleyenler” diye geçen her ayet hakkında,

⁵⁵⁵ el-Kûfî, *Tefsiru Furat el-Kûfî*, 63/64.

⁵⁵⁶ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te'vîlu'l-âyeti'z-zahire*, 91-93.

⁵⁵⁷ Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl*, 162-164.

⁵⁵⁸ Alevi b. Halife, *Câmiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ*, 1/223-224.

⁵⁵⁹ el-Kehf 18/107.

Ali (r.a) onların emiri ve şerefliisidir. Peygamber Efendimizin (s.a.v) ashabından olan her kişiyi Allah kınadı ama Ali'yi (r.a) sadece iyilikle andı.⁵⁶⁰

Esterâbâdî bu ayeti tefsir ederken şöyle ifade etmiştir: “Muhammed b. Abbas birkaç ravinin vasıtasıyla Musa b. Ca’fer’den şöyle rivayet etmiştir: Ben babama “İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlara gelince, onlar için de konak olarak firdevs cennetleri vardır” ayeti hakkında sorduğumda babam, “Bu ayet Hz. Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beyti hakkında nazil oldu,” dedi.⁵⁶¹

el-Bahrânî kendi tefsirinde Muhammed b. Humam’dan beyan edilen bir rivayete göre bu ayetin: “İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlara gelince, onlar için de konak olarak firdevs cennetleri vardır.” Ehl-i beyt hakkında nazil olduğunu aynı lafzılarla ifade etmiştir ve sonunda Ali’den (r.a) şöyle rivayet etmiştir: “Her şeyin zirvesi vardır, cennetlerin zirvesi Firdevistir. Firdevis Cenneti ise Muhammed (s.a.v) ve onun Ehl-i beyti içindir”.⁵⁶²

3.1.4 el-Hac Suresi, 34. Ayet

" وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَإِلَهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَ بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ "

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden birisi de şudur: “Biz her ümmete kurban kesmeyi meşrû kıldık ki kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanlar üzerine Allah’ın adını ansınlar. Sonuç itibariyle hepinizin mâbudu tek bir tanrıdır. Şu hâlde yalnız O’na teslimiyet gösterin. Sen de Allah’ın buyruklarına içtenlikle teslimiyet gösteren kimseleri müjdele.”⁵⁶³

Esterâbâdî bu ayetin “Sen de Allah’ın buyruklarına içtenlikle teslimiyet gösteren kimseleri müjdele” bölümü hakkında Muhammed b. Abbas ve birkaç ravi vasıtasıyla Musa b. Ca’fer’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ben babamdan bu âyeti

⁵⁶⁰ Muhammed b. Mes’ûd, el-Ayyâsî, Muhammed b. Mes’ûd b. Muhammed, Ebü’n-Nadr, es-Sülemî, *Kitâbu’t-tefsîr*, (Tahran: Çaphane İlmiyye, 1380), 2/352.

⁵⁶¹ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te’vîlu’l-âyatî’z-zahire*, 291.

⁵⁶² el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî tefsîri’l-Kur’ân*, 3/688.

⁵⁶³ el-Hac 22/34.

sorduğumda, babam: “Bu ayet bize, Ehl-i beyte mahsus olarak nazil oldu” diye cevap verdi.⁵⁶⁴

el-Bahrânî kendi tefsirinde bu ayeti tefsir ederken Esterâbâdî’nin tefsirinde, Muhammed b. Abbas’ın birkaç ravi vasıtasıyla Musa b. Ca’fer’den rivayet etmiş olduğu hadisi aynı şekilde naklederek, Allah’ın (c.c) “Sen de Allah’ın buyruklarına içtenlikle teslimiyet gösteren kimseleri müjdele” ayetinin Ehl-i beyt hakkında nazil olduğunu ifade etmiştir.⁵⁶⁵

İsnâaşerî müfessirlerden Kummî Meşhedî (ö. 1125 h.) bu ayeti tefsir ederken şöyle demiştir: “Sen de Allah’ın buyruklarına içtenlikle teslimiyet gösteren kimseleri müjdele.” yani mütevazıları ya da muhlisleri müjdele. Çünkü mütevazı olmak onların sıfatıdır. Ve müfessir bu ayetin tefsirinin sonunda *Şerhu âyâtî’l-bâhire* adlı kitaptan bu ayetin Ehl-i beyt hakkında nazil olduğuyla ilgili adı geçen Muhammed b. Abbas’ın rivayetini aynı şekilde nakletmiştir.⁵⁶⁶

3.1.5 en-Nûr Suresi, 51-52. Ayetler

"إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ".

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden biri şudur: “*Aralarındaki anlaşmazlıkları çözüme bağlasın diye Allah’a ve resulüne çağrıldıklarında müminlerin sözü, “Dinledik ve boyun eğdik” demekten ibarettir. İşte kurtuluşa erenler de bunlardır. Allah’a ve resulüne itaat eden, Allah’a itaatsizlikten korkan, O’na saygısızlıktan korunanlar var ya, işte asıl kazananlar bunlardır.*”⁵⁶⁷

el-Kûfî bu ayeti tefsir ederken şöyle demiştir: Abdullah b. Muhammed raviler aracılığıyla İbn Abbâs’tan (r.a) şöyle rivayet etmiştir: Allah’ın (c.c) “Allah’a ve

⁵⁶⁴ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te’vîlu’l-âyeti’z-zahire*, 332.

⁵⁶⁵ el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî tefsîri’l-Kur’ân*, 3/884.

⁵⁶⁶ Muhammed Kummî Meşhedî, b Muhammed Reza, *Tefsîru kenzi’d-dekâik ve bahri’l-ğarâib*, 9/94-95.

⁵⁶⁷ en-Nûr 24/51-52.

resulüne itaat eden, Allah’a itaatsizlikten korkan, O’na saygısızlıktan korunananlar var ya, işte asıl kazananlar bunlardır.” ayeti Ali b. Ebî Tâlib hakkında nazil oldu.⁵⁶⁸

İsnâaşerî müfessirlerden Tabersî (ö. 548/1154) bu ayetin tefsirinde şöyle aktarmıştır: Belhi’den rivayet edilmiştir ki, Osman’ın (r.a) Ali’den satın aldığı bir parça arazi hakkında Ali (r.a) ile Osman (r.a) arasında tartışma yaşandı. Şöyle ki; o arazide taş çıktı. Osman onu noksan göstererek geri vermek istedi ama Ali onu geri almadı, aramızda Peygamber (s.a.v) hükmetsin, dedi. Bunun üzerine Hakem b. Ebi’l-As, Osman’a şöyle dedi: Eğer sen Ali’nin amcasının oğluna hükmettirirsen o Ali’nin yararı için hükmeder. Dolayısıyla sen ona hükmettirme, dedi. Bunun üzerine bu ayetler nazil oldu. Bu olay Ebu Ca’fer’den de rivayet edilmiştir.⁵⁶⁹

el-Bahrânî bu ayetin tefsirinde Tabersî’nin tefsirinde beyan edilen Hz. Ali ile Hz. Osman’nın tartışması hakkındaki kıssayı biraz farklı lafızlarla aktardıktan sonra, bu olayın Hz. Ali ile başka birinin arasında da yaşandığını rivayet ederek, bu ayetlerin Hz. Ali (r.a) hakkında nazil olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷⁰

3.1.6 el-Ankebût Suresi, 69. Ayet

"وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ".

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden biri şudur: “*Bizim uğrumuzda elinden gelen çabayı sarfedenlere gelince, onları bize ulaşan yollara mutlaka yöneltiriz. Kuşkusuz Allah iyilik yapanların yanındadır.*”⁵⁷¹

el-Kummî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: Allah’ın (c.c.): “*Bizim uğrumuzda elinden gelen çabayı sarfedenlere gelince, onları bize ulaşan yollara mutlaka yöneltiriz. Kuşkusuz Allah iyilik yapanların yanındadır.*” ayeti hakkında Ebu’l-

⁵⁶⁸ el-Kûfî, Furat b İbrahim, Ebu’l-Kasim, *Tefsiru Furat el-Kûfî*, 288.

⁵⁶⁹ Fadl b. el-Hüseyn et-Tabersî, Ebu Ali, *Mecmau’l-beyân fî tefsiri’l-Kur’ân*, 7/236-237.

⁵⁷⁰ el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhan fî Tefsiri’l-Kur’ân*, 4/86-87.

⁵⁷¹ el-Ankebût 29/69.

Carud'un bir rivayetinde Ebu Ca'fer (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Bu ayet Muhammed'in (a.s.) Ehl-i beyti ve onların tâbileri içindir."⁵⁷²

el-Kûfî bu ayeti tefsir ederken şöyle demiştir: Allah'ın (c.c.): "*Bizim uğrumuzda elinden gelen çabayı sarfedenlere gelince, onları bize ulaşan yollara mutlaka yöneltiriz. Kuşkusuz Allah iyilik yapanların yanındadır.*" ayeti hakkında Ca'fer b. Muhammed b. Sa'id el-Ahmesi Ebi Ca'fer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bu ayet biz Ehl-i beyt hakkında nazil oldu".⁵⁷³

el-Bahrânî bu ayetin tefsirinde el-Kummî'nin tefsirinde beyan edilen Ebi'l-Carud'un rivayetini naklederek, "Bizim uğrumuzda elinden gelen çabayı sarfedenlere gelince, onları bize ulaşan yollara mutlaka yöneltiriz. Kuşkusuz Allah iyilik yapanların yanındadır" ayetinin Hz. Muhammed'in (s.a.v) Ehl-i beyti ve onların tâbilerine has olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷⁴

3.1.7 es-Secde Suresi, 24. Ayet

" وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بَيَاتِنًا يُوقِنُونَ ."

"Ehl-i beyt" hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden biri de şudur: "*Sabredip âyetlerimize kesin olarak iman ettikleri zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yolu gösteren rehberler çıkardık.*"⁵⁷⁵

el-Kûfî bu ayeti tefsir ederken şöyle demiştir: Allah'ın (c.c.): "*Sabredip âyetlerimize kesin olarak iman ettikleri zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yolu gösteren rehberler çıkardık.*" ayeti hakkında bana Ca'fer b. Muhammed el-Fizarî, ravileri vasıtasıyla Ebû Ca'fer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Bu ayet Hz. Fatıma'nın (r.a) evlatları hakkında nazil oldu. Yine de Furat şöyle demiştir: "Bana Ahmed b. Muhammed, ravileri vasıtasıyla Ebû Ca'fer'in şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Sabredip âyetlerimize kesin olarak iman ettikleri zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yolu gösteren rehberler çıkardık" ayeti Hz. Fatıma'nın (r.a)

⁵⁷² el-Kummî, Ali b. İbrâhim, *Tefsîru'l-Kummî*, 2/151.

⁵⁷³ el-Kûfî, Furat b İbrahim, Ebu'l Kasim, *Tefsiru Furat el-Kûfî*, 320.

⁵⁷⁴ el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî tefsîri'l-Kur'ân*, 4/329-330.

⁵⁷⁵ es-Secde 32/24.

evlatları hakkında nazil oldu. Allah onlardan kendi emriyle insanları doğru yola ulaştıracak rehberler çıkardı.⁵⁷⁶

Esterâbâdî bu ayeti tefsir ederken şöyle ifade etmiştir: “Allah’ın (c.c.) “Sabredip âyetlerimize kesin olarak iman ettikleri zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yolu gösteren rehberler çıkardık” ayeti hakkında Muhammed b. Abbas şöyle demiştir: Bize Ali b. Abdullah ravileri vasıtasıyla Ebû Ca’fer Muhammed b. Ali’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bu ayet Fatıma’nın (r.a) evlatları hakkında nazil olmuştur.”⁵⁷⁷

3.1.8 et-Tûr Suresi, 21. Ayet

" وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ "

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden biri şudur: “İman eden, soylarından gelenlerin de aynı iman ile kendilerini izledikleri kimselerin yanlarına bu zürriyetlerini katacağız; bununla birlikte kendi amellerinden de bir şey eksiltmeyeceğiz. Herkes kendi yapıp ettiğinin hesabından kendisi sorumlu olacaktır.”⁵⁷⁸

Esterâbâdî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Allah’ın (c.c.), “İman eden, soylarından gelenlerin de aynı iman ile kendilerini izledikleri kimselerin yanlarına bu zürriyetlerini katacağız; bununla birlikte kendi amellerinden de bir şey eksiltmeyeceğiz. Herkes kendi yapıp ettiğinin hesabından kendisi sorumlu olacaktır” ayeti hakkında, yine bize Abdulaziz b. Yahya raviler aracılığıyla İbn Abbâs’ın (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bu ayet Hz. Peygamber (s.a.v), Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin (r.a) hakkında nazil olmuştur.”⁵⁷⁹

el-Bahrânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Muhammed b. Abbas birçok ravinin vasıtasıyla Ali b. Zeyd’in şöyle dediğini rivayet etmiştir. Abdullah b. Ömer

⁵⁷⁶ el-Kûfî, Furat b İbrahim, Ebu'l Kasim, *Tefsiru Furat el-Kûfî*, 329.

⁵⁷⁷ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te'vîlu'l-âyeti'z-zahire*, 437.

⁵⁷⁸ et-Tûr 52/21.

⁵⁷⁹ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te'vîlu'l-âyeti'z-zahire*, 598-600.

şöyle demiştir: “Biz sahabe arasında mukayese yapardık. Ebu Bekir, Ömer, Osman diyerek sıralıyorduk ve diğer biri de falanca ve falanca diye sıralıyordu. Sonra ona bir kişi: “Ey Ebû Abdurrahman, öyleyse Ali nerede?” diye sorduğunda, Ebu Abdurrahman “Ali Ehl-i beyttendir, onlarla insanlardan hiç kimse mukayese edilmez. Ali, Peygamber Efendimiz’in (s.a.v) düzeyindedir. Çünkü Allah (c.c) şöyle buyurmuştur: “İman eden, soylarından gelenlerin de aynı iman ile kendilerini izledikleri kimselerin yanlarına bu zürriyetlerini katacağız.” Hz. Fatıma Peygamber’in (s.a.v) evladıdır, dolayısıyla o Peygamber Efendimizle aynı makamdadır. Hz. Ali ise Hz. Fatıma ile aynı makamdadır.”⁵⁸⁰

3.1.9 el-Leyl Suresi, 5-10. Ayetler

" فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَانْفَىٰ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ "

Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu iddia edilen ayetlerden birisi de: “Artık kim cömert davranır, günah işlemekten sakınırsa; Bunların güzel karşılığına da inanırsa, Biz ona iyilik yollarını kolaylaştırırız .Ama kim cimrilik eder, kendisiyle yetinirse; Güzel karşılığı da yalan sayarsa, Biz onu zora sokarız. ” ayetidir.⁵⁸¹

el-Kûfi bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Hz. Peygamber’in (s.a.v) zamanında zengin bir adamın kendi bahçesinde bir hurma ağacı vardı. Onun fakir bir komşusunun küçük çocukları vardı. Hurma ağacının meyveleri düştüğü zaman o fakir adamın küçük çocukları meyveleri alıp yiyordu. Zengin adam hızlıca gelip meyveyi parmağıyla çocuğun ağzından çıkarıyordu. Bu durum fakir adama ağır gelince, Hz. Peygamber’e (s.a.v) şikâyet etti. Bu yüzden Peygamber (s.a.v) kendisi zengin adamın yanına gidip: “Sen bana falan hurma ağacını, cennetteki bir hurma ağacı karşılığında satar mısın?” diye sorduğunda, adam, “Hayır, nakit malı veresiye satmıyorum,” diye cevap verdi. Bu yüzden Peygamber (s.a.v) ağlayarak mescide döndü ve Ali b. Ebî Tâlib’le buluştu. Ali ona: “Allah seni ağlatmasın Ya Resûlallah. Seni ağlatan nedir?” diye sordu. Peygamber (s.a.v) fakir adam ve bahçenin haberini ona anlattı. Hz. Ali (r.a) bu olaydan haberdar olduğu zaman o zengin adamın yanına gelip onu evinden çıkarttı ve dedi ki:

⁵⁸⁰ el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî tefsîri 'l-Kur'ân*, 5/177-178.

⁵⁸¹ el-Leyl 92/5-10.

“Sen hurma ağacı olan evini bana satacaksın. Bunun üzerine adam: Ben onu senin Husna bağının karşılığında sattım, dedi. Hz. Ali’nin eline kendi elini vurdu. Bu sırada Ali (r.a) fakir adama dönüp, “Sen kendi bağına dön. Çünkü âlemlerin Rabbi seni sahiplendirdi, dedi. Sonra Ali (r.a) Hz. Peygamber’in (s.a.v) yanına geldi: Bu sırada da Cebrail (a.s.) Peygamber Efendimize inip: “Ey Peygamber sen bu ayeti: *“Yemin olsun, bürüyüp örttüğünde geceye; aydınlandığında gündüze, erkeği ve dişiye yaratan ilâhî kudrete ki, çabalarınız elbette farklı farklıdır”* diye surenin sonuna kadar oku, dedi. Sonra Hz. Peygamber (s.a.v) yerinden kalkıp Ali’nin (r.a) alnını öptü ve ona: “Sana benim babam feda olsun, senin hakkında bu surenin hepsi nazil oldu.” dedi.⁵⁸²

İsnâaşerî müfessirlerden eş-Şeybanî (ö. 7. asır h.) bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: Bu ayet Ali (r.a) hakkında nazil oldu. Çünkü onun Medine’de Husna adlı bir bağı vardı. Zengin bir adamın başka fakir bir mümin adamın bahçesinde bir hurma ağacı vardı. O fakir adamın küçük çocukları vardı, o hurma ağacının meyveleri dibine düştüğü zaman o fakir adamın küçük çocukları o meyveleri alıyordu ve o zengin adam hızlıca gelip meyveyi o çocuklardan geri alıyordu. Bazen çocuk hurmayı ağzına koyduktan sonra bile zengin adam o meyveyi parmağıyla çocuğun ağzından çekip çıkarıyordu. Bu durum fakir adama ağır gelip Peygamber’e (s.a.v) zengin adamı şikâyet etti. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) ona: “Sen şimdi evine git, bana tekrar müracaat et.” buyurdu. Sonra Peygamber (s.a.v) kendisi o zengin adamın yanına gidip ona “Sen bana falanca fakir adamın bahçesindeki falan hurma ağacını, cennetteki bir hurma ağacı karşılığında satar mısın?” diye sorduğunda, adam, “hayır,” diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) o adama cennetteki iki hurma ağacı, üç hurma ağacı... diyerek artırmaya başladı. Hatta onun karşılığını 10 hurma ağacına kadar yükseltti ama adam onu da kabul etmedi. Ancak adam şöyle dedi: Allah’a yemin ederim ki ben o hurma ağacını sadece dünyada ele geçirmek zor olan bir şeye satacağım, o da Ali b. Ebî Tâlib’in Husna adlı bağıdır. Sonra Peygamber (s.a.v) adamı terkedip geri döndü. Bu durumdan Ali (r.a) haberdar olduğu zaman kendisi o zengin adamın yanına gelip ona müşteri oldu. Onunla Peygamber (s.a.v) arasında geçen konuşmaları ona nakletti ve dedi ki: Eğer sen satacaksan ben o hurma ağacını senden satın alacağım. Bunun üzerine adam: Ben onu senin Husna bağının karşılığında sattım, dedi. İkisi ayrıldı. Sonra Ali (r.a) Peygamber’in (s.a.v) yanına gelip şöyle dedi: Falanca

⁵⁸² Furat el-Kûfî, Furat b İbrahim, *Tefsiru Furat el-Kûfî*, 565-566.

fakirin bahçesindeki falanca zengin adamın falan hurma ağacı benim oldu, ben onu falanca fakir ve onun çocukları için bağışladım. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) çok sevindi ve fakir adamı yanına çağırıp ona: “O hurma ağacı senin oldu.” Diye buyurdu. Bu sırada Cebrail (a.s.) Peygamber Efendimize bu ayetle indi ve Peygamber (s.a.v) ayeti Ali’ye (r.a) okudu ve ona cennet ile müjde verdi. Husna cennetin isimlerinden de biridir.⁵⁸³

el-Leyl Suresi hakkında Süyûtî’nin *Lübâbu ’n-nükûl fî esbâbi ’n-nüzûl*⁵⁸⁴ adlı kitabında ve Vâhidî’nin *Esbâbu ’n-nüzûl*⁵⁸⁵ adlı eserinde yukarıdaki Şii tefsirlerde beyan edilen kıssa ve iniş sebebi zikredilmiş ama onun Ehl-i beyt fertlerinden olan her hangi biri hakkında nazil olduğunu belirtilmemiştir.

3.1.10 Değerlendirme

Bu kısımda gelen dokuz ayetin iniş sebeplerini şöyle değerlendirmemiz mümkündür. Bu ayetlerin sebab-i nüzulü hakkında Şia dışı tefsir kitapları, Vahidî’nin (ö. 468/1076) *Esbâbu ’n-nüzûl* adlı kitabı, Suyûtî’nin *Lubâbu ’n-nukûl fî esbâbi ’n-nüzûl* adlı kitabı ve Alevî b. Halife’nin *Câmiu ’n-nukûl fî esbâbi ’n-nüzûl* adlı kaynaklara baktığımızda, bu kitapların hepsinde ayetlerin nüzul sebepleri hakkında, yukarıdaki tefsirlerde beyan edilen rivayetlere, tefsirlere, yorumlara ve nüzul sebeplerine yer verilmemiştir. Zikri geçen ayetlerin nüzul sebepleri arasında Ehl-i beyt fertlerinin hepsi ya da herhangi birisi hakkında nazil olduğu ile ilgili veri bulunmamaktadır. Sonuç olarak bu ayetlerin her birinin Ehl-i beyt hakkında nazil olduğunu, yukarıda gördüğümüz gibi, sadece Şiîlerin tefsirlerinde görmekteyiz. Dolayısıyla bu ayetlerin her birinin Ehl-i beytten sayılan Hz. Peygamber Efendimiz, Hz. Ali, Hz. Fatıma annemiz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in herhangi biri hakkında nazil olduğu iddiasının doğru olduğuna inanmak Şia dışı bir müslüman için zor olacağı kanaatindeyiz. Görüldüğü gibi, Şiîlerin tefsirlerinde bu ayetlerin Ehl-i beytten sayılan beş kişinin hepsi ya da bazıları hakkında nüzul sebepleri beyan ettiğini gördük. Onların bazılarını da örnek olarak naklettik.

⁵⁸³ Muhammed eş-Şeybânî, Muhammed b Hasan, *Nehcu ’l-beyân ‘an keşfi ’l-meâni ’l-Kur’ân*, (Tahran: Bunyadi Dairetul-Mearifi İslami, 1413), 5/377-378.

⁵⁸⁴ Süyûtî, *Lübâbu ’n-nükûl fî esbâbi ’n-nüzûl*, 294-295.

⁵⁸⁵ Vâhidî, *Esbâbu ’n-nüzûl*, 717-718.

3.2 “Ehl-i Beyt” Olarak Tevil Edilen Ayetler

3.2.1 el-Bakara Suresi, 58. Ayet

" وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَاَدْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةً نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ "

Ehl-i beyt hakkında tevil edildiği (yorumlandığı) iddia edilen ayetlerden ilki şudur: *“Demiştik ki: Şu şehre girin, orada bulunanlardan dilediğiniz şekilde bol bol yiyip için, kapıdan eğilerek girin ve af dileyin ki hatalarınızı bağışlayalım. Biz iyi davrananlara fazlasıyla vereceğiz”*.⁵⁸⁶

Ayyâşî (ö. 320/932 [?]) bu ayetin tefsirinde Suleyman el-Ce’ferî’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ben Ebu’l-Hasan er-Reza’nın Allah’ın “Kapıdan eğilerek girin ve af dileyin ki hatalarınızı bağışlayalım” ayeti hakkında şöyle dediğini duydum: Ebu Ca’fer (a.s.) şöyle dedi: Biz Ehl-i beyt sizin Hitta kapınızız”.⁵⁸⁷

Kummî Meşhedî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “*Kitâbu ’l-hisâl*’daki emîrû’l-müminîn Ali’nin (r.a) faziletleri babında Ali (r.a) şöyle demiştir: Ben Peygamber’in (s.a.v) şöyle dediğini duydum: “Senin ümmetim içindeki misalin Benî İsrâîl’deki Hitta kapısının misalidir. Kim senin velayetine girerse kesinlikle Allah’ın emrettiği kapıdan girmiş olur.” Bu kitaptaki uzun bir hadiste emiru’l-müminin Ali (r.a) şöyle demiştir: Biz Ehl-i beyt Hitta kapısıyız”.⁵⁸⁸

3.2.2 Âl-i İmrân Suresi, 7. Ayet

" وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ "

Ehl-i beyt hakkında tevil edildiği iddia edilen ayetlerden bir diğeri de şudur: *“Hâlbuki onun te’vilini ancak Allah bilir; bir de ilimde yüksek pâyeye erişenler. Derler ki: Ona*

⁵⁸⁶ el-Bakara 2/58.

⁵⁸⁷ Muhammed el-Ayyâşî, Muhammed b. Mes’ûd, Ebü’n-Nadr, es-Sülemî, *Kitâbu ’t-tefsîr*, 1/45.

⁵⁸⁸ Muhammed Kummî Meşhedî, b Muhammed Reza, *Tefsîru kenzi ’d-dekâik ve bahri ’l-ğarâib*, 2/18-19.

inandık, hepsi rabbimiz katındandır. (Bu inceliği) yalnız aklıselim sahipleri düşünüp anlar.”⁵⁸⁹

el-Kummî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Bana babam birkaç ravi vasıtasıyla Ebu Ca’fer’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v), ilimde yüksek pâyeye erişenlerin en iyisidir. Çünkü o kendisine Allah’tan indiren tenzil ve tevilden ibaret her şeyi bilendir. Allah (c.c.) tevilini bilmediği bir şeyi ona indirmez. Peygamber Efendimizden sonraki vasiyet edinenler de onun hepsini bilirler. Ben Ebû Ca’fer’e: “Canım sana feda olsun, Eba’l-Hattab, sizin hakkınızda büyük bir söz söylüyordu, dedim. O “ne diyordu,” diye sorduğunda ben, “o sizin helal haram ve Kur’an bilimlerinin tümünü biliyor, diyordu,” dedim.”⁵⁹⁰

el-Ayyâşî bu ayetin tefsirinde Bureyd b. Muaviye’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben Ebû Ca’fer’e Allah’ın (c.c.) “Hâlbuki onun tevilini ancak Allah bilir; bir de ilimde yüksek pâyeye erişenler” ayeti hakkında sorduğumda, o şöyle cevap verdi: “Yani, Kur’an’ın tüm ayetlerinin tevilini ancak Allah ve ilimde yüksek pâyeye erişenler bilir. Çünkü Peygamber (s.a.v) ilimde yüksek pâyeye erişenlerin en iyisidir. Allah ona indiren tenzil ve tevilden ibaret her şeyin tevilini öğretmiştir, Allah (c.c.), Peygamber’e (s.a.v) tevilini bilmediği bir şeyi indirmez. Peygamber Efendimizden sonraki vasiyet edinenler de onun hepsini bilirler... Fuzeyl b. Yesar Ebu Ca’fer’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Allah’ın (c.c.) “Hâlbuki onun tevilini ancak Allah bilir, bir de ilimde yüksek pâyeye erişenler” ayetine göre “biz Ehl-i beyt, o tevilini biliriz.” Ebu Beşir de Ebu Abdullah’ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Biz Ehl-i beyt ilimde yüksek pâyeye erişenleriz ve biz Ehl-i beyt, onun tevilini biliriz”.”⁵⁹¹

İsnâaşerî müfessirlerden Seyyid Abdullah (ö. h. 13. asır) bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: Allah’ın (c.c.) “Hâlbuki onun tevilini ancak Allah bilir; bir de ilimde yüksek pâyeye erişenler” ayeti hakkında “yani, onlar hakikatte sınıksız duranlar ve güçlü olanlardır.” İmam Sadık’tan (a.s.) şöyle rivayet edilmiştir: “Biz Ehl-i beyt ilimde yüksek pâyeye erişenleriz ve biz Ehl-i beyt onun tevilini biliriz”. Başka bir rivayete göre, Peygamber (s.a.v) ilimde yüksek pâyeye erişenlerin en iyisidir. Allah ona indiren

⁵⁸⁹ Âl-i İmrân 3/7.

⁵⁹⁰ Ali el-Kummî, Ali b. İbrâhim, Abul-Hasan, *Tefsîru'l-Kummî*, 1/96-97.

⁵⁹¹ Muhammed el-Ayyâşî, Muhammed b. Mes’ûd, Ebû’n-Nadr es-Sülemî, *Kitâbu't-tefsîr*, 1/164.

tenzil ve tevilden ibaret her şeyin tevilini öğretmiştir. Allah (c.c.) o Peygamber’e (s.a.v) tevilini bilmediği bir şeyi ona indirmez. Peygamber Efendimizden sonraki onun varisleri de onun hepsini bilirler.⁵⁹²

3.2.3 en-Nisâ Suresi, 29. Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا, سورة النساء: الآية/29.

Ehl-i beyt olarak tevil edildiği iddia edilen ayetlerden birisi de “Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin; ancak karşılıklı rızânıza dayanan ticaret böyle değildir ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir.” ayetidir.⁵⁹³

el-Kûfî bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: “Bana Ubeyd b. Kesîr, Ca’fer b. Muhammed’den Allah’ın (c.c.) “kendinizi öldürmeyin”, ayeti hakkında şöyle bir rivayet nakletti. “Bu ayetten kasıt, “Peygamberinizin (s.a.v) Ehl-i beytini öldürmeyin,” demektir”.⁵⁹⁴

el-Bahrânî bu ayetin tefsirinde muhaliflerin yoluyla İbn Abbâs’a (r.a) götürerek İbn Meğazli’nin aşağıdaki bir rivayetini getirmiştir: “İbn Abbâs (r.a) Allah’ın (c.c.) “ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir” ayeti hakkında şöyle demiştir: Bu ayetten kasıt, “Peygamberinizin (s.a.v) Ehl-i beytini öldürmeyin, demektir”. Çünkü Allah (c.c.) Kur’an-ı Kerim’de şöyle: “Gelin, çocuklarımızı ve çocuklarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım”⁵⁹⁵ buyurmaktadır. Bu ümmetin çocukları İmam Hasan ve İmam Hüseyin’dir, kadınları ise Fâtıma’dır. Onların kendileri ise Peygamber Efendimiz (s.a.v) ve Ali’dir (r.a).⁵⁹⁶

⁵⁹² Seyyid Abdullah Şibr, *el-Cevheru’s-semîn fî tefsîri’l-Kitâbi’l-Mubîn*, 1/296.

⁵⁹³ en-Nisâ 4/29.

⁵⁹⁴ Furat el-Kûfî, Furat b İbrahim, Ebu'l Kasim, *Tefsiru Furat el-Kûfî*, 102.

⁵⁹⁵ Âl-i İmrân 3/61.

⁵⁹⁶ el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî tefsîri’l-Kur’ân*, 2/66.

3.2.4 en-Nisâ Suresi, 59. Ayet

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ وَ أُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَىْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَ الرَّسُولِ
إِن كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ ءَاخِرِ ءَٰلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْوِيلًا, سورة النساء: الآية/59.

Ehl-i beytle alakalı yorumlandığı iddia edilen ayetlerden biri şudur: “*Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan ülü’l-emre de. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah’a ve âhirete gerçekten inanıyorsanız- onu, Allah’a ve peygambere götürün. Bu, elde edilecek sonuç bakımından hem hayırlıdır hem de en güzeldir.*”⁵⁹⁷

Tabersî (ö. 548/1154) şöyle demiştir: Allah’ın (c.c.) “Sizden olan ulu’l-emre de” ibaresi hakkında müfessirlerin iki görüşü vardır. Birincisi, ulu’l-emr’den kasıt emirlerdir. İkincisi ise “ulemadır.” Bizim ashabımız İmam Bakır ve İmam Sadık’tan (a.s.) şöyle rivayet etmişler: “Ulu’l-emr’den kasıt Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beytinden olan imamlardır. Allah (c.c.) kendisine itaat etmeyi ve resulüne itaat etmeyi farz kıldığı gibi onlara itaat etmeyi de mutlak farz kılmıştır. Allah’ın (c.c.) bir kimseye itaat etmeyi mutlak farz kılması doğru değildir. Fakat onun masumlğu ve günahsızlığı sabit olan, onun içi dışı gibi olduğu ispat edilen, ondan hata çıkmasından ve onun kötülüğe emretmesinden emin olunan kimseye itaat etmeyi farz kılması doğrudur. Bu sıfatlar Ehl-i beyt imamlarından başka emirlerde ve ulema bulunmayacaktır. Allah (c.c.) kendine asi olan ya da amelleri sözlerine aykırı olan kimselere itaat etmeyi emretmekten paktır. Çünkü böyle yapmak imkansızdır.” Ona göre bunun delillerinden biri şudur: Allah (c.c.) resulüne itaat etmeyi, kendisine itaat etmeye yakın kıldığı gibi ulu’l-emre itaat etmeyi resulüne itaat etmeye yakın kılmamıştır. Şunu bilmeniz gerekiyor ki ulu’l-emr halkın hepsinden üstündür. Bu, Peygamber Efendimizin ulu’l-emrden ve bütün halktan üstün olduğuna benzemektedir. Bu Hz. Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beytinden olan hidayet imamlarının sıfatlarıdır. Çünkü onların imamlığı ve masumlğu ispatlanmıştır, hem de tüm ümmet onların makamının yüksek olmasına ve adaletinin yüksekliğine ittifak etmiştir.⁵⁹⁸

⁵⁹⁷ en-Nisâ 4/59.

⁵⁹⁸ Fadl et-Tabersî, Fadl b el-Hüseyn, Ebu Ali, *Mecmau’l-beyân fi tefsîri’l-Kur’ân*, 3/99-101.

Esterâbadî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Hz. Peygamber’den (s.a.v) sonraki Ehl-i beytin on iki imamı olan ulu’l-emr hakkında gelen rivayetlerden biri şudur: Şeyh Ebu Ali Tabersî *Î’lâmu’l-vera bi e’lami’l-huda* adlı kitabında şöyle nakletmiştir: Bize ashabımızdan olan raviler aracılığıyla Cabir b. Yezid el-Cu’fi’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir. Ben Cabir b. Abdullah el-Ensari’nin şöyle dediğini duydum: “Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, Peygambere itaat edin, sizden olan ulu’l-emre de.” Ayeti nazil olduğu zaman ben: “Ya Resûlallah, Allah ve onun Resulünü tanıdık ama Allah (c.c.) onlara itaat etmeyi sana itaat etmeye yakın kılan “ulu’l-emr” kimlerdir?” diye sorduğumda, Hz. Peygamber (s.a.v): “Ey Cabir, onlar benim halifelerimdir ve benden sonraki müsülmanların imamlarıdır. Onların birincisi Ali b. Ebî Tâlib’tir. Sonra Hasan, sonra Hüseyin, sonra Ali b. Hüseyin, sonra Tevrat’ta “Bakir” diye tanınan Muhammed b. Ali’dir. Ey Cabir sen onunla buluşacaksın, sen onunla görüştüğünde ona benden selam söyle. Sonra Sadık Ca’fer b. Muhammed’dir, sonra Musa b. Ca’fer’dir, sonra Ali b. Musa’dır, sonra Muhammed b. Ali’dir, sonra Ali b. Muhammed’dir, sonra Hasan b. Ali’dir, sonra ismi ve künyesi benim ismim ve künyem ile aynı olan Hasan b. Ali’nin oğlu, Allah’ın (c.c.) yeryüzündeki hücceti ve kullar arasındaki bakiyyesidir. Allah (c.c.) onun vasıtasıyla kendi zikrini yerin meşrik ve mağriblerinde yüksek kılacaktır. Bu kendi tabiilerinden ve dostlarından gizlenecektir. Bu surede onun imam olduğunu sadece kalbi imanla sabit olanlar tanıyabilirler”. Cabir şöyle devam ediyor: Ben “Ya Resulallah, onun gizlendiği süreçte onun tabiileri için ondan bir faydalanmak olur mu?” diye sorduğumda, Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Beni peygamberlikle gönderen Allah’a (c.c.) yemin olsun ki, onlar onun nuruyla aydınlanır ve o gizlendiği zamanda onun velayetinden yararlanır. Bu, insanların bulutlu günlerde güneşten yararlandığı gibidir. Ey Cabir bu Allah’ın (c.c.) sırrı ve onun bilim mahzenidir, onu kendi ehlinde başka kimselerden sakla.”⁵⁹⁹

İsnâaşerî müfessirlerden eş-Şirazî’ye göre “ulu’l-emr” bütün Şîî müfessirler, ulu’l-emrden maksadın Ehl-i beytten olan masum imamlar olduğu konusunda görüş birliğine sahiptirler. O masum imamlara, Allah ve Hz. Peygamber tarafından İslami toplum yaşamının tüm alanlarındaki maddi ve manevi rehberlik ve önderlik görevi verilmiştir. Dolayısıyla ulu’l-emr tabiri onlardan başkasını kapsamaz. Elbette, onlar tarafından İslami toplumda belirli makam ve mevkilere atanan kişilere de belirlenmiş

⁵⁹⁹ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te’vilu’l-âyeti’z-zahire*, 140-141.

şartları taşımaları halinde itaat etmek gerekir. Fakat bu, onların ulu'l-emr olmalarından dolayı değil, ulu'l-emrin temsilcileri oldukları içindir. İslam kaynaklarında da ulu'l-emr terkiibini Ehl-i beyt imamları olarak tefsir etmemizi güçlendirecek çok hadisler var. Onlardan biri meşhur İslam müfessiri olan Ebu Hayyan el-Endelusî el-Mağribî'nin (ö. 745/1344) *el-Baḥru'l-muḥîṭ* adlı tefsirinde yazdığı şu görüştür: “Bu ayet Ali (r.a) ve onun Ehl-i beyti hakkında nazil olmuştur.” “Bundan başka yine Sunnî ve Şîî hadis kaynaklarında ulu'l-emrden kastın masum Ehl-i beyt imamları olduğuna şahit gösterilebilecek çok hadis vardır. Hatta bunların bazıları masum Ehl-i beyt imamlarının adlarını tek tek dile getirmiştir.”⁶⁰⁰

en-Nisâ 4/59. ayet hakkında Vâhidî'nin *Esbâbu'n-nüzûl* adlı kitabında,⁶⁰¹ Süyûtî'nin *Lübâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl* adlı eserinde⁶⁰² ve Alevi b. Halife'nin *Câmiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ* adlı kitabında⁶⁰³ bu ayetin nüzul sebebi ele alınmış ama yukarıdaki Şii tefsirlerde beyan edilen Ehl-i beyt hakkındaki tevillerin ve iniş sebeplerinin herhangi birisine değinilmemiştir.

3.2.5 el-En'âm Suresi, 97. Ayet

" وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ "

Ehl-i beyt hakkında tevil edilen ayetlerden bir diğeri de şudur: “O, kara ve denizin karanlıklarında kendileri ile yol bulasınız diye sizin için yıldızları yaratmıştır. Gerçekten biz, anlayan bir topluluk için kanıtları birer birer açıkladık.”⁶⁰⁴

el-Kummî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Allah’ın (c.c.) “O, kara ve denizin karanlıklarında kendileri ile yol bulasınız diye sizin için yıldızları yaratmıştır” ayetindeki yıldızlardan kastedilen, Hz. Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beyti olduğunu söylemiştir.”⁶⁰⁵

⁶⁰⁰ Nasır Mekarim eş-Şirâzî, *el-Emsel fî tefsîri Kitâbillâhi'l-munzel*, (Kum: Medrese-i İmam Ali b. Ebî Tâlib, 1421), 3/287-293.

⁶⁰¹ Vâhidî, *Esbâbu'n-nüzûl*, 296-298.

⁶⁰² Süyûtî, *Lübâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl*, 80-81.

⁶⁰³ Alevi b. Halife, *Câmiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ*, 1/483-485.

⁶⁰⁴ el-En'âm 6/97.

⁶⁰⁵ Ali el-Kummî, Ali b. İbrâhim, Ebu'l-Hasan, *Tefsîru'l-Kummî*, 1/211.

Tabersî bu ayeti “o yıldızların nuru, doğuşu ve dolaşma yerleriyle kara yolun ve denizin karanlıklarında yol bulmanız için yıldızları yaratmıştır” diye tefsir ettikten sonra Ali b. İbrahim’in tefsirinden, yıldızlardan kasıt Hz. Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beyti olduğu hakkındaki rivayeti nakletmiştir.⁶⁰⁶

Esterâbâdî bu ayetteki “yıldızlardan” kasıt, “Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beytidir” görüşünü naklederek şöyle demiştir: “Çünkü hidayete ermek sadece o Ehl-i beytin vasıtasıyla elde edilecektir.” Ayrıca emiru’l-müminin Ali (a.s.) şöyle demektedir: “Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beytinin misali yıldızların misali gibidir. Ne zaman bir yıldız düşerse o zaman yeni bir yıldız doğacaktır. Yıldızların rehberliği ile Ehl-i beytin hidayeti tam manasıyla mukayese edilemez. Çünkü Ehl-i beytin hidayeti nimet dolu cennetlere götürür. Yıldızların rehberliği ise Ehl-i beytin hidayetine kavuşamayanları cehennemin dibine atabilir.”⁶⁰⁷

3.2.6 el-A’râf Suresi, 180. Ayet

وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. سورة الاعراف: الآية/180.

Ehl-i beyt hakkında tevil edildiği iddia edilen ayetlerden birisi de “*En güzel isimler Allah’ındır; bu güzel isimlerle O’na dua edin, O’nun isimleri hakkında doğru inançtan sapanları kendi başlarına bırakın. Onlar yaptıklarının cezasını çecekler.*” ayetidir.⁶⁰⁸

el-Ayyâşî bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmiştir: “Muhammed b. Ebi Zeyd er-Razî, İmam Reza’nın (a.s.) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Size bir sıkıntı düştüğü zaman Allah’a (c.c.) biz Ehl-i beytin vasıtasıyla yardım talep edin. Bu Allah’ın (c.c.) sözünün tasdikidir.” Ebu Abdillâh şöyle demiştir: “Allah’a yemin ederim ki biz Ehl-i beyt Allah’ın (c.c.) güzel isimleriyiz, dolayısıyla Allah (c.c) bir kimsenin duasını ancak bizi tanımakla kabul eder.”⁶⁰⁹

⁶⁰⁶ Fadl et-Tabersî, Fadl b el-Hüseyn, Ebu Ali, *Mecmau’l-beyân fi tefsîri’l-Kur’ân*, 4/525-526.

⁶⁰⁷ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te’vîlu’l-âyeti’z-zahire*, 170.

⁶⁰⁸ el-A’râf 7/180.

⁶⁰⁹ el-Ayyâşî, Muhammed b. Mes’ûd, Ebü’n-Nadr, es-Sülemî, *Kitâbu’t-tefsîr*, 2/42.

İsnâaşerî müfessirlerden el-Erusî (ö. 11. Asır h.) bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: *Usul-i Kâfî*’de beyan edilmiştir ki, Hüseyin b. Muhammed el-Eş’arî ve Muhammed b. Yahya her ikisi, Allah’ın “En güzel isimler Allah’ındır; bu güzel isimlerle O’na dua edin,” ayeti hakkında Ebû Abdillâh’ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Allah’a yemin ederim ki, biz Ehl-i beyt Allah’ın (c.c.) güzel isimleriyiz. Dolayısıyla Allah (c.c) kulların amellerini ancak bizi tanımakla kabul eder.”⁶¹⁰

eş-Şirâzî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Allah’ı bu isimlerle çağırmaktan maksat sadece bunları teleffuz etmek değildir. (Yani mesela, Ya Alîm, Ya Kadîr, Ya erhemerrahimin, şeklinde telaffuz etmek değildir.) Maksat bu satırları imkânımız ölçüsünde kendi vücudumuzda uygulamaktır. Başka bir tabirle, bu sıfatlarla sıfatlanmak ve O’nun ahlâkı ile ahlaklanmaktır. Şunu da belirtmek gerekir ki eğer bazı rivayetlere, mesela İmam Sadık’tan nakledilen bir rivayete göre, bu ayetin tefsirinde “Ehl-i beytin, Allah’ın güzel isimleri” olarak zikredildiğini görüyorsak bu şu gerçeğe işaret etmektedir: Allah’ın sıfatları çok güçlü bir şekilde onların mübarek vücutlarında yansımış, böylece Allah’ın pak zatına olan marifetlerini artırmıştır.”⁶¹¹

3.2.7 et-Tevbe Suresi, 36. Ayet

"إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الَّيَّانُ الْقِيَمُ فَلَا تَطْلُمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ".

Ehl-i beyt hakkında tevil edilen ayetlerden biri de şu ayettir: “*Doğrusu Allah’a göre ayların sayısı, Allah’ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazısına uygun olarak on ikidir; bunlardan dördü haram aylardır. İşte doğru olan hesap budur. O aylarda kendinize zulmetmeyin, müşrikler sizinle topyekün savaştıkları gibi siz de onlarla topyekün savaşın. Bilin ki Allah buyruklarına karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir.*”⁶¹²

Esterabadî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Muharrem, Safer, Rebûlevvel ve ondan sonraki ayları tanımak ve bu ayların içindeki Receb, Zilkade, Zilhicce ve Muharremden ibaret haram ayları tanımak doğru dîn değildir. Çünkü Yahudiler,

⁶¹⁰ Abdu’l-Erusî Ali b Cumue El-Huvezyi, *Tefsîru nuri’s-sakaleyn*, (Kum: İntişarati İsmailiyan, 1415), 2/103.

⁶¹¹ Nasir Mekarim eş-Şirâzî, *el-Emsel fî tefsîri Kitâbillâhi’l-munzel*, 5/303-309.

⁶¹² et-Tevbe 9/36.

Hristiyanlar, Mecusiler ve başka milletler hem de muvafıklar ve muhaliflerden ibaret tüm insanlar bu ayları tanırırlar ve onları kendi adlarıyla sayıp hesaplarlar. Bunlar doğru din üzere değiller. Şüphesiz Allah (c.c.) o aylarla Allah'ın dinini ihya edici olan Ehl-i beyt imamlarını kastetmiştir. Bunların içindeki haram aylardan ise emiru'l-müminin Ali'yi (r.a) ve onun evlatlarından olan Ali b. Hüseyin, Ali b. Musa ve Ali b. Muhammed'den ibaret üç Ali'yi kastetmektedir. Çünkü bu isimler Allah'ın (c.c.) "el-Aliyyu" isminden türemiştir. Tıpkı Peygamber Efendimizin Muhammed olan adı Allah'ın (c.c.) "el-Hamîd" yani hamd edilen manasındaki sıfatından türetildiği gibi."⁶¹³

el-Erusî bahsı geçen ayetin tefsirinde şöyle demiştir: "Cabir el-Cu'fi'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Ben Ebû Ca'fer'den (a.s.) Allah'ın (c.c.) *"Doğrusu Allah'a göre ayların sayısı, Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazısına uygun olarak on ikidir; bunlardan dördü haram aylardır. İşte doğru olan hesap budur. O aylarda kendinize zulmetmeyin."* ayetinin tevilini sorduğumda İmam derin bir nefes aldıktan sonra şöyle dedi: "Ey Cabir, bu ayetteki "seneden" ceddin Resulullah, "aylardan" ise on iki imam kastedilmektedir. Onlar "emiru'l-müminin Ali, ben, oğlum Ca'fer, onun oğlu Musa, onun oğlu Ali, onun oğlu Muhammed, onun oğlu Ali, onun oğlu Hasan, onun oğlu Muhammed Hadi Mehdi'den ibaret on iki imamdır." Bunlar Allah'ın halk içindeki hüccetleri ve Allah'ın veli ve ilminin güvenilenleridir. O ayların içindeki "dört haram ay" ise emiru'l-müminin Ali, babam Ali b. Hüseyin, Ali b. Musa ve Ali b. Muhammed'den ibaret aynı isimle dünyaya gelen dört imamdır. Bunları itiraf etmek doğru dindir. "İşte doğru olan hesap budur. O aylarda kendinize zulmetmeyin", yani onların hepsini "imam" diye itiraf ediniz ki doğru yolu bulacaksınız".⁶¹⁴

3.2.8 el-Enbiyâ Suresi, 73. Ayet

"وَجَعَلْنَاهُمْ أَيْمَةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ".

⁶¹³ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuiddin Ali, *Te'vilu'l-âyeti'z-zahire*, 208-210.

⁶¹⁴ el-Erusî, Ali b Cumue el-Huveyzi, *Tefsiru nuri's-sakaleyn*, 2/214-215.

Ehl-i beyt hakkında tevil edildiği iddia edilen ayetlerden birisi şudur: “*Onları, emrimiz uyarınca doğru yolu gösteren önderler yaptık ve kendilerine hayırlı işler yapmayı, namaz kılıp zekât vermeyi vahyettik. Onlar, bize hep kulluk ettiler.*”⁶¹⁵

Esterabadî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Muhammed b. Abbas Allah’ın “*Onları, emrimiz uyarınca doğru yolu gösteren önderler yaptık*” ayeti hakkında Ebu Ca’fer’in (a.s.) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bu ayetteki imamlardan kasıt Fatıma evlatlarından olan imamlar olup onların kalplerine ruhla vahyedilecektir.”⁶¹⁶

el-Bahrânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Babuveyh Zeyd b. Ali’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ben babam Ali b. Hüseyin’in yanında idim. Birden oraya Cabir b. Abdullah el-Ensârî geldi. O, babamla konuşurken kardeşim Muhammed odaların birinden çıktı ve Cabir gözünü o tarafa çevirdi, sonra kardeşime: “Ey oğlum, gel buraya,” dedi. Kardeşim onun önüne geldiğinde, “şimdi arkaya geri git” dedi. Kardeşim geri döndü, bu sırada Cabir (r.a): “Ben bu çocukta Peygamber Efendimizin güzel ahlakını görüyorum” dedi. “Oğlum adın nedir?” diye sordu. Kardeşim: “Muhammed” diye cevap verdiğinde, Cabir (r.a) “Sen kimin oğlusun?” diye sordu. Kardeşim: “Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib’in oğluyum” diye cevap verdi. Onun üzerine Cabir (r.a): “Öyleyse sen İmam Bakır’sın” diyerek ona sarıldı ve onun başından ve ellerinden öptü. Sonra: “Ey Muhammed, Peygamber Efendimiz sana selam söylüyor.” dedi. Kardeşim: “Peygamber Efendimize salat ve selamlar olsun ve sana da selam getirdiğin için selam olsun.” Dedi. Ardından kendi seccadesine döndü. Cabir (r.a) babamla konuşmaya başlayıp şöyle dedi: “Bir gün Peygamber (s.a.v) bana: “Ey Cabir, sen oğlum Muhammed’i bulduğunda ona benden selam söyle, onun ismi benim isimle aynıdır, insanların arasından o bana en benzeyendir. Onun ilmi benim ilmimdir, onun hükmü benim hükmümdür, onun evlatlarından yedi kişi masum emin kişilerdir, iyilik imamlarıdır, onların yedincisi Mehdi’sidir. O, yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolduktan sonra, onu adalet ve eşitlikle dolduracaktır.” Sonra Peygamber (s.a.v) yukarıdaki ayeti tilavet etti: “*Onları, emrimiz uyarınca doğru yolu gösteren*

⁶¹⁵ el-Enbiyâ 21/73.

⁶¹⁶ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te’vîlu’l-âyatî’z-zahire*, 1/322.

önderler yaptık ve kendilerine hayırlı işler yapmayı, namaz kılıp zekât vermeyi vahyettik. Onlar, bize hep kulluk ettiler”.⁶¹⁷

3.2.9 el-Hac Suresi, 45. Ayet

" فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَبْنٌ مُّعْتَلٍ وَ قَصْرٍ مَّشِيدٍ ."

Ehl-i beyt olarak tevil edilen ayetlerden bir diğeri de “Nitekim zulme dalmışken helâk ettiğimiz nice beldeler var ki evlerinin duvarları çatıları üzerine yıkılmış, ıpıssız kalmıştır. Şimdi oralarda kullanılamaz hale gelmiş nice kuyular, (harap olmuş) nice görkemli köşk var.” ayetidir.⁶¹⁸

el-Kummî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Bu ayet: “Şimdi oralarda kullanılamaz hale gelmiş nice kuyular, (harap olmuş) nice görkemli köşk” Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beytinin misalidir. Yani, Allah’ın (c.c.) “Kullanılamaz hale gelmiş nice kuyular” suyundan yararlanılmayan kuyudur. Bu gizlendiği için ilminden faydalanılmayan imam demektir. Allah’ın (c.c.) “nice görkemli köşk var” sözü “çok yüksek köşk” demektir. Bu emiru’l-müminin Ali (r.a) ve Ehl-i beyt imamlarına, hem de onların dünyayı kapsayan yüksek faziletlerine misal getirilmiştir. Bu Allah’ın (c.c.) “Bütün dinlerin üzerindeki yerini alsın diye resulünü doğru yol rehberi ve hak din ile gönderen O’dur.”⁶¹⁹ ayetinin anlamıdır.⁶²⁰

el-Kûfî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Bize Furat, Allah’ın (c.c.) “Şimdi oralarda kullanılamaz hale gelmiş nice kuyular, (harap olmuş) nice görkemli köşk var” ayeti hakkında Ebu Abdullah Ca’fer b. Muhammed’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: Bu ayetteki “görkemli köşk” Rasulullah’dır (s.a.), “kullanılmayan kuyu” ise Ali b. Ebî Tâlib’dır (r.a).”⁶²¹

Esterâbâdî ise “görkemli köşk” ile Hz. Ali’nin, “kullanılmayan kuyu” ile Hz. Fâtımâ’nın kastedildiğini ifade eden bir haber nakleder. Çünkü ona göre, Hz. Hasan

⁶¹⁷ el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî tefsîri ’l-Kur’ân*, 3/828-829.

⁶¹⁸ el-Hac 22/45.

⁶¹⁹ el-Fetih 48/28.

⁶²⁰ el-Kummî, Ali b. İbrâhim, Abul-Hasan, *Tefsîru ’l-Kummî*, 2/85.

⁶²¹ el-Kûfî, Furat b İbrahim, Ebu’l Kasim, *Tefsîru Furat el-Kûfî*, 274.

ve Hz. Hüseyin'in hilafetinden hiçbir şekilde yararlanamamıştır. Şeyh Muhammed b. Yakub “kullanılamaz hale gelmiş nice kuyuların”, “sükût eden imam”, “görkemli köşkün” ise “konuşan imam” olduğunu nakleder.”⁶²²

3.2.10 en-Nûr Suresi, 37. Ayet

رَجَالٌ لَا تُلْهِيمُهُمْ تجَارَةً وَلَا بَيْعًا عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ
سورة النور: الآية/37.

Ehl-i beyt olarak yorumlanan ayetlerden biri de şudur: “*Ticaretin de satımın da kendilerini Allah'ı anmaktan, namazı hakkıyla kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyamadığı, gözlerin ve gönüllerin dehşetle sarsılacağı bir günden korkan kişiler.*”⁶²³

Esterâbâdî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Ali b. İbrahim kendi tefsirinde, babası vasıtasıyla, Abdullah b. Cundub'un şöyle dediğini zikretmiştir: Ben “*Allah göklerin ve yerin nûrudur.*”⁶²⁴ ayetinin sonuna kadar olan kısmı hakkında soru sormak için İmam Rıza'ya mektup yazdım. İmam Rıza bana şöyle cevap verdi: “Bu ayet, biz Ehl-i beyt hakkında nazil olmuştur. Allah bu ayeti bize misal kılmıştır. Tüm ölümlerin, belalar ve afetlerin, gayb sebeplerin ve İslam'ın tekrar dirilişinin ilimleri bizdedir. En az yüz kişiyi saptıran ve yüz kişiyi hidayet eden herhangi bir cemaat olursa onun rehberinin, liderinin ve kıyamete kadar ona tabi olanların ilimleri bizdedir. Allah'ın (c.c.): “*içinde kandil bulunan bir kandilliktir*” ayetindeki kandilden kasıt, üstüne evi aydınlatan kandil koyulacak olan kandilliktir. İnsanlar içindeki Hz. Muhammed'in (s.a.v) Ehl-i beyti ise o “kandilin” kendisidir ki insanlar onların vasıtasıyla yol bulacaklardır. Kandili kandilliğe koyarsan evi aydınlatır, tıpkı Muhammed'in (s.a.v) Ehl-i beytinin insanlar içindeki misali şu ki Allah onların vasıtasıyla insanların dünya ve dinini aydınlatır. Bu ayetteki kişilerden kasıt Muhammed'in (s.a.v) Ehl-i beyti olduğunun ve bu misalin onlar için olduğunun delili Allah'ın (c.c.) şu sözleridir:⁶²⁵

⁶²² Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te'vîlu'l-âyati'z-zahire*, 1/339.

⁶²³ en-Nûr 24/37.

⁶²⁴ en-Nûr 24/35.

⁶²⁵ en-Nûr 24/36-38.

*“Allah’ın yapılmasına ve içinde isminin anılmasına izin verdiği evlerde, akşam sabah Allah’ı tenzih ederek anarlar... Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır.”*⁶²⁶

el-Bahrânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Muhammed b. Yakub, Ebu Abdullah’ın (a.s.) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Sakın, sakın, bazı kavimler kayboldu ve hidayete ermeden önce öldüler, çünkü onlar iman ettiklerini zannedip kendileri bilmediği yerden Allah’a (c.c.) şirk koştular. Gerçek hakikat şudur ki kim evlere onun kapılarından gelirse hidayete ermiş olur ve kim evlerin kapısından başka yerden gelirse sapkın bir yola yola girmiş olur. Allah (c.c.) kendi ulu’l-emrlerine itaat etmeyi kendi Peygamberine itaat etme emrinin ardından getirdi. Kendi Peygamberine itaat etmeyi kendisine itaat etme emrinin ardından getirdi. Dolayısıyla kim ulu’l-emrlere itaat etmeyi terk ederse Allah’a ve onun peygamberine itaat etmemiş olur. Bu, Allah’a (c.c.) itaat etmek, Allah’ın (c.c.) nezdinden nazıl olan şeyi tasdik etmektir. Çünkü Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: *“Şu bir gerçek ki gözler körleşmez, fakat göğüslerdeki kalpler körleşir.”*⁶²⁷ Hakikati görmeyen kimse nasıl hidayete erer, tedebbür etmeyen kimse nasıl hakikati görür! Siz Allah’ın (c.c.) Peygamberi ve onun Ehl-i beytine tabi olunuz ve Allah’ın indirdiği hakikatları tasdik edin ve hidayet yollarına tabi olun. Çünkü onlar emanet ve takvanın sloganlarıdır.”⁶²⁸

3.2.11 el-Ankebût Suresi, 43. Ayet

و تِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعُلَمَاءُ, سورة العنكبوت: الآية/43.

Ehl-i beyt şeklinde tevil edilen ayetlerden bir diğeri de şudur: *“İşte biz, insanlara bu misalleri anlatıyoruz ama bunların hikmetini gerçek bilgi sahibi olanlardan başkası kavrayamamaktadır.”*⁶²⁹

Esterabadî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Allah’ın (c.c.) bu sözünün tevili olarak Muhammed b. Abbas Eba Ca’fer’in (a.s.) şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Bu ayetteki gerçek bilgi sahibi olanlar ise biziz.” Ravi demiştir ki: “Ebu Ca’fer (a.s.) doğru

⁶²⁶ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te’vîlu’l-âyeti’z-zahire*, 359-360.

⁶²⁷ el-Hac 22/46.

⁶²⁸ el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî tefsîri’l-Kur’ân*, 4/73-74.

⁶²⁹ el-Ankebût 29/43.

söylemiş, çünkü tüm bilimlerin sonu onlardan kaynaklanır. Çünkü onlar ilimde yüksek payeye erişenlerdir, bu konuda emretmek ve hüküm koymak onlara aittir.”⁶³⁰

el-Erusî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Ali b. İbrahim’in tefsirinde “bunların hikmetini gerçek bilgi sahibi olanlardan başkası kavrayamamaktadır” ayeti şöyle tefsir etmiştir: “Bu ayetteki gerçek bilgi sahibi olanlardan kasıt Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beytidir.” *Besâiru’-d-derecât* adlı kitapta Muhammed b. Hüseyin, Ebu Abdullah’ın (a.s.) şöyle dediğini rivayet etmiştir. “Hayır! O (Kur’an), bilgiye mazhar kılınmış olanların sıkıntıya düşmeden anlayabilecekleri apaçık âyetlerdir.”⁶³¹ Ayeti hakkında şöyle dediğini duydum: “Onlar sadece Ehl-i beyt imamlarıdır”. “Bunların hikmetini gerçek bilgi sahibi olanlardan başkası kavrayamamaktadır” ayetini ise, “imamı ve ayetleri tanıyanlar bunların hikmetini kavrayabilenlerdendir” diye yorumlamıştır.⁶³²

Kummî Meşhedî *“İşte biz, insanlara bu misalleri anlatıyoruz”* ayetinin tefsirinde şöyle demiştir: “Bu misal ve onun benzerlerini biz insanlara beyan edeceğiz. Özellikle düşünceleri bundan uzak olanlara. Ama onun güzelliği ve faydalarını sadece âlimler tedebbür edenler kavrayabilmektedir.”⁶³³

3.2.12 Lokmân Suresi, 22. Ayet

" وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ."

Ehl-i beyt hakkında yorumlanan ayetlerden birisi de şudur: “Her kim kendini iyiliğe adanmış olarak özünü Allah’a teslim ederse sağlam kulpa yapışmış demektir. İşlerin sonu Allah’a varır.”⁶³⁴

Esterabadî bu ayetteki “sağlam kulptan” kastedilenin “Muhammed’in (sa) Ehl-i beytini sevmek” olduğuna dair bir rivâyet aktarır.⁶³⁵

⁶³⁰ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te'vilu'l-âyeti'z-zahire*, 422.

⁶³¹ el-Ankebût 29/49.

⁶³² el-Erusî Ali b. Cumue el-Huvezyi, *Tefsiru nuri's-sakaleyn*, 4/160-161.

⁶³³ el-Kummî Meşhedî, b. Muhammed Reza, *Tefsîru kenzi'd-dekâik ve bahri'l-ğarâib*, 10/147-148.

⁶³⁴ Lokmân 31/22.

⁶³⁵ Esterâbâdî, Seyyid Şerefuddin Ali, *Te'vilu'l-âyeti'z-zahire*, 432.

el-Bahrânî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Babuveyh şöyle demiştir: “Bize Muhammed b. Ali, Abdullah b. Abbas’ın (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Kim kopmayacak sağlam kulpa sımsıkı sarılmak isterse, kardeşim Ali b. Ebî Tâlib’in velayetine sımsıkı sarılsın. Çünkü onu seven ve onu dost tutan kişi kesin mağlup olmayacaktır, ona buğzeden ve düşmanlık yapan kişi kesin kurtulamayacaktır.” İbn Abbâs’tan gelen başka bir rivayete göre Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Bu ayetteki sağlam kulptan kasıt İmam Hüseyin’in evlatlarından olan imamlardır. Kim onlara itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur, kim onlara isyan ederse Allah’a isyan etmiş olur. Çünkü onlar sağlam kulptur ve Allah’a ulaşılacak vasıta’dır”.⁶³⁶

eş-Şirâzî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Bu ayet, daha sonra iki topluluk olan gerçek müminler ile küfre bulaşmış kimselerin durumunu değerlendirmektedir. Onları birbirleriyle kıyaslayarak, şeytanın takipçilerinin körü körüne takip ettikleri atalarının durumunu ele almış ve durum değerlendirmesi yaparak, şöyle buyurmaktadır: “Kim iyilik eden biri olarak yüzünü Allah’a teslim ederse, muhakkak o, en sağlam kulpa yapışmıştır.” Sağlam bir kulpa tutunmak, çok ince ve zarif bir teşbihtir. Şöyle ki, insan maddiyatın karanlık kuyusundan kurtulmak ve marifetin en üstün zirvelerine varmak istiyorsa, sağlam ve güvence veren bir vesileye ihtiyacı vardır. Bu vesile iman ve salih amelden başka bir şey değildir. Ondan başka ne varsa hepsi çürük, dağılmaya ve mahvolmaya mahkûmdur. Bunların yanısıra baki kalacak tek şey bu vesiledir. Diğer bütün her şey fani ve yok olmaya mahkûmdur. İşte bu yüzden ayetin sonunda şöyle buyrulmaktadır: “İşlerin sonu Allah’a varır.” İmam Rıza (a.s), Peygamber Efendimiz’den şöyle bir hadis naklede: “Benden sonra karanlık ve zulmet dolu bir fitne olacaktır. Bundan sadece sağlam kulpa sarılanlar kurtulacaklardır.” Şöyle dediler: “Ey Allah Resulü, sağlam kulp nedir?” Peygamber Efendimiz şöyle buyurdular: “Vasilerin seyyidinin velayetidir.” Şöyle dediler: Ey Allah Resulü! Vasilerin seyyidi kimdir? Allah Resulü (s.a.v) şöyle buyurdular: “Emîru’l-müminîndir.” Şöyle sordular: “Emiru’l-müminin kimdir?” Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdular: “Müslümanların mevlası ve benden sonra onların önderidir”. Yine daha açık bir cevap almak için şöyle dediler: “O kimdir?” Peygamber Efendimiz (s.a.v) şöyle buyurdular: “Kardeşim Ali b. Ebî Tâlib’dir.” Bu konu hakkında başka rivayetler vardır. “Sağlam

⁶³⁶ el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî tefsîri’l-Kur’ân*, 4/179-180.

kulp” “Ehl-i beytin dostluğu,” “Âl-i Muhammed’in dostluğu” veya “İmam Hüseyin’in (a.s) soyundan olan imamların dostluğu” olarak nakledilmiştir.”⁶³⁷

3.2.13 et-Tegâbün Suresi, 8. Ayet

“فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ”

Ehl-i beyt hakkında tevil edildiği iddia edilen ayetlerden biri de şudur: “*Şu hâlde Allah’a, peygamberine ve indirdiğimiz vahiy ışığına iman edin. Yapıp ettiklerinizden Allah tamamen haberdardır.*”⁶³⁸

el-Kummî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Hasan b. Mahbub Ebi Eyyüb vasıtasıyla Ebu Halid el-Kabulî’nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ben Ebu Ca’fer’den (a.s.) Allah’ın (c.c.) “*Şu halde Allah’a, peygamberine ve indirdiğimiz vahiy ışığına iman edin*” ayetini sorduğumda, o bana şöyle cevap verdi: “Ey Eba Halid, bu ayetteki “nurdan” kasıt “Muhammed’in (s.a.v) Ehl-i beytinden kıyamet gününe kadar gelecek olan imamlardır.” Allah’a and olsun ki onlar Allah’ın indirdiği nurdur. Allah’a yemin ederim ki, onlar gökler ve yerdeki Allah’ın nurudur. Ey Eba Halid, müminlerin kalblerindeki imanın nuru gündüzde parlayan güneşten daha aydındır. Allah’a and olsun ki onlar müminlerin kalplerini aydınlatıyorlar. Allah onların nurunu isteyen kişilerden engeller ve onların kalpleri karanlık olur. Allah’a yemin ederim ki, bir kul bizi severse ve dost tutarsa, Allah onun kalbini pak ve temiz kılar. Allah (c.c.) bir kulun kalbini pak ve temiz ederse, o bize teslim olacaktır. O kul bize teslim olduğu zaman, Allah (c.c.) onu ağır hesaptan muaf eder ve onu büyük kıyamet gününün korkusundan emin eder.”⁶³⁹

el-Bahrânî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Muhammed b. Yakub, Ebu Halid el-Kabulî’nin Ebu Ca’fer’den soru sorduğu rivayeti el-Kummî’nin tefsirinde yukarıda beyan edildiği gibi aynı şekilde sonuna kadar rivayet etmiştir.”⁶⁴⁰

⁶³⁷ eş-Şirazi, *el-Emsel fî tefsîri Kitâbillâhi 'l-munzel*, 13/56-57.

⁶³⁸ et-Tegâbün 64/8.

⁶³⁹ el-Kummî, Ali b. İbrâhim, Abul-Hasan, *Tefsîru 'l-Kummî*, 2/371-372.

⁶⁴⁰ el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî tefsîri 'l-Kur'ân*, 5/396-397.

İsnâaşerî müfessirlerden et-Tabatabâî (1904-1981) bu ayetin tefsirini şöyle yapmaktadır. “Bu ayette zikredilen “iman ve küfürden” kasıt “Ahd-i Misak günündeki velayete iman ve küfretmektir;” ayetteki “beyyinattan” kasıt “Ehl-i beyt imamlarıdır;” “nurdan” kasıt “imamdır” gibi birkaç rivayete yer vermiştir.⁶⁴¹

3.2.14 el-Hâkka Suresi, 17. Ayet

"وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ".

Ehl-i beyt olarak tevil edilen ayetlerden birisi de şudur: “*Melekler göklerin etrafındadır. O gün rabbinin arşını bunların da üstünde olan sekiz (melek) yüklenir.*”⁶⁴²

Esterabadî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Muhammed b. Abbas, Muhammed b. Muslim’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Ben Ebu Ca’fer’in (a.s.) Allah’ın (c.c.) “O gün rabbinin arşını bunların da üstünde olan sekiz (melek) yüklenir” ayeti hakkında şöyle dediğini duydum: Onlar Muhammed (a.s.), Ali, İmam Hasan ve İmam Hüseyin, Nuh, İbrahim, Musa ve İsa (a.s) dır. Yani bunlar arşın çevresindekilerdir. Şeyh Ebu Ca’fer Muhammed b. Babuveyh *el-İ’tikad* adlı kitapta şöyle demiştir: “Bayrak anlamında olan arşı götürenler öncekilerden dört kişi, sonrakilerden dört kişidir. Öncekilerden olan dört kişi ise Nuh, İbrahim, Musa ve İsa’dır (as.). Sonrakilerden olan dört kişi ise Muhammed (s.a.v), Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin’dır (ra).⁶⁴³

Seyyid Abdullah, Allah’ın (c.c.) “O gün rabbinin arşını bunların da üstünde olan sekiz (melek) yüklenir” ayeti hakkında Peygamber’in (s.a.v) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Onlar bugün dört kişidir, kıyamet günü olduğu zaman Allah (c.c.) onları başka dört kişiyle güçlendirecek ve onlar sekiz kişi olacaktır. İmam Sadık’tan (a.s) rivayet edildiğine göre arşı götürenler –arş ise bayraktır- sekiz kişidir, dördü bizden ve diğer dördü ise Allah’ı isteyenlerdendir. Yine şöyle rivayet edilmiştir ki, arşı

⁶⁴¹ Muhammed Hüseyin Tabâtabâî, b. Muhammed b. Muhammed Hüseyin, *el-Mîzân fî tefsîri l-Kur’ân*, Kum: Defter-i İntişarat-i İslami Camee-i Muderrisiyn-i Hevze-i İlmîyye-i Kom, 1417, 19/302.

⁶⁴² el-Hâkka 69/17.

⁶⁴³ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te’vîlu l-âyatî z-zahire*, 691.

götürenler öncekilerden dört kişi, Nuh, İbrahim, Musa ve İsa'dır (a.s.). Sonrakilerden dört kişi, Muhammed (s.a.), Ali, İmam Hasan ve İmam Hüseyin'dir.⁶⁴⁴

eş-Şirâzî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Daha sonra şöyle buyurmaktadır: “*O gün Rabbinin Arş'ını onların üzerinde sekiz melek taşır.*” “Arştan” maksat, Allah'ın hükümet arşı olan ve O'nun emrini uygulayan melekler vasıtasıyla yönetilen varlık âleminin tamamıdır. İlginç olan şu ki, bir rivayette şöyle geçmektedir: “Allah'ın arşını taşıyan sekiz kişinin dördü başlardan ve dördü de sonlardandır. İlklerden olan dört kişi Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa'dır. Sonlardan olan dört kişi ise Hz. Muhammed (s.a.v), Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'dir (a.s).”⁶⁴⁵

3.2.15 el-İnfîtâr Suresi, 13-14. Ayetler

" إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ "

Ehl-i beyt şeklinde tevil edilen ayetlerden biri şudur: “*Buna göre kuşkusuz erdemliler cennette olacaklar; Kötüler ise kesinlikle cehenneme gireceklerdir.*”⁶⁴⁶

Esterâbâdî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “Muhammed b. Abbas, Ebu Ca'fer'in Allah'ın (c.c.) “*Buna göre kuşkusuz erdemliler cennette olacaklar; Kötüler ise kesinlikle cehenneme gireceklerdir*” ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bu ayetteki erdemlilerden kasıt biziz, kötüler ise bizim düşmanımızdır.”⁶⁴⁷

el-Erusî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “İbn Şehraşub'un *el-Menâkıb* adlı kitabında Huzeyl'e isnat ederek, Mukatil ve Muhammed b. Hanefiyye'nin vasıtasıyla Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib'in (r.a) şöyle dediğini rivayet etmiştir: Allah'ın (c.c.) kitabında “erdemliler” diye geldiyse, Allah'a andolsun ki o sözlerden sadece Ali b. Ebî Tâlib, Fatıma, ben ve Hüseyin kastedilmişizdir. Çünkü biz kendi anne babalarımızın erdemlileriyiz, bizim kalplerimiz taat ibadetler ve iyilikleri tanımıştır, dünya ve onun

⁶⁴⁴ Seyyid Abdullah Şibr, *el-Cevheru's-semîn fî tefsîri'l-Kitâbi'l-Mubîn*, 6/273.

⁶⁴⁵ eş-Şirâzî, *el-Emsel fî tefsîri Kitâbillâhi'l-munzel*, 18/580-581.

⁶⁴⁶ el-İnfîtâr 82/13-14.

⁶⁴⁷ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te'vîlu'l-âyeti'z-zahire*, 746.

sevgisinden uzak kalmıştır. Biz Allah’a (c.c.) her konuda itaat ettik, onun vahdaniyetine iman ettik ve onun Resulünü tasdik ettik.”⁶⁴⁸

Kummî Meşhedî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: “O, önceki *Tefsiru nuri’s-sakaleyn*’de, Huzeyl’e isnat ederek, Muhammed b. Hanefiyye’nin vasıtasıyla Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib’den rivayet edildiğine göre, ayetin tefsirindeki Ali b. Ebî Tâlib, Fatıma, Hasan ve Hüseyin hakkındaki sözü aynı şekilde rivayet edilmiştir.”⁶⁴⁹

3.2.16 Değerlendirme

Bu başlık altında zikredilen 15 ayetin yorumlarını şu şekilde değerlendirmemiz mümkündür. Bu ayetlerin yorumları hakkında Şii olamayan müfessirlerin tefsir kitaplarına baktığımızda bu tefsirlerin hepsinde yukarıdaki ayetlerin tefsirleri ve yorumları hakkında adı geçen Şiilerin tefsirlerinde beyan edilen Ehl-i beyt hakkındaki rivayetleri, tefsirleri ve yorumların hiçbirini göremedik. Bu ayetlerin tefsirlerinin tamamında “Ehl-i beytten sayılanların tamamı ya da herhangi birinin hakkında tevîl edildiği ile ilgili” bir şey söylenmemiştir. Ayetlerin Ehl-i beyt hakkında yorumlandığını yukarıda gördüğümüz gibi sadece Şiilerin tefsirlerinde görmekteyiz. Dolayısıyla bu ayetlerin her birinin Ehl-i beyt hakkında yorumlandığı iddiasını doğru olduğunu kabul etmek Şia dışı bir müslüman için zor olacağı kanaatindeyiz. Çünkü görüldüğü gibi, yukarıda adı geçen sadece Şiilerin tefsirlerinden ibaret, kendi âlimlerinin görüşüne göre çok kıymetli kabul görülen klasik ve çağdaş tüm tefsirlerde bu ayetlerin her birinin Ehl-i beytten sayılanlar hakkında yorumlandığı ile ilgili rivayetleri ve bazı tefsir ve yorumlarını tespit ettik. Bununla birlikte yukarıda incelediğimiz 15 ayetin tefsir ve yorumları içinde “3.2.1, 3.2.4 ve 3.2.12” başlıkları altında beyan edilen üç ayetin yorumunda Peygamber Efendimizden rivayet edilen bazı hadisler de nakledilmiştir. Dolayısıyla yukarıda adı geçen ve Şia tefsirlerinde beyan edilen Ehl-i beyt hakkındaki bazı rivayet, tefsir ve yorumları herhangi bir delile dayanmadan sadece Şia kaynaklarında yer aldığı için reddetmek de zordur. Bu rivayetleri, rivayet değerlendirme metot ve teknikleriyle yeniden değerlendirilmesi gerektiği ortadadır.

⁶⁴⁸ el-Erusî Ali b. Cumue el-Huvezyi, *Tefsiru nuri’s-sakaleyn*, 5/526.

⁶⁴⁹ el-Kummî Meşhedî, b. Muhammed Reza, *Tefsiru kenzi’d-dekâik ve bahri’l-ğarâib*, 14/172.

Bütün bunlarla beraber, bu başlık altında yer alan her bir ayetin nüzul sebeplerine bakılmaksızın, siyak sibak çerçevesi hiçe sayılarak, makasîd kuramı devre dışı tutularak sadece “Ehl-i beyt” olarak yorumlanması da Allah’ın ayetine onun söylemediği bir hususun söylettirilmesi gibi bir neticeye bizi götürür ki bu da Allah kelamı için hak olmasa gerektir.

3.3 Ehl-i Beytin Faziletini Beyan Eden Ayetler

3.3.1 et-Tevbe Suresi, 16. Ayet

"أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِجَنَّةٍ
وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ".

Ehl-i beytin sadece faziletlerini beyan ettiği iddia edilen ayetlerden biri şudur: “*Yoksa Allah sizden cihad edenleri ve Allah’tan, peygamberinden ve müminlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri ortaya çıkarmadan, kendi halinize bırakılacağınızı mı sandınız? Allah yapıp ettiklerinizden haberdardır.*”⁶⁵⁰

Esterabadî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: bu ayetin tevili hakkında gelen rivayetlerden biri şu ki, Muhammed b. Yakub çok ravilerin vasıtasıyla Ebu Ca’fer’in (a.s.) Allah’ın (c.c.) şu sözü: “ve Allah’tan, peygamberinden ve müminlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri ortaya çıkarmadan” hakkında şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Emiru’l-müminin Ali ve imamlar onlardan başka hiçbir sırdaş edinmemişlerdir. o rivayetlerin biri şudur: “Ben Ebu Muhammed’e bu ayetteki sırdaştan ne kastedildiğini sormak için mektup yazdım ve içimde bu ayetteki müminlerden kim kastedilmiştir acaba diye düşündüm. Sonra bana şöyle cevap geldi ki: “Bu ayetteki sırdaştan kasıt ulu’l-emrin yerine oturtulan kişidir. Eğer sen içinde bu ayetteki müminlerden kim kastedildiğini sormak istiyorsan, onlar Allah’a iman eden ve Allah onların imanını te’yid eden Ehl-i beyt imamlarıdır.”⁶⁵¹

el-Bahrânî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: Ebu’l-Cârud’un Ebu Ca’fer’den (a.s.) beyan edilen bir rivayetine göre, Allah’ın (c.c.) bu sözü: “ve Allah’tan,

⁶⁵⁰ et-Tevbe 9/16.

⁶⁵¹ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali, *Te’vilu’l-âyatî’z-zahire*, 204-205.

peygamberinden ve müminlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri ortaya çıkarmadan” hakkında Eba Ca’fer (a.s.) şöyle demiştir: yani, bu ayetteki müminlerden kasıt Muhammed’in (s.a.v)Ehl-i beyti dir ve bu ayetteki “veliceh” sözünün anlamı ise sırdaş dost demektir.⁶⁵²

3.3.2 Tâhâ Suresi, 123. Ayet

" قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَأِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِّنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ."

Ehl-i beytin sadece faziletlerini beyan ettiği iddia edilen ayetlerden biri şudur: “Şöyle buyurdu: “İkiniz birden inin oradan, birbirinize düşman olarak. Size benden bir hidayet geldiğinde bilesiniz ki hidayetime uyan artık ne sapar ne de bedbaht olur”.⁶⁵³

Esterâbâdî bu ayet hakkında sorduğunda, babası Ca’fer b. Muhammed ona şöyle cevap vermiştir: Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Ey insanlar, Allah’ın hidayetine tabi olunuz, hidayete erecekseniz ve doğru yolu bulacaksınız. Allah’ın hidayeti benim yolumdur, benim yolum ise Ali b. Ebî Tâlib’in yoludur. Kim ben hayattayken ve benim vefatımdan sonra Ali b. Ebî Tâlib’in yoluna tabi olursa, benim yoluma tabi olmuş olur. Kim benim yoluma tabi olursa, Allah’ın hidayetine tabi olmuş olur. Kim Allah’ın hidayetine tabi olursa, sapmayacak ve bedbaht olmayacaktır.⁶⁵⁴

El-Bahrânî bu ayetin tefsiri hakkında sorulduğunda şöyle cevap vermiştir: “Kim Ehl-i beyt imamlarını kabul ederse, onların emirlerine tabi olursa ve onların itaat sınırlarından geçmezse, Allah’ın hidayetine tabi olmuş olur.”⁶⁵⁵

İsnâaşerî müfessirlerden el-Kaşânî (ö. 1090/1679), bu ayetin tefsirinde *el-Kâfî* adlı kitaptan naklederek, önceki *el-Burhân fî tefsiri'l-Kur’ân* adlı tefsirde Ali b.

⁶⁵² el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî tefsiri'l-Kur’ân*, 2/746-747.

⁶⁵³ Tâhâ 20/123.

⁶⁵⁴ Esterâbâdî, Seyyid Şerfuaddin Ali, *Te’vîlu’l-âyeti’z-zahire*, (Kum: Defter-i İntişarat-i İslami Camee-i Muderrisiyn-i Hevze-i İlmijyye-i Kum, 1409), 315.

⁶⁵⁵ el-Bahrânî, Seyyid Haşim, *el-Burhân fî Tefsiri'l-Kur’ân*, 3/784.

Abdullah'tan nakledilen bu ayetin tefsiri hakkındaki Ebu Abdullah'ın (a.s.) hadisini meçhul siga ile aynı şekilde rivayet etmiştir.⁶⁵⁶

3.3.3 et-Tekvîr Suresi, 8-9. Ayetler

"وَإِذَا الْمَوْءُدَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ".

Ehl-i beytin sadece faziletlerini beyan ettiği iddia edilen ayetlerden biri şudur: “*Diri diri gömülen kıza hangi suçundan dolayı öldürüldüğü sorulduğunda.*”⁶⁵⁷

el-Kûfî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: “Bize Ca’fer Allah’ın (c.c.) “Diri diri gömülen kıza hangi suçundan dolayı öldürüldüğü sorulduğunda” ayeti hakkında Ebu Ca’fer’in (a.s.) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bu ayetteki diri diri gömülen kızıdan kasıt biz Ehl-i beyti dost tutma hakkında öldürülen kişilerdir. el-Kûfî yine şöyle demiştir ki bana Ali b. Muhammed isnat zinciriyle Allah’ın (c.c.) bu sözü “*Diri diri gömülen kıza hangi suçundan dolayı öldürüldüğü sorulduğunda*” hakkında Ca’fer b. Muhammed’in şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Onlar Peygamber’in (s.a.v) akrabalarıdır. Yine bize Ca’fer b. Ahmed Allah’ın (c.c.) “*Diri diri gömülen kıza hangi suçundan dolayı öldürüldüğü sorulduğunda*” ayeti hakkında Ebu Ca’fer’in (a.s.) şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Bu ayette Allah (c.c.): ben sizlerden yakın akrabalık hakkını yerine getirmektin ibaret size indirdiğim Ehl-i beyti dost tutma hakkında soru soracağım ki onları hangi suçla öldürdünüz? diye buyurmaktadır. Yine Ca’fer b. Muhammed el-Fezari bu ayetteki sorulacak olan şey bizim insanlar üzerine farz olan hakkımız ve bizim halkın üzerine farz olan sevgimizdir ki onlar bizim dostluğumuz hakkında öldürülmüşlerdir.”⁶⁵⁸

et-Tabersî bu ayetin tefsirinde şöyle ifade etmiştir: Bu ayetteki “el-mev’ûdetu” sözünü “mim ve vav” harflerinin fethasıyla “el-meveddetu” okuyanlara göre bu sözden kasıt sila-i rahim etmek ve yakın akrabalık hakkını yerine getirmektir. Allah (c.c.) o yakın akrabalık hakkını kesen kişilerden onu kesme sebebinden soracaktır. İbn Abbâs’tan (r.a) rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Bu ayetten kasıt biz Ehl-i beytin dostluğu

⁶⁵⁶ Muhammed b. Şâh Murtazâ Feyz Kâşânî, Mollâ Muhsin Muhammed b. Şâh Murtazâ b. Şâh Mahmûd, *Tefsiru's-safi*, (Tahran: İntişarati es-Sadr, 1415), 3/325.

⁶⁵⁷ et-Tekvîr 81/8-9.

⁶⁵⁸ el-Kûfî, Furat b İbrahim, Ebu'l Kasim, *Tefsiru Furat el-Kûfî*, 541-542.

hakkında öldürülen kişidir. Ebû Ca'fer'den (a.s.) gelen bir rivayete göre, yani o Peygamber'in (s.a.v) akrabalarının dostluğudur ve cihadda öldürülen kimselerdir. Yine bir rivayete göre o bizim dostluğumuz ve velayetimiz hakkında öldürülen kişilerdir.⁶⁵⁹

Esterâbâdî bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir: İbn Abbâs'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Bu ayetteki hangi Suçtan dolayı öldürüldün diye soru sorulacak kişiden kasıt biz Ehl-i beytin dostluğu ve velayeti hakkında öldürülen kişidir. Yani öldürülen kişiden soru sormanın anlamı ise onu öldüren kişiyi kınamaktır. Dolayısıyla gerçek anlamda soru sorulacak olan öldürülen kişi değil, belki de öldüren kişidir. ... Ali b. Cumhur'dan Ebu Abdullah'ın (a.s.) şöyle dediğini rivayet etmiştir: Allah'ın (c.c.) “*Diri diri gömülen kıza hangi suçundan dolayı öldürüldüğü sorulduğunda*” ayetindeki kişi İmam Hüseyin'dir (a.s.). Bunun manası şudur ki, İmam Hüseyin'in katili onu dost tutma hakkında sorulacaktır ve onun herhangi bir özrü kabul edilmeyecektir. Ondan dolayı o cehenneme atılacaktır. Cehennem ne kötü bir mekandır.⁶⁶⁰

3.3.4 Değerlendirme

Bu kısımda gelen üç ayetteki faziletleri şöyle değerlendirmemiz mümkündür ki, bu ayetlerin tefsirleri ve yorumlarında beyan edilen Ehl-i beytin fazileti hakkında Şia dışı tefsir kitaplarına baktığımızda bu tefsirlerde yukarıdaki faziletler hakkında adı geçen Şiilerin tefsirlerinde beyan edilen, Ehl-i beyt hakkındaki rivayetlerin, tefsirlerin ve yorumların hiçbirini göremedik. Ayetlerin her birinin Ehl-i beyten sayılanların faziletini beyan ettiğini, yukarıda da gördüğümüz gibi, sadece Şiilerin tefsirlerinde görmektediriz. Dolayısıyla bu ayetlerin her biri Ehl-i beyten Hz. Peygamber Efendimiz, Hz. Ali, Hz. Fatıma annemiz, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in her biri hakkında nazil olmamış ya da onlar hakkında yorumlanmamış olsa bile, onların faziletini beyan ettiği iddiasının doğru olduğuna inanmak bir Sünni müslüman için de mümkündür. Çünkü gördüğümüz gibi, Şiilerin yukarıda adı geçen kendi âlimlerinin görüşüne göre çok kıymetli ve kabul gören klasik ve çağdaş tüm tefsirlerde bu ayetlerin her birinin Ehl-i beyten sayılan beş kişinin hepsi ya da bazılarının fazileti hakkında bazı rivayetleri ve

⁶⁵⁹ et-Tabersî, *Mecmau'l-beyân fî Tefsiri'l-Kur'ân*, 10/671-672.

⁶⁶⁰ Esterâbâdî, *Te'vilu'l-âyatî'z-zahire*, 741-743.

bazı tefsir ve yorumları beyan ettiğini gördük. Onların bazılarını örnek olarak ayet başlığı altında naklettik.

Ayrıca şunu da belirtmekte yarar vardır ki; bu üçüncü bölümdeki ayetlerin nüzul sebepleri hakkında Vâhidî'nin *Esbâbu'n-nüzûl*'ü, Süyûtî'nin *Lübâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl*'ü ve Alevî b. Halife'nin *Câmiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl ve şerhi âyâtihâ* adlı kitapları incelenmiş el-Bakara 2/189. ayet, el-Leyl Suresi ve en-Nisâ 4/59. ayet dışında nüzul sebebine rastlanmamış ya da nüzul sebebi ele alınmış ama yukarıdaki Şii tefsirlerde beyan edilen Ehl-i beyt hakkındaki tevillerin ve iniş sebeplerinin herhangi birisine değinilmemiştir.

Bu bölümde nüzul sebeplerine, tevillerine ve Ehl-i beytin faziletine dair rivayetlerine değinilen ayetlerin konulara göre listesi aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 3.1 Şia tefsirlerinde “Ehl-i beyt” hakkında nazil olduğu düşünülen ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	el-Bakara Suresi, 43. Ayet.	“Namazı kılın, zekâtı verin, rükû edenlerle beraber rükû edin.” ⁶⁶¹	وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ. سورة البقرة: الآية/43.
2	el-Hac Suresi, 34. ayet.	“Biz her ümmete kurban kesmeyi meşrû kıldık ki kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanlar üzerine Allah'ın adını ansınlar. Sonuç itibariyle hepinizin mâbudu tek bir tanrıdır. Şu halde yalnız O'na teslimiyet gösterin. Sen de Allah'ın buyruklarına içtenlikle teslimiyet gösteren kimseleri müjdele.” ⁶⁶²	وَ لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَيْمَاتٍ الْأَنْعَامِ فَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا وَ بَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ, سورة الحج: الآية/34.
3	el-Ankebût Suresi, 69. ayet.	“Bizim uğrumuzda elinden gelen çabayı sarfedenlere gelince, onları bize ulaşan yollara mutlaka yöneltiriz. Kuşkusuz Allah iyilik yapanların yanındadır.” ⁶⁶³	وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ, سورة العنكبوت: الآية/69.
4	es-Secde Suresi, 24. ayet.	“Sabredip âyetlerimize kesin olarak iman ettikleri zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yolu gösteren rehberler çıkardık.” ⁶⁶⁴	وَ جَعَلْنَا مِنْهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَ كَانُوا بَيَاتِنًا يُوقِنُونَ, سورة السجدة: الآية/24.

⁶⁶¹ el-Bakara 2/43.

⁶⁶² el-Hac 22/34.

⁶⁶³ el-Ankebût 29/69.

⁶⁶⁴ es-Secde 32/24.

Tablo 3.1'in devamı

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
5	et-Tûr Suresi, 21. ayet.	“İman eden, soylarından gelenlerin de aynı iman ile kendilerini izledikleri kimselerin yanlarına bu zürriyetlerini katacağız; bununla birlikte kendi amellerinden de bir şey eksiltmeyeceğiz. Herkes kendi yapıp ettiğinin hesabından kendisi sorumlu olacaktır.” ⁶⁶⁵	وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ. سورة الطور: الآية/21.

Tablo 3.2 Şia tefsirlerinde Hz. Ali hakkında nazil olduğu düşünülen ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	el-Bakara Suresi, 189. ayet.	“Erdemlilik asla evlere arkalarından gelip girmeniz değildir; fakat erdemlilik kişinin Allah’a saygılı olmasıdır. Evlere kapılarından gelin; Allah’a saygılı olun ki kurtuluşa erersiniz.” ⁶⁶⁶	وَلَيْسَ الْبِرَّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَ لَا كَيْنَ الْبِرَّ مَنْ اتَّقَى وَ اتَّقُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ. سورة البقرة: الآية/189.
2	el-Kehf Suresi, 107. ayet.	“İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlara gelince, onlar için de konak olarak firdevs cennetleri vardır.” ⁶⁶⁷	إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا. سورة الكهف: الآية/107.
3	en-Nûr Suresi, 51-52. ayetler.	“Aralarındaki anlaşmazlıkları çözüme bağlasın diye Allah’a ve resulüne çağrıldıklarında müminlerin sözü, “Dinledik ve boyun eğdik” demekten ibarettir. İşte kurtuluşa erenler de bunlardır. Allah’a ve resulüne itaat eden, Allah’a itaatsizlikten korkan, O’na saygısızlıktan korunanlar var ya, işte asıl kazananlar bunlardır!” ⁶⁶⁸	إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَ رَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يُفْلِحُوا سَمِيعًا وَ أَطْعَمًا وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (51) وَ مَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يَخْشَ اللَّهَ وَ يَتَّقِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ. سورة النور: الآية/51-52.
4	el-Leyl Suresi, 5-10. ayetler.	“Artık kim cömert davranır, günah işlemekten sakınırsa; Bunların güzel karşılığına da inanırsa; Biz ona iyilik yollarını kolaylaştırırız. Ama kim cimrilik eder, kendisiyle yetinirse; Güzel karşılığı da yalan sayarsa; Biz onu zora sokarız.” ⁶⁶⁹	فَأَمَّا مَنْ آغَى وَ اتَّقَى (٥) وَ صَدَّقَ بِالْحُسْنَى (٦) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى (٧) وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَ اسْتَغْنَى (٨) وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنَى (٩) فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى. سورة الليل: الآية/5-10.

⁶⁶⁵ et-Tûr 52/21.⁶⁶⁶ el-Bakara 2/189.⁶⁶⁷ el-Kehf 18/107.⁶⁶⁸ en-Nûr 24/51-52.⁶⁶⁹ el-Leyl 92/5-10.

Tablo 3.3 Şia tefsirlerinde “Ehl-i beyt” olarak tevil edilen ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	el-Bakara Suresi, 58. Ayet.	“Demiştik ki: “Şu şehre girin, orada bulunanlardan dilediğiniz şekilde bol bol yiyip için, kapıdan eğilerek girin ve af dileyin ki hatalarınızı bağışlayalım. Biz iyi davrananlara fazlasıyla vereceğiz.” ⁶⁷⁰	وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَتَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ. سورة البقرة: الآية/58.
2	Âl-i İmrân Suresi, 7. Ayet.	“Hâlbuki onun te’vilini ancak Allah bilir; bir de ilimde yüksek pâyeye erişenler. Derler ki: Ona inandık, hepsi rabbimiz katındandır. (Bu inceliği) yalnız aklıselim sahipleri düşünüp anlar.” ⁶⁷¹	وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ. سورة آل عمران: الآية/7.
3	en-Nisâ Suresi, 29. Ayet.	“Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin; ancak karşılıklı rızânıza dayanan ticaret böyle değildir ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir.” ⁶⁷²	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا. سورة النساء: الآية/29.
4	en-Nisâ Suresi, 59. Ayet.	“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan ülü’l-emre de. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz - Allah’a ve âhirete gerçekten inanıyorsanız- onu, Allah’a ve peygambere götürün. Bu, elde edilecek sonuç bakımından hem hayırlıdır hem de en güzelidir.” ⁶⁷³	يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا. سورة النساء: الآية/59.
5	el-En’âm Suresi, 97. Ayet.	“O, kara ve denizin karanlıklarında kendileri ile yol bulasınız diye sizin için yıldızları yaratmıştır. Gerçekten biz, anlayan bir topluluk için kanıtları birer birer açıkladık.” ⁶⁷⁴	وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَالْبَحْرِ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ. سورة الانعام: الآية/97.
6	el-A’râf Suresi, 180. Ayet.	“En güzel isimler Allah’ındır; bu güzel isimlerle O’na dua edin, O’nun isimleri hakkında doğru inançtan sapanları kendi başlarına bırakın. Onlar yaptıklarının cezasını çecekler.” ⁶⁷⁵	وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. سورة الاعراف: الآية/180.

⁶⁷⁰ el-Bakara: 2/58.

⁶⁷¹ Âl-i İmrân: 3/7.

⁶⁷² en-Nisâ: 4/29.

⁶⁷³ en-Nisâ 4/59.

⁶⁷⁴ el-En’âm 6/97.

⁶⁷⁵ el-A’râf 7/180.

Tablo 3.3'ün devamı

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
7	et-Tevbe Suresi, 36. Ayet.	“Doğrusu Allah’a göre ayların sayısı, Allah’ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazısına uygun olarak on ikidir; bunlardan dördü haram aylardır. İşte doğru olan hesap budur. O aylarda kendinize zulmetmeyin, müşrikler sizinle topyekün savaştıkları gibi siz de onlarla topyekün savaşın. Bilin ki Allah buyruklarına karşı gelmekten sakınanlarla beraberdir.” ⁶⁷⁶	إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ. سورة التوبة: الآية/36.
8	el-Enbiyâ Suresi, 73. Ayet.	“Onları, emrimiz uyarınca doğru yolu gösteren önderler yaptık ve kendilerine hayırlı işler yapmayı, namaz kılıp zekât vermeyi vahyettik. Onlar, bize hep kulluk ettiler.” ⁶⁷⁷	وَجَعَلْنَاهُمْ آيَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ وَكَانُوا لَنَا عَابِدِينَ. سورة الانبياء: الآية/73.
9	el-Hac Suresi, 45. Ayet.	“Nitekim zulme dalmışken helâk ettiğimiz nice beldeler var ki evlerinin duvarları çatıları üzerine yıkılmış, ııssız kalmıştır. Şimdi oralarda kullanılamaz hale gelmiş nice kuyular, (harap olmuş) nice görkemli köşk var.” ⁶⁷⁸	فَكَانَ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا وَبَنَى مُعْتَلَّةٌ وَ قَصِرٌ مُشِيدٌ. سورة الحج: الآية/45.
10	en-Nûr Suresi, 37. Ayet.	“Ticaretin de satımın da kendilerini Allah’ı anmaktan, namazı hakkıyla kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoyamadığı, gözlerin ve gönüllerin dehşetle sarsılacağı bir günden korkan kişiler.” ⁶⁷⁹	رَجُلًا لَا تَلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ. سورة النور: الآية/37.
11	el-Ankebût Suresi, 43. Ayet.	“İşte biz, insanlara bu misalleri anlatıyoruz ama bunların hikmetini gerçek bilgi sahibi olanlardan başkası kavrayamamaktadır.” ⁶⁸⁰	وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعُلَمَاءُ. سورة العنكبوت: الآية/43.
12	et-Tegâbün Suresi, 8. Ayet.	“Şu halde Allah’a, peygamberine ve indirdiğimiz vahiy ışığına iman edin. Yapıp ettiklerinizden Allah tamamen haberdardır.” ⁶⁸¹	فَأْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنَّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ. سورة التغابن: الآية/8.
13	el-Hâkka Suresi, 17. Ayet.	“Melekler göklerin etrafındadır. O gün rabbinin arşını bunların da üstünde olan sekiz (melek) yüklenir.” ⁶⁸²	وَالْمَلَائِكَةُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ. سورة الحاقة: الآية/17.
14	el-İnfîtâr Suresi, 13-14. Ayetler.	“Buna göre kuşkusuz erdemliler cennette olacaklar; Kötüler ise kesinlikle cehenneme gireceklerdir.” ⁶⁸³	إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ (13) وَإِنَّ الْفَاجِرَ لَفِي جَحِيمٍ. سورة الانفطار: الآية/13-14.

⁶⁷⁶ et-Tevbe 9/36.⁶⁷⁷ el-Enbiyâ 21/73.⁶⁷⁸ el-Hac 22/45.⁶⁷⁹ en-Nûr 24/37.⁶⁸⁰ el-Ankebût 29/43.⁶⁸¹ et-Tegâbün 64/8.⁶⁸² el-Hâkka 69/17.⁶⁸³ el-İnfîtâr 82/13-14.

Tablo 3.4 Şia tefsirlerinde Hz. Ali olarak tevil edilen ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	Lokmân Suresi, 22. Ayet.	“Her kim kendini iyiliğe adanmış olarak özünü Allah’a teslim ederse sağlam kulpa yapışmış demektir. İşlerin sonu Allah’a varır.” ⁶⁸⁴	وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ, سورة لقمان: الآية/22.

Tablo 3.5 Şia tefsirlerinde Ehl-i beytin faziletini beyan eden ayetler

	Sure Adı	Ayet Meali	Ayet Metni
1	et-Tevbe Suresi, 16. Ayet.	“Yoksa Allah sizden cihad edenleri ve Allah’tan, peygamberinden ve müminlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri ortaya çıkarmadan, kendi halinize bırakılacağınızı mı sandınız? Allah yapıp ettiklerinizden haberdardır.” ⁶⁸⁵	أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا أَنْ تَبْزُغُوا وَ لَمْ يَعْلَمْ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَ لَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ لَا رَسُولِهِ وَ لَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً وَ اللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ, سورة التوبة: الآية/16.
2	Tâhâ Suresi, 123. Ayet.	“Şöyle buyurdu: “İkiniz birden inin oradan, birbirinize düşman olarak. Size benden bir hidayet geldiğinde bilesiniz ki hidayetime uyan artık ne sapar ne de bedbaht olur” ⁶⁸⁶	قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنْي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هَذَا فَلَا يَضِلُّ وَ لَا يَسْتَفِئِ, سورة طه: الآية/123.
3	et-Tekvîr Suresi, 8-9. Ayetler.	“Diri diri gömülen kıza hangi suçundan dolayı öldürüldüğü sorulduğunda.” ⁶⁸⁷	وَإِذَا الْمَوْءِدَةُ سُئِلَتْ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ, سورة التكویر: الآية-8-9.

⁶⁸⁴ Lokmân 31/22.⁶⁸⁵ et-Tevbe 9/16.⁶⁸⁶ Tâhâ 20/123.⁶⁸⁷ et-Tekvîr 81/8-9.

4. SONUÇ

“Kur’ân Tefsirinde “Ehl-i Beyt” Yorumları -Şia ve Şia Dışı Tefsirler Özelinde-” başlıklı çalışmamızda klasik ve modern döneme ait Şia ve Şia dışı tefsir kaynaklarındaki verileri tespit etmeye çalıştık. Şia ve Şia dışı tefsirlerde Ehl-i beyt hakkında nazil olduğu düşünülen, Ehl-i beyt olarak tevil edilen ve Ehl-i beytin faziletini beyan eden ayetler ve yorumları desteklemek üzere yer verilen rivayetleri ortaya koymayı hedefledik.

Çalışmamızın birinci bölümünde “Ehl-i beyt” terkininin dönemsel anlamı hakkında inceleme yapıp, İslam’ın asr-ı saadetteki, Emevi ve Abbasi dönemlerdeki “Ehl-i beyt” terkininin anlam alanını, çeşitli dönemlerde hangi anlamda kullanıldığını, terkinin her dönemde farklı manada kullanılıp her asrın siyasi ve dini ortamına göre anlam değişikliğine uğradığını tespit ettik.

Çalışmamızın ikinci bölümünde “Ehl-i beyt” terkininin tefsir ve hadislerdeki anlamı ve sınırlarını belirlemek amacıyla Ahzab 33/33. ayetteki “Ehl-i beyt” terkinini araştırdık. Tefsirlerde yer alan birçok rivayeti delil getirerek, Ehl-i beytten kastın Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’den ibaret beş kişi olduğundan hareketle; Şia dışı tefsirlerde, bu beş kişi hakkında nazil olduğu iddia edilen, tevil edilen ve onların faziletlerini beyan eden ayetleri tespit etmeye çalıştık. Bu terkinin, özellikle el-Ahzâb sûresi 33. âyet bağlamında değerlendirildiğinde, “Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin” olarak yorumlandığı görülmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Şia dışı klasik rivayet ve dirayet tefsirlerinde araştırma yaparak Ehl-i beyt ile tefsir edilen ayetlerin yorumlarını inceledik. Bazı ayetlerin tefsirlerinde adı geçen beş kişinin Ehl-i beyt terkinıyla, bazı ayetlerin tefsirlerinde ise bu beş kişinin adlarıyla, diğer bazı tefsirlerde de sadece Hz. Ali olarak tefsir edildiğini müşahade ettik. Çeşitli rivayet ve dirayet tefsirlerde bu ayetlerin adı geçen isimler hakkında nazil olduğu iddiasına dair, tevil edildiğine dair, ya da onların faziletlerini beyan ettiğine dair yorumlandığını gördük. Şia dışı tefsirlerde Ehl-i beyt ile ilgili yorumlanan diğer ayetler ise zaman zaman Ehl-i beytten Hz. Ali başta olmak

üzere onların faziletini anlatır şekilde tefsir edildiği tespit edilmiştir. Tefsirlerde bazı ayetlerin ise onlar hakkında indiğini belirten beyanlarla karşılaştık.

Bununla birlikte ayetlerin Şia dışı kaynak olarak kullandığımız tefsirlerinde beyan edilen tefsir ve yorumlarını araştırdığımızda, Şia dışı tefsirlerde Ehl-i beyt ile alakalı olarak tevil edilen ayetlerin ve bu ayetlerin tevilinde yer verilen rivayetlerin sayısının düşündüğümüzden daha fazla olduğunu gördük.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Şia tefsirlerini, özellikle klasik rivayet ve dirayet tefsirlerini inceledik. Öncelikle Şia dışı tefsirlerde Ehl-i beyt olarak tevil edilen ayetlerin hemen tamamının Şia tefsirlerinde de Ehl-i beyt olarak yorumlandığını tespit ettik. Fakat bunlara Şia tefsirlerini incelediğimiz bölümde tekrara düşmemek adına yer vermedik. Şia dışı müfessirlerin tefsirlerinde adı geçen beş şahıs ile tevil edilen ayetlere ilave olarak, Şii müfessirler tarafından birçok ayetin daha Ehl-i beyt olarak tefsir edildiğini gördük. Dolayısıyla çalışmamızın sınırını biraz daraltmak amacıyla, Şia dışı kaynaklarda beş şahsın tamamı ya da her birisi ile tefsir edildiği ayetlere Şia kaynaklarında araştırma alanımıza dâhil etmedik. Şia kaynaklarında “Ehl-i beyt” ya da “Ehl-i beyt imamları” olarak tefsir edilen birçok ayet daha tespit ettik. Özetle Şii tefsirlerinde Sünnî ve diğer Şia dışı tefsirlerden daha fazla sayıda ayet Ehl-i beyt hakkında yorumlanmış ve onların faziletinden bahsedilmiştir. Bu tefsirlerde, onların faziletiyle ilgili, genelde ilmi açıdan üstünlükleri, her türlü günahattan ve hatadan uzak olmaları, dini liderlikleri ve bu makama en uygun olan kişilik özellikleri ön plana çıkmaktadır.

Şia dışı müfessirler Ehl-i beyt hakkındaki ayetlerin ve rivayetlerin net olarak Ehl-i beyt fertlerinden kime delalet ettiğine çok dikkat etmeksizin tamamını Ehl-i beytin fazileti hakkında düşünmüşlerdir. Bu yüzden onlar, Ehl-i beyt hakkındaki çeşitli rivayetlerin her birine göre Ehl-i beytin kim ya da kimler olduğu hakkında çok durmadan, bunları çeşitli sebeplerle Ehl-i beyte mensup olan, Selmân-ı Fârisî gibi, kişilerin hepsi hakkında tefsir ve tevil etmişlerdir. Dolayısıyla Şia dışı müfessirlere göre adı geçen beş şahıs, Peygamber Efendimizin hanımları, Haşimoğulları ve Selmân-ı Fârisî gibi Ehl-i beyte mensup sayılanların hepsi faziletlidir. Bu tefsirlere göre onların hiçbirinin ümmete imamlık ve dini liderlik makamı yoktur.

Şiî tefsirlerde ise Ehl-i beyt içerisinde Hz. Peygamber (s.a.v), Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den ibaret beş kişiye ilave olarak sonraki dönemlerde imam olarak tanınan dokuz imam da girmektedir. Şiî müfessirler, bu isimlerin her türlü günah ve hatadan masum olduğunu düşündüklerinden dolayı onların kendi dönemindeki ümmetin imamlığı ve dini liderliğine atandığını, onların bu makama başkalarından daha uygun olduğuna inanmışlardır. Dolayısıyla bu müfessirler Ehl-i beyt hakkındaki her ayeti tefsir ederken, yukarıdaki rivayetlere göre, Ehl-i beyt fertlerinin net bir şekilde belirlenmesi, onların kim ya da kimler olduğunun bilinmesi için çok çaba göstermişlerdir. Çünkü bu isimler ümmetin imamı yani yöneticisi olacaklardır.

Şiî tefsirlerdeki yorumlarda ayetlerde kastedilenlerin kimler olduğu yanında ayetlerde “Ehl-i beyt” ile kastedilenlerin, kendi inanç ve düşünce sisteminde ifadesini bulan kişiler olması arzuları da tefsirlere yansıdığını gördük.

Ayetlerin Ehl-i beyt olarak tevilde yer verilen rivayetlerin bir kısmı ayetin anlamını ortaya koymaya yönelik olmayıp ayetin anlam alanını örneklendirmek için verilmiş birer misal ya da tefsirin kaleme alındığı dönemde yapılmış örnek birer yorum olarak da değerlendirilebilir. Bazı ayetlerin başka yorumları ve bu yorumları destekleyen rivayetler de bulunmaktadır. Bunlar da göz ardı edilmemelidir. Biz çalışmamızda Ehl-i beyt yorumlarını ve bu yorumları destekleyen rivayetleri tespit etmeye çalıştık. Ayetler hakkındaki diğer yorumları ve yorumları destekleyen rivayetleri karşılaştırıp tercihte bulunmadık.

Çalışmamızda tanımlayıcı ve betimleyici bir yol benimsendiği için sadece ayetlerin tevilde yer verilen rivayetlerin ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu rivayetlerin sıhhat derecelerinin belirlenmesi ve tevillerde yer verilen diğer rivayetlerle karşılaştırılması bu çalışmanın sınırlarını aşacağından araştırma dışında bırakılmıştır. Genel anlamda veya seçilecek özel alanlarda böyle bir çalışmanın yapılması zorunluluğu bu çalışma ile ortaya çıkan sonuçlardan bir tanesidir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Abdulcabbar. *Şiî İmâmiyenin Ehl-i Beyt Tasavvuru ve Dini Referanslar*. 2015, cilt: 2, sayı: 1, 119–149, 23.12. 2015, Siirt Üniversitesi.
- Alevî, b Halife. *Camiu'n-nukûl fî esbâbi'n-nüzûl ve şerhu âyâtihâ*, Birinci baskı: h.1404.
- Âlûsî, Ebû's-Senâ Şihâbüddîn Mahmûd b. Abdillâh b. Mahmûd el-Hüseynî el-Âlûsî (ö. 1270/1854), *Rûhu'l-me'ânî fî tefsîri'l-Kur'ânî'l-'azîm ve's-seb'î'l-mesânî*. thk: Ali Abdul-Bari Atiyye. Beyrut: Daru'l-kutub el-ilmiyye,1415.
- Apak, Adem. *Anahatlarıyla İslam Tarihi*. İstanbul: Ensar, 2012.
- Ayyâşî, Muhammed b. Mes'ûd, Ebû'n-Nadr, es-Sülemî es-Semerkindî (ö. 320/932). *Kitabu't-tefsîr*. Tahran: Çaphane İlmiyye, 1380.
- Bahrânî, Seyyid Haşim. *el-Burhan fî Tefsîri'l-Kur'ân*. Tahran: Bunyadî Bi'set, 1416.
- Beğavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn Muhyissünne b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ' el-Beğavî (ö. 516/1122). *Me'âlimü't-tenzîl fî tefsîri'l-Kur'ân*. Thk: Abdu'r-Rezzak el-Mehdi. Beyrut: Daru ihyai't-türasi'l-Arabî, 1420.
- Belâzûrî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir (279/892). *Ensâbu'l-Eşrâf*. Nşr: Durî, Jarusalem, 1936.
- Brown, Francis. S. R. Driver. Charles, A. Briggs. *A Hebrew and English Lexion of the Old Testament*. Oxford: The Clarendon Press, Second Edition, 1959.
- Buhârî, Ebû Abdullah b. Muhammed Ebi'l-Hasen İsmail b. İbrahim (256/870), *Câmiu's-sahîh*. Nşr.: Ş. Kurt, İstanbul, 1981.
- Câbirî, Muhammed Âbid. *İslam'da Siyasal Akıl*. Çev. Vecdi Akyüz, İstanbul: Kitapevi, 1997.
- Chaney, Villiam, A. *The Cult of Kingship in Anglo-Saxon*. England: Manchester University Press, 1970.
- Demir, Hilmi. *Mit Kozmos ve Akıl-Zerdüştlük, Maniheizm, Hristiyan, Gnostikler ve İslam*. Ankara: Sarkaç Yay. 2011.
- Demircan, Adnan. “Arap Siyasi Geleneğinin Ehl-i Beyt Tamlamasının Kavramlaşma Sürecine Etkisi”. *Marife* 4/3 (2004), 7-36.

- Dölek, Adem. “Sekaleyn Hadisi Değerlendirmesi”. *Marife* 4/3 (2004), 149-173.
- Duman, M. Zeki. “Kur’an-ı Kerim’de Ehl-i Beyt”. *Marife* 4/3 (2004), 7-36.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş‘as (275/888). *es-Sünen*. İstanbul, 1981.
- Eliade, Mircea, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*. Çev. Ali Berktaş, Ankara: Kabalcı Yay., 2003, 1-3.
- Elkoshi, Gedaliah. *Thesaurus Proverbiorum et-Idiomatum Latinorum*. Jerusalem: The Magnes Press, The Hebrew University, 1981.
- Erusî, Ali b. Cumue el-Huveyzî. *Tefsiru nûri's-sakaleyn*. Kum: İntişarati İsmailiyan, 1415.
- Esterâbâdî, Seyyid Şerfuddin Ali. *Te'vilu'l-âyâtî'z-zâhire*. Kum: Defter-i İntişarat-i İslami Camee-i Muderrisiyn-i Hevze-i İlmijyye-i Kum, 1409.
- Fevzi, Ömer Faruk. “Ehl-i Beyt Kavramı Üzerine”. çev. M. Bahaüddin Varol, *SÜİFD*, 9 (1999).
- Furî, Alauddin Ali b. Husamuddin el-Muttaki el-Hindi el-Burhan (ö. 975 H.). *Kenzul-ummâl*. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 5.baskı 1981-1401
- Hâskânî, Ubeydullah b. Ahmed. *Şevahidu't-tenzil li'l-kavâidi't-tefdîl*. Thk ve Tlk: Şeyh Muhammed Bakir el-Mahmudi, Tahran: Müessesetü't-Tab'i ve'n-Neşr li vizareti's-Sikafeti ve'l-İrşadi'l-İslamî, 1990,1411.
- Hatipoğlu, M. Said. “Hilafetin Kureyşiliği”. *AÜİFD*, 23/1978.
- Hillî, Cemaluddin Hasan b. Yusuf b. Ali İbnü'l-Mutahhar. *Minhâcu'l-kerâme fî marifeti'l-imame*. Kahire, 1989.
- Hüseynî, Şah Abdu'l-Azimi Hüseyn b. Ahmed. *Tefsiru İsnâaşer*. Tahran: İntişarati Mikat, 1363.
- İbn Ebî Hâtım, Ebû Abdurrahmân Muhammed b. Muhammed b. İdrîs er-Râzî (ö. 327/938). *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. Thk: Es'ed Muhammed et-Tayyib Memleketu el-Arebiyyetu es-Saudiyye: Mektebetu Nizar Mustafa el-Baz, 3. Baskı, 1419.
- İbn Hacer el-Askalânî Ahmed b. Ali (ö. 852/1449). *el-Ucab fî beyân'il-esbâb*, Daru İbn'l-Cevzi, Demmam, Birinci Baskı; 1997.
- İbn Hanbel, Abdullah b. Muhammed (241/855). *el-Müsned*. İstanbul, 1981.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İsmâîl İmâdüddîn b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî (ö. 774/1373). *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'azîm*. Thk: Muhammed Hüseyin Şemsiddin. Beyrut: Daru'l-kutub el-ilmiyye, 1. Baskı, 1419.

İbn Kesir, İmadüddin İsmail b. Ömer (774/1372). *el-Bidâye ve'n-Nihâye*. Thk.: Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Beyrut: Hicr Yay.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh b. Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî (275/888). *es-Sünen*. İstanbul, 1981.

İbn Manzûr, Ebû'l-Fadl Muhammed b. Mukerrem (771/1311). *Lisânu'l-Arab*. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1990.

İbn Teymiyye, Ebu'l-Abbâs Takıyyuddin Ahmed b. Abdülhâlim (728/1328). *Minhâcü's-sünneti'n-nebeviyye fî nakdi kelami's-Şî'a ve'l-Kaderiyye I-VIII*. Kahire: Müessesetü Kurtuba, 1989.

İbnu'l-Esîr, İzzüddin Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed (630/1233). *el-Kâmil fî't-târîh*. Beyrut, 1997.

İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî (ö. 597/1201). *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*. Çev. Abdulvehhab Öztürk. Kahraman Yayınları, 2009.

İlhan, Avni. *Mehdilik*. İstanbul: Beyan Yay., 1993.

İsfehânî, Râgıb (502/1108). *el-Müfredât*. İstanbul, 1984.

Karabiber, Namık Kemal. *Ehl-i Beyt Tasavvuru ve Erken Dönemdeki Yansımaları Hicri I. ve II. Asır*. Ankara, 2007.

Kâşânî, Mollâ Muhsin Muhammed b. Şâh Murtazâ b. Şâh Mahmûd-ı Kâşânî (ö. 1090/1679). *Tefsîru minhâcu's-sâdikîn fî ilzâmi'l-muhâlifîn*. Tahran: Kitapfuruşî Muhammed Hasen İlmi, 1336.

Kâşânî, Mollâ Muhsin Muhammed b. Şâh Murtazâ b. Şâh Mahmûd-ı Kâşânî (ö. 1090/1679). *Zübdetü't-tefâsîr*. Kum: Bunyadı Mearifî İslamî, 1423.

Kâşânî, Mollâ Muhsin Muhammed b. Şâh Murtazâ b. Şâh Mahmûd-ı Kâşânî (ö. 1090/1679). *el-Asfa fî tefsîri'l-Kur'ân*. Kum: Merkez-i İntişarat-i Defteri Tebligatı İslamî, 1418.

Kâşânî, Mollâ Muhsin Muhammed b. Şâh Murtazâ b. Şâh Mahmûd-ı Kâşânî (ö. 1090/1679). *Tefsîru's-sâfi*. Tahran: İntişarati es-Sadr, 1415.

Kitab-ı Mukaddes. İstanbul: Kitab-ı Mukaddes Şirketi, 1993.

Kûfî, Furat b. İbrahim, Ebu'l-Kasım. *Tefsîru Furat el-Kûfî*. Tahran: Sazman-ı Çap ve İntişarat-i Vezaret-i İrşad-i İslami, 1410.

Kummî Meşhedî, İbn Muhammed Reza. *Tefsîru kenzi'd-dekâik ve bahri'l-ğarâib*. Tahran: Sazman-ı Çap ve İntişarat-i Vezaret-i İrşad-i İslami, 1368.

Kummî, Ali b. İbrâhim, Ebu'l-Hasen. *Tefsîru'l-Kummî*. Kum: Darul-Kitab, 1367.

Kummî, Muhammed b. Hasen (329/941). *Şiî İmamiyyenin İnanç Esasları*. Çev.: E.R. Fıglalı, Ankara, 1978.

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî (ö. 671/1273). *el-Câmi' li-aḥkâmi'l-Kur'ân*. Thk: Ehmed el-Berduni ve İbrahim Etfiş. Kahire: Daru'l-Kutubi'l-Mısriyye, 2. Baskı, 1964.

Kutlu, Sönmez. “Ehl-i Beyt Sembolik Kapitalinin Tarihi Süreç İçerisinde Semerelendirilmesi”. *İslâmiyât*, 3/3 (2000),99-120.

Küçük, Abdurrahman. *Dönmeler ve Dönmelik Tarihi*. İstanbul: Hamle Bas. Yay., 1983.

Küleynî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Ya'kûb b. İshâk er-Râzî (ö. 329/941). *Kitâbü'l-Kâfî*, Beyrut, 1401.

Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-A'lâ (1979). *Tefhîmu'l-Kur'ân*. Çev.: Dr. Ahmed Asrar, İstanbul: Temel Matbaacılık, 1997.

Mukatıl b. Süleyman (150/767). *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*. Thk.: Ahmed Ferid, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.

Müslim, Ebû'l-Huseyn Muslim b. Haccâc el-Kuşeyrî (261/875). *el-Câmiu's-sahîh*. İstanbul, 1981.

Nisâbü'rî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah Hâkim (ö. 405/1014). *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn fi'l-hadîs*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye. Haydarâbâd, 1915.

Nisâbü'rî, Nizâmüddîn Hasen b. Muhammed b. Hüseyin el-A'rec en-Nisâbü'rî (ö. 850/1329 [?]). *Ğarâ'ibü'l-Kur'ân ve reğâibü'l-furkân*. Thk: Şeyh Zekeriyya Umeyrat. Beyrut: Daru'l-kutubi'l-İlmiyye, 1. Baskı, 1416.

Okumuş, Mesut. “Şiî ve Sünnî Müfessirlerin Ehl-i Beyt'le İlgili Bazı Ayetlere Yaklaşımları Üzerine”. *Marife*, 4/3 (2004).

Öz, Mustafa. “Ehl-i Beyt”. *DİA*, 9/498, İstanbul, 1994.

Özdeş, Talip. *Maturidînin Tefsir Anlayışı*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2003.

Râzî, Ebu'l-Futuh Hüseyin b. Ali. *Ravzu'l-cinân ve rûhu'l-cinân fî tefsîri'l-Kur'ân*. Meşhed: Bunyadi Pejoheşhaye İslami Astane Kuds Rezevi, 1408.

Râzî, Ebü'l-Fadl Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî et-Taberîstânî (ö. 606/1210). *Mefâtîhu'l-ğayb, et-Tefsîrû'l-kebîr*. Beyrut: Daru ihyai't-türasi'l-Arabi, 2. Baskı, 1420.

Sa'lebî, Ebu İshak Ahmed b. Muhammed b. İsmâil (ö. 427 h.). *el-Keşf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân*. Thk: el-İmam Ebi Muhammed b. Aşur. Beyrut: Daru ihyai't-türasi'l-Arabi, 1. Baskı, 2002.

Seâlibî, Ebû Zeyd Abdurrahmân b. Muhammed b. Mahlûf es-Seâlibî (ö. 875/1471). *el-Cevâhirü'l-hisân fî tefsîri'l-Kur'ân*. Thk: Şeyh Muhammed Ali Muevvez ve Şeyh Adil Ahmed Abdu'l-Mevcud. Beyrut: Daru ihyai't-türasi'l-Arabi, 1. Baskı, 1418.

Semerkandî, Ebu'l-Leys Nesr İmâmü'l-Hüdâ b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm es-Semerkandî (ö. 373/983). *Bahrü'l-'ulûm*. Beyrut, 2006.

Seyyid Abdullah Şibr. *el-Cevheru's-semin fî tefsîri'l-Kitâbi'l-mubîn*. Kuveyt: Mektebetu'l-Elfeyn, 1407.

Sharon, Moshe. “Ehl-i Beyt -Ev Halkı”. Çev.: Cem Zorlu, *Marife*, 4/3, 2004.

Sumali, Sabit b. Dinar, Ebu Hamze. *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Kerîm*. Beyrut: Darul Mufid, 1420.

Süyûtî, Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed es-Süyûtî (ö. 911/1505), *Lubâbu'n-nukûl fî esbâbi'n-nuzûl*, Daru İhyai'l-Ulum, Beyrut, Tsz.

Süyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed es-Süyûtî eş-Şâfiî (ö. 911/1505). *ed-Dürri'l-mensûr fî't-tefsîri bi'l-me'sûr*. Beyrut: Darü'l-fikr, Tsz.

Süyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed es-Süyûtî eş-Şâfiî (ö. 911/1505). *Câmiu'l-ehâdis*. Tsz.

Şeybânî, Muhammed b. Hasen. *Nehcu'l-beyân 'an keşfi'l-meâni'l-Kur'ân*. Tahran: Bunyadi Dairetul-Mearifi'l-İslami, 1413.

Şirâzî, Nâsır. *Mekârim el-emsal fî tefsîri Kitâbillâhi'l-münzel*. Kum: Medrese-i İmam Ali b. Ebî Tâlib, 1421.

- Tabâtabâî, b. Muhammed b. Muhammed Hüseyin (1904-1981). *el-Mizân fî tefsîri'l-Kur'ân*. Kum: Defter-i İntişarat-i İslami Camee-i Muderrisiyn-i Hevze-i İlmiyye-i Kum, 1417.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Müsnidüddünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb (ö. 360/971). *el-Mu'cemu's-sağîr*. Beyrut, 1983.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed et-Taberânî. *el-Mu'cemu'l-kebîr*. thk. Hamdi Abdülmecid es-Silefi, 1948.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (310/922). *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*. Kahire: Daru's-Süveydân, 1939.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmulî et-Taberî el-Bağdâdî (ö. 310/923). *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. Thk: Ahmed Muhammed Şakir. Beyrut: Muessesetu'r-Risale, 1. Baskı, 1420/2000.
- Tabersî, Fadl b. el-Hüseyin, Ebu Ali (ö. 548/1154). *Mecmau'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân*. Tahran: İntişarati Nasır Hısrî, 1372.
- Tabersî, Şeyh Ebu Ali el-Fadl b. Hasen (548/1154). *Cevâmiu'l-câmî*. Kum: Müessesetun Neşr'l-İslâmî, 2000.
- Tabersî, Şeyh Ebu Ali el-Fadl b. Hasen (548/1154). *el-İhticâc*. Necef, 1966.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (279/892). *es-Sunen*. İstanbul, 1981.
- Tûsî, Ebû Ca'fer Nasîrüddîn Muhammed b. Muhammed b. el-Hasen (ö. 460/1067). *et-Tibyânu'l-câmî li ulûmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed Habib el-Amilî, Beyrut: Dâru İhyau't-Turasi'l-Arabî.
- Uludağ, Süleyman. "Âl-i Abâ". *DİA*, İstanbul, 1989.
- Üzüm, İlyas. "Soruşturma". *Marife Dergisi*, 4/3 (2004), 421-22.
- Vahidî, Neysabûrî Ali b. Ahmed b. Muhammed (ö. 468) *Esbâbu'n-nüzûl*, Tsz.
- Varol, Bahaüddin. *Ehl-i Beyt -Kavramsal Boyut-*. İstanbul: Yediveren Yayınları, 2004.
- Weber, Max. *Sosyoloji Yazıları*. Çev: Taha Parla, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yay., 1993.
- Yazır, Elmalı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Eser Neşriyat, 1971.

Zehebî, Muhammed Huseyn, *et-Tefsîr ve'l-müfessirûn*. Kahire: Darul-hadis, 2012/1433.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer b. Muhammed el-Hârizmî, *el-Keşşâf*. Daru'l-Kitabî'l-Arabî. Kahire, 1977.

